

«ΕΝΤΑΞΗ ΤΣΙΓΓΑΝΟΠΑΙΔΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Καθηγητής, Ναπολέων Μήτσης ,
Αντιπρύτανης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΥΠΟΕΡΓΟ 10

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Omas Synergon Ltd

Ιούλιος 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
Το πλαίσιο: Ο τσιγγάνικος πληθυσμός και τα χαρακτηριστικά του.....	5
Σχέση τσιγγάνων και εκπαίδευσης	
II. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ.....	5
III. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	22
Σκοπός και στόχοι του έργου	24
Συνάφεια στόχων – μέτρων.....	26
Δομή του έργου	29
Προϋπολογισμός – χρονοδιάγραμμα.....	40
IV. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	42
1. Πεδίο εφαρμογής	42
2. Παρουσίαση Υποέργων	47
Υποέργο 3: ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ.....	48
Υποέργο 6: ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.....	72
Υποέργο 7: ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ.....	81
Υποέργο 4: ΕΠΙΛΟΓΗ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ.....	85
Υποέργο 9: ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ	105
Υποέργο 11: ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ & ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ (PORTAL)	121
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Υποέργο 12: ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	121
V. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ: Συμπεράσματα –Προτάσεις.	

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο του Β' ΕΠΕΑΕΚ και στον άξονα προτεραιότητας «Προώθηση ισότητας ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας για όλους και ιδιαίτερα για εκείνους που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό εντάσσεται και το έργο με τίτλο «Ένταξη τσιγγανοπαίδων στο σχολείο» το οποίο αποτελεί ενέργεια του μέτρου «Βελτίωση των συνθηκών ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα ατόμων ειδικών κατηγοριών» χαρακτηρίζοντας αυτόματα τους τσιγγανόπαιδες ως μία ειδική κατηγορία την οποία κάποιος θα μπορούσε να αμφισβητήσει τουλάχιστον ως προς την εκπαιδευτική διαδικασία.

Το έργο με τίτλο «ΕΝΤΑΞΗ ΤΣΙΓΓΑΝΟΠΑΙΔΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» ξεκίνησε στις 1-3-2006 όπως προβλεπόταν στο αρχικό και στο αναθεωρημένο, το έτος 2005, Τεχνικό Δελτίο μετά από μία διετή διακοπή παρά το γεγονός ότι είναι ενταγμένο συνολικά στο τρίτο κοινοτικό πλαίσιο 2000-2006. Αυτή η φάση, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως δεύτερη (Β' φάση), αφού προκηρύχτηκε στο πλαίσιο του ίδιου ΕΠΕΑΕΚ και μάλιστα στα χαρακτηριζόμενα ως n+2 χρόνια υλοποίησης του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Η πρώτη φάση του έργου άρχισε με σημαντική καθυστέρηση στο τέλος του 2002 και διακόπηκε τον Ιούνιο του 2004, όπως και τα υπόλοιπα έργα του ίδιου μέτρου και ο χρόνος που μεσολάβησε από την επόμενη φάση όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια αποτέλεσε έναν αρνητικό παράγοντα προσφοράς ουσιαστικής βοήθειας σ' αυτόν τον πληθυσμό, που δέχεται μια προσφορά βοήθειας η οποία όμως αρχίζει και σταματά κατά διαστήματα από το 1997 και μετά ακολουθώντας γραφειοκρατικές πρακτικές της αρχής εφαρμογής του έργου.

Η παρούσα αξιολόγηση αφορά το σύνολο εφαρμογής του προγράμματος για την περίοδο 2006 - Ιούνιο 2008, μετά και την τελευταία παράταση που δόθηκε για την εφαρμογή του και αποτελεί την **τελική έκθεση** αξιολόγησης του έργου.

Θα πρέπει να αναγνωρισθεί και να επισημανθεί η αξία της «πilotικής» και «καινοτομικής» μορφής του έργου της «ένταξης τσιγγανοπαίδων στο σχολείο» παρά το γεγονός ότι βρίσκεται ήδη στην τρίτη του φάση μετά το 1996 οπότε και τέθηκε για πρώτη φορά σε εφαρμογή. Η σημασία του εγχειρήματος προκύπτει από το γεγονός ότι ο πληθυσμός-στόχος αναγνωρίζεται ότι έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (νοοτροπίας, συμπεριφοράς, σχέσεων με την εκπαίδευση, κουλτούρας, κλπ.) τα οποία έχουν εντοπιστεί στις μελέτες που έγιναν στην πρώτη φάση του προγράμματος και τώρα προσπαθούν στην πράξη να αντιμετωπιστούν ώστε να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα όσον αφορά τους κεντρικούς στόχους που είναι: η αύξηση της προσέλευσης των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο, καθώς και ο χρόνος παραμονής/φοίτησης τους σ' αυτό, η επιδίωξη να ολοκληρώνουν τις σπουδές τους σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη βαθμίδα εκπαίδευσης και, τέλος, η βελτίωση της σχέσης των τσιγγάνων με το σχολείο.

I. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η αξιολόγηση αυτού του προγράμματος έχει τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης «καινοτόμων» προγραμμάτων ακολουθώντας τις τρέχουσες τάσεις, έτσι όπως αυτές εμφανίζονται στη σχετική βιβλιογραφία, όσον αφορά την αξιολόγηση παρόμοιων προγραμμάτων εκπαίδευσης.

Σκοπός της τελικής αξιολόγησης, όπως αναφέρεται και στο πρόγραμμα είναι η διερεύνηση των αποτελεσμάτων από την εφαρμογή του προγράμματος σε σχέση με τους στόχους που είχαν τεθεί. Συγκεκριμένα:

- α) Την εξέταση της πορείας του Προγράμματος ως προς την υλοποίηση των στόχων του, την καταγραφή προβλημάτων και δυσκολιών, καθώς και τη διερεύνηση των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των συντελεστών του.
- β) Την εκτίμηση και ερμηνεία των προϊόντων και των αποτελεσμάτων του Προγράμματος. Ιδιαίτερη σημασία έχει η εξέταση των ευρύτερων επιπτώσεων και των ενδεχόμενων πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων. Επίσης θα επισημανθούν τα προβλήματα που δημιουργούνται από τη συσχέτιση του προγράμματος με την ευρύτερη στήριξη του πληθυσμού - στόχου που εμποδίζουν την εφαρμογή αυτού του καινοτόμου προγράμματος.

Η τελική αποτίμηση του βαθμού επίτευξης των επιμέρους στόχων παιδαγωγικών, εκπαιδευτικών και οικονομικών του προγράμματος όπως αυτοί αναφέρονται στην περιγραφή του έργου θα αποτελέσει και την αφετηρία για την αξιολόγησή του.

Επειδή, όπως αναφέρθηκε παραπάνω το έργο είναι πολυετές και ήδη εφαρμόζεται η τρίτη του φάση, με ενδιάμεσες διακοπές που δημιούργησαν «προβλήματα ασυνέχειας» θα ήταν σκόπιμο να επιχειρηθεί η σύνδεση των φάσεων για να αποτυπωθεί και η εξέλιξη των αποτελεσμάτων που αυτό είχε στα χρόνια που εφαρμόστηκε.

Είναι, επίσης, σημαντικό να επισημανθεί ότι, όπως γνωρίζουμε από την κοινωνιολογία της εκπαίδευσης και τη συστημική προσέγγιση ανάλυσης των οργανισμών, ότι συμβαίνει στη λειτουργία των οργανισμών

προσδιορίζεται σε σημαντικό βαθμό από αυτό που συμβαίνει εκτός των οργανισμών. Για το λόγο αυτό στην τελική αξιολόγηση θα ληφθεί υπόψη και το περιβάλλον μέσα στο οποίο άρχισε να εφαρμόζεται το πρόγραμμα και το οποίο προσδιόρισε πολλά σημεία του προγραμματισμού και περιεχομένου του.

Το πρόγραμμα βρίσκεται στην τρίτη φάση εφαρμογής του και υλοποιήθηκε σε εθνικό επίπεδο. Οι περιοχές παρέμβασης είναι επιλεγμένες στη βάση των αναγκών όπως αυτές προκύπτουν από:

- Την καταγραφή και ανάλυση των δεδομένων που αφορούν την κατανομή των τσιγγάνων μαθητών στη χώρα
- Τις προτεραιότητες της πολιτικής παρέμβασης στην ένταξη αυτών των μαθητών στο σχολείο
- Την εμπειρία εφαρμογής του προγράμματος τα προηγούμενα χρόνια
- Τα αποτελέσματα των μελετών και ερευνών στο χώρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
- Τις προτεραιότητες της εκπαιδευτικής πολιτικής που αφορούν το πρόγραμμα, και
- Τον προϋπολογισμό του προγράμματος στον οποίο αποτυπώνονται οι πόροι που πρέπει να διατεθούν στους τομείς παρέμβασης σε κάθε περιφέρεια αλλά και συνολικά σε εθνικό επίπεδο.

Η αξιολόγηση του προγράμματος θα στηριχθεί, επειδή δεν υπάρχει εκ των προτέρων (ex-ante) αξιολόγηση όπου να έχουν τεθεί και προσδιοριστεί τα όρια, οι ποσοτικοί στόχοι και οι δείκτες απόδοσης και αποτελεσματικότητας του προγράμματος, στα πραγματικά δεδομένα της εφαρμογής του και συγκεκριμένα αφενός στα δεδομένα σχεδιασμού του προγράμματος όπως αυτά καθορίστηκαν και περιγράφονται στο εγκεκριμένο τεχνικό δελτίο του έργου και αφετέρου στα δεδομένα της υλοποίησης.

Και τούτο γιατί σε κάθε πρόγραμμα πρέπει να υπάρχουν τα βασικά χαρακτηριστικά του σχεδιασμού προγραμμάτων, όπως αυτά ορίζονται από την επιστήμη και επαναλαμβάνονται στον «Κοινό Οδηγό ...Αξιολόγησης»¹ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τόσο για την εκ των προτέρων εκτίμηση όσο και για την συνεχιζόμενη αξιολόγηση που είναι:

1. Καθορισμός γενικών και ειδικών στόχων που θα επιτευχθούν
2. Καθορισμός κατάλληλων δραστηριοτήτων και μέτρων γι' αυτόν τον σκοπό και
3. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα από αυτές τις δραστηριότητες και τα μέτρα.

Αυτό αποτελεί και το βασικό περίγραμμα ενός μοντέλου ελέγχου και αξιολόγησης το οποίο βεβαίως, δεν πρέπει να εστιάζεται μόνο στο αποτέλεσμα γιατί η αξιολόγηση θα είναι μονόπλευρη και ίσως όχι αξιόπιστη λόγω της δυσκολίας που παρουσιάζεται στον πλήρη, εξαντλητικό καθορισμό και εκτίμηση των αποτελεσμάτων από την εφαρμογή ενός εκπαιδευτικού προγράμματος.

Για το λόγο αυτό η αξιολόγηση θα προσπαθήσει να απαντήσει όχι μόνο στο πιο είναι το αποτέλεσμα από την εφαρμογή του προγράμματος αλλά να εξετάσει το πλαίσιο και τις διαδικασίες σχεδιασμού του προγράμματος, τις διαδικασίες εφαρμογής, την συνάφεια των στόχων και των δράσεων για να αναδειχτεί ο ορθολογισμός της εφαρμογής και της λειτουργίας του προγράμματος σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Η αξιολόγηση θα αποβλέπει στη διερεύνηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών ένταξης των μαθητών με διαφορετικό πολιτισμικό επίπεδο στο ελληνικό σχολείο και την εξαγωγή γενικότερων συμπερασμάτων για την ουσιαστική εφαρμογή αντίστοιχων εκπαιδευτικών πολιτικών μακροχρόνια.

Στην αξιολόγηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης χρησιμοποιείται, κυρίως, η μέθοδος αξιολόγησης από «ομολόγους», δηλαδή από άτομα που γνωρίζουν ή απασχολούνται στον ίδιο ή

¹ “Common Guide for Monitoring and Interim Evaluation”, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1997.

παραπλήσιο επιστημονικό τομέα, αλλά γνωρίζουν πλήρως τη λειτουργία των προγραμμάτων κατάρτισης και εκπαίδευσης και έχουν στην διάθεσή τους όλες τις χρήσιμες και αναγκαίες πληροφορίες για τα προγράμματα ή στην αντίθετη περίπτωση γνωρίζουν πώς να τις αναζητήσουν ή να τις προμηθευτούν.

Η αξιολόγηση των διαδικασιών από ομολόγους ενδιαφέρεται βασικά για τις δραστηριότητες λειτουργίας – εφαρμογής – διαχείρισης, δηλαδή για τον τρόπο με τον οποίο εκτελούνται τα προγράμματα, χωρίς να παραβλέπει την αποτελεσματικότητα των ενεργειών του προγράμματος αφού οι όλες διαδικασίες αποβλέπουν και είναι προσανατολισμένες στην επιτυχία των στόχων του προγράμματος.

Στη μέθοδο αξιολόγησης της διαδικασίας από «ομολόγους» η αξιολόγηση στηρίζεται στη διαμόρφωση, εφαρμογή και ερμηνεία δεικτών που διαμορφώνονται σε κάθε περίπτωση και προσαρμόζονται στις ανάγκες της κάθε αξιολόγησης από τους αξιολογητές.

Σήμερα στο γνωστικό αντικείμενο της αξιολόγησης συναντάμε μια πολύ μεγάλη σειρά γνωστικών σχημάτων (περισσότερα από 50) τα οποία αλληλοσυμπληρούμενα αποτελούν και το θεωρητικό υπόβαθρο της αξιολόγησης.

Μεταξύ όλων αυτών των θεωρητικών σχημάτων παρατηρούνται ουσιαστικές διαφοροποιήσεις για διαφορετικούς λόγους που κυρίως εντοπίζονται:

- Στη διαφορετική αφετηρία από την οποία ξεκινούν οι θεωρητικοί επιστήμονες
- Στο διαφορετικό φιλοσοφικό, θεωρητικό και μεθοδολογικό προσανατολισμό
- Στη διαφορετική αντίληψη για την αξιολόγηση, και
- Στη διαφορετική αντίληψη για το περιεχόμενο της αξιολόγησης.

Από τις ταξινομήσεις και ομαδοποιήσεις των θεωρητικών σχημάτων που έχουν γίνει από τους Worthen & Sanders (1987) και στην χώρα μας από

τον Δημητρόπουλο (2004) διακρίνουμε επτά ομάδες θεωρητικών σχημάτων οι οποίες περιλαμβάνουν θεωρητικά σχήματα που έχουν κοινά χαρακτηριστικά.

Μετά από μελέτη των διαφόρων θεωρητικών σχημάτων αξιολόγησης καθώς και των αντίστοιχων μοντέλων αξιολόγησης και γνωρίζοντας την φιλοσοφία και τις ιδιαιτερότητες αυτού του προγράμματος, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ομάδας στόχου, το είδος και την έκτασή του θεωρούμε ότι η καταλληλότερη μέθοδος αξιολόγησης είναι αυτή που εκφράζει το μοντέλο CIPP (από τα αρχικά των λέξεων Context, Input, Process, Product) το οποίο ανήκει στην ομάδα θεωρητικών σχημάτων «Αποφάσεων –Διοίκησης» στην οποία επικρατεί η άποψη, ότι η αξιολόγηση είναι συνυφασμένη με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων κατά την άσκηση διοίκησης και ότι η αξιολόγηση στην ουσία είναι ένα μέσον στα χέρια της διοίκησης για την πραγματοποίηση των στόχων της.

Το μοντέλο αξιολόγησης CIPP (Stufflebeam, 1994) είναι προσαρμοσμένο στην αξιολόγηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και στοχεύει στο να βοηθήσει τόσο αυτούς που παίρνουν αποφάσεις και καταρτίζουν προγράμματα εκπαίδευσης όσο και τους εκπαιδευτικούς στην πράξη να αξιοποιήσουν τα αποτελέσματα της αξιολόγησης.

Στο πλαίσιο των τεσσάρων ειδών-τύπων εκπαιδευτικών αποφάσεων που διακρίνει το πρόγραμμα και είναι:

- Οι αποφάσεις σχεδίασης
- Οι αποφάσεις δομής και οργάνωσης
- Οι αποφάσεις εφαρμογής και
- Οι αποφάσεις ανάδρασης

Το μοντέλο CIPP προτείνει αντίστοιχα διαφορετικά είδη αξιολόγησης που αποβλέπουν στην ολοκληρωμένη αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

- Αξιολόγηση του πλαισίου που αποβλέπει στην αξιολόγηση του περιβάλλοντος που θα οργανωθεί το πρόγραμμα

- Αξιολόγηση εισόδου που αφορά στη συλλογή πληροφοριών που θα βοηθήσουν στη λήψη αποφάσεων, στην επιλογή εναλλακτικών λύσεων όσον αφορά την υλοποίηση του προγράμματος και την ικανοποίηση των στόχων και των αναγκών του πληθυσμού στόχου.
- Αξιολόγηση της διαδικασίας που αφορά στη διαπίστωση προβλημάτων στην εφαρμογή του προγράμματος και
- Αξιολόγηση αποτελέσματος που αποσκοπεί στη διαπίστωση της υλοποίησης των σκοπών και στόχων που τέθηκαν αρχικά, στη συσχέτιση με άλλες αξιολογήσεις και στην εκτίμηση τυχόν άλλων μη προγραμματισμένων αποτελεσμάτων.

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης αυτού του προγράμματος θα αξιοποιήσουμε και αρχές αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται από άλλα θεωρητικά σχήματα όπως είναι τα στοχοκεντρικά (σχήματα σκοπών) τα οποία θα ενισχύσουν την ουσιαστική αξιολόγηση του προγράμματος και κυρίως θα αναδείξουν τη σχέση και τη συνάφεια μεταξύ των στόχων, των μέτρων-δράσεων και των αποτελεσμάτων.

Έτσι για την αξιολόγηση του προγράμματος «Ένταξη τσιγγανοπαίδων στο σχολείο» θα στηριχθούμε αφενός στη φιλοσοφία και στα δεδομένα του σχεδιασμού του προγράμματος, όπως αυτά παρουσιάζονται στο εγκεκριμένο τεχνικό δελτίο του έργου το οποίο θα αποτελέσει και τη βάση της ανάλυσής μας και αφετέρου σε πρωτογενή και δευτερογενή στοιχεία όπως αυτά προκύπτουν από την υλοποίησή του.

Όπως φαίνεται στο τεχνικό δελτίο η υλοποίηση των στόχων του προγράμματος στηρίζεται σε τέσσερις βασικούς άξονες οι οποίοι έχουν εφαρμοστεί με τις αντίστοιχες δράσεις τους και στα προηγούμενα στάδια υλοποίησης του έργου και έτυχαν θετικής κριτικής από τους αξιολογητές των προηγούμενων φάσεων.

Προτεινόμενη μέθοδος αξιολόγησης του προγράμματος

Επειδή το έργο αποτελείται από δώδεκα υποέργα των οποίων το περιεχόμενο είναι διαφορετικό αλλά αλληλεξαρτώμενο με κάθετες και οριζόντιες διασυνδέσεις η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί θα είναι ενιαία για το σύνολο του έργου και θα διαφοροποιείται μόνο όπου κρίνεται αναγκαίο.

Έτσι για όλα τα υποέργα αλλά και συνολικά το έργο θα ακολουθήσουμε μια μέθοδο που υπαγορεύεται από το περιεχόμενο του προγράμματος και εξασφαλίζει μια ορθολογική διαδοχική και ολοκληρωμένη προσέγγιση του αντικειμένου του έργου καθώς και την αξιοπιστία και ποιότητα της αξιολόγησής του.

Συγκεκριμένα οι διαδικασίες αφορούν στην:

1. Ανάλυση των βασικών δεδομένων για τον πληθυσμό στόχο του έργου και ειδικότερα:

- Την κοινωνικό-οικονομική του κατάσταση
- Τις σχέσεις τσιγγάνων με την εκπαίδευση
- Το επίπεδο εκπαίδευσης και επίπεδο σχολικής ένταξης των παιδιών όπως αποτυπώνεται από τις εγγραφές στην υποχρεωτική εκπαίδευση στην αρχή του έργου και στο τέλος.

2. Ανάλυση του έργου και αναζήτηση της συνάφειας στόχων - δράσεων του έργου και ειδικότερα:

- Ανάλυση των αξόνων πολιτικής του έργου
- Σκοπός και επιμέρους στόχοι των υποέργων του προγράμματος
- Περιγραφή των δράσεων
- Κατανομή των πόρων σε επίπεδο υποέργων και δράσεων του προγράμματος

- Αναμενόμενα αποτελέσματα από την εφαρμογή των υποέργων και αν είναι δυνατόν ποσοτικοποίηση τους.

3. Υλοποίηση του έργου (Συλλογή, καταγραφή και παρουσίαση των δεδομένων-στοιχείων υλοποίησης του έργου)

- Ανάλυση των δράσεων
- Αξιοποίηση του επιστημονικού προσωπικού
- Τρόπος υλοποίησης των δράσεων
- Συλλογή δεδομένων σε σχέση με τους δείκτες φυσικού αντικειμένου του έργου
- Διάρκεια ολοκλήρωσης των προβλεπόμενων δράσεων
- Οργάνωση και λειτουργία των τεσσάρων αξόνων του προγράμματος
- Περιεχόμενο επιμορφωτικών προγραμμάτων
- Οργάνωση δραστηριοτήτων διάχυσης και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων
- Ανάλυση του τρόπου υλοποίησης και της έκτασης της ενισχυτικής διδασκαλίας
- Λειτουργία των συνεργατών του προγράμματος.

4. Ανάλυση των αποτελεσμάτων της εφαρμογής του προγράμματος και ειδικότερα:

- Καταγραφή των στοιχείων που αποτυπώνουν τα αποτελέσματα της κάθε δράσης
- Ανάλυση των στοιχείων σε σχέση με τους δείκτες που έχουν οριστεί σε προηγούμενη φάση
- Ανάλυση των αποτελεσμάτων των δράσεων σε σχέση με το βαθμό αντιμετώπισης των προβλημάτων του πληθυσμού στόχου
- Συμβολή της επιμόρφωσης στην επίτευξη του σκοπού και των στόχων του έργου

- Συμβολή των μέσων που διατέθηκαν στην υλοποίηση των στόχων
- Ανάλυση των αποτελεσμάτων σε σχέση με τους αρχικούς στόχους του προγράμματος κατά υπόεργο και συνολικά - συνολική αξιολόγηση.

Η συλλογή των δεδομένων πορείας υλοποίησης του προγράμματος αλλά και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων έγινε με δυο τρόπους.

Με τον πρώτο τρόπο συλλέχτηκαν τα δευτερογενή στοιχεία. Τα στοιχεία που σχετίζονται με την πορεία του προγράμματος συλλέχτηκαν από τα τριμηνιαία δελτία, τις εκθέσεις των περιφερειακών Γραμματειών καθώς και τα αντίστοιχα στοιχεία που συγκεντρώνονται από τη γραμματεία του προγράμματος. Επίσης ορισμένα στοιχεία πορείας υλοποίησης του προγράμματος ζητήθηκαν από τις γραμματείες με άμεση επικοινωνία του αξιολογητή.

Με ένα δεύτερο τρόπο συλλέχτηκαν πρωτογενή στοιχεία που αποτυπώνουν τις απόψεις των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα. Για να ολοκληρωθεί η αξιολόγηση του προγράμματος και τα αποτελέσματα να είναι περισσότερο αξιόπιστα και έγκυρα προβλέφθηκε και πραγματοποιήθηκε μια εμπειρική έρευνα που απέβλεπε στην αξιολόγηση του προγράμματος μέσω της συλλογής και καταγραφής των απόψεων (πρωτογενών στοιχείων) των άμεσα συμμετεχόντων και επωφελούμενων από την εφαρμογή του προγράμματος.

Γι' αυτήν την έρευνα πεδίου η οποία πραγματοποιήθηκε, στο τέλος του 2007, όπου αρχικά είχε προβλεφθεί να ολοκληρωθεί αυτή η φάση του προγράμματος, σχεδιάστηκε και διανεμήθηκε ερωτηματολόγιο στη βάση των προγενέστερων μελετών για την ένταξη των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο αλλά και των στόχων του παρόντος προγράμματος, με περιεχόμενο το οποίο θα μπορούσε να αποτυπώσει ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία των δράσεων του προγράμματος και τα οποία σε σχέση με τα δευτερογενή στοιχεία θα οδηγήσουν στην ολοκληρωμένη αξιολόγηση του προγράμματος.

Έτσι το ερωτηματολόγιο το οποίο είναι σύντομο και περιεκτικό και στοχοθετημένο απευθύνεται:

- Στους διευθυντές των σχολείων παρέμβασης
- Στους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην ενισχυτική διδασκαλία και
- Στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούσαν στα σχολεία παρέμβασης αλλά δεν είχαν τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας.

Η επεξεργασία των ερωτηματολογίων και η ανάλυση των αποτελεσμάτων θα αποτελέσει ξεχωριστό κεφάλαιο στην αξιολόγηση του προγράμματος, μετά την ανάλυση των δευτερογενών στοιχείων υλοποίησης του προγράμματος.

II. ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ:

Ο τσιγγάνικος πληθυσμός και τα χαρακτηριστικά του

Ιστορικά, στην Ελλάδα, οι τσιγγάνοι εντοπίζονται για πρώτη φορά στην Κρήτη το 1323, ενώ το 1350 εντοπίζονται τσιγγάνικες ομάδες στην Πελοπόννησο στις περιοχές της Μεθώνης και του Ναυπλίου.

Από τότε και μέχρι το 1996, που έγινε η πρώτη χαρτογράφηση του τρόπου εγκατάστασης των τσιγγάνων στην Ελλάδα, δεν είχε υπολογιστεί ποτέ ο ακριβής αριθμός τους, καθώς δεν υπήρχαν σχετικές στατιστικές (στις εθνικές απογραφές, κάθε δεκαετία, η Στατιστική υπηρεσία δεν ασχολείτο με την καταγραφή αυτού του πληθυσμού γιατί υπήρχε πρόβλημα προσέγγισης – πρόσβασης στους καταυλισμούς αλλά και το μέγεθος του πληθυσμού προφανώς άφηνε αδιάφορους τους υπεύθυνους με αποτέλεσμα να μην υπάρχει δυνατότητα εκτίμησης αυτής της ομάδας του πληθυσμού).

Στο πλαίσιο διαφόρων εργασιών τη δεκαετία 1980 - 1990 και κυρίως με εκτιμήσεις της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΓΓΛΕ) με άμεση πρόσβαση στις περιοχές εγκατάστασής τους έχει εκτιμηθεί ότι στην Ελλάδα κατοικούν 150 - 200 χιλιάδες τσιγγάνοι.

Σύμφωνα με τη χαρτογράφηση του τρόπου εγκατάστασης των τσιγγάνων στην Ελλάδα, που έγινε από τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (Γ.Γ.Λ.Ε.) του Υπουργείου Παιδείας, διαπιστώνεται ότι είναι δύσκολο να καθοριστεί ο ακριβής αριθμός των τσιγγάνων που κατοικούν στη χώρα αφού υπάρχουν άτομα που συνεχώς μετακινούνται και ορισμένα στοιχεία παρέχονται σε επίπεδο οικογένειας δεδομένης της πατριαρχικής δομής της οικογένειας με πυραμιδοειδή μορφή.

Οι τσιγγάνοι αποτελούν μια πληθυσμιακή ομάδα στην οποία δεν έχει δοθεί, όπως φαίνεται, ιδιαίτερη σημασία και προσοχή από το κράτος τόσο για την ενσωμάτωσή τους όσο και για την εκπαίδευσή τους.

Στην πλειονότητά τους είναι αναλφάβητοι διατηρώντας τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία, διαμένοντας κυρίως στις παρυφές των

αστικών κέντρων και ασκώντας διάφορες δραστηριότητες αυτόνομες, παρασιτικές ή συμπληρωματικές του ελληνικού συστήματος παραγωγής ενταγμένες σε μεγάλο βαθμό στις δραστηριότητες της παραοικονομίας.

Οι κατηγορίες διαμονής των τσιγγάνων προσδιορίζουν και είναι αποτέλεσμα του τρόπου ζωής, της άσκησης οικονομικής δραστηριότητας, της πολιτιστικής κληρονομιάς, της δυναμικής της ζωής τους στον ελληνικό χώρο.

Οι κατηγορίες διαμονής που υιοθετούνται από τη μελέτη της Γ.Γ.Λ.Ε., αλλά και τις μεταγενέστερες μελέτες, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που έγιναν στην πρώτη φάση του προγράμματος, είναι τέσσερις:

- Μόνιμα εγκατεστημένοι σε σπίτια στον οικιστικό ιστό των πόλεων
- Μόνιμα εγκατεστημένοι σε καταυλισμούς στις παρυφές των πόλεων αλλά και σε περιοχές μακριά των πόλεων και δήμων σε περιοχές που έχουν παραχωρηθεί από τους δήμους ή αγοραστεί από τους ίδιους
- Ημιεγκατεστημένοι σε καταυλισμούς που έχουν κυρίως εποχιακό χαρακτήρα και περιλαμβάνει αυτούς που μετακινούνται από περιοχή σε περιοχή και η εγκατάστασή τους συνδέεται με αγροτικές εργασίες, συγκομιδής ή καλλιέργειας αλλά και εποχιακές εμπορικές δραστηριότητες που σχετίζονται με το εποχιακό - ευκαιριακό λιανικό εμπόριο προϊόντων
- Διερχόμενοι, χαρακτηρίζονται αυτοί που συνεχώς μετακινούνται από περιοχή σε περιοχή σε όλη την επικράτεια της χώρας.

Σε μελέτη που έγινε στο πλαίσιο της α' φάσης αυτού του προγράμματος (1996-1999) φαίνεται ότι παρατηρείται σημαντική μείωση της κατηγορίας «διερχόμενοι», που δεν πρέπει να συγχέονται με τους νομάδες που περιπλανιόντουσαν αναζητώντας απασχόληση σε διάφορες περιοχές της χώρας στις προηγούμενες δεκαετίες, δεδομένου ότι τώρα υπάρχει πλέον μια βάση «εξόρμησης» για αναζήτηση εργασίας ή άσκησης κάποιας, εμπορικής κυρίως, δραστηριότητας και επιστροφής

πάλι στη βάση τους μετά την πάροδο ενός ορισμένου χρονικού διαστήματος που ποικίλει ανάλογα με την περίπτωση, αλλά και διευκολύνεται από την απόκτηση μικρών και μεγάλων μεταφορικών μέσων (αγροτικών – φορτηγών).

Αυτή τη στιγμή φαίνεται ότι η πλειονότητα διαμένει μόνιμα σε σπίτια και δευτερευόντως σε καταυλισμούς, όπου ο χώρος εγκατάστασης έχει καταπατηθεί ή στην καλύτερη περίπτωση έχει παραχωρηθεί από το Δήμο ή την Κοινότητα, μάλιστα, μετά από μεγάλη πίεση των τσιγγάνων ή των κατοίκων με στόχο την απομόνωσή τους, κατά κανόνα στις παρυφές των πόλεων ή των κοινοτήτων, εξασφαλίζοντάς τους απλές συνθήκες διαβίωσης και όχι πάντα τη διάθεση των βασικών κοινωνικών υποδομών.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια συγκέντρωση των τσιγγάνων σε αστικά κέντρα και από τη μελέτη που έγινε στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος φαίνεται ότι οι διαμένοντες σε 10 διαφορετικές πόλεις, στις οποίες εφαρμόζεται η πιλοτική φάση του προγράμματος, έχουν γεννηθεί σε 130 διαφορετικές περιοχές.

Αυτή η παράμετρος δείχνει το μεγάλο βαθμό κινητικότητας των τσιγγάνων και την αλλαγή του τρόπου ζωής τους ο οποίος φαίνεται να προσαρμόζεται στο παραγωγικό μοντέλο της χώρας με τη συγκέντρωση δραστηριοτήτων σε συγκεκριμένες περιοχές (βιομηχανικές ή τουριστικές) που δίνουν τη δυνατότητα σε ομάδες πληθυσμού σαν τους τσιγγάνους να αναπτύξουν μια οικονομική ή παραοικονομική, ευκαιριακή και εποχιακή δραστηριότητα.

Σύμφωνα πάλι με την ίδια μελέτη οι λόγοι που αναγκάζουν τους τσιγγάνους να εγκαθίστανται σε μια περιοχή σε σπίτια ή μόνιμα σε καταυλισμούς είναι, σύμφωνα με τη δήλωσή τους:

- Ήρθαμε μαζί με άλλους, αγοράσαμε γη και βρήκαμε δουλειά
- Αγοράσαμε εδώ ένα μικρό οικόπεδο
- Βρίσκουμε πιο εύκολα δουλειά
- Ήρθαμε για να έχουμε δικό μας σπίτι

- Βρήκαμε φθηνά οικόπεδα και κτίσαμε σπίτι
- Εδώ μας αφήνουν τουλάχιστον να κοιμόμαστε
- Για λόγους επαγγελματικούς
- Μας είπαν ότι έχει δουλειές
- Για δουλειά
- Εδώ μ' αφήνουν να βάλω καλύβα και είναι κοντά η χωματερή
- Εδώ γεννήθηκα αλλά αν είναι για δουλειά φεύγω και αύριο πρωί
- Για να ζήσουμε καλύτερα
- Εδώ ήταν όλοι οι δικοί μου
- Για να είμαστε όλοι μαζί.

Από τα παραπάνω αποδεικνύεται αυτό που ισχυρίζεται η μοναδική σχεδόν μελέτη πριν την εφαρμογή του προγράμματος για πρώτη φορά, αυτή της ΓΓΛΕ, ότι δηλαδή η κάθε «μορφή κατοικίας των τσιγγάνων αποτελεί τη συνιστώσα μιας πληθώρας οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων και αντανakλά το συμβιβασμό ανάμεσα στις επιθυμίες και τις ιδιαίτερες πρακτικές των τσιγγάνων, από τη μία πλευρά και τις επιταγές του περιβάλλοντος από την άλλη. Στην πραγματικότητα οι περισσότεροι τσιγγάνοι υιοθετούν ή επιδιώκουν ένα μικτό τύπο κατοικίας, που διευρύνει το πλαίσιο των δυνατοτήτων, δραστηριοτήτων και των επιλογών τους».

Επίσης, στη μελέτη για την «υπάρχουσα κοινωνικοπολιτισμική κατάσταση της τσιγγάνικης κοινότητας στην Ελλάδα» (1996-1999) σκιαγραφούνται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τσιγγάνικου πληθυσμού στην Ελλάδα τα οποία μπορεί να χρησιμεύσουν στη διαμόρφωση πολιτικής εκπαίδευσης των τσιγγανοπαιδών αλλά και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων που αφορούν τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα.

Οι έρευνες που έγιναν σε προηγούμενες φάσεις προσδιόρισαν τους παράγοντες που παίρνουν μέρος ή επηρεάζουν την εκπαίδευση των

τσιγγανοπαίδων και οι οποίοι πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση πολιτικής εκπαίδευσης. Οι παράγοντες αυτοί αφορούν τους εξής:

- Πολιτεία - ΥΠΕΠΘ
- Τσιγγάνους - γονείς
- Εκπαιδευτικό σύστημα - εκπαιδευτικούς
- Κοινωνικό περιβάλλον
- Μαθητές - Τσιγγάνους και μη Τσιγγάνους.

Τόσο στα προηγούμενα τεχνικά δελτία του έργου όσο και στο σημερινό το οποίο υλοποιείται από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, διαπιστώνεται η αλληλεξάρτηση αυτών των παραγόντων, οι οποίοι δεν φαίνεται να λειτουργούν αρμονικά ούτε να προκύπτουν οι προϋποθέσεις μελλοντικής αρμονικής συνεργασίας δημιουργώντας, ορισμένες φορές μάλιστα, αξεπέραστα προβλήματα, τα οποία με την παρατηρούμενη έλλειψη συντονισμού εμποδίζουν την αρμονική λειτουργία του προγράμματος.

Σχέση τσιγγάνων και εκπαίδευσης

Εξετάζοντας τη σχέση των τσιγγάνων γονέων με το εκπαιδευτικό σύστημα διαπιστώνουμε ότι υπάρχει πρόβλημα για το οποίο δεν ευθύνεται μόνο το εκπαιδευτικό σύστημα. Πρόκειται για ένα πολύπλοκο και πολυσύνθετο πρόβλημα στο οποίο συμμετέχουν παράγοντες με κοινωνικές, πολιτισμικές πολιτικές και οικονομικές διαστάσεις. Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η ανάλυση αλλά και η ενεργοποίηση των εκπαιδευτικών παραγόντων αποκλειστικά, κάτι που ουσιαστικά κάνει το πρόγραμμα δεν είναι δυνατόν από μόνο του να λύσει το πρόβλημα της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων αλλά και της εκπαίδευσης των τσιγγάνων γενικότερα.

Οι τσιγγάνοι στην πλειοψηφία τους είναι αναλφάβητοι δεδομένου ότι η εκπαίδευση δεν είναι ενταγμένη στη ζωή τους ούτε θεωρείται αυτονόητο και αναπόσπαστο μέρος της ζωής τους, χωρίς όμως να παραγνωρίζουν το γεγονός ότι η εκπαίδευση θα είχε θετικά αποτελέσματα γι'αυτούς και θα

τους βοηθούσε πολύ τόσο στην οικονομική τους δραστηριότητα όσο και στην κοινωνική τους καταξίωση.

Από τους τσιγγάνους που έχουν πάει στο σχολείο η συντριπτική πλειοψηφία δεν έχει τελειώσει το δημοτικό και ένα μικρό ποσοστό έχει παρακολουθήσει μερικές τάξεις του Γυμνασίου.

Η μη φοίτηση των τσιγγάνων στο σχολείο δεν είναι, όπως αναφέρεται σε μελέτες, εκπαιδευτικό ζήτημα μόνο αλλά ο αποκλεισμός τους από το σχολείο έχει κυρίως διάσταση κοινωνική, οφειλόμενη στη στάση των μη τσιγγάνων γονέων και κυρίως των εκπαιδευτικών απέναντι στα τσιγγανόπαιδα αλλά και στους τσιγγάνους γενικότερα.

Τέλος, ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαιδών είναι η μη κανονική φοίτηση και η κατά διαστήματα παρακολούθηση των μαθημάτων, που οφείλεται σε διάφορους λόγους οι οποίοι αναφέρονται εκτενώς και αναλύονται στις μελέτες που έχουν εκπονηθεί στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος.

Με βάση τα παραπάνω αλλά και λόγω της φύσης του προγράμματος ως καινοτόμου γίνεται φανερό ότι τα προβλήματα τα οποία προσπαθεί να αντιμετωπίσει δεν είναι δυνατόν να λυθούν σε περιορισμένο χρονικό διάστημα όταν μάλιστα υπάρχουν χρονίζοντα προβλήματα νοοτροπίας, κοινωνικών αντιστάσεων και στερεοτύπων, προβλήματα αναγνώρισης ταυτοτήτων. Τα προβλήματα αναγνωρίζονται από όλους τους μελετητές και τις έρευνες που έχουν γίνει στο χώρο της εκπαίδευσης των τσιγγάνων και επισημαίνεται η δυσκολία και η χρονική διάρκεια που απαιτείται μέσα από μια συστηματική, ευαισθητοποιημένη και συνειδητή παρέμβαση για να επιλυθούν τα προβλήματα αυτά.

Το μεγάλο στοίχημα στην προκειμένη περίπτωση είναι πώς θα διαμορφωθούν οι συνθήκες για να ενταχθεί η εκπαίδευση στην καθημερινότητα των τσιγγάνων και αυτό μπορεί να γίνει όπως αναφέραμε παραπάνω με συστηματική παρέμβαση, στοχοθετημένη που να βλέπει τις διάφορες κατηγορίες των τσιγγάνων (αυτών που οι γονείς έχουν πάει ήδη στο σχολείο και έχουν σχέση με το εκπαιδευτικό σύστημα και αυτών που δεν έχουν καμία σχέση και θα πάνε για πρώτη φορά), να

παρακολουθεί την πρώτη εγγραφή στο σχολείο, τη συστηματική φοίτηση και την ολοκλήρωση των βαθμίδων της εκπαίδευσης. Επίσης, η παρέμβαση πρέπει να έχει διαχρονικότητα ώστε ορισμένες γενιές να αποκτήσουν μόνιμη σχέση με την εκπαίδευση και να διαπιστώσουν τις ωφέλειες της σχολικοποίησης που σημαίνει ότι η πολιτεία θα πρέπει να ενδιαφερθεί και για την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Ως εκ τούτου, η συνέχιση τέτοιου είδους προγραμμάτων θεωρείται αναγκαία και επιβεβλημένη σε βάθος χρόνου έως ότου επιτευχθεί το ιδανικό αποτέλεσμά της, που είναι καταρχήν η φοίτηση όλων των τριτογενούς παιδιών, όπως εξάλλου και συνταγματικά προβλέπεται και στη συνέχεια η ολοκλήρωση βαθμίδων της εκπαίδευσης ανάλογα με τις ικανότητες και τις δυνατότητές τους.

ΙΙΙ. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το έργο «εκπαίδευση τσιγγανοπαίδων» είναι ένα διετές πρόγραμμα το οποίο αφορά στη δημιουργία και στη βελτίωση των προϋποθέσεων εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων. Αυτό στοχεύει τόσο στην αύξηση του αριθμού των τσιγγανοπαίδων που πηγαίνουν στο σχολείο όσο και στην αύξηση του χρόνου παραμονής τους σ' αυτό καθώς και στη βελτίωση της συχνότητας παραμονής στο σχολείο και παρακολούθησης των μαθημάτων.

Η εκπαιδευτική πραγματικότητα αντιμετωπίζει «αρνητικά» τη σχολική φοίτηση των τσιγγανοπαίδων και διαπλέκεται με την ανάπτυξη αντικινήτρων από τους γονείς, για να συνυφανθεί μια κατάσταση που αντιφάσκει στην προτεραιότητα σύγκλισης αποδεκτών από την πολιτεία και την Ευρωπαϊκή Ένωση δεικτών στο σημαντικό θέμα της εκπαίδευσης ομάδων με κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Έτσι διαπιστώνεται:

1. Απουσία επαρκούς δικτύου προσχολικής αγωγής
2. Προβλήματα στην εγγραφή των μαθητών
3. Προβλήματα στα κίνητρα των γονέων για αποστολή των παιδιών στο σχολείο
4. Καθυστέρηση σε επίπεδο διοίκησης της εκπαίδευσης στην εμπέδωση των νέων δεδομένων για τη σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δη των εκπαιδευτικών
5. Προβλήματα στην αρχική κατάρτιση των εκπαιδευτικών (απουσία διαπολιτισμικής παιδαγωγικής κατάρτισης)
6. Προβλήματα στη διδακτική μεθοδολογία
7. Προβλήματα με το αποτέλεσμα της φοίτησης όταν έχουν περιοριστεί οι διαρροές (φοίτηση άνευ μαθήσεως)
8. Προβλήματα με τη στεγαστική πολιτική απέναντι στους μετακινούμενους πληθυσμούς

Στο αρνητικό «πλέγμα» που σχηματίζεται συνυπάρχουν:

1) Η ανεπάρκεια του δικτύου προσχολικής αγωγής που συνδέεται τόσο με τις «γεωγραφικές» δυσκολίες πρόσβασης των τσιγγανοπαίδων σ' αυτό όσο και με τις ψυχολογικές αντιστάσεις της οικογένειας.

2) Η παράλειψη εγγραφής και υποστήριξης της φοίτησης στην υποχρεωτική εκπαίδευση που γίνεται εύκολα αποδεκτή από το εκπαιδευτικό προσωπικό και τις τοπικές αρχές.

3) Η βιωματική αποξένωση των γονέων από το εκπαιδευτικό σύστημα, οι οικονομικές δαπάνες που συνεπάγεται η σχολική φοίτηση και η υποστήριξή της, όταν μάλιστα αυτή απαιτεί την προσωπική τους εμπλοκή όλα αυτά δημιουργούν τη βάση ώστε οι γονείς να «διαφεύγουν» τη φοίτηση πολύ περισσότερο όταν η παραμονή τους στο σπίτι λειτουργεί ποικιλότροπα προς την κατεύθυνση εξυπηρέτησης βιοτικών αναγκών.

4) Η παραδοχή ότι οι μαθητές «πρέπει» αυτονόητα να είναι πελάτες του σχολείου, οι εκπαιδευτικοί αυτόματα καλούνται να διεκπεραιώσουν τη μάθηση ακολουθώντας.

Οι έμμεσα ωφελούμενοι από την υλοποίηση του έργου είναι οι μαθητές εν γένει, οι γονείς, το διοικητικό προσωπικό και στελέχη της εκπαίδευσης, το προσωπικό παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και τα μέλη της τοπικής αυτοδιοίκησης, όσοι πρόκειται να επιμορφωθούν προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που κατά κανόνα προέρχονται από φοβίες σχετιζόμενες με την άγνοια γύρω από διάφορα θέματα, ανάμεσα στα οποία και θέματα ιστορίας, πολιτισμού, επαγγελματικής κατάστασης, υγείας και κουλτούρας των Τσιγγάνων στην Ελλάδα.

Στα πλαίσια του έργου προβλέπονται δράσεις με στόχο την ενίσχυση των σχολείων με προγράμματα καινοτόμων παρεμβάσεων και ειδικά επιμορφωμένων εκπαιδευτικών στα οποία θα διευκολύνεται η σχολική ένταξη των παιδιών. Προβλέπεται επίσης η δημιουργία δικτύου τοπικών συνεργατών με στόχο την άμεση συνδρομή και διευκόλυνση της

επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας και τοπικής κοινωνίας, καθώς και των Σχολείων Εφαρμογής μεταξύ τους.

Τέλος, περιέχονται δράσεις ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών, των σχολικών συμβούλων, των στελεχών διοίκησης της εκπαίδευσης, των εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης, των γονέων των παιδιών, καθώς και της κοινής γνώμης. Η ενίσχυση των παρεμβάσεων του έργου στον πληθυσμό - στόχο επιχειρείται με συνοδευτικό μέτρο την εφαρμογή καινοτόμου εκπαιδευτικού υλικού.

Σκοπός και στόχοι του έργου

Το έργο στοχεύει στην αρμονική ένταξη των μαθητών με ρομική καταγωγή στο εκπαιδευτικό σύστημα, τη διασφάλιση της αποδοχής των παιδιών αυτών από το εκπαιδευτικό προσωπικό, τους γονείς και την ευρύτερη κοινότητα, την παροχή στους εκπαιδευτικούς εξειδικευμένης ενημέρωσης, κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού, την υποστήριξη των οικογενειών με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ώστε να είναι σε θέση να βοηθήσουν αποτελεσματικά τα παιδιά τους και τέλος, την ευαισθητοποίηση της διοικητικής μηχανής της εκπαίδευσης.

Ο βασικός σκοπός του προγράμματος είναι η προσέλκυση των τσιγγανόπαιδων στο σχολείο, που σημαίνει αύξηση του αριθμού των τσιγγανόπαιδων που πηγαίνουν στο σχολείο, καθώς και αύξηση του χρόνου παραμονής τους σ' αυτό και παράλληλα μείωση της εγκατάλειψης σε ηλικία εκπαίδευσης.

Ο βασικός σκοπός του προγράμματος υλοποιείται μέσα από τρεις επιμέρους στόχους.

- Βελτίωση των συνθηκών για τη προσέλκυση των τσιγγανόπαιδων στο σχολείο και την παραμονή τους τουλάχιστον στον κύκλο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- Βελτίωση της απόδοσης των μαθητών/τσιγγάνων μέσα από τη μεταβολή - τροποποίηση παιδαγωγικών διαδικασιών και προϊόντων σχετικών με την εκπαίδευση και κοινωνικοποίηση των τσιγγάνων.

- Αλλαγή της νοοτροπίας των δασκάλων που έχουν στις τάξεις τους τσιγγανόπαιδα, καθώς και των τσιγγάνων γονέων απέναντι στο σχολείο και γενικότερα τη μόρφωση των παιδιών τους.

Οι στόχοι του προγράμματος εξειδικεύονται σε ενδιάμεσους στόχους που πηγάζουν από το τεχνικό δελτίο του προγράμματος και παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Συγκεκριμένα οι ενδιάμεσοι στόχοι για το σύνολο του έργου ήταν συναφείς με τον επιδιωκόμενο σκοπό μεν, από την σταδιακή επιτυχία των οποίων εξαρτιόταν δε, η επιτυχία των τελικών στόχων του έργου.

Στους ενδιάμεσους στόχους του έργου περιλαμβάνονται:

- Μελέτη της υπάρχουσας κοινωνικο-πολιτισμικής και κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης των Ρομ στη χώρα μας
- Ανίχνευση των μηχανισμών διατήρησης της τσιγγάνικης ταυτότητας μέσα στο χρόνο
- Διερεύνηση των κρίσιμων παραμέτρων (παιδαγωγικών, κοινωνικών, ψυχολογικών) οι οποίες παρεμβάλλονται στην εκπαίδευση των τσιγγανόπαιδων
- Διερεύνηση του αξιακού συστήματος της οικογένειας Ρομ σε σύγκριση με το αξιακό σύστημα που εκπροσωπεί το επίσημο σχολείο
- Συστηματική μελέτη των αιτίων που προκαλούν την ουδέτερη έως και αρνητική στάση των γονέων τσιγγάνων απέναντι στο σχολικό θεσμό
- Συγκρότηση πλήρους «ντοσιέ» επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού γύρω από ζητήματα γλωσσικής χρήσης στους Ρομ
- Ενημέρωση των τσιγγάνων για τα δικαιώματά τους στην εκπαίδευση και τις υποχρεώσεις του σχολικού θεσμού απέναντί τους
- Συλλογή, ανάλυση και αξιολόγηση του υπάρχοντος πληροφοριακού εκπαιδευτικού και διδακτικού υλικού του σχετικού με την εκπαίδευση των τσιγγανοπαιδών

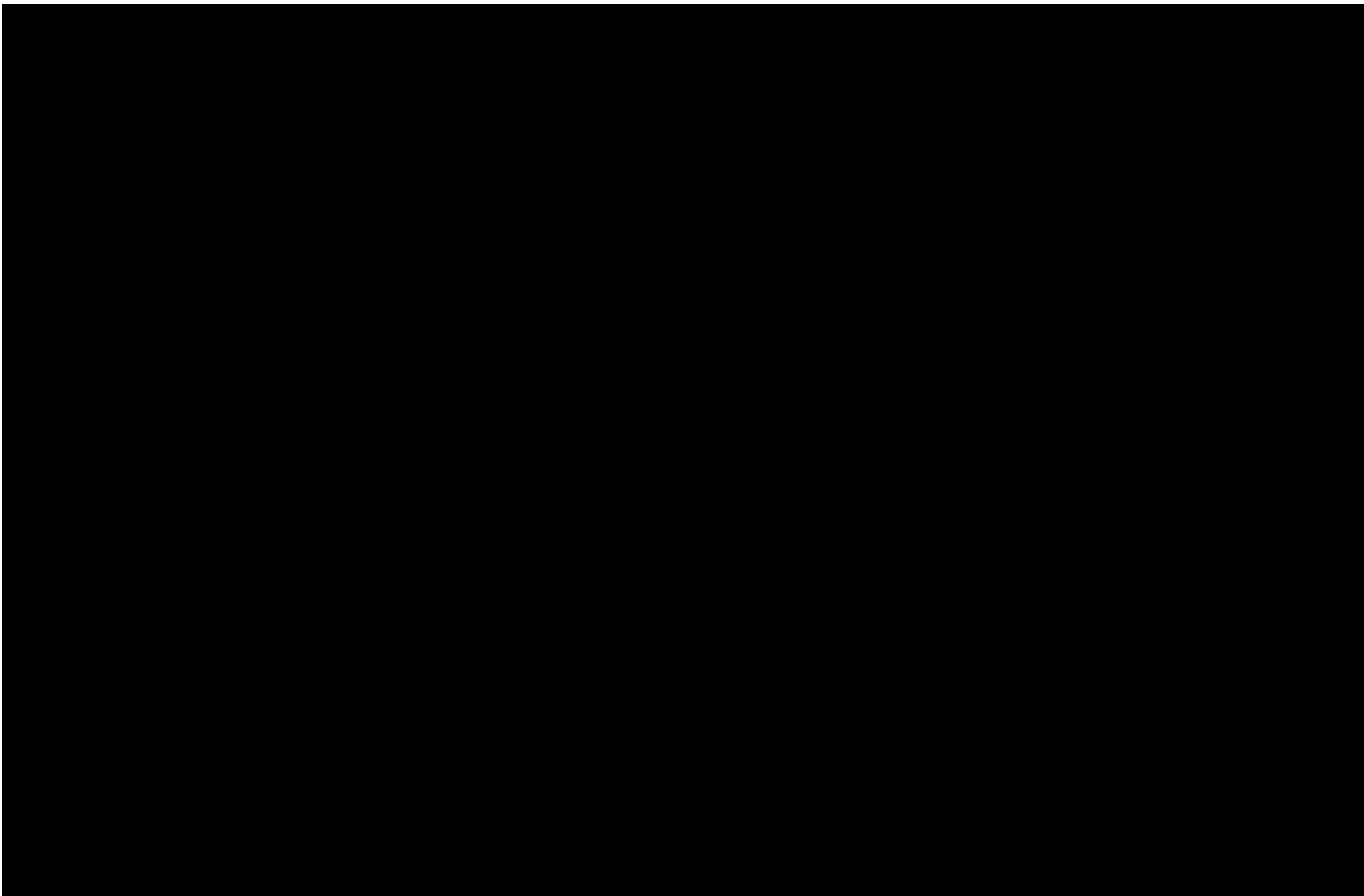
- Επεξεργασία ειδικών αναλυτικών προγραμμάτων για τη διδασκαλία σε τσιγγανόπαιδες
- Αλφαβητισμός των Ρομ με εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων με κατάρτιση σε μορφές παραδοσιακής μουσικής
- Συγκρότηση μεθόδου διδασκαλίας της Ελληνικής σε δίγλωσσους μαθητές
- Δοκιμαστική εφαρμογή του διδακτικού υλικού μέσω πιλοτικών προγραμμάτων
- Ειδική κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών γύρω από την επικοινωνία, τον πολιτισμό και την προσωπικότητα των αποδεκτών της διδασκαλίας (τσιγγανόπαιδες) τη φύση, την έκταση και τα όρια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και τη μεθοδολογία διδασκαλίας σε μικτά, από πλευράς πολιτισμικής ταυτότητας, τμήματα μαθητών
- Συγκρότηση κριτηρίων για την επιλογή και διάταξη του υλικού της γλωσσικής διδασκαλίας σε τμήματα τσιγγανοπαίδων, η παραγωγή διδακτικού υλικού και η συγκρότηση μιας μεθόδου διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας (βελτίωση της γλωσσικής επάρκειας των τσιγγανοπαίδων στην ελληνική γλώσσα).

Συνάφεια στόχων – μέτρων

Με δεδομένο ότι οι δράσεις του προγράμματος παραμένουν σε όλη τη διάρκειά του ουσιαστικά οι ίδιες καθώς επίσης και οι σχετικοί στόχοι της κάθε δράσης, το πρόγραμμα παρουσιάζει ένα ολοκληρωμένο χαρακτήρα και η υλοποίησή του φαίνεται να επιτυγχάνει τους στόχους που έχουν τεθεί από την αρχή.

Από την ανάλυση των ενδιάμεσων στόχων και των ενεργειών κάθε δράσης του έργου φαίνεται να υπάρχει πλήρης αντιστοιχία μεταξύ τους.

Στον επόμενο πίνακα φαίνεται η συνάφεια των επιμέρους ενεργειών των δράσεων με τους στόχους του προγράμματος που αντιστοιχούν τόσο στο πρώτο όσο και στο δεύτερο και τρίτο έτος εφαρμογής ταυτόχρονα.



Στον πίνακα αυτό διαπιστώνεται ότι οι δράσεις επιδρούν στην υλοποίηση περισσότερων στόχων και κάνουν την υλοποίηση του προγράμματος περισσότερο αποτελεσματική. Οι περισσότερες ενέργειες συμβάλλουν άμεσα ή έμμεσα στους βασικούς στόχους του προγράμματος που είναι η αύξηση της προσέλευσης των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο, η βελτίωση της απόδοσης και της γλωσσικής επάρκειάς τους με τη δημιουργία νέων προγραμμάτων και βοηθημάτων, καθώς και η αλλαγή της νοοτροπίας των δασκάλων μέσα από ειδική επιμόρφωση.

Πέραν της ποιοτικής βελτίωσης στην εφαρμογή των δράσεων και των ενεργειών αυτήν την περίοδο υπάρχει και ποσοτική βελτίωση με την επέκταση της εφαρμογής του έργου και σε άλλους νομούς της χώρας και σε ένα πλαίσιο δημιουργίας μόνιμης δομής μέσω της προσπάθειας να δημιουργηθεί ένα δίκτυο ατόμων που θα βοηθήσουν αποτελεσματικά στην υλοποίηση του έργου.

Η πυκνότητα του παραπάνω πίνακα δηλώνει και την αρτιότητα σωστό προγραμματισμό του έργου αλλά και την συνάφεια μεταξύ των δράσεων και των στόχων του προγράμματος. Παράλληλα, ο μεγάλος βαθμός της συνάφειας μεταξύ δράσεων και στόχων φαίνεται από την μεγάλη αντιστοιχία, δείχνει την αλληλεξάρτηση των δράσεων και στοχεύει στην ολοκληρωμένη προσέγγιση του προβλήματος της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων.

Δομή του έργου

Όπως περιγράφεται στο τεχνικό δελτίο, περιλαμβάνονται δώδεκα δράσεις που απευθύνονται σε αντίστοιχους στόχους του προγράμματος.

Συγκεκριμένα παρουσιάζεται στη συνέχεια η εξειδίκευση του προγράμματος εφαρμογής το οποίο διαρθρώνεται ως εξής:

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΔΡΑΣΗΣ
1	ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ
2	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ
3	ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
4	ΕΠΙΛΟΓΗ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
5	ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ
6	ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
7	ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
8	ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ
9	ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
10	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
11	ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ & ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ (PORTAL)
12	ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Στη συνέχεια παρουσιάζεται αναλυτικά η δομή του προγράμματος όπως προκύπτει από το τεχνικό του δελτίο:

1. Διοίκηση και εποπτεία του έργου

Η δράση περιλαμβάνει:

1.1 Συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων και κεντρική διοίκηση του Έργου. Πρόκειται για αρμοδιότητα του Επιστημονικού Υπευθύνου, ο οποίος έχει και τη συνολική επιστημονική ευθύνη του εγχειρήματος.

1.2 Συγκρότηση και λειτουργία Μονάδας Γραμματειακής, Διοικητικής και Τεχνικής υποστήριξης του έργου

1.2.1 Μονάδα Γραμματειακής και Διοικητικής Παρακολούθησης του Έργου. Για την κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν από την εκτέλεση του φυσικού αντικείμενου του Έργου σε εθνικό επίπεδο πρόκειται να συγκροτηθεί ομάδα γραμματειακής και διοικητικής υποστήριξης του έργου.

Στις αρμοδιότητες της ομάδας ανήκουν (ενδεικτική παρουσίαση):

- Τήρηση πρωτοκόλλου αλληλογραφίας (συμβατικής και ηλεκτρονικής)
- Επικοινωνία με Υπευθύνους Υποέργων, Περιφερειακούς Υπεύθυνους, Ειδικούς Συνεργάτες (π.χ. νομικούς, ειδικούς επιστήμονες), Συνεργάτες Δικτύου, και Στελέχη Εκπαίδευσης
- Συλλογή και αρχειοθέτηση παραδοτέου υλικού
- Επαφές με εκπροσώπους του τύπου, αποδελτίωση τύπου
- Συγκέντρωση και προώθηση δεδομένων που αφορούν τις δράσεις του προγράμματος προς τους ενδιαφερόμενους φορείς
- Επιμέλεια πρακτικών συνεδρίων, ημερίδων, συναντήσεων εργασίας
- Διαχειριστική παρακολούθηση του Έργου σε συνεργασία με την Επιτροπή Ερευνών

1.2.2 Μονάδα Τεχνικής Υποστήριξης και Στατιστικής Εξυπηρέτησης. Για την κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν από την εκτέλεση του φυσικού αντικείμενου του έργου σε εθνικό επίπεδο πρόκειται να συγκροτηθεί ομάδα τεχνικής υποστήριξης του έργου. Ενδεικτικά στις

αρμοδιότητες της ομάδας ανήκουν η δημιουργία, λήψη, επεξεργασία και διάχυση διαδραστικού υλικού (από όλους τους εμπλεκόμενους προς όλους τους στόχους) με κάθε πρόσφορο ψηφιακό μέσο (τηλεδιασκέψεις, DVDs, κ.τ.ό), η τεχνική υποστήριξη του εξοπλισμού και η στατιστική εξυπηρέτηση όλων των εμπλεκόμενων φορέων ή προσώπων (άμεσα ή έμμεσα) Π.Ε.

1.3 Λειτουργία διευρυμένου Οργάνου Επιστημονικής Παρακολούθησης του Έργου και Παρακολούθησης των Επιμέρους Δράσεων.

Η δράση 1 ουσιαστικά αφορά στη δημιουργία ή και στη διεύρυνση της υποδομής για την καλύτερη και αρτιότερη υλοποίηση του προγράμματος.

2. Εξοπλισμός

Η δράση περιλαμβάνει:

2.1 Ανάπτυξη αναγκαίων υποδομών για την αποτελεσματική εφαρμογή των δράσεων του Έργου.

Στα πλαίσια του συγκεκριμένου Π.Ε. προβλέπονται ενέργειες ανάπτυξης των απαραίτητων υποδομών σε εξοπλισμό, λογισμικό και υλικό:

- Προμήθεια ηλεκτρονικών υπολογιστών
- Προμήθεια φορητών υπολογιστών με έγκριση της διαχειριστικής αρχής
- Προμήθεια περιφερειακών συσκευών (multimedia, projectors, εκτυπωτές)
- Προμήθεια φωτοτυπικών
- Προμήθεια μουσικών οργάνων
- Προμήθεια συρραπτικών και εποπτικών υλικών
- Προμήθεια γενικού και ειδικού λογισμικού
- Προμήθεια σχετικής βιβλιογραφίας.

3. Επιμορφωτικές παρεμβάσεις

Η δράση περιλαμβάνει:

3.1 Σχεδιασμός Στρατηγικής Επιμόρφωσης με στόχο τη διασφάλιση της μέγιστης αποτελεσματικότητας των επιμορφωτικών παρεμβάσεων.

Ο σχεδιασμός των επιμορφωτικών παρεμβάσεων είναι στην αρμοδιότητα του Υπευθύνου του Υποέργου 3. Ο Υπεύθυνος του Υποέργου, έχει την ευθύνη σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης καλής εκτέλεσης όλων των επιμορφωτικών παρεμβάσεων.

Η θεματολογία των επιμορφωτικών παρεμβάσεων μπορεί να περιλαμβάνει ενδεικτικά τα παρακάτω:

-Προσδιορισμός και θεωρητική κατάρτιση της διαπολιτισμικότητας, με έμφαση στην περίπτωση του τσιγγάνικου πληθυσμού. Απώτερος στόχος θα είναι η κατάρριψη στερεοτύπων που οδηγούν στην περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό των τσιγγάνων μαθητών.

-Ενίσχυση των παιδαγωγικών και διδακτικών εφοδίων που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται στα σχολεία που έχουν επιλεγεί. Βελτίωση του βαθμού διοικητικής ετοιμότητας για τα στελέχη εκπαίδευσης στις περιοχές παρέμβασης.

-Καλές πρακτικές εφαρμογής του διδακτικού υλικού, με έμφαση στη συμμετοχή των επιμορφούμενων σε συναντήσεις εργαστηριακού χαρακτήρα.

-Βελτίωση της θεωρητικής και συμβουλευτικής υποδομής των επιμορφούμενων σε ζητήματα ψυχοκοινωνικής στήριξης των μαθητών.

3.2 Εκπόνηση Οδηγού Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών. Από τον Επιστημονικό Υπεύθυνο του Έργου θα ανατεθεί η εκπόνηση του Οδηγού Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών, καθώς και η επικαιροποίησή του, εφόσον υπάρξει σχετική ανάγκη.

3.3 Σεμινάρια επιμόρφωσης των στελεχών εκπαίδευσης σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης και σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις. Προβλέπονται 8 ειδικά Σεμινάρια επιμόρφωσης των στελεχών εκπαίδευσης σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης και σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης

3.4 Σεμινάρια επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε περιοχές με σχολεία στα οποία υπάρχουν υψηλές συγκεντρώσεις του πληθυσμού-στόχου. Προβλέπονται 1 σεμινάριο ανά νομό και 1 σεμινάριο αποτίμησης ανά περιφέρεια.

3.5 Ενδοσχολική επιμόρφωση. Προβλέπονται 170 Σεμινάρια ενδοσχολικής επιμόρφωσης.

4. *Επιλογή, επιμέλεια και συγγραφή εκπαιδευτικού υλικού*

Η δράση περιλαμβάνει:

4.1. Επιλογή, επιμέλεια, συγγραφή εκπαιδευτικού υλικού από το υλικό των προγραμμάτων της Ενέργειας (νεοπαραγόμενο ή ήδη υπάρχον).

Το βοηθητικό εκπαιδευτικό υλικό θα καλύπτει κυρίως την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Θα αναπτυχθούν μηχανισμοί παρακολούθησης και αξιολόγησης της χρήσης του υλικού από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, γεγονός που ενδεχομένως οδηγήσει σε βελτιωτικές παρεμβάσεις.

5. *Αναπαραγωγή και διακίνηση εκπαιδευτικού υλικού*

Η δράση περιλαμβάνει:

5.1 Ενέργειες αναπαραγωγής και διακίνησης του εκπαιδευτικού υλικού.

Οι επιμέρους δράσεις περιλαμβάνουν:

- φιλολογική επιμέλεια,
- ηλεκτρονική επεξεργασία,
- εικονογράφηση,

- προεκτύπωση για τις ανάγκες της πιλοτικής εφαρμογής,
- εκτύπωση,
- αναπαραγωγή και διακίνηση του υλικού.

6. Ενισχυτική διδασκαλία

Η δράση περιλαμβάνει:

6.1 Επιλογή Σχολικών Μονάδων Παρέμβασης (Προσχολική, Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια).

Η επιλογή των Σχολικών Μονάδων Παρέμβασης θα πραγματοποιηθεί με κριτήριο τις συγκεντρώσεις πληθυσμού - στόχου. Με βάση τα στοιχεία απογραφής του πληθυσμού από την προηγούμενη φάση του Έργου εκτιμάται ότι θα επιλεγούν 170 περίπου Σχολικές Μονάδες Παρέμβασης του Προγράμματος. Εκτός από τις σχολικές μονάδες παρέμβασης δυνατότητα συμμετοχής στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας θα έχουν και οι μαθητές Σχολικών Μονάδων Παρακολούθησης.

6.2 Λειτουργία Τμημάτων Ενισχυτικής Διδασκαλίας.

Στις Σχολικές Μονάδες Παρέμβασης προβλέπεται να λειτουργήσουν Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας για τη Γλώσσα και τα Μαθηματικά με παράλληλη έμφαση στην ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά της ομάδας - στόχου.

Στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας θα μετέχουν (εθελοντικά) τόσο μαθητές της οικείας σχολικής μονάδας, όσο και όμορων Σχολικών Μονάδων Παρακολούθησης. Προβλέπονται 10 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα ανά Τμήμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας.

6.3 Λειτουργικά έξοδα των σχολικών μονάδων των τμημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας (συμφωνητικό με σχολικές επιτροπές - ανάλυση δαπανών).

7. Ενδοσχολικές παρεμβάσεις

Η δράση περιλαμβάνει:

7.1 Επιλογή Σχολικών Μονάδων για την ίδρυση Εργαστηρίων Δημιουργικής Απασχόλησης Μαθητών (ΕΔΑΜ) Τα Εργαστήρια Δημιουργικής Απασχόλησης των Μαθητών ιδρύονται κυρίως στις Σχολικές Μονάδες Παρέμβασης του Προγράμματος.

7.1.1 Λειτουργία των Ε.Δ.Α.Μ. Τα ΕΔΑΜ λειτουργούν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και το καλοκαίρι παρέχεται η δυνατότητα ισοστάθμισης και προετοιμασίας των μαθητών του πληθυσμού στόχου και όχι μόνο. Πέρα από τη στέγαση των Τμημάτων Ενισχυτικής Διδασκαλίας τα ΕΔΑΜ θα στεγάσουν τμήματα μουσικής διδασκαλίας, καθώς και τμήματα εξοικείωσης με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Ο εξοπλισμός των ΕΔΑΜ παρέχεται από το Πρόγραμμα και οι χώροι διατίθενται από τις σχολικές μονάδες. Τα λειτουργικά έξοδα, τα αναλώσιμα καθώς και κάθε σχετική με τη λειτουργία του ΕΔΑΜ δαπάνη επιβαρύνουν επίσης το Πρόγραμμα.

7.2 Επιλογή και εκτέλεση έργου 170 Συνεργατών σε επίπεδο Σχολικής Μονάδας. Προβλέπεται η επιλογή 170 συνεργατών σε επίπεδο σχολικής μονάδας. Σε κάθε σχολική μονάδα παρέμβασης προβλέπεται ειδικός συνεργάτης ο οποίος θα έχει την ευθύνη υποστήριξης και ενίσχυσης των εγγραφών, παρακολούθησης της σχολικής διαδρομής ατόμων του πληθυσμού-στόχου και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. Η επιλογή του συνεργάτη θα γίνεται με συνεργασία της διεύθυνσης του σχολείου, του περιφερειακού υπευθύνου και του υπευθύνου του Υποέργου 7.

7.3 Παρακολούθηση και στήριξη των μαθητών κατά τη διαδικασία της εγγραφής σε νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία και στήριξή τους για την αποτροπή διαρροών στο πρώτο κρίσιμο διάστημα. Προβλέπεται η πρόσληψη 90 περίπου συνεργατών δικτύου (βλ. σχετικά και Υποέργο Δικτύωσης). Ο συντονισμός και η λειτουργία των ΕΔΑΜ (όπου προβλέπονται), καθώς και η στήριξη των επιμορφωτικών

δραστηριοτήτων του Προγράμματος σε επίπεδο περιφέρειας, νομού και κυρίως σχολικής μονάδας, θα είναι αρμοδιότητα της διεύθυνσης του σχολείου, του περιφερειακού υπευθύνου και του υπεύθυνου έργου του υποέργου 7.

8. Ευέργειες δικτύωσης

Η δράση περιλαμβάνει:

8.1 Ανάπτυξη κ Διεύρυνση του Δικτύου Συνεργατών.

Οι Συνεργάτες Δικτύου αποτελούν τον ιστό του Προγράμματος στο πεδίο αναφοράς. Επιλέγονται με απόφαση του Επιστημονικού Υπευθύνου. Κάθε συνεργάτης έχει στην ευθύνη του μία έως δύο σχολικές μονάδες παρέμβασης του Προγράμματος και μια σειρά σχολικών μονάδων παρακολούθησης. Μετά την επικαιροποίηση των δεδομένων αναφορικά με τη διασπορά του πληθυσμού-στόχου θα γίνει και η «χρέωση» των σχολικών μονάδων. Προβλέπονται 90 περίπου συνεργάτες (1 συνεργάτης ανά 2 σχολικές μονάδες με εξαιρέσεις για τις σχολικές μονάδες με μικρό ή μεγάλο αριθμό ατόμων πληθυσμού-στόχου). Στις αρμοδιότητες των μελών του δικτύου ανήκουν η καταγραφή, παρακολούθηση και στήριξη των μαθητών με στόχο την αποτροπή διαρροών, ιδιαίτερα στο πρώτο κρίσιμο διάστημα της φοίτησης, η διαμεσολάβηση ανάμεσα στο σχολείο, την οικογένεια, τους θεσμούς τοπικής και νομαρχιακής αυτοδιοίκησης και τους Περιφερειακούς Συνεργάτες. Οι συνεργάτες αυτοί θα προέρχονται από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και θα καλύπτουν τις ειδικότητες που είναι σχετικές με την υλοποίηση του έργου. Π.Ε.

8.2 Διαμεσολάβηση ανάμεσα στο σχολείο, την οικογένεια, τους θεσμούς τοπικής και νομαρχιακής αυτοδιοίκησης και τις κεντρικές υπηρεσίες του ΥΠΕΠΘ με στόχο την ακώλυτη εγγραφή και φοίτηση τσιγγανοπαίδων στο σχολείο.

Το συγκεκριμένο Π.Ε. είναι αρμοδιότητα των Περιφερειακών Συνεργατών και των Συνεργατών Δικτύου. Το έργο τους συνδράμουν (εάν χρειαστεί) νομικοί συνεργάτες.

8.3 Επιλογή και αξιοποίηση τσιγγάνων διαμεσολαβητών.

9. Ενέργειες διάχυσης αποτελεσμάτων, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης

Η δράση περιλαμβάνει:

9.1 Ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας. Προβλέπονται περίπου 20 Ημερίδες Ευαισθητοποίησης της εκπαιδευτικής κοινότητας

9.2 Ευαισθητοποίηση τοπικής κοινωνίας. Προβλέπονται 20 Ημερίδες Ευαισθητοποίησης των γονέων και της τοπικής κοινωνίας

9.3 Στοχευμένες παρεμβάσεις ευαισθητοποίησης των τοπικών κοινωνιών και δράσεις δημοσιότητας του προγράμματος σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Εκτιμάται ότι θα επιχειρηθούν 10 τουλάχιστον στοχευμένες παρεμβάσεις σε περιοχές με ιδιαίτερα προβλήματα. Ενδεικτικά αναφέρονται επαφές με Δημοτικά Συμβούλια, Μητροπόλεις, κ.τ.ό.

9.4 Ανάπτυξη Δικτύου Συνεργασίας με τους συλλογικούς φορείς των Τσιγγάνων

9.5 Ανάπτυξη δικτύων επικοινωνίας ανάμεσα στα σχολεία παρέμβασης και τον ISOCRATES, με έμφαση στους μηχανισμούς διάχυσης της πληροφορίας

9.6 Επιστημονικές συναντήσεις. Προβλέπεται η πραγματοποίηση 7 Επιστημονικών συναντήσεων στο Βόλο

9.7 Πολιτιστικές Εκδηλώσεις. Προβλέπεται η πραγματοποίηση 3 Μουσικών Εκδηλώσεων με συμμετοχή μαθητών των μουσικών εργαστηρίων, καθώς και 40 εκδηλώσεις για την παρουσίαση του Έργου (1 ανά νομό)

- 9.8 Συνεντεύξεις. Για τις ανάγκες ενημέρωσης και διάχυσης των αποτελεσμάτων προβλέπονται συνεντεύξεις στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο
- 9.9 Άρθρα (Περιοδικά στην Ελλάδα και το Εξωτερικό). Προβλέπονται 8 τουλάχιστον ειδικά άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά με περιεχόμενο σχετικό με την υλοποίηση του Έργου.
- 9.10 Ενημερωτικά Φυλλάδια. Προβλέπεται η έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων: στα Ελληνικά και στα Αγγλικά, εφόσον αυτό κριθεί αναγκαίο καθώς και 1 τεύχος αποτίμησης (τον Ιούνιο του 2007). Προβλέπεται επίσης η έκδοση 2 τευχών με στατιστικά στοιχεία (1 στα ελληνικά, 1 στα αγγλικά)
- 9.11 Αφίσες. Προβλέπεται η έκδοση και κυκλοφορία 32 περίπου αφισών.
- 9.12 Μετακινήσεις συντελεστών έργου (υπεύθυνος έργων/υποέργων, περιφερειακοί υπεύθυνοι, κατά τόπους συνεργάτες κ.λ.π.)

10. Εξωτερική αξιολόγηση

Η δράση περιλαμβάνει:

- 10.1 Δράση Εξωτερικής Αξιολόγησης του Έργου. Η αξιολόγηση του έργου πρέπει να αφορά: α) Στην εξέταση των στόχων και των στρατηγικών του Προγράμματος, τη διερεύνηση των αναγκών του πληθυσμού-στόχου, εφόσον αυτό απαιτείται, τη βιβλιογραφική καταγραφή, την ανάλυση των ευρύτερων εκπαιδευτικών πολιτικών μέσα στις οποίες εντάσσεται το Πρόγραμμα, καθώς και την καταγραφή των αναμενόμενων δυσκολιών και θεσμικών εμποδίων. β) Την επισκόπηση παρόμοιων προγραμμάτων και πρακτικών και τη διάγνωση των περιορισμών που θέτουν οι αντικειμενικές συνθήκες υλοποίησης του Προγράμματος (κοινωνικό - θεσμικό και σχολικό πλαίσιο από την πλευρά της περιβάλλουσας κοινωνίας, καθώς και οικογενειακό και πολιτισμικό πλαίσιο από την πλευρά των Στοιγμάτων). γ) Την εξέταση της πορείας του Προγράμματος ως προς

την υλοποίηση των στόχων του, την καταγραφή προβλημάτων και δυσκολιών, καθώς και τη διερεύνηση των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των συντελεστών του. δ) Την εκτίμηση και ερμηνεία των προϊόντων και των αποτελεσμάτων του Προγράμματος. Ιδιαίτερη σημασία έχει η εξέταση των ευρύτερων επιπτώσεων και των ενδεχόμενων πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων. Ενδεικτικοί δείκτες αξιολόγησης που μπορεί να χρησιμοποιηθούν είναι και οι εξής: Επωφελούμενοι: Μέλη των ομάδων-στόχων του Προγράμματος, τα οποία θα ωφεληθούν άμεσα από την επιτόπου εφαρμογή της καινοτομίας και γενικότερα από τις δράσεις του Προγράμματος (εκπαιδευτικοί, μαθητές), καθώς και τα σχολεία που εμπλέκονται άμεσα στο Πρόγραμμα. Διάδοση: Δραστηριότητες μέσω των οποίων ο φορέας υλοποίησης του Προγράμματος (και οι συνεργαζόμενοι εταίροι) ενημερώνουν για τα αποτελέσματα του Προγράμματος, το αντικείμενο και τη συνάφεια της καινοτομίας, καθώς και τα τυχόν προβλήματα που σχεδιάστηκαν για να στηρίξουν την υιοθέτηση και την υλοποίηση του. Καινοτομία: Προσέγγιση, μέθοδος ή εργαλείο που θα αναπτυχθεί και θα δοκιμαστεί.

11. Ανάπτυξη, φιλοξενία και συντήρηση δικτυακού τύπου

Η δράση περιλαμβάνει:

11.1 Ανάπτυξη, φιλοξενία και συντήρηση δικτυακού κόμβου.

12. Συνοδευτικές ενέργειες

Η δράση περιλαμβάνει:

12.1 Σχεδιασμός και ανάπτυξη Βάσεων Δεδομένων και Δικτυακών Τεχνολογιών για την υποστήριξη των δράσεων του προγράμματος. Προβλέπονται:

12.1.1 Βάσεις Δεδομένων

12.1.2 Επικαιροποίηση και εμπλουτισμός του Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (GIS) Όλα τα παραπάνω θα εκτελεσθούν από αναδόχους ειδικών διαγωνισμών.

12.2 Σχέδιο αξιοποίησης του Εκπαιδευτικού Υλικού. Για την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού, προτείνεται η εκπόνηση σχεδίου αξιοποίησης του υλικού, ενέργεια η οποία θα ανατεθεί σε ειδική ομάδα συνεργατών αποτελούμενη από τρία άτομα.

12.3 Χαρτογράφηση καταυλισμών σε εθνικό επίπεδο. Κρίνεται αναγκαία η χαρτογράφηση των καταυλισμών τσιγγάνων σε εθνικό επίπεδο από ειδική ομάδα συνεργατών.

12.4 Ανάπτυξη διακρατικών συνεργασιών με ακαδημαϊκούς φορείς του εξωτερικού που έχουν αποδεδειγμένη εμπειρία στο συγκεκριμένο θεματικό αντικείμενο.

Προϋπολογισμός – χρονοδιάγραμμα

Το πρόγραμμα που υλοποιήθηκε την περίοδο 2006 - 2007 και χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ).

Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος ανέρχεται σε € 5.307.351 και κατανέμεται ως ακολούθως: € 331.195 το 2006 και € 4.976.156 το 2007.

Το χρονοδιάγραμμα του έργου όπως αποτυπώθηκε στο εγκεκριμένο Τεχνικό Δελτίο Έργου, παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα.

Το παρακάτω χρονοδιάγραμμα τροποποιήθηκε δύο φορές λόγω των δύο

A/A	Τίτλος Δράσης	2006	2007	2008	Αρχή	Τέλος	Προϋπολογισμός
1.	ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	1.473.556
2.	ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	214.285
3.	ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	200.720
4.	ΕΠΙΛΟΓΗ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	84.500
5.	ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	142.857
6.	ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	878.443
7.	ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	268.680
8.	ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	1.544.400
9.	ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	321.350
10.	ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>			39.809
11.	ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ & ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ (PORTAL)	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	28.751
12.	ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/> <input checked="" type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/> <input type="checkbox"/>	20/03/2006	31/07/2007	110.000

παρατάσεων στο έργο μέχρι το τέλος του 2007 και τον Ιούνιο του 2008 αντίστοιχα, με έγκριση υλοποίησης των ίδιων μέτρων με τον ίδιο προϋπολογισμό. Η έγκριση έγινε και τις δυο φορές με σημαντική καθυστέρηση και την πρώτη φορά μετά το πέρας του χρόνου υλοποίησης με αποτέλεσμα να δημιουργήσει διοικητικά και οικονομικά προβλήματα στη διοίκηση του έργου αλλά και στους συνεργάτες.

IV. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Πεδίο εφαρμογής

Το πρόγραμμα, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, έχοντας ως χρόνο έναρξης της 1^{ης} φάσης εφαρμογής του το 1997, βρίσκεται πλέον στο τέλος της τρίτης φάσης του σε μια διαχρονική προσπάθεια να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων στη χώρα μας. Η ομάδα αξιολόγησης καλείται να αξιολογήσει τις δράσεις των υποέργων αυτής της φάσης μέχρι και τον Ιούνιο του 2008 που είναι η τελευταία καταληκτική ημερομηνία υλοποίησης αυτής της φάσης.

Η υλοποίηση αυτού του προγράμματος βρίσκεται σε μια φάση που είναι καθαρά «εξελικτική», με την έννοια ότι το πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσει είναι διαχρονικό και η προσπάθεια πρέπει να είναι συνεχής και συστηματική. Η ομάδα έργου έχει λάβει υπόψη της τόσο τις αξιολογήσεις όσο και την εμπειρία αλλά και τις προτεινόμενες στρατηγικές αντιμετώπισης του προβλήματος της ένταξης των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο. Συγκεκριμένα θα πρέπει να σημειωθεί ότι έχουν ληφθεί υπόψη και αξιοποιηθεί οι εμπειρίες και τα αποτελέσματα των μελετών των δύο προηγούμενων φάσεων εφαρμογής του προγράμματος και κυρίως των ερευνών που διεξήχθησαν ιδιαίτερα κατά την πρώτη φάση εφαρμογής του –δεδομένου ότι οι περισσότερες έρευνες-μελέτες, κυρίως διαγνωστικές για πρώτη φορά γύρω από την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των τσιγγάνων, τις ταυτότητές τους, τις συνήθειές τους, τη σχέση τους με την κοινωνία και την εκπαίδευση, την συμπεριφορά σε σχέση με τους μη τσιγγάνους, έγιναν στην πρώτη φάση του προγράμματος- την επιστημονική ευθύνη του οποίου είχε ο Καθ. Α. Γκότοβος. Επί της ουσίας γίνεται μια επέκταση ως και εμπάθυνση με μέτρα προσαρμογής στον τρόπο με τον οποίο το πρόγραμμα παρεμβαίνει σ' αυτή την ομάδα του πληθυσμού, αφού η πρώτη εμπειρία της εφαρμογής ανέδειξε την ανάγκη εξειδίκευσης, συμπλήρωσης και

επέκτασης των μέτρων και ενεργειών παρέμβασης με στόχο να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα του έργου.

Σε αυτή τη φάση εφαρμογής διαπιστώνεται ότι το πρόγραμμα έχει αξιοποιήσει την εμπειρία των προηγούμενων ετών και αυτό φαίνεται τόσο στον σχεδιασμό του όπως εντοπίστηκε παραπάνω από την συνάφεια των στόχων με τα μέτρα και τις δράσεις του προγράμματος, όσο και από την αξιοποίηση των εμπειριών κυρίως των ατόμων που συμμετείχαν σε προηγούμενες φάσεις του. Αυτό είχε ως συνέπεια την εξασφάλιση της συνέχειας των βασικών δράσεων καθώς και του τρόπου παρέμβασης από τη μετάβαση από την μια φάση στην άλλη αφού άλλαξε ο φορέας υλοποίησης. Σ' αυτή τη φάση εντοπίστηκαν καλύτερα και με μεγαλύτερη σαφήνεια οι στόχοι του έργου και, με μικρές αλλά ουσιαστικές παρεμβάσεις - τροποποιήσεις, επιτυγχάνονται, όπως θα διαπιστωθεί στη συνέχεια με την παράθεση των στοιχείων υλοποίησης του έργου, σταδιακά οι αρχικοί στόχοι του και, ακόμη, τέθηκαν τα θεμέλια και δημιουργήθηκαν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την παραπέρα ανάπτυξη του προγράμματος.

Το πρόγραμμα, όπως ήδη αναφέρθηκε ολοκληρώθηκε τον Ιούνιο του 2008 και η ομάδα αξιολόγησης καλείται να παρουσιάσει ολοκληρωμένα πλέον την πορεία του προγράμματος, βάσει των στοιχείων που μας παρέδωσε η γραμματεία υλοποίησης του έργου καθώς και των Εκθέσεων των Περιφερειακών Συντονιστών, και να αξιολογήσει συνολικά αυτή τη φάση του προγράμματος.

Στα πλαίσια αυτά έχουν γίνει παρεμβάσεις τις οποίες αναλυτικά σας παρουσιάζουμε στην πορεία τόσο χωροταξικά, δηλαδή σε ποιους νομούς, σε ποιες περιοχές έχουν εφαρμοστεί, όσο και σχετικά με τις ενέργειες που έχουν γίνει και οι οποίες ανταποκρίνονται στους στόχους που έχουν τεθεί. Έτσι, σ' αυτό το τμήμα παρουσίασης της πορείας υλοποίησης παρουσιάζουμε αναλυτικά τις ενέργειες αυτές προκειμένου να διαπιστώσουμε κατά πόσο το πρόγραμμα έχει επιτύχει τους στόχους του, τους οποίους θα μπορούσαμε να ονομάσουμε και «τελικούς στόχους».

Συνολικά το πρόγραμμα εφαρμόστηκε, όπως προβλεπόταν από το τεχνικό δελτίο, σε όλες τις περιφέρειες της χώρας και οι παρεμβάσεις έγιναν σε 38 νομούς και αντίστοιχους δήμους αυτών των νομών με βάση την εφαρμογή των κριτηρίων που είχε το πρόγραμμα, όπως αποτυπωνόταν στο Τεχνικό Δελτίο του Έργου και παρουσιάζεται στη συνέχεια. Επίσης ορισμένες παρεμβάσεις έγιναν και σε διανομαρχιακό επίπεδο:

Άρτας	Δήμος Αρταίων Νομού Άρτας
Πρεβέζης	Δήμος Πρεβέζης Νομού Πρεβέζης
Ιωαννίνων	Δήμος Ιωαννιτών Νομού Ιωαννίνων
Κερκύρας	Δήμος Κερκυραίων Νομού Κερκύρας
Κεφαλληνίας	Δήμος Αργοστολίου Νομού Κεφαλληνίας
Θεσσαλονίκης	Δήμος Θεσσαλονίκης Νομού Θεσσαλονίκης
Φλώρινας	Δήμος Φλώρινας Νομού Φλώρινας
Καβάλας	Δήμος Καβάλας Νομού Καβάλας
Δράμας	Δήμος Δράμας Νομού Δράμας
Σερρών	Δήμος Σερρών Νομού Σερρών
Ημαθίας	Δήμος Βέροιας Νομού Ημαθίας
Πιερίας	Δήμος Κατερίνης Νομού Πιερίας
Ξάνθης	Δήμος Ξάνθης Νομού Ξάνθης
Έβρου	Δήμος Αλεξανδρούπολης Νομού Έβρου
Ροδόπης	Δήμος Κομοτηνής Νομού Ροδόπης
Λάρισας	Δήμος Λάρισας Νομού Λάρισας
Μαγνησίας	Δήμος Βόλου Νομού Μαγνησίας
Καρδίτσας	Δήμος Καρδίτσας Νομού Καρδίτσας
Τρικάλων	Δήμος Τρικκαίων Νομού Τρικάλων
Αιτωλοακαρνανίας	Δήμος Αγρινίου Νομού Αιτωλοακαρνανίας
Μεσσηνίας	Δήμος Καλαμάτας Νομού Μεσσηνίας
Αρκαδίας	Δήμος Τρίπολης Νομού Αρκαδίας

Φθιώτιδος	Δήμος Λαμιέων Νομού Φθιώτιδος
Χανίων	Δήμος Χανίων Νομού Χανίων
Δωδεκανήσου	Όλοι οι Δήμοι
Μεσσηνίας	Δήμος Κορώνης Νομού Μεσσηνίας
Λακωνίας	Όλοι οι Δήμοι
Αργολίδος	Δήμος Άργους Νομού Αργολίδος
Κορινθίας	Όλοι οι Δήμοι
Ευβοίας	Δήμος Χαλκιδέων Νομού Ευβοίας
Ηρακλείου	Δήμος Ηρακλείου Νομού Ηρακλείου
Κορινθίας	Δήμος Κορινθίων Νομού Κορινθίας
Βοιωτίας	Δήμος Θηβαίων Νομού Βοιωτίας
Λέσβου	Δήμος Μυτιλήνης Νομού Λέσβου
Χίου	Δήμος Χίου Νομού Χίου
Φωκίδος	Δήμος Άμφισσας Νομού Φωκίδος
Θεσπρωτίας	Δήμος Ηγουμενίτσας Νομού Θεσπρωτίας
Ρεθύμνης	Δήμος Ρεθύμνης Νομού Ρεθύμνης
Διανομαρχιακά	Όλοι οι Δήμοι

Συνολικά η υλοποίηση του προγράμματος έγινε στη βάση των καταγραφών και συγκεντρώσεων του πληθυσμού στόχου καθώς και της εμπειρίας που αποκτήθηκε στις προηγούμενες δύο παρεμβάσεις/εφαρμογές του. Από τον τρόπο υλοποίησης φαίνεται να συνεχίζεται η ίδια πολιτική και φιλοσοφία στην εφαρμογή του προγράμματος και σ' αυτή τη φάση, ώστε χωροταξικά να περιλαμβάνει όλους τους νομούς που έχει ουσιαστικά αποδειχτεί ότι παρουσιάζουν αυξημένα προβλήματα. Η όποια διαφοροποίηση στους επιμέρους στόχους και στις πρακτικές εφαρμογής έχει γίνει στην προσπάθεια να ελαχιστοποιηθούν οι δυσλειτουργίες που παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες φάσεις και αφορούν στον τρόπο με τον οποίο

αναπτύχθηκαν διάφορες ενέργειες όπου κρίθηκε αναγκαίο, στις περιοχές που κρίθηκε αναγκαίο, αλλά και στις δράσεις/ενέργειες που κρίθηκε σκόπιμο ώστε να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του προγράμματος.

Για τους παραπάνω λόγους, ως προς την έκταση, το πρόγραμμα, περιλαμβάνει όλους τους νομούς της Ελλάδας, όπως συνέβη και στη 2^η φάση εφαρμογής του. Τα αποτελέσματα αυτής της πολιτικής να εφαρμόζεται δηλαδή με συνέπεια, πλήρως στους ίδιους νομούς της χώρας το πρόγραμμα έχει αποφέρει θετικά αποτελέσματα που φαίνονται από την αύξηση του αριθμού των τσιγγανοπαίδων που όπως θα δούμε στη συνέχεια έχουν εγγραφεί και παρακολουθούν το σχολείο, γεγονός που αποτελεί και το ουσιαστικότερο και πιο κρίσιμο κατά την άποψή μας κριτήριο αποτελεσματικότητας του προγράμματος μαζί με αυτό της μείωσης των εγκαταλείψεων του σχολείου ή της αποσπασματικής παρακολούθησης.

Είναι γνωστό, ότι η πρώτη φάση του προγράμματος εφαρμόστηκε με βασικό κριτήριο το πλήθος των Τσιγγάνων σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό του κάθε νομού ώστε το πρόγραμμα στην πρώτη του φάση εφαρμογής να καλύψει το μεγαλύτερο μέρος των Τσιγγάνων στην Ελλάδα και για το λόγο αυτό περιελάμβανε μόνο δέκα νομούς στους οποίους κατοικούσε το 80% περίπου των Τσιγγάνων της χώρας. Στους νομούς αυτούς εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά νέα παιδαγωγικά εργαλεία και η αξιολόγησή τους αποτέλεσε πρόκριμα για την καθολική εφαρμογή τους σε εθνικό επίπεδο.

Έτσι, τα αποτελέσματα εφαρμογής των δύο πρώτων φάσεων αξιοποιήθηκαν κατά το δεύτερο και τρίτο έτος και οδήγησαν σε οριακές τροποποιήσεις τόσο στο περιεχόμενο και το στόχο του εκπαιδευτικού υλικού όσο και στη δημιουργία των μουσικών εργαστηρίων τα οποία αποτελούν πρωτοποριακή μέθοδο εκπαίδευσης που όπως φάνηκε από τις μελέτες αποτελεί αποτελεσματική μέθοδο προσέλκυσης των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο.

Στην τρίτη, πλέον, φάση εφαρμογής του, το πρόγραμμα στηρίχθηκε στην υποδομή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Η ήδη σημαντική υποδομή συμπληρώθηκε με την απόκτηση εξοπλισμού, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου προωθήθηκε για τις ανάγκες υλοποίησης του προγράμματος στις περιοχές εφαρμογής του, στις γραμματείες αλλά και κυρίως στα σχολεία παρέμβασης.

Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, με σημαντική υποδομή, έχει αξιοποιήσει πλήρως το υλικό που έλαβε από τις προηγούμενες φάσεις εφαρμογής, τη φιλοσοφία και τα γενικά στοιχεία της πολιτικής για τους τσιγγανόπαιδες και βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τεχνογνωσία που έλαβε από αυτές.

Η αναλυτική κριτική στις προηγούμενες φάσεις και ο εντοπισμός των προηγούμενων προβλημάτων λήφθηκαν υπόψη, και στην παρούσα φάση το πρόγραμμα προσπάθησε και σε μεγάλο βαθμό το πέτυχε, να είναι περισσότερο αποτελεσματικό βελτιώνοντας και ελαχιστοποιώντας τα αρνητικά στοιχεία που υπήρχαν και είχαν εντοπιστεί και αναλυθεί στη διάρκεια αλλά και στο τέλος της προηγούμενης φάσης.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας έχει ενεργοποιήσει όλο σχεδόν το δυναμικό του, πέραν του τμήματος του επιστημονικού υπεύθυνου που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή του προγράμματος όπως και για τις ημερίδες, συντονιστικές συναντήσεις και εκδηλώσεις προβολής του έργου οι οποίες δημοσιοποιούν τον βαθμό προόδου και την αποτελεσματικότητά του.

Όσον αφορά στη διάρθρωση του προγράμματος που παρουσιάστηκε παραπάνω τα έξι (6) πρώτα υποέργα αναφέρονται σε δραστηριότητες συντονισμού και εφαρμογής του, καθώς και στελέχωσης των κεντρικών και περιφερειακών γραμματειών για να εφαρμοστούν αποτελεσματικότερα και ενιαία οι τέσσερις (4) άξονες του προγράμματος που αποτελούν και το ουσιαστικό περιεχόμενο της παρέμβασής του στην επιτυχία του στόχου της ένταξης των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο.

Στη συνέχεια, θα παρουσιαστεί συνολικά και αναλυτικά η υλοποίηση των υποέργων του προγράμματος σε σχέση με τις προβλέψεις του ΤΔΕ.

2. Παρουσίαση Υποέργων

Υπόεργο 1 και 2: ΔΙΟΙΚΗΣΗ - ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ & ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ

Μια από τις κρισιμότερες παραμέτρους επιτυχίας του προγράμματος είναι η αποτελεσματική οργάνωση και διοίκηση του έργου.

Με σχετική καθυστέρηση λόγω των αυστηρών προδιαγραφών του προγράμματος αλλά και λόγω της αλλαγής του φορέα υλοποίησης σε σχέση με την προηγούμενη φάση η συντονιστική ομάδα του έργου με την καθοδήγηση του Επιστημονικού Υπεύθυνου, μέσα από αυστηρές διαδικασίες επέλεξε τους περιφερειακούς υπεύθυνους – πανεπιστημιακούς και τους συνεργάτες ανά περιφέρεια, αφού προηγουμένως είχε οργανώσει και συγκροτήσει Μονάδα Γραμματειακής, Διοικητικής και Τεχνικής υποστήριξης του έργου καθώς και Διοικητικής Παρακολούθησης και ορίσει τους υπεύθυνους των υποπρογραμμάτων.

Πολλοί από τους συνεργάτες συμμετείχαν για πρώτη φορά στο πρόγραμμα και αυτό ήταν αρνητικό δεδομένου ότι ορισμένοι, ευτυχώς ελάχιστοι, από τους πρώτους μήνες επειδή δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στο έργο το εγκατέλειψαν δημιουργώντας προβλήματα. Η ιδιομορφία του πληθυσμού στόχου και προφανώς η κακή εκτίμηση εκ μέρους τους των απαιτήσεων του έργου, καθώς και η εντατική απασχόληση τους ανάγκασε να παραιτηθούν.

Επίσης λόγω της αυστηρής γραφειοκρατικής οργάνωσης και διοίκησης του έργου αλλά και των αργών διαδικασιών έγκρισης των τροποποιήσεων, όσο απλές και αν είναι εκ μέρους της διαχειριστικής αρχής οι καθυστερήσεις στην οργάνωση των περιφερειακών γραμματειών δημιούργησαν λειτουργικά προβλήματα στην παρακολούθηση του έργου και σχετική καθυστέρηση στην ολοκληρωμένη λειτουργία των περιφερειακών γραμματειών και των συνεργατών.

Ακόμη, προβλήματα συντονισμού και «ανασφάλειας» δημιουργήθηκαν στο τέλος της επίσημης ολοκλήρωσης του έργου από την καθυστέρηση της πολιτείας να εγκρίνει άμεσα την επέκταση του έργου μέχρι το

καλοκαίρι του 2008, όταν μάλιστα το έργο είχε τεθεί σε πλήρη εφαρμογή και ανάπτυξη.

Από τα στοιχεία της γραμματείας του έργου φαίνεται ότι στο έργο απασχολήθηκαν 335 συνεργάτες που αποτέλεσαν και τον ουσιαστικότερο παράγοντα στην υλοποίηση του έργου.

Συγκεκριμένα απασχολήθηκαν στο έργο συνεργάτες

Πλήρους απασχόλησης: 65

Μερικής απασχόλησης: 18

Τσιγγάνοι διαμεσολαβητές: 44

Ειδικοί συνεργάτες: 208

Σύνολο **335**

Συνολικά, αξιολογώντας τη διοίκηση του έργου θεωρούμε ότι λειτούργησε αποτελεσματικά για την εφαρμογή του προγράμματος αφιερώνοντας απεριόριστο χρόνο πέραν του κανονικού ώστε να μπορέσουν να λειτουργήσουν τόσο οι κεντρικές υπηρεσίες και η γραμματεία του προγράμματος όσο και οι περιφερειακές σε ένα πρόγραμμα το οποίο υλοποιείται σε 39 νομούς της χώρας.

Τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν στην πορεία υλοποίησης και σχετίζονται με τη διοίκηση του έργου οφείλονταν σε μια «μετακύληση» προς τα όργανα του προγράμματος από τα προβλήματα που κυρίως δημιουργούσε η ακαμψία και η τεχνοκρατική αντίληψη για την εφαρμογή του έργου, από την πλευρά της διαχειριστικής αρχής σε ένα πρόγραμμα το οποίο θα μπορούσε να έχει διαδικασίες περισσότερο ευέλικτες εστιάζοντας στην ουσία και όχι μόνο στη σκοπιμότητα και την απορροφητικότητα του προγράμματος.

Όσον αφορά στον εξοπλισμό υλοποιήθηκε όπως προβλεπόταν στο πρόγραμμα. Τηρήθηκαν όλες οι διαδικασίες προκηρύξεων και κυρώσεων των διαγωνισμών με την απαιτούμενη αυστηρότητα που έχουν οι διαδικασίες του Ειδικού Λογαριασμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Αναλυτικά ο εξοπλισμός παρουσιάζεται ανά ενέργεια και κυρίως στο κεφάλαιο της αξιολόγησης των ΕΔΑΜ (υποέργο 7) όπου πέρα από την κεντρική διοίκηση, κατευθύνθηκε το μεγαλύτερο μέρος του εξοπλισμού.

Υποέργο 3: ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Το συγκεκριμένο υποέργο σχεδιάστηκε με τέτοιον τρόπο ώστε να προετοιμάσει τόσο τα στελέχη όσο και τους εκπαιδευτικούς για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του προγράμματος στο σχολείο.

Πρόκειται για εξειδικευμένη επιμόρφωση και ειδική κατάρτιση επιλεγμένων εκπαιδευτικών γύρω από την επικοινωνία, τον πολιτισμό και την προσωπικότητα των τσιγγανοπαίδων, τη φύση, την έκταση, τα όρια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και τη μεθοδολογία της διδασκαλίας σε αμιγή ή μικτά -από πλευράς πολιτισμικής ταυτότητας- τμήματα μαθητών.

Τα αποτελέσματα της δράσης αυτής, αποβλέπουν στη βελτίωση του επιπέδου γνώσεων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών γύρω από την ταυτότητα των τσιγγανοπαίδων και μη τσιγγάνων και στην απόκτηση επάρκειας για την οργάνωση της διδασκαλίας σε πολυπολιτισμικά σχολεία.

Η αποτελεσματικότητα της επιμόρφωσης θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερη αν συμμετείχαν σ' αυτήν εκπαιδευτικοί οι οποίοι είχαν μια πρώτη εμπειρία του προγράμματος από τις προηγούμενες φάσεις. Όπου αυτό συνέβη, και συμμετείχαν εκπαιδευτικοί από τις προηγούμενες φάσεις, τα αποτελέσματα ήταν καλύτερα δεδομένου ότι οι συμμετέχοντες από τις ερωτήσεις τους στους επιμορφωτές φαινόταν ότι ήθελαν να εμβαθύνουν περισσότερο και να αναλύσουν - εξετάσουν θέματα που είχαν ήδη συναντήσει και τους είχαν προβληματίσει στο παρελθόν στην εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων, δεδομένου ότι η χρονική περίοδος που μεσολάβησε έδωσε την ευκαιρία στους επιμορφούμενους να προβληματιστούν, να στοχαστούν και να ανταλλάξουν απόψεις και σκέψεις μεταξύ τους. Αυτό ήταν έκδηλο σε όλες σχεδόν τις συναντήσεις με τα στελέχη τα εκπαίδευσης και με τους εκπαιδευτικούς.

Διάρθρωση και περιεχόμενο του προγράμματος επιμόρφωσης

Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου υποέργου αναπτύχθηκαν πέντε (5) επιμέρους δράσεις:

A) Σχεδιασμός, υλοποίηση και παρακολούθηση επιμορφωτικών παρεμβάσεων.

Με βάση το σχετικό τεχνικό δελτίο το περιεχόμενο (θεματολογία) του προγράμματος περιελάμβανε τέσσερις (4) θεματικές ενότητες, οι οποίες απέβλεπαν στην επιτυχία αντίστοιχων στόχων και οι οποίες παρουσιάστηκαν παραπάνω. Οι θεματικές ενότητες όπως φαίνεται από τα στοιχεία αναπτύχθηκαν πλήρως στο πλαίσιο των επιμορφωτικών σεμιναρίων και μάλιστα επεκτάθηκαν όσες φορές το ακροατήριο είχε τη δυνατότητα να παρακολουθήσει επιπλέον θέματα που αφορούσαν την ουσιαστικότερη υλοποίηση του προγράμματος. Ο στόχος επετεύχθηκε τόσο από πλευράς φυσικού αντικείμενου όσο και ποιοτικά αφού οι εκπαιδευτικοί στη σειρά των σεμιναρίων συζητούσαν τους προβληματισμούς τους αλλά και τις εμπειρίες τους από την εφαρμογή των πρακτικών που προωθούσε το πρόγραμμα.

B) Εκπόνηση Οδηγού Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών. Όπως προβλέπεται από το Πρόγραμμα αναπτύχθηκε ένας συλλογικός τόμος με τη μορφή «Επιμορφωτικού Οδηγού» (127 σελ.) για τους εκπαιδευτικούς με τίτλο: «Ειερότητα στη Σχολική Τάξη και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών: Η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων», που απευθύνεται ειδικά στους διδάσκοντες τα μαθήματα της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Το βιβλίο αυτό εντάσσεται στο πλαίσιο των επιμορφωτικών δράσεων του Προγράμματος για τον εξοπλισμό των εκπαιδευτικών με όλα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την παροχή μιας σύγχρονης διαπολιτισμικής αγωγής που οφείλει να κατανοεί τις όποιες πολιτισμικές και γλωσσικές διαφοροποιήσεις, να σέβεται τον «άλλο», το διαφορετικό και να επιδιώκει την αρμονική συνεργασία ατόμων και ομάδων για την επίτευξη κοινών στόχων. Τα 8 (οκτώ)

κεφάλαια που αποτελούν και το περιεχόμενο των δύο μερών του Οδηγού είναι τα ακόλουθα:

Κεφάλαιο	Συγγραφέας
Εισαγωγή	Ναπολέων Μήτσης
Μέρος Πρώτο: Θεωρητικές Προσεγγίσεις	
Η υιοθέτηση της «πολυπολιτισμικότητας». Μια εισαγωγή στο θέμα των πολιτικών διαχείρισης της ετερότητας στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα	Βασιλική Γιακουμάκη
Διαπολιτισμική παιδαγωγική	Χρήστος Γκόβαρης
Οι Ρομ στην ιστορία της ανθρωπότητας και την Ελλάδα	Σωφρόνης Χατζησσαβίδης
Επιχειρώντας την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού	Δημήτριος Μπενέκος
Το πρόγραμμα «Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο»	Ναπολέων Μήτσης και Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας
Μέρος Δεύτερο: Διδακτικές Επισημάνσεις	
Η διδασκαλία της γλώσσας	Ναπολέων Μήτσης και Αντωνία Μήτση
Γλωσσικές μειονότητες και μαθηματική εκπαίδευση	Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης
Εργαστήρια Δημιουργικής Απασχόλησης των μαθητών και μαθητριών	Σταυρούλα Καλδή

Ο Οδηγός αποτελεί μια καινοτομική προσπάθεια που παρουσιάζεται για πρώτη φορά στο Πλαίσιο της σειράς των προγραμμάτων για την εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων. Οι συγγραφείς του υλικού αυτού,

έμπειροι σε εκπαιδευτικά και διδακτικά θέματα βασιζόμενοι σε συγκεκριμένα κριτήρια τα οποία πηγάζουν τόσο από την εμπειρία τους όσο και από τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών διαπραγματεύτηκαν και παρουσίασαν μια χρήσιμη θεματολογία για τον Έλληνα εκπαιδευτικό προκειμένου να του παράσχουν το θεωρητικό εκείνο υπόβαθρο ώστε να τον ενισχύσουν στην διαχείριση ζητημάτων που αφορούν την εκπαίδευση των τοιγυνοπαιδών αλλά και ευρύτερα, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Επειδή πρόκειται για μια πρώτη προσπάθεια, ο Οδηγός θεωρούμε ότι μετά την αξιολόγηση από την πρώτη χρήση του έχει τη δυνατότητα να προσαρμοστεί στις ανάγκες που θα προκύψουν μέσα από την ανατροφοδότηση που θα παράσχουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί σε επόμενη φάση του προγράμματος.

Γ) Σεμινάρια επιμόρφωσης των στελεχών εκπαίδευσης σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης και σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις. Προβλέπονται 8 ειδικά Σεμινάρια επιμόρφωσης των στελεχών εκπαίδευσης σε επίπεδο Περιφερειακής Διεύθυνσης και σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης

Από τα στοιχεία που έχουμε συλλέξει ο ποσοτικός στόχος έχει επιτευχθεί.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα επιμορφωτικά σεμινάρια, με την θεματολογία τους, τα οποία έγιναν μέχρι το τέλος του προγράμματος σε όλες τις περιοχές εφαρμογής του.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΟΛΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	Θέματα - Παρατηρήσεις
<u>Π1</u>	Μακεδονίας	Θεσσαλονίκη	3/3/2007	<ul style="list-style-type: none">• Ζητήματα επαφής γλωσσών και διγλωσσίας και η περίπτωση των Ρομά• Η αυτοαντίληψη των μαθητών Ρομά»• «Προσέγγιση προβλημάτων διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και των μαθηματικών στους Τσιγγανόπαιδες• Η διδασκαλία της γλώσσας
<u>Π2</u>	Κρήτης	Ηράκλειο	24/3/2007	<ul style="list-style-type: none">• Διδάσκοντας τον «άλλο» για τον «έτερο»: η ανάγκη μόρφωσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σ' έναν κόσμο που αλλάζει• Διδασκαλία των Κοινωνικών Σπουδών: Σύγχρονες Προσεγγίσεις• Διδασκαλία Γλωσσικού μαθήματος: Σύγχρονες Προσεγγίσεις
<u>Π3</u>	Ηπείρου	Ιωάννινα	17/3/2007	<ul style="list-style-type: none">• Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: Η προβληματική της επιμόρφωσης των

				<p>εκπαιδευτικών</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η σχολική ένταξη παιδιών με ρόμικη προέλευση ως πρόκληση της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής • «Σχολείο και οικογένεια: Η διαπολιτισμική προσέγγιση • Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
<u>Π4</u>	Θράκης	Αλεξανδρούπολη	10/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Η αντίληψη του «άλλου» • Πρακτικές Εφαρμογές στην προσπάθεια των εκπαιδευτικών για την ενσωμάτωση των ROMA στα ελληνικά σχολεία και στην ελληνική κοινωνία γενικότερα
<u>Π5</u>	Πελοποννήσου	Πάτρα	17/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Διαθεματικότητα και διαφοροποιημένη διδασκαλία στη διδακτική της δεύτερης γλώσσας • Μαθηματική εκπαίδευση των παιδιών γλωσσικών μειονοτήτων
<u>Π6</u>	Αττικής	Αθήνα	10/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτισμική διαφορά: Ιστορικές διαδρομές -

				<p>Σύγχρονοι προβληματισμοί</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η διδασκαλία της Γλώσσας στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας του προγράμματος Τσιγγανοπαίδων: Θεωρητικές διαστάσεις και μεθοδολογικές προϋποθέσεις • Σύγχρονες τάσεις στη διδασκαλία των μαθηματικών στο Δημοτικό Σχολείο
<u>Π7</u>	Στερεάς	Χαλκίδα	24/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Η παρουσία των Τσιγγανοπαίδων στο δημοτικό σχολείο: προβληματισμοί και προοπτικές • Από τη θεωρία στην πράξη: γλώσσα, γραμματισμός και διαπολιτισμικότητα • Κοινωνικές αναπαραστάσεις, και πολυπολιτισμικότητα. Σκέψεις και εκπαιδευτικές προτάσεις για την περίπτωση των Τσιγγανόπαιδων • Διεξαγωγή δραστηριοτήτων με διαπολιτισμική στόχευση: η εμπειρία με τα Τσιγγανόπαιδα

<u>Π8</u>	Θεσσαλίας	Βόλος	24/3/2007	<ul style="list-style-type: none">• Ταυτότητα, ετερότητα και κοινωνικές διακρίσεις• «Ίσες» ευκαιρίες για μάθηση στη Σχολική Τάξη των μαθηματικών
------------------	-----------	-------	-----------	---

Από τους παραπάνω πίνακες διαπιστώνουμε ότι υπάρχει μια διαφοροποίηση στη θεματολογία των σεμιναρίων ανά περιοχή η οποία όμως εντάσσεται στην σχεδιασμένη θεματολογία του προγράμματος. Ο ορισμός της θεματολογίας ανά περιφέρεια γινόταν με πρόταση από τον περιφερειακό υπεύθυνο και τη σύμφωνη γνώμη των υπευθύνων του προγράμματος με βασικό κριτήριο να θιγούν θέματα τα οποία εντάσσονται στο πλαίσιο τη διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και λαμβάνουν υπόψη τους τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιφέρειας.

Σ' αυτές τις συναντήσεις συμμετείχαν στελέχη της εκπαίδευσης της περιφέρειας που γινόταν το σεμινάριο, οι υπεύθυνοι του προγράμματος από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, εκπαιδευτικοί και διάφοροι φορείς της τοπικής κοινωνίας, καθώς και οι τσιγγάνοι της περιφέρειας. Σε ανοικτό διάλογο που ακολουθούσε επισημαίνονταν τα προβλήματα και δίνονταν πληροφορίες για την εφαρμογή του προγράμματος, καθώς και τους στόχους του.

Δ) Σεμινάρια επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε περιοχές με σχολεία στα οποία υπάρχουν υψηλές συγκεντρώσεις του πληθυσμού - στόχου. Προβλέπονταν 1 σεμινάριο ανά νομό και 1 σεμινάριο αποτίμησης ανά περιφέρεια.

Όσον αφορά στις περιφερειακές ημερίδες που διοργανώθηκαν σε 9 νομούς των περιφερειών όπου υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση τσιγγάνων αποτελούν μια πρωτοτυπία του προγράμματος και απέβλεπαν τόσο στην ευαισθητοποίηση όσο και στην ενημέρωση των τοπικών φορέων συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών και των συλλογικών τοπικών φορέων (τσιγγάνων, κοινότητας) για την εφαρμογή του προγράμματος.

Η ημερίδες έγιναν κατ' επιλογήν του περιφερειακού επιστημονικού υπεύθυνου σε δήμους που αφενός έχουν συγκέντρωση τσιγγανοπαίδων και αφετέρου παρουσιάζονται προβλήματα στην εκπαίδευσή τους. Η θεματολογία του σεμιναρίου επιλεγόταν από τον περιφερειακό υπεύθυνο και περιείχε θέματα που αφορούσαν τους τσιγγάνους, την προβληματική

για την ένταξή τους στο σχολείο, τους στόχους του προγράμματος καθώς και την ανάπτυξή του στην περιφέρεια.

Οι προβλεπόμενες από το πρόγραμμα ημερίδες σε νομαρχιακό επίπεδο έχουν πραγματοποιηθεί με επιτυχία ως προς τον στόχο που είχε θέσει το Πρόγραμμα. Μέχρι το Μάιο του 2007 είχαν ολοκληρωθεί οι προβλεπόμενες ημερίδες που προβλέπονταν από το πρόγραμμα αφού διεξήχθησαν 9 ημερίδες σε νομαρχιακό επίπεδο (Απρίλιος – Μάιος 2007) οι οποίες παρουσιάζονται αναλυτικότερα, με τη θεματολογία τους, και την ημερομηνία διεξαγωγής τους, στη συνέχεια:

	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΟΛΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	Θέματα – Παρατηρήσεις
<u>N1</u>	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΔΡΑΜΑ	27/4/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Διδασκαλία ελληνική γλώσσα και μαθηματικών • Η εκπαίδευση μειονοτήτων: η διδασκαλία γλώσσα σε παιδιά Ρομ • Οι Ρομ στην Ελλάδα: ιστορία, πολιτισμός, χαρακτηριστικά • Διαπολιτισμική εκπαίδευση και Ρομ
<u>N2</u>	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΚΑΒΑΛΑ	28/4/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Η διδασκαλία της γλώσσας σε παιδιά Ρομ • Η διδασκαλία των μαθηματικών σε παιδιά Ρομ • Οι Ρομ στην Ελλάδα: ιστορία, πολιτισμός, χαρακτηριστικά • Διαπολιτισμική εκπαίδευση και Ρομ • Το έργο και οι δράσεις του Ιατροκοινωνικού Κέντρου Τσιγγάνων Καβάλας
<u>N3</u>	ΚΡΗΤΗΣ	ΡΕΘΥΜΝΟ	4/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Εθνομαθηματικά και ιδιαιτερότητες της διδασκαλίας των Μαθηματικών • Χρήση των Πολυμέσων και Διδακτική της

				<p>Γλώσσας σε πληθυσμούς με ιδιαιτερότητες</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η διδασκαλία των Κοινωνικών Επιστημών και ο 'άλλος' • Δείξε μου τον 'άλλο' να σου πω ποιος είσαι εσύ. <p>Η διδασκαλία σε Τσιγγάνους μαθητές</p>
<u>N4</u>	ΗΠΕΙΡΟΥ	ΑΓΡΙΝΙΟ	10/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Τσιγγάνοι και Εκπαίδευση στην Αιτωλοακαρνανία: Μετασχηματισμοί και Προκλήσεις • Σχολική και κοινωνικοπολιτιστική ένταξη των τσιγγανοπαίδων • Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης: Αναγκαιότητα, προβλήματα, προοπτικές • Διαφορετικοί μαθητές, διαφοροποιημένη διδασκαλία
<u>N5</u>	ΘΡΑΚΗΣ	ΞΑΝΘΗ	19/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Μαθηματικά για όλους τους μαθητές: το υλικό του προγράμματος Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο • Μορφολογική και λεξιλογική ανάλυση:

				βιβλιογραφικά και ηλεκτρονικά εργαλεία για τη διδασκαλία της νέας ελληνικής σε τσιγγανόπαιδες
<u>N6</u>	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΚΟΡΙΝΘΟΣ	18/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Το πρόγραμμα «Ένταξη τσιγγανοπαίδων στην Πελοπόννησο»: σκιαγραφώντας προβλήματα • Τρόποι αντιμετώπισης της διαφορετικότητας στο ελληνικό σχολείο. Ερωτήματα και προβληματισμοί γύρω από μια εκπαίδευση στην ιδιότητα του πολίτη • Η εκπαιδευτική πορεία ενός φοιτητή ρόμικης καταγωγής: εμπειρίες και διαδρομές • Μεσολάβηση με χρήση χειραπτικού υλικού στη διδασκαλία των μαθηματικών σε παιδιά γλωσσικών μειονοτήτων
<u>N7</u>	ΑΤΤΙΚΗΣ	ΑΘΗΝΑ	11/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση των στόχων της επιμορφωτικής συνάντησης • Διδάσκοντας μαθηματικά σε παιδιά γλωσσικών μειονοτήτων: τα χειραπτικά υλικά ως «κεφάλαια γνώσης»

				<ul style="list-style-type: none"> • Η Διδασκαλία της Γλώσσας σε τάξεις με τσιγγάνους μαθητές - Διδακτικά παραδείγματα από το διδακτικό υλικό του Προγράμματος Τσιγγανοπαίδων
<u>N8</u>	ΣΤΕΡΕΑΣ	ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ	30/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ενισχύοντας την επικοινωνία στη σχολική τάξη των μαθηματικών με τη χρήση χειραπτικών υλικών • Εκπαιδευτικές ανιχνεύσεις και διαπολιτισμικές αναζητήσεις με σεβασμό στις ιδιαιτερότητες • Γραμματισμός και ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον • Παρεμβάσεις σχολικών συμβούλων του νομού Βοιωτίας και εκπαιδευτικών του προγράμματος
<u>N9</u>	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΤΡΙΚΑΛΑ	18/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Κάνοντας μαθηματικά με χειραπτικά υλικά: Το διδακτικό υλικό των μαθηματικών για το πρόγραμμα. Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο". • «Το διδακτικό υλικό για τους Ρομ μαθητές για το μάθημα της Γλώσσας Α' επίπεδο: Δομή και

				στόχοι του Γλωσσικού Υλικού».
--	--	--	--	-------------------------------

Ε) Ενδοσχολική επιμόρφωση. Η ενδοσχολική επιμόρφωση έγινε όπως προβλεπόταν από το πρόγραμμα στα 170 επιλεγμένα σχολεία παρέμβασής του όπου οι εκπαιδευτικοί επιμορφώθηκαν, ουσιαστικά και σε βάθος στη διδασκαλία του υλικού που έχει παραχθεί αλλά και σε διάφορα θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες που αντιμετωπίζει το κάθε σχολείο. Αυτή η ιδιαιτερότητα είναι που επέβαλε και τη θεματολογία την οποία επέλεξε ο κάθε περιφερειακός υπεύθυνος του προγράμματος.

Οι ενδοσχολική επιμόρφωση φαίνεται από τα στοιχεία να υλοποιήθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2008 και πράγματι αφορούσε κυρίως τους εκπαιδευτικούς των σχολείων παρέμβασης.

Αναλυτικότερα, οι ενδοσχολικές επιμορφώσεις που έγιναν ανά περιφέρεια μέχρι και τη λήξη του προγράμματος, δίνονται στον ακόλουθο πίνακα:

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΟΛΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΤΡΙΠΟΛΗ	21/03/2008
	ΠΥΡΓΟΣ	01/04/08
	ΑΜΑΛΙΑΔΑ	08/04/2008
	ΕΞΑΜΙΛΙΑ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	11/04/2008
	Ν. ΚΙΟΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	16/05/2008
ΚΡΗΤΗ	ΧΑΝΙΑ	16/05/2008
	ΧΑΝΙΑ	18/03/2008
	ΗΡΑΚΛΕΙΟ	27/03/2008
	ΗΡΑΚΛΕΙΟ	01/04/2008
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΚΑΒΑΛΑ	21/03/2008
	ΔΡΑΜΑ	22/03/2008
	ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	28/03/2008
	ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	29/03/2008
	ΣΕΡΡΕΣ	01/04/2008
	ΗΜΑΘΙΑ	03/04/2008

ΘΡΑΚΗ	ΑΛΕΞ/ΠΟΛΗ	17/03/2008
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	13/03/2008
	ΑΡΓΙΝΙΟ	14/03/2008
ΑΤΤΙΚΗ	ΑΘΗΝΑ	14/03/2008
ΑΙΓΑΙΟ	ΧΙΟΣ	29/03/2008
ΣΤΕΡΕΑ	ΛΑΜΙΑ	07/03/2008
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΚΑΡΔΙΤΣΑ	11/04/2008
	ΛΑΡΙΣΑ	12/04/2008

Τόσο για τα περιφερειακά όσο και για τα νομαρχιακά επιμορφωτικά σεμινάρια η επιλογή των επιμορφωτών για κάθε θεματική ενότητα, έγινε με βάση την εμπειρία που διαθέτουν σχετικά με το αντικείμενο της, τα ερευνητικά τους ενδιαφέροντα και τη διδακτική τους αποτελεσματικότητα. Σ' αυτούς περιλαμβάνονται μέλη ΔΕΠ Πανεπιστημίων, εκπρόσωποι των τσιγγάνων, στελέχη της ΝΕΛΕ, ερευνητές, παιδαγωγοί, κ.α.

Ειδικότερα, έχουν διεξαχθεί 23 ημερίδες ενδοσχολικής επιμόρφωσης σε περιφερειακό επίπεδο.

Απολογιστικές διημερίδες

Όσον αφορά τα σεμινάρια αποτίμησης του προγράμματος πραγματοποιήθηκαν δύο διημερίδες στην έδρα του Έργου, η πρώτη στις 23 & 24 Νοεμβρίου 2007 με θέμα 'Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Τσιγγάνοι' και η δεύτερη στις 23 & 24 Μαΐου 2008 με θέμα '2η Απολογιστική Συνάντηση'.

Όσον αφορά στην πρώτη διημερίδα το Νοέμβριο του 2007 συζητήθηκαν κυρίως θεωρητικά θέματα αλλά και θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με τη συμμετοχή εκπροσώπων των τσιγγάνων που έθεσαν βασικά θέματα υλοποίησης αλλά και σχέσης του έργου με την κοινωνία αλλά και την επαγγελματική αποκατάσταση των τσιγγάνων που αποφοιτούν από τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, ώστε να δημιουργηθούν κίνητρα για τη φοίτηση στο σχολείο αλλά και την μόνιμη «αγκίστρωση» αυτού του πληθυσμού με το εκπαιδευτικό σύστημα.

Όσον αφορά στη δεύτερη διημερίδα που είχε απολογιστικό χαρακτήρα, στις 23 και 24 Μαΐου 2008 που πραγματοποιήθηκε στο Βόλο παρουσιάστηκαν τα ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα για την κάθε περιφέρεια τόσο από τους υπεύθυνους περιφερειακούς συντονιστές όσο και από τους υπεύθυνους των υποπρογραμμάτων καθώς και τον επιστημονικό υπεύθυνο.

Η χρησιμότητα αυτού του τελικού απολογισμού ήταν καθοριστική γιατί για πρώτη φορά παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν θέματα υλοποίησης και κυρίως πρακτικά προβλήματα που αφορούσαν τον τρόπο δράσης των συμμετεχόντων, τις πρακτικές παρέμβασης, τα προβλήματα από τις αντιδράσεις των τσιγγάνων και των μη τσιγγάνων, αλλά και τα προβλήματα που δημιουργεί η λειτουργία της εκπαιδευτικής διοίκησης και των στελεχών της εκπαίδευσης στην ουσιαστική υλοποίηση του προγράμματος στα σχολεία. Η ανταλλαγή απόψεων με εκπροσώπους των τσιγγάνων δημιούργησε δημιουργικό προβληματισμό για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή του προγράμματος κυρίως σε επόμενη φάση εφαρμογής του.

Στη διημερίδα της 23^{ης} & 24^{ης} Νοεμβρίου 2007 που στόχευε και στην ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού πάνω στους στόχους του προγράμματος, συμμετείχαν επίσης οι γραμματείς, οι συνεργάτες δικτύου, οι περιφερειακοί συνεργάτες και οι υπεύθυνοι υποέργων προκειμένου να ανταλλάξουν απόψεις για τη μέχρι τότε πορεία του έργου, τα προβλήματα που προέκυψαν, τους στόχους που επιτύχανε και τις προοπτικές που ανέκυψαν. Αξιολογώντας αυτήν την διημερίδα από πλευράς αποτελεσματικότητας θεωρούμε ότι επέτυχε τους στόχους της.

Η διημερίδα στις 23 & 24 Μαΐου 2008, είχε, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, απολογιστικό χαρακτήρα, θεωρούμε ότι πέτυχε τους στόχους της αφού προέκυψαν ουσιαστικά συμπεράσματα τα οποία θα μπορούσαν αν υιοθετηθούν σε επόμενη φάση να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητά του προγράμματος.

Συνολικά στοιχεία υλοποίησης του υποέργου και αποτελεσματικότητά του.

Στους επόμενους δυο πίνακες παρουσιάζονται στοιχεία των Εισηγητών στις επιμορφώσεις κατά κατηγορία.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	Μέλη ΔΕΠ	Επιστ/κοί συνεργάτες, διδάκτορες Παν/μίου	Δάσκαλοι/Νηπι αγωγοί	Σχολ.Συμβ.
Π1	2		1	1
Π2	2	1		
Π3	3			1
Π4	2			
Π5	1			1
Π6	3			
Π7	2		1	1
Π8	1	1		

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	Μέλη ΔΕΠ	Επιστ/κοί συνεργάτες, διδάκτορες Παν/μίου	Δάσκαλοι/Ν ηπιαγωγοί	Σχολ.Συμβ.	Φοιτητές (μικ.)	Άλλοι συνεργάτες
N1	1		2	1		
N2	2		1	1		1
N3	3	1				
N4	3		1			
N5	1	1				
N6	3					
N7	4			1	1	
N8	2	1	1	1		
N9		1	1			

Η οργάνωση των επιμορφωτικών σεμιναρίων στα οποία ως αξιολογητές συμμετείχαμε ήταν άρτια και το επίπεδο των επιμορφωτών καθώς και οι διαδικασίες που ακολουθούσαν οι υπεύθυνοι κυμαίνονταν σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο, δινόταν το χρονικό εκείνο περιθώριο προκειμένου να αναπτυχθεί συζήτηση με το ακροατήριο και σε γενικές γραμμές εξαντλούσαν τους προβληματισμούς και απορίες των συμμετεχόντων στις επιμορφώσεις.

Στο πλαίσιο του κάθε σεμιναρίου το πρόγραμμα παρείχε φάκελο με σελίδες σημειώσεων, συλλό, σελιδοδείκτες, ενημερωτικό - διαφημιστικό υλικό, βεβαιώσεις παρακολούθησης στους επιμορφούμενους, όλα με το αντίστοιχο λογότυπο του προγράμματος, όπως προβλέπεται από τους κανονισμούς των προγραμμάτων.

Όσον αφορά στους ωφελούμενους από τις επιμορφωτικές δραστηριότητες σύμφωνα με το ΤΔΕ προβλεπόταν σε 54 εκδηλώσεις να επιμορφωθούν:

- 3000 άνδρες και γυναίκες εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
- 1000 άνδρες και γυναίκες εκπαιδευτικοί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- 9500 ωφελούμενοι μαθητές και μαθήτριες της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης:
- 150 ωφελούμενοι μαθητές και μαθήτριες της δευτεροβάθμιας γενικής εκπαίδευσης.

Ο αριθμός των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν μέχρι το καλοκαίρι του 2007 στις επιμορφώσεις εμφανίζεται στον ακόλουθο πίνακα:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΜΕ ΜΕΤΡΗΣΙΜΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΜΕΤΡΟΥ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ			
ΔΕΙΚΤΗΣ ΣΤΟΧΩΝ ΥΠΟΕΡΓΟΥ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΟ ΜΕΤΡΟ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤ ΙΣΜΕΝΗ ΠΟΣΟΤΗΤΑ σε άτομα	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚ ΟΤΗΤΑ

Επιμορφούμενοι Άνδρες Εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης	1500	416	27,7%
Επιμορφούμενοι Άνδρες Εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	500	6	1,2%
Επιμορφούμενες Γυναίκες Εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης	1500	416	27,7%
Επιμορφούμενες Γυναίκες Εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	500	26	5,2%
Προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας & Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	54	42	77,8%
Ώρες επιμόρφωσης για άνδρες και γυναίκες (και των 2 βαθμίδων)	14000	5608	40,1%

Από τα αποτελέσματα υλοποίησης του υποέργου παρατηρούμε ότι μέχρι το καλοκαίρι του 2008 οι επιμορφώσεις καθυστέρησαν σημαντικά και η αποτελεσματικότητα του προγράμματος όπως προκύπτει από ορισμένους δείκτες είναι μειωμένη.

Είναι προφανές ότι η μαζική επιμόρφωση στα περιφερειακά και στα νομαρχιακά σεμινάρια δεν είχαν την αναμενόμενη συμμετοχή ή είχαν μειωμένο ενδιαφέρον για τους εκπαιδευτικούς κυρίως αυτούς που δεν έχουν τοιγανόπαιδα στις τάξεις τους. Το πρόβλημα της επίτευξης του στόχου της επιμόρφωσης θα πρέπει να μελετηθεί σε βάθος για να αναδειχτούν οι αιτίες της σχετικής «αποχής» των εκπαιδευτικών από τις επιμορφώσεις σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αλλά και ειδικότερα των θεμάτων που άπτονται της εκπαίδευσης των τοιγγάνων.

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης και στην εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε και τα αποτελέσματά της θα παραδοθούν στην

επόμενη έκθεση, θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε σε βάθος τους λόγους της μη συμμετοχής των εκπαιδευτικών στις επιμορφώσεις, κάτι το οποίο έρχεται σε αντιδιαστολή με το πάγιο αίτημα των εκπαιδευτικών για συνεχή επιμόρφωση την οποία δηλώνουν σε κάθε ευκαιρία.

Τέλος, θα πρέπει να εξετάσουμε αν η πρόβλεψη του προγράμματος και ο στόχος της επιμόρφωσης των 3000 εκπαιδευτικών ήταν υπερεκτιμημένος μέσα σε μια εκπαιδευτική συγκυρία η οποία δεν ευνοούσε τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε επιμορφωτικά σεμινάρια. Συγκεκριμένα σχεδόν σε όλη τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος πραγματοποιούνταν συνεχείς επιμορφώσεις για τα νέα προγράμματα του Δημοτικού σχολείου καθώς και για τα νέα βιβλία γεγονός που είχε ως συνέπεια αφενός πολλές φορές να συμπίπτουν με την διεξαγωγή των επιμορφωτικών σεμιναρίων του προγράμματος και αφετέρου η «κόπωση» των εκπαιδευτικών από τα σεμινάρια να τους αποτρέπει να συμμετάσχουν σε κάποιο σεμινάριο που δεν εμπίπτει στις άμεσες προτεραιότητές τους.

Υποέργο 6: ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Το πρόγραμμα παρεμβαίνει συνολικά σε 170 σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Δημοτικά & Νηπιαγωγεία), τα οποία κατανέμονται στους 39 νομούς της χώρας που παρουσιάζουν σημαντική συγκέντρωση της ομάδας στόχου του προγράμματος.

Ο αριθμός των τμημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας που προβλέφθηκαν ήταν 80 ΤΕΔ (Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας), τα οποία ξεκίνησαν να λειτουργούν σταδιακά από 22/1/2007 με σύνολο 76 Τμημάτων σε ολόκληρη την επικράτεια. Από τις αρχές το σχολικού έτους 2007-08 ο στόχος επετεύχθη αφού λειτουργούσαν όλα τα τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας που προβλέπονταν.

Ο αριθμός των μαθητών που συμμετέχουν στα τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας είναι 2.545 συνολικά, εκ των οποίων 1.443 άνδρες και 1.202 γυναίκες, κατά την συντριπτική τους πλειοψηφία τσιγγανόπαιδα με ελάχιστες εξαιρέσεις. Σ' αυτά τα παιδιά το ποσοστό διαρροής είναι πολύ μικρό και οφείλεται κυρίως σε μετακινήσεις του πληθυσμού στόχου.

Στα τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας οι μαθητές διδάσκονται γλώσσα και μαθηματικά αφού και το διδακτικό υλικό είναι προσανατολισμένο σ' αυτή την κατεύθυνση αλλά και από πλευράς ουσίας της εκπαίδευσης το βάρος, ανάλογα και με τις ιδιαιτερότητες του πληθυσμού, θα πρέπει να δοθεί στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας για να μπορούν να παρακολουθούν τα υπόλοιπα μαθήματα και να προχωρήσουν στις σπουδές τους αλλά και να αποκτήσουν μια ευχέρεια επικοινωνίας στο σχολείο και στην κοινωνία. Μηχανισμός εκτίμησης της αποτελεσματικότητας αυτού του μέτρου δεν υπάρχει παρά μόνον οι εκθέσεις των συντονιστών αλλά και των συνεργατών για την πορεία υλοποίησης. Ποιοτικές αναφορές δεν υπάρχουν και θα πρέπει σε επόμενη φάση εφαρμογής του προγράμματος να διαμορφωθεί ένα σύστημα παρακολούθησης της αποτελεσματικότητας της ενισχυτικής

διδασκαλίας αξιολογώντας τις γνώσεις των μαθητών στην αρχή και στο τέλος του προγράμματος.

Στα τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας δίδασκαν 102 εκπαιδευτικοί εκ των οποίων 44 άνδρες και 58 γυναίκες με μια αμοιβή η οποία θεωρείται τουλάχιστον προσβλητική για το λειτούργημα του εκπαιδευτικού. Αυτό αποτέλεσε, με βάση τις αναφορές των περιφερειακών συντονιστών, ένα αρνητικό στοιχείο τόσο στην εφαρμογή της δράσης όσο και στην εξασφάλιση ικανών και έμπειρων εκπαιδευτικών για να διδάξουν στα τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας όπου οι συνθήκες δεν είναι και οι ευνοϊκότερες για τη λειτουργία του εκπαιδευτικού στην τάξη.

Θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι πολλοί διευθυντές δεν ήταν πρόθυμοι έως και αρνητικοί στο να παραχωρήσουν τα σχολεία για την δημιουργία τμημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας και ορισμένες φορές αυτό συνέβαινε μόνο με τη συνδρομή της διοικητικής ιεραρχίας και των προϊσταμένων τους.

Για το λόγο αυτό αλλά και για να καμφθούν οι αντιστάσεις το πρόγραμμα παρείχε σε κάθε σχολείο παρέμβασης ένα μικρό ποσό κάλυψης των βασικών λειτουργικών εξόδων που ανερχόταν στο ποσό των 400 ευρώ ή στο ποσό των 550 ευρώ αν είχε τμήμα ΕΔ ή ΕΔΑΜ ή συμπληρωματικά 700 ευρώ αν είχε και από τα δυο τμήματα.

Επίσης υπήρξε και ένα μικρό ποσό για το διευθυντή του σχολείου ο οποίος θα είχε υπό την ευθύνη του τη λειτουργία των ΤΕΔ ή των ΕΔΑΜ και για τους οποίους θα πρέπει να υπάρξει διαπραγμάτευση για ουσιαστική συμμετοχή με συγκεκριμένο έργο στο πρόγραμμα.

Το σύνολο των μαθητών στα σχολεία παρέμβασης το σχολικό έτος 2007-08 είναι 39.983 εκ των οποίων 20.548 άνδρες και 19.435 γυναίκες ενώ ο αριθμός των τσιγγανοπαίδων που επωφελούνται από την παρέμβαση είναι συνολικά 7.043 εκ των οποίων 3758 αγόρια και 3285 κορίτσια που αντιστοιχούν στο 17,6% του συνόλου των μαθητών των σχολείων παρέμβασης όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

	ΣΥΝΟΛΟ ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ		ΣΥΝΟΛΟ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ	
	A	K	A	K
ΣΥΝΟΛΟ	20.548	19.435	3.758	3.285

Πλήρη στοιχεία σχολικοποίησης των τσιγγανοπαίδων υπάρχουν μόνο για το σχολικό έτος 2006-07 των εγγεγραμμένων τόσο στην αρχή του έτους όσο και στο τέλος. Αντίστοιχα για το σχολικό έτος 2007-08 διαθέτουμε στοιχεία μόνο εγγραφών για το πρώτο τρίμηνο από τα οποία διαπιστώνουμε μια μικρή μείωση της σχολικοποίησης των τσιγγανοπαίδων. Για το λόγο αυτό και στην προσπάθειά μας να διερευνήσουμε το ποσοστό διαρροής αναλύουμε μόνο τα στοιχεία του έτους 2006-07, κατά νομό τα οποία και παραθέτουμε στη συνέχεια.

ΝΟΜΟΣ	Αριθμός εγγεγραμμένων τσιγγανοπαίδων		ΣΥΝΟΛΟ
	A	K	
N. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	148	136	284
N. ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	71	68	139
N. ΑΡΚΑΔΙΑΣ	36	43	79
N. ΑΡΤΗΣ	15	17	32
N. ΑΤΤΙΚΗΣ	962	680	1642
N. ΑΧΑΪΑΣ	235	202	437
N. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	132	86	218
N. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	0	0	0
N. ΔΡΑΜΑΣ	55	39	94
N. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	7	3	10
N. ΕΒΡΟΥ	17	8	25
N. ΕΥΒΟΙΑΣ	42	17	59
N. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	0	0	0

N. ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0	0	0
N. ΗΛΕΙΑΣ	224	215	439
N. ΗΜΑΘΙΑΣ	225	206	431
N. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	57	30	87
N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	4	2	6
N. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	470	478	948
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	39	25	64
N. ΚΑΒΑΛΑΣ	82	54	136
N. ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	347	275	622
N. ΚΑΣΤΟΡΙΑ	0	0	0
N. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	46	33	79
N. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	14	3	17
N. ΚΙΛΚΙΣ	0	0	0
N. ΚΟΖΑΝΗΣ	0	0	0
N. ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	70	65	135
N. ΚΥΚΛΑΔΩΝ	0	0	0
N. ΛΑΚΩΝΙΑΣ	10	6	16
N. ΛΑΡΙΣΗΣ	349	260	609
N. ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0	0	0
N. ΛΕΣΒΟΥ	5	4	9
N. ΛΕΥΚΑΔΑΣ	0	0	0
N. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	102	73	175
N. ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	38	34	72
N. ΞΑΝΘΗΣ	356	320	676
N. ΠΕΛΛΗΣ	0	0	0
N. ΠΙΕΡΙΑΣ	25	32	57
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	16	13	29
N. ΡΕΘΥΜΝΟΥ	2	1	3
N. ΡΟΔΟΠΗΣ	103	101	204
N. ΣΑΜΟΥ	0	0	0
N. ΣΕΡΡΩΝ	50	58	108
N. ΤΡΙΚΑΛΩΝ	369	300	669

Ν. ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	24	24	48
Ν. ΦΛΩΡΙΝΗΣ	39	40	79
Ν. ΦΩΚΙΔΟΣ	9	8	17
Ν. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	0	0	0
Ν. ΧΑΝΙΩΝ	9	12	21
Ν. ΧΙΟΥ	7	3	10
ΣΥΝΟΛΑ	4811	3974	8785

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζεται ο αριθμός τσιγγανοπαιδων μαθητών ανά νομό που παρέμειναν κατά την λήξη του σχολικού έτους 2006-07.

ΝΟΜΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΣΙΓΓΑΝΟΠΑΙΔΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ		
	Α	Κ	ΣΥΝΟΛΟ
Ν. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	51	62	113
Ν. ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	6	10	16
Ν. ΑΡΚΑΔΙΑΣ	10	12	22
Ν. ΑΡΤΗΣ	5	4	9
Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ	133	122	255
Ν. ΑΧΑΪΑΣ	46	48	94
Ν. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	38	31	69
Ν. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	0	0	0
Ν. ΔΡΑΜΑΣ	7	5	12
Ν. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	3	2	5
Ν. ΕΒΡΟΥ	1	0	1
Ν. ΕΥΒΟΙΑΣ	13	4	17
Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	0	0	0
Ν. ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0	0	0
Ν. ΗΛΕΪΑΣ	83	71	154
Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ	7	5	12
Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	22	14	36

N. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	4	2	6
N. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	65	69	134
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1	1	2
N. ΚΑΒΑΛΑΣ	23	18	41
N. ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	65	43	108
N. ΚΑΣΤΟΡΙΑ	0	0	0
N. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	15	11	26
N. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	1	0	1
N. ΚΙΑΚΙΣ	0	0	0
N. ΚΟΖΑΝΗΣ	0	0	0
N. ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	20	22	42
N. ΚΥΚΛΑΔΩΝ	0	0	0
N. ΛΑΚΩΝΙΑΣ	9	3	12
N. ΛΑΡΙΣΗΣ	70	59	129
N. ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0	0	0
N. ΛΕΣΒΟΥ	7	0	7
N. ΛΕΥΚΑΔΑΣ	0	0	0
N. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	26	31	57
N. ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	17	22	39
N. ΞΑΝΘΗΣ	100	89	189
N. ΠΕΛΛΗΣ	0	0	0
N. ΠΙΕΡΙΑΣ	1	6	7
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	9	6	15
N. ΡΕΘΥΜΝΟΥ	0	0	0
N. ΡΟΔΟΠΗΣ	29	30	59
N. ΣΑΜΟΥ	0	0	0
N. ΣΕΡΡΩΝ	10	16	26
N. ΤΡΙΚΑΛΩΝ	160	102	262
N. ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	17	1	18
N. ΦΛΩΡΙΝΗΣ	5	10	15
N. ΦΩΚΙΔΟΣ	2	0	2
N. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	0	0	0

N. ΧΑΝΙΩΝ	6	5	11
N. ΧΙΟΥ	0	0	0
ΣΥΝΟΛΑ	1087	936	2023

Με βάση τους δύο προηγούμενους πίνακες, στον επόμενο παρουσιάζονται συγκριτικά οι αριθμοί εγγραφών τσιγγανοπαίδων μαθητών κατά την έναρξη και λήξη του σχολικού έτους

NOMOS	ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΑΡΞΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΛΗΞΗΣ	ΔΙΑΦΟΡΑ	%
N. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	284	113	171	60.2
N. ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	139	16	123	88.5
N. ΑΡΚΑΔΙΑΣ	79	22	57	72.2
N. ΑΡΤΗΣ	32	9	23	71.9
N. ΑΤΤΙΚΗΣ	1642	255	1387	84.5
N. ΑΧΑΪΑΣ	437	94	343	78.5
N. ΒΟΙΩΤΙΑΣ	218	69	149	68.3
N. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	0	0	0	0.0
N. ΔΡΑΜΑΣ	94	12	82	87.2
N. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	10	5	5	50.0
N. ΕΒΡΟΥ	25	1	24	96.0
N. ΕΥΒΟΙΑΣ	59	17	42	71.2
N. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	0	0	0	0.0
N. ΖΑΚΥΝΘΟΥ	0	0	0	0.0
N. ΗΛΕΙΑΣ	439	154	285	64.9
N. ΗΜΑΘΙΑΣ	431	12	419	97.2
N. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	87	36	51	58.6
N. ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ	6	6	0	0.0
N. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	948	134	814	85.9
N. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	64	2	62	96.9
N. ΚΑΒΑΛΑΣ	136	41	95	69.9

N. ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	622	108	514	82.6
N. ΚΑΣΤΟΡΙΑ	0	0	0	0.0
N. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	79	26	53	67.1
N. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	17	1	16	94.1
N. ΚΙΛΚΙΣ	0	0	0	0.0
N. ΚΟΖΑΝΗΣ	0	0	0	0.0
N. ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	135	42	93	68.9
N. ΚΥΚΛΑΔΩΝ	0	0	0	0.0
N. ΛΑΚΩΝΙΑΣ	16	12	4	25.0
N. ΛΑΡΙΣΗΣ	609	129	480	78.8
N. ΛΑΣΙΘΙΟΥ	0	0	0	0.0
N. ΛΕΣΒΟΥ	9	7	2	22.2
N. ΛΕΥΚΑΔΑΣ	0	0	0	0.0
N. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	175	57	118	67.4
N. ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	72	39	33	45.8
N. ΞΑΝΘΗΣ	676	189	487	72.0
N. ΠΕΛΛΗΣ	0	0	0	0.0
N. ΠΙΕΡΙΑΣ	57	7	50	87.7
N. ΠΡΕΒΕΖΗΣ	29	15	14	48.3
N. ΡΕΘΥΜΝΟΥ	3	0	3	100.0
N. ΡΟΔΟΠΗΣ	204	59	145	71.1
N. ΣΑΜΟΥ	0	0	0	0.0
N. ΣΕΡΡΩΝ	108	26	82	75.9
N. ΤΡΙΚΑΛΩΝ	669	262	407	60.8
N. ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	48	18	30	62.5
N. ΦΛΩΡΙΝΗΣ	79	15	64	81.0
N. ΦΩΚΙΔΟΣ	17	2	15	88.2
N. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	0	0	0	0.0
N. ΧΑΝΙΩΝ	21	11	10	47.6
N. ΧΙΟΥ	10	0	10	100.0
ΣΥΝΟΛΑ	8785	2023	6762	77.0

Από τους προηγούμενους πίνακες διαπιστώνουμε το φαινόμενο της μαθητικής διαρροής το οποίο αποτελεί και το δεύτερο μεγάλο στόχο του προγράμματος μετά την όσο το δυνατό μεγαλύτερη ή και καθολική εγγραφή των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο.

Δυστυχώς η διαρροή των μαθητών συνεχίζεται με μεγάλη διαφοροποίηση από νομό σε νομό όπως φαίνεται στον προηγούμενο πίνακα και κυμαίνεται από 0% σε ένα μόνο νομό, έως 100%. Κατά μέσο όρο η διαρροή των τσιγγάνων μαθητών φτάνει το 77% για το προηγούμενο σχολικό έτος ποσοστό το οποίο κρίνεται αρκετά υψηλό παρά τα μέτρα τα οποία έχει λάβει το πρόγραμμα σ' αυτή τη φάση υλοποίησής του.

Η χρήση των διαμεσολαβητών για πρώτη φορά συστηματικά από το πρόγραμμα φαίνεται ότι έχει αποτελέσματα αλλά επίσης διαπιστώνουμε ότι από μόνη της η ενέργεια δεν έχει μειώσει την διαρροή που επιμένει και που φαίνεται να εξαρτάται και από άλλους παράγοντες τους οποίους παρουσιάζουμε στο τελευταίο κεφάλαιο της έκθεσης αξιολόγησης, αλλά και στην εμπειρική έρευνα που έγινε στο πλαίσιο της αξιολόγησης.

Υποέργο 7: ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Εργαστήρια Δημιουργικής Απασχόλησης (ΕΔΑΜ) μαθητών.

Η δράση αυτή, η οποία όπως είχαν δείξει οι προηγούμενες μελέτες, αποτελεί παρέμβαση που αναδεικνύει και στηρίζει τις ιδιαίτερες δεξιότητες των τσιγγανοπαίδων και συμβάλλει στην προσέλευση των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο αλλά και στη μείωση της εγκατάλειψης του σχολείου.

Οι δραστηριότητες των ΕΔΑΜ έχουν ως στόχο να απασχολούν συστηματικά τους μαθητές σε θέματα χορού, στην εκμάθηση των Η/Υ, στο δημιουργικό παιχνίδι, και στη χορωδιακή μουσική, παρέχοντας στα τμήματα τον αναγκαίο εξοπλισμό ο οποίος παρουσιάζεται στον επόμενο πίνακα.

ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΕΔΑΜ

ΠΙΝΑΚΑΣ: ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΥΛΙΚΟΥ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ (ανά σετ)

Κωδ/ είδους	Περιγραφή είδους	Ποσότητα
	Α Ομάδα: Προμήθεια Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Παρελκόμενων Ειδών (σελ. 4)	
A1	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής – ΤΕΧΝΙΚΩΝ	0
A2	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής – ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ	1*
A3	Εκτυπωτής Inkjet	1*
A4	Έγχρωμος εκτυπωτής Laser	0
A5	Σαρωτές	0
A6	Φορητός Η/Υ	0
A7	UPS	0

A8	Εξωτερικός Σκληρός δίσκος	0
A9	Μνήμη USB	0
A10	FAX – ΠΟΛΥΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ	0
A11	Ψηφιακή φωτογραφική μηχανή	0
A12	Ψηφιακή βιντεοκάμερα	0
A13	Φωτοτυπικό	0
	Β Ομάδα: Προμήθεια Ειδικού Εργαστηριακού Εξοπλισμού	
B1	Εξυπηρετητής βάσεων δεδομένων	0
B2	Εξυπηρετητής Πύλης	0
B3	Ηλεκτρονικός υπολογιστής G.I.S.	0
	Γ Ομάδα: Προμήθεια Λογισμικού	
Γ1	MS Office Pro 2003 Greek, Academic Open	1*
Γ2	Windows Server 2003 Standard Edition, Includes 5 CALs Academic Open	0
Γ3	Firewall	0
	Δ Ομάδα: Προμήθεια μουσικών οργάνων	
Δ1	Φορητά Αρμόνια	1
Δ2	Φλογέρες	3
Δ3	Μεταλλόφωνα	3
Δ4	Κλάβες	3
Δ5	Κουδουνάκια	3
Δ6	Shakers	1
Δ7	Τουμπερλέκια αλουμινίου No 2	1
Δ8	Τουμπερλέκια	1
Δ9	Ταμπουρίνο	1
Δ10	Ντέφια	1
Δ11	Music school kit	1

	Ε Ομάδα: Προμήθεια Παιδικών παιχνιδιών	
E1	Τρισδιάστατα επιτραπέζια παιχνίδια	1
E2	Ελληνική Μυθολογία	1
E3	Ζωγραφομανιές για παιδιά	1
E4	Επιτραπέζια παιχνίδια για παιδιά	2
E5	Εκπαιδευτικά παιχνίδια	1
E6	Παζλ	1

	ΣΤ Ομάδα: Προμήθεια Εκπαιδευτικού λογισμικού	
ΣΤ1	Εκπαιδευτικό λογισμικό	1
	Ζ Ομάδα: Προμήθεια υλικών για τη διδασκαλία των μαθηματικών στα Ε.Δ.Α.Μ.	
Z1	Σει πρώτης αρίθμησης	5
Z2	Σει ντόμινο (εξάρια)	6
Z3	Σει πάτερν μπλοκ (pattern block)	1
Z4	Κινέζικο παζλ (tangram)	1
Z5	Ράβδοι κουίζινερ (cuisenaire rods)	1
Z6	Γεωμετρικό παζλ 3 διαστάσεων	2
Z7	Παζλ πεντόμινο (pentominoes)	6
Z8	Γεωπίνακες (geoboards)	8
Z9	Απλή ζυγαριά	3
Z10	Σει από αλληλοσυνδεόμενα κυβάρια	1
Z11	Πολύχρωμα πάζλ	1
	Η Ομάδα: Προμήθεια παιδαγωγικών παιχνιδιών για φυσικές επιστήμες	
H1	Παιδαγωγικό παιχνίδι για τις επιδράσεις του καπνίσματος	1
H2	Παιδαγωγικό Παιχνίδι με θέμα τους	1

	κύκλους της ζωής	
H3	Παιδαγωγικό παιχνίδι για τον ηλεκτρισμό	1
H4	Παιδαγωγικό παιχνίδι για το ανθρώπινο σώμα	1
H5	Παιδαγωγικό παιχνίδι Ευρωπαϊκός αδιάβροχος χάρτης	1

Ο αριθμός των μαθητών που συμμετείχαν στα ΕΔΑΜ ανερχόταν στους 1.944 εκ των οποίων 986 αγόρια και 958 κορίτσια.

Τα αποτελέσματα των ΕΔΑΜ είναι πολύ θετικά δεδομένου ότι πέτυχαν το στόχο τους και έδωσαν τη δυνατότητα στα τσιγγανόπαιδα να δουν τις επιπλέον δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει το σχολείο πέρα από τη μάθηση της γλώσσας και άλλων αντικειμένων του αναλυτικού προγράμματος που μπορεί να μην τα αξιολογούν ως συσσώρευση χρήσιμης γνώσης όπως οι μη τσιγγάνοι μαθητές. Είναι πολύ θετικό επίσης το γεγονός ότι δίνει τη δυνατότητα να αναπτυχθούν δεξιότητες που θα μπορούσαν να δώσουν προοπτικές απασχόλησης στο μέλλον.

Είναι όμως σημαντικό οι προσπάθειες αυτές να μη σταματούν στο πλαίσιο ενός σχολικού έτους ή ορισμένων εξαμήνων αλλά να γίνονται με συστηματικό τρόπο σε όλη τη διάρκεια της φοίτησης των μαθητών τόσο ως κίνητρο όσο και ως δυνατότητα ανάπτυξης δεξιοτήτων για το μέλλον τους.

Υποέργο 4 & 5: ΕΠΙΛΟΓΗ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ, ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Στο πλαίσιο των συγκεκριμένων υποέργων αποφασίστηκε να προετοιμαστεί διδακτικό υλικό το οποίο θα είχε αποδέκτες τους μαθητές όλων των τάξεων του δημοτικού σχολείου αφού λάμβανε υπόψη το γλωσσικό επίπεδο των τοιγυνοπαιδών τα οποία έχουν αρκετές αδυναμίες τόσο στον προφορικό όσο και το γραπτό λόγο.

Τα βιβλία που ετοιμάστηκαν, εγκρίθηκαν από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, τυπώθηκαν και διανεμήθηκαν στα σχολεία όπου λειτουργούν τα ΤΕΔ (Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας). Πρόκειται για ένα σύνολο **εννέα (9)** βιβλίων, τα οποία έχουν ήδη αναρτηθεί στο διαδίκτυο στον δικτυακό τόπο (portal) του προγράμματος (http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=191&Itemid=235). Ως εκ τούτου, μπορεί οποιοσδήποτε ενδιαφέρεται να τα αναγνώσει αφού παρατίθενται σε ηλεκτρονική αναγνώσιμη μορφή τύπου pdf. Το συγκεκριμένο υλικό αναπτύσσεται σε 5 κατηγορίες/άξονες και περιλαμβάνει:

- τρία (3) βιβλία γλώσσας για το μαθητή που φέρουν τον τίτλο «**Μιλώ και γράφω Ελληνικά**», τα οποία αποτελούν υποστηρικτικό υλικό για τη γλώσσα,
- τρία (3) βιβλία μαθηματικών για το μαθητή με τίτλο «**Μαθηματικά**», τα οποία συνιστούν υποστηρικτικό υλικό για τα Μαθηματικά, καθώς και
- δύο (2) **βιβλία του δασκάλου** για τα δύο αυτά μαθήματα.
- Τέλος, το υλικό αυτό συμπληρώνεται από τον «**Επιμορφωτικό οδηγό για τους εκπαιδευτικούς**».

Κατηγορίες ανάπτυξης του Διδακτικού Υλικού
α) Υποστηρικτικό υλικό για τη γλώσσα
1. Μιλώ και γράφω Ελληνικά Α' Επίπεδο (2 τεύχη)

- 2. Μιλώ και γράφω Ελληνικά Β' Επίπεδο (2 τεύχη)
- 3. Μιλώ και γράφω Ελληνικά Γ' Επίπεδο (2 τεύχη)
- β) Βιβλίο δασκάλου για τη Γλώσσα
- γ) Υποστηρικτικό υλικό για τα Μαθηματικά
 - 1. Μαθηματικά Α' Επίπεδο (2 τεύχη)
 - 2. Μαθηματικά Β' Επίπεδο
 - 3. Μαθηματικά Γ' Επίπεδο
- δ) Βιβλίο δασκάλου για τα Μαθηματικά
- ε) Επιμορφωτικός Οδηγός για τους Εκπαιδευτικούς

Ειδικότερα, το υλικό για τη γλώσσα και τα μαθηματικά αναπτύχθηκε έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις διαφορετικές απαιτήσεις και επίπεδα επάρκειας του πληθυσμού αναφοράς και με στόχο να διευκολύνει την ενισχυτική διδασκαλία των μαθητών. Έτσι, το κάθε βιβλίο της γλώσσας (*Μιλώ και γράφω Ελληνικά*), ανεπτυγμένο σε δύο μέρη, ανταποκρίνεται και σε ένα διαφορετικό επίπεδο γλωσσικής δυσκολίας.

Μιλώ και γράφω Ελληνικά

Το κάθε βιβλίο της γλώσσας (*Μιλώ και γράφω Ελληνικά*) έχει αναπτυχθεί σε δύο μέρη με στόχο να ανταποκρίνεται και σε ένα διαφορετικό επίπεδο γλωσσικής δυσκολίας.

Το βιβλίο του **Επιπέδου Ι** έχει αναπτυχθεί σε δύο τεύχη (α' μέρος: 60 σελ., β' μέρος: 74 σελ.). Απευθύνεται σε παιδιά νηπιαγωγείου, της Α' και της Β' τάξης του Δημοτικού Σχολείου ή και μεγαλύτερης ηλικίας βασικό χαρακτηριστικό των οποίων είναι ότι δεν έχουν μάθει ακόμα να γράφουν και να διαβάζουν. Το υλικό του βιβλίου αναπτύσσεται σε 20 ενότητες και συμπληρώνεται με 2 παραρτήματα με «Προγραφικές ασκήσεις» και «Ασκήσεις γραφής για τα πρώτα γράμματα». Οι ενότητες αυτές αναφέρονται σε θέματα από το οικογενειακό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού.

Α' Μέρος

Καλώς ήρθες, μωράκι!

Ένα μήλο την ημέρα τον γιατρό τον κάνει πέρα
Το σώμα μου
Θεέ μου, πάρε το παλιό και δώσ' μου το χρυσό
Οι αισθήσεις μου
Καλημέρα, σχολείο
Σχολείο, το δεύτερο σπίτι μου
Η τάξη μου
Με λένε
Ώρα για διάλειμμα
Ήθελα να 'χα ένα σπιτάκι!
Χρόνια πολλά... Να τα εκατοστήσεις!

B' Μέρος

Στην παιδική χαρά!
Είμαστε μακριά... κι όμως τόσο κοντά!
Ο χρόνος και η οικογένεια του
Όλοι δουλεύουν... η δουλειά είναι χαρά!
Οι φίλοι μας, τα ζώα
Μια φορά κι έναν καιρό
Καλό ταξίδι
Καλώς ήρθες, όμορφο καλοκαίρι!

Παράρτημα

A. Προγραφικές ασκήσεις

B. Ασκήσεις γραφής για τα πρώτα γράμματα

Στόχος κάθε ενότητας είναι τα παιδιά μέσα από εικονιστικό υλικό, διαλόγους, συζήτηση, ερωτήσεις, μικρά κείμενα, ανιγμάτα, παραμύθια κ.ά. να καλλιεργήσουν τον προφορικό τους λόγο, να εκφράσουν τις εμπειρίες τους, να μάθουν να διηγούνται, να γράφουν, να επιχειρηματολογούν, να χρησιμοποιούν συγκεκριμένο λεξιλόγιο ανάλογα με τις περιστάσεις επικοινωνίας, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους και

να αποκτήσουν νέες γνώσεις. Η καλλιέργεια του γραπτού λόγου επιτυγχάνεται μέσα από ασκήσεις ικνηλασίας, αντιγραφής λέξεων ή γραμμάτων, με συνδυασμό συλλαβών για δημιουργία λέξεων, με σταυρόλεξα και σύνδεση εικόνων με λέξεις.

Το βιβλίο του **Επιπέδου II** έχει αναπτυχθεί και αυτό σε δύο μέρη (α' μέρος: 51 σελ., β' μέρος: 30 σελ.) και απευθύνεται σε παιδιά της Γ' και Δ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Το υλικό του βιβλίου αναπτύσσεται σε 7 ενότητες:

A' Μέρος

Το σχολείο μου
Ο χρόνος κυλάει
Η οικογένεια μου
Πάμε για δουλειά...

B' Μέρος

Πάμε να πληρώσουμε λογαριασμούς;
Ταξιδεύοντας
Να μας ζήσουν

Η διδασκαλία βασίζεται στις αρχές της επικοινωνιακής προσέγγισης και έχει καταβληθεί προσπάθεια ώστε να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των Τσιγγανοπαίδων με δραστηριότητες που σχετίζονται με καταστάσεις και συνθήκες τόσο του στενού όσο και του ευρύτερου περιβάλλοντος στο οποίο ζουν. Το βιβλίο περιέχει διάφορα είδη κειμένων, όπως παραμύθια, μικρά κείμενα, παροιμίες, χρηστικά κείμενα όπως έντυπα Υπηρεσιών, ανακοινώσεις, προσκλητήρια γάμου κλπ. Γίνεται λειτουργική χρήση της εικόνας συμπληρωματικά με το κείμενο και η εικόνα αξιοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε οι τσιγγανόπαιδες μαθητές να ανακαλύπτουν τα σημασιολογικά πεδία γλωσσικών δομών, με τις οποίες (πιθανόν) να μην είναι εξοικειωμένοι.

Το τελευταίο βιβλίο της σειράς αυτής για το **Επίπεδο III** έχει αναπτυχθεί και αυτό σε δύο μέρη (α' μέρος: 48 σελ., β' μέρος: 47 σελ.) και απευθύνεται σε παιδιά της Ε' και Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου χωρίς να αποκλείει τη χρήση και από παιδιά των πρώτων τάξεων του γυμνασίου. Το υλικό του βιβλίου αναπτύσσεται σε 11 ενότητες:

A' Μέρος

Τα σχολεία ανοίξανε παντού

Η φιλία

Σπίτι μου, σπιτάκι μου

Η οικογένεια μου κι εγώ

Ο χρόνος και οι άνθρωποι

Η ζωή μας στην πόλη

B' Μέρος

Αγαπάτε το πράσινο

Καλό μυαλό σε γερό κορμί

Ώρα για φαγητό

Γάμοι και πανηγύρια

Τεχνολογία μόνο για... ανηλίκους

Γάμοι και πανηγύρια

Τα κείμενα είναι ανάλογα με το επίπεδο και τις δυνατότητες των μαθητών στη χρήση της ελληνικής Γλώσσας και αναφέρονται στα άμεσα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες, το οικείο και ευρύτερο περιβάλλον των Τσιγγανοπαίδων. Υπάρχουν εκτενέστερα κείμενα, μύθοι, ποιήματα, χρηστικά κείμενα όπως αγγελίες, άρθρα και συνεντεύξεις από εφημερίδες, έντυπα Υπηρεσιών, οδικά σήματα, παροιμίες και πληροφορίες από ιστοσελίδες στο διαδίκτυο κλπ.

Η διδασκαλία βασιζόμενη στις αρχές της επικοινωνιακής προσέγγισης τοποθετεί τον μαθητή κάθε φορά σε ειδική περίπτωση επικοινωνίας ώστε με κατάλληλη χρήση του λόγου του να μπορέσει να φέρει αποτέλεσμα

ανάλογα με τον σκοπό που επιδιώκει. Οι ασκήσεις είναι διαβαθμισμένης δυσκολίας, σχετίζονται με τα κείμενα και τις θεματικές των ενοτήτων και ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα επιλογής για την πιο αποτελεσματική χρήση τους.

«**Βιβλίο του Δασκάλου**» για τη γλώσσα (64 σελ.)

Περιέχει μεθοδολογικές οδηγίες προς τους εκπαιδευτικούς για τη διδασκαλία και τη δημιουργική χρήση των βιβλίων του μαθητή «Μιλώ και γράφω Ελληνικά» και των τριών επιπέδων. Παρέχεται στους εκπαιδευτικούς επαρκής πληροφόρηση και προτείνονται αναγκαίες τεχνικές και μεθοδολογικές υποδείξεις για ευχερέστερη επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Σε κάθε ενότητα αναφέρονται οι ειδικοί διδακτικοί στόχοι καθώς και οι στρατηγικές διδασκαλίας και δραστηριότητες, ακόμη και ανά υποενότητα. Παρέχονται οι αναγκαίες οδηγίες στον εκπαιδευτικό για τη διδασκαλία μιας ενότητας και προτείνεται η αξιοποίηση ποικίλου υλικού και επιπρόσθετων εναλλακτικών δραστηριοτήτων.

Τέλος, όσον αφορά τους συντελεστές, στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η συγγραφική ομάδα κάθε βιβλίου:

Τίτλος	Συγγραφική ομάδα			
	Επιστημονική Επιμέλεια	Ομάδα Συγγραφής	Γλωσσική και Φιλολογική Επιμέλεια	Σκίτσα
Μιλώ και γράφω Ελληνικά Α' Επίπεδο	Ναπολέων Μήτσης, Δημήτριος Μπενέκος, Γεωργία Ανδρέου	Γεωργία Ανδρέου, Βασιλική Γιολδάση, Χρύσα Καραμανέ, Αντωνία Μήτση, Ναπολέων Μήτσης, Δημήτριος Μπενέκος	Ναπολέων Μήτσης, Δημήτριος Μπενέκος	Ιωάννα Δερβίση
Μιλώ και γράφω Ελληνικά Β' Επίπεδο	Ναπολέων Μήτσης, Δημήτριος Μπενέκος, Γεωργία Ανδρέου	Γεωργία Ανδρέου, Ιωάννης Γαλαντόμος, Νικόλαος Καλυβάς, Ναπολέων	Ναπολέων Μήτσης, Δημήτριος Μπενέκος	Ιωάννα Δερβίση

		Μήτηρ, Δημήτριος Μπενέκος		
Μιλώ και γράφω Ελληνικά Γ' Επίπεδο	Ναπολέων Μήτηρ, Δημήτριος Μπενέκος, Γεωργία Ανδρέου	Γεωργία Ανδρέου, Αφροδίτη Αντωνοπούλου, Κων/νος Κατσιγιάννης, Αντωνία Μήτηρ, Ναπολέων Μήτηρ, Δημήτριος Μπενέκος	Ναπολέων Μήτηρ, Δημήτριος Μπενέκος	Ιωάννα Δερβίση
Μιλώ και γράφω Ελληνικά - Βιβλίο του δασκάλου	Ναπολέων Μήτηρ, Δημήτριος Μπενέκος, Γεωργία Ανδρέου	Γεωργία Ανδρέου, Αφροδίτη Αντωνοπούλου, Ιωάννης Γαλαντόμος, Βασιλική Γιολδάση, Νικόλαος Καλυβάς, Χρύσα Καραμανέ, Κων/νος Κατσιγιάννης, Αντωνία Μήτηρ, Ναπολέων Μήτηρ, Δημήτριος Μπενέκος	Ναπολέων Μήτηρ, Δημήτριος Μπενέκος	

Μαθηματικά

Όσον αφορά στα **μαθηματικά** και εκεί το κάθε βιβλίο ανταποκρίνεται σε ένα αντίστοιχο επίπεδο μαθηματικής δυσκολίας.

Το βιβλίο για το **Επίπεδο I** διαμορφώνεται σε δύο μέρη (α' μέρος: 50 σελ., β' μέρος: 51 σελ.) και απευθύνεται σε παιδιά της Α' και Β' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Οι ενότητες του περιέχουν μαθηματικές δραστηριότητες αριθμητικής, γεωμετρίας και επίλυσης προβλημάτων συμβατών με το Αναλυτικό Πρόγραμμα.

<i>A' Μέρος</i> Αριθμοί και χρωματιστά ραβδάκια Σκάλες του Δέκα Μικρότερο Ανάμεσα Μεγαλύτερο	<i>B' Μέρος</i> Λιγότερες το ίδιο ή περισσότερες από Τρενάκια με δύο ντόμινο
---	--

<p>Χρωματιστά μπαλόνια...</p> <p>χρωματιστή σκάλα</p> <p>Το τρένο των ράβδων</p> <p>Πόσο κάνει;</p> <p>Φορτώστε!!!</p> <p>Πόσα κουβαλάει το κάθε φορτηγό;</p> <p>Ξεφορτώστε!!!</p> <p>Πρόσθεση</p> <p>Κι άλλες προσθέσεις</p> <p>Πολύχρωμη χελώνα</p> <p>Οι αριθμοί 11 και 12</p> <p>Οι αριθμοί 13 και 14</p> <p>Οι αριθμοί 15 και 16</p> <p>Οι αριθμοί 17 και 18</p> <p>Οι αριθμοί 19 και 20</p> <p>Αφαίρεση</p> <p>Κι άλλη πολύχρωμη χελώνα</p> <p>Παιχνίδια με τις ράβδους για δύο παίκτες</p> <p>Το ρομπότ για δύο παίκτες</p> <p>Η κούπα για δύο παίκτες</p> <p>Τι γίνεται στον κήπο;</p> <p>Η γειτονιά με τα ανθρωπάκια</p> <p>Η γιορτή των χρωμάτων!</p> <p>Το σχολείο των χρωμάτων!</p> <p>Πράξεις με ανθρωπάκια</p> <p>Ομάδες με ντόμινο</p> <p>Άλλες ομάδες με ντόμινο</p> <p>Ένα περισσότερο</p> <p>Ένα λιγότερο</p> <p>Σταυροδρόμια</p>	<p>Τρενάκια με τρία ντόμινο</p> <p>Περισσότερα τρενάκια με ντόμινο</p> <p>Πίνακας 1-100</p> <p>Τι έχει 22 πόδια και κλοτσάει;</p> <p>Παιχνίδι με τον πίνακα 1-100</p> <p>Σχήματα στο γεωπίνακα</p> <p>Κατασκευές με λαστικάκια</p> <p>Σχήματα που πετούν</p> <p>Μοιράζοντας δίκαια το γεωπίνακα</p> <p>Συνεχίζοντας τη δίκαιη μοιρασιά</p> <p>Το τρένο στο γεωπίνακα</p> <p>Το Τάνγκραμ</p> <p>Το σπίτι</p> <p>Ο κύκνος</p> <p>Αναποδογυρίζω και ταιριάζω</p> <p>Κάλυψη σχημάτων</p> <p>Κάλυψη και μέτρηση</p> <p>Κλάσματα με το Τάνγκραμ</p> <p>Η πόρτα της σκηνής</p> <p>Τα πεντόμινο</p> <p>Κι άλλα πεντόμινο!</p> <p>Σχήματα με δύο πεντόμινο</p> <p>Σχήματα με τρία πεντόμινο</p> <p>Αριθμοί με πεντόμινο</p> <p>Μετατοπίζω</p> <p>Περιστρέφω</p> <p>Βρες τον τρόπο!</p> <p>Αναποδογυρίζω</p> <p>Ταιριάζω τα πεντόμινο</p> <p>Βρες τον τρόπο!</p> <p>Ιστορίες με εικόνες και αριθμούς 1</p> <p>Ιστορίες με εικόνες και αριθμούς 2</p>
---	--

	Ιστορίες με εικόνες και αριθμούς 3 Ιστορίες με αριθμούς Διαδρομές με αριθμούς Προβλήματα
--	---

Η διδασκαλία συμπληρώνεται με τη χρήση εποπτικού και χειραπτικού υλικού.

Το βιβλίο του **Επιπέδου ΙΙ** (95 σελ.) απευθύνεται σε παιδιά της Γ' και Δ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Και αυτό το βιβλίο περιέχει μαθηματικές δραστηριότητες αριθμητικής, γεωμετρίας και επίλυσης προβλημάτων οι οποίες ή αποτελούν προεκτάσεις των δραστηριοτήτων του πρώτου επιπέδου ή είναι νέες δραστηριότητες.

Αναγνώρισε τα γεωμετρικά σχήματα	Καλύπτοντας τους πίνακες ανακοινώσεων
Κατασκευάζω τετράπλευρα	Πώς θα φτάσω το βάζο;
Όλα τα τετράγωνα	Σχεδιάζοντας ολόκληρες σοκολάτες
Είναι τετράγωνο;	Η παραγγελία άλλαξε
Τα πεντόμινο	Βρίσκω το μισό και το διπλάσιο
Κι άλλα πεντόμινο!	Συγκρίνω τα τριγωνικά κομμάτια
Η αυλή του σχολείου	Κατασκευάζοντας σπιτάκια
Η πισίνα	Η γάτα
Ο σκύλος	Υφαντική τέχνη
Μια ωραία πεταλούδα	Πινακίδες με ονόματα πόλεων
Κάλυψε τον τοίχο	Μια φωτογραφία σε κορνίζα
Σχήματα με 4 τετράγωνα	Παράθυρο με υαλότουβλα
Ένα παιγνίδι τετράγωνο	Το κομμένο δίχτυ
Το Τάνγκραμ	Φτιάχνω σπιτάκια με κομμάτια του ντόμινο
Ίδιο σχήμα, διαφορετικό μέγεθος	Μαγικά τετράγωνα με κομμάτια του ντόμινο
Συγκρίνω επιφάνειες	Μαγικά τετράγωνα με κομμάτια του ντόμινο
Καθιστός Ινδιάνος	Ο ήλιος του 21
Το караβάκι	

Συγκρίνω εμβαδά	Χτίσε με ράβδους τη σκάλα της
Καλύπτω έτσι κι αλλιώς	εικόνας
Καλύπτω ένα τετράγωνο	Κατασκευές με ράβδους
Καλύπτω τα ορθογώνια	Ο πίνακας 1-100
Το παραλληλόγραμμο	Εργαστήριο παιχνιδιών
Μοιράζοντας δίκαια το γεωπίνακα	Στην κατασκήνωση
Μοιράζοντας ξανά δίκαια το	Μεταφορικά μέσα
γεωπίνακα	Λαβύρινθος με αριθμούς
Ψάχνοντας για το ολόκληρο	Τριπλές ζαριές
Το καράβι	Διψήφιοι και τριψήφιοι αριθμοί
Χαρταετοί με διαφορετικά σχέδια	Τι μετράει;
Καλύπτω σχήματα με άλλα	Αριθμοκάρτες
σχήματα	Γενέθλια
Ο ήλιος με τις ακτίδες του	Φτηνά πουκάμισα
Διακοσμητικά πλέγματα	Σινεμά
Το σκιάχτρο	Συμφέρει;
Κατασκευάζοντας ετικέτες	Προβλήματα
Οι δρομείς	Κι άλλα προβλήματα
Τα καταστρώματα του καραβιού	

Το βιβλίο για το **Επίπεδο III** (82 σελ.) απευθύνεται σε παιδιά Ε' και Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου και ενδεχομένως σε παιδιά των πρώτων γυμνασιακών τάξεων. Όπως συνέβη και με τα βιβλία των δύο προηγούμενων Επιπέδων, οι ενότητες του περιέχουν μαθηματικές δραστηριότητες αριθμητικής, γεωμετρίας, επίλυσης προβλημάτων και συλλογής και ανάλυσης δεδομένων. Οι δραστηριότητες πλαισιώνονται και υποστηρίζονται από χειραπτικό και εποπτικό υλικό που είχε ήδη διανεμηθεί στα Τμήματα Ενισχυτικής διδασκαλίας του Προγράμματος.

Σχήματα με 5 τετράγωνα	Κατασκευάζοντας το καράβι
Η περίμετρος των πεντόμινο	Ο λαχανόκηπος
Συγκρίνω περιμέτρους	Συσκευασίες λαδιού

Με περίμετρο 20 μονάδες
Εμβαδόν και περίμετρος
Ανοιχτά κουτιά
«τ» μικρό και «Τ» μεγάλο
Προκλήσεις
Το Τάνγκραμ
Συγκρίνω εμβαδά
Συγκρίνω και πάλι εμβαδά
Καλύπτω με Τάνγκραμ
Υπολογίζω το εμβαδόν της
επιφάνειας
Καλύπτω με Τάνγκραμ
Καλύπτω με Τάνγκραμ
Κατασκευάζω με Τάνγκραμ
Καλύπτω σχήματα με άλλα
σχήματα
Ένα παράξενο δεντράκι
Ένα λουλούδι ανθισμένο
Το πάτωμα ενός δωματίου
Αλλάζω τα σπασμένα πλακάκια
Μείξη χρωμάτων
Κατασκεύασε το χαρταετό
Σχεδίασε την καμηλοπάρδαλη
Το παιδικό δωμάτιο
Κατασκευάζοντας πίνακες
ανακοινώσεων
Μοιράζοντας δίκαια
Ο αρχαιολόγος
Βρίσκω το ολόκληρο
Η γάτα

Τα φτερά της πεταλούδας
Το χρωματιστό χαλί
Οι τροχοί του ποδηλάτου
Ο χρωματιστός διάδρομος
Χρωματίζω το χαλί
Τα φρούτα στον πάγκο
Το γήπεδο του ποδοσφαίρου
Χάρτινα τελάρα
Το πέταγμα του χαρταετού
Το καλάμι του ψαρά
Όλα τα ορθογώνια
παραλληλόγραμμα
Και άλλα ορθογώνια
παραλληλόγραμμα
Όλα τα πλάγια παραλληλόγραμμα
Και άλλα παραλληλόγραμμα
Κλάσματα
Τι πάχος έχει;
Εκτιμήσεις με δεκαδικούς
Πίνακας πολλαπλασιασμού
Προβλέψεις με το κομπιουτεράκι
Με το νου
Δεκαδικοί αριθμοί
Παιχνίδι με δεκαδικούς
Πόσο κοντά μπορείς να φτάσεις;
Χαλασμένα πλήκτρα
Ο μεγαλύτερος αριθμός

«**Βιβλίο του Δασκάλου**» για τα μαθηματικά (86 σελ.)

Το βιβλίο του εκπαιδευτικού, κοινό και για τα τρία επίπεδα, περιέχει οδηγίες προς τον εκπαιδευτικό που διδάσκει στα Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας, για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων, τη χρήση των υλικών και την ενδεχόμενη επέκτασή τους μέσα στα πλαίσια του Αναλυτικού Προγράμματος των Μαθηματικών και της Ενισχυτικής Διδασκαλίας.

Όσον αφορά τους συντελεστές, στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η συγγραφική ομάδα κάθε βιβλίου:

Τίτλος	Συγγραφική ομάδα			
	Επιστημονική Επιμέλεια	Ομάδα Συγγραφής	Γλωσσική και Φιλολογική Επιμέλεια	Σκίτσα
Μαθηματικά Α' Επίπεδο	Δέσποινα Πόταρη, Χαράλαμπος Σακονίδης, Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας, Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης	Άννα Κλώθου, Αγγελική Κορδά, Νικόλαος Κοσμάνος, Ευσταθία Λάζου, Αχμέτ Νιζάμ, Δέσποινα Πόταρη, Χαράλαμπος Σακονίδης, Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας, Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης, Ιωάννης Χριστάκης	Βαρβάρα Γεωργιάδου-Καμπουρίδη	Ιωάννα Δερβίση
Μαθηματικά Β' Επίπεδο	Δέσποινα Πόταρη, Χαράλαμπος Σακονίδης, Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας, Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης	Άννα Κλώθου, Αγγελική Κορδά, Νικόλαος Κοσμάνος, Ευσταθία Λάζου, Αχμέτ Νιζάμ, Δέσποινα Πόταρη, Χαράλαμπος Σακονίδης, Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας, Τριαντάφυλλος Α.	Βαρβάρα Γεωργιάδου-Καμπουρίδη	Ιωάννα Δερβίση

		Τριανταφυλλίδης, Ιωάννης Χριστάκης		
Μαθηματικά Γ' Επίπεδο	Δέσποινα Πόταρη, Χαράλαμπος Σακονίδης, Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας, Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης	Άννα Κλώθου, Νικόλαος Κοσμάνος, Αχμέτ Νιζάμ, Δέσποινα Πόταρη, Χαράλαμπος Σακονίδης, Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας, Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης, Ιωάννης Χριστάκης	Βαρβάρα Γεωργιάδου-Καμπουρίδη	Ιωάννα Δερβίση
Μαθηματικά - Βιβλίο του Δασκάλου	Δέσποινα Πόταρη, Χαράλαμπος Σακονίδης, Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας, Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης	Βαρβάρα Γεωργιάδου-Καμπουρίδη, Χρήστος Μαρκόπουλος	Βαρβάρα Γεωργιάδου-Καμπουρίδη	Ιωάννα Δερβίση

Επιμορφωτικός Οδηγός

Τέλος, στο πλαίσιο του συγκεκριμένου υποέργου και ως συμπληρωματικό υλικό προς τα προαναφερθέντα αναπτύχθηκε ένας συλλογικός τόμος με τη μορφή «Επιμορφωτικού Οδηγού» (127 σελ.) για τους εκπαιδευτικούς με τίτλο: **«Ετερότητα στη Σχολική Τάξη και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών: Η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων»**, που απευθύνεται ειδικά στους διδάσκοντες Γλώσσα & Μαθηματικά. Το βιβλίο αυτό εντάσσεται στο πλαίσιο των επιμορφωτικών δράσεων του Προγράμματος για τον εξοπλισμό των εκπαιδευτικών με όλα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την παροχή μιας σύγχρονης διαπολιτισμικής αγωγής που οφείλει να κατανοεί τις όποιες πολιτισμικές και γλωσσικές διαφοροποιήσεις, να σέβεται τον «άλλο», το διαφορετικό και να επιδιώκει την αρμονική συνεργασία ατόμων και ομάδων για την επίτευξη κοινών στόχων. Τα 8 (οκτώ) κεφάλαια των δύο μερών του βιβλίου είναι τα ακόλουθα:

Κεφάλαιο	Συγγραφέας
Εισαγωγή	Ναπολέον Μήτσης
Μέρος Πρώτο: Θεωρητικές Προσεγγίσεις	
Η υιοθέτηση της «πολυπολιτισμικότητας» Μια εισαγωγή στο θέμα των πολιτικών διαχείρισης της ετερότητας στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα	Βασιλική Γιακουμάκη
Διαπολιτισμική παιδαγωγική	Χρήστος Γκόβαρης
Οι Ρομ στην ιστορία της ανθρωπότητας και την Ελλάδα	Σωφρόνης Χατζησσαβίδης
Επιχειρώντας την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού	Δημήτριος Μπενέκος
Το πρόγραμμα «Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο»	Ναπολέον Μήτσης & Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας
Μέρος Δεύτερο: Διδακτικές Επισημάνσεις	
Η διδασκαλία της γλώσσας	Ναπολέον Μήτσης & Αντωνία Μήτση
Γλωσσικές μειονότητες και μαθηματική εκπαίδευση	Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης
Εργαστήρια Δημιουργικής Απασχόλησης των μαθητών και μαθητριών	Σταυρούλα Καλδή

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι συντελεστές (συγγραφική ομάδα) του βιβλίου:

Τίτλος	Συγγραφική ομάδα			
	Επιστημονική Επιμέλεια	Ομάδα Συγγραφής	Γλωσσική και Φιλολογική Επιμέλεια	Σκίτσα
Ετερότητα στη Σχολική Τάξη και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών: Η	Ναπολέον Μήτσης, Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης	Βασιλική Γιακουμάκη, Χρήστος Γκόβαρης, Σταυρούλα Καλδή, Αντωνία	Ναπολέον Μήτσης, Δημήτριος Μπενέκος	

περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων – Επιμορφωτικός Οδηγός.		Μήτση, Ναπολέον Μήτση, Δημήτριος Μπενέκος, Κωνσταντίνος Α. Σδρόλιας, Τριαντάφυλλος Α. Τριανταφυλλίδης		
---	--	--	--	--

Συνολική αξιολόγηση εκπαιδευτικού υλικού

Είναι γνωστός ο ρόλος του έντυπου εκπαιδευτικού υλικού στη διαδικασία της εκπαίδευσης επειδή επιτελεί ταυτόχρονα πολλές λειτουργίες καθοριστικές για το περιεχόμενο και τη μορφή της εκπαίδευσης όπως, για παράδειγμα:²

- παρουσίαση της πραγματικότητας στους μαθητές
- καθοδήγηση της διδασκαλίας
- δραστηριοποίηση των κινήτρων μάθησης
- διαφοροποίηση της σχολικής εργασίας
- εμπέδωση και αξιολόγηση
- κοινωνικοποίηση

Τα παραπάνω, καθώς και η πολυπλοκότητα και τα προβλήματα εκπαίδευσης ιδιαίτερων πληθυσμιακών ομάδων, όπως είναι αυτή των τσιγγανοπαίδων όπου θα πρέπει όποιο εκπαιδευτικό υλικό παραχθεί να είναι προσιτό και ελκυστικό σε αυτά, καθιστούν την παραγωγή ενός τέτοιου υλικού αυτομάτως μια ιδιαίτερα δύσκολη διαδικασία και πρόκληση στα χέρια των ειδικών που θα αναλάβουν να φέρουν σε πέρας την αποστολή αυτή. Ταυτοχρόνως δε, δεν θα πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι η συγγραφή σχολικών εγχειριδίων τις τελευταίες δεκαετίες αποτελεί αντικείμενο εκτενούς παιδαγωγικής έρευνας εξειδικευμένων ερευνητικών κέντρων.

² Καψάλης, Α. & Χαραλάμπους, Δ. (1995) *Σχολικά Εγχειρίδια Θεσμική Εξέλιξη και Σύγχρονη Προβληματική*. Αθήνα: Έκφραση (σελ. σ. 127).

Η ίδια η διαδικασία αξιολόγησης του όποιου εκπαιδευτικού υλικού φέρει τον αξιολογητή αντιμέτωπο με κεντρικά φιλοσοφικά και παιδαγωγικά διλήμματα που είναι αναγκασμένος να αντιμετωπίσει στην πράξη με συγκεκριμένες επιλογές περιεχομένου και μεθοδολογικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο των προτεραιοτήτων της εκπαίδευσης.³ Επειδή η αξιολόγηση είναι μια διαδικασία που αποσκοπεί, μεταξύ άλλων,

- στην διερεύνηση και ανάδειξη των δυνατών σημείων και των αδυναμιών του υλικού και στην εντοπισμό της αποτελεσματικότητάς του από πλευράς μαθησιακής.
- στη διερεύνηση της καταλληλότητάς του να ανταπεξέλθει στις εκπαιδευτικές ανάγκες για τις οποίες δημιουργήθηκε
- στην διαπίστωση των στοιχείων που βελτιώνουν την καταλληλότητά του και το κάνουν πιο αποτελεσματικό αλλά και τα εμπόδια που εντοπίστηκαν στη χρήση του από τους χρήστες, και βέβαια
- στον προσδιορισμό του βαθμού υλοποίησης των στόχων για τους οποίους έχουν συγγραφεί συγκεκριμένα βιβλία,

εκτιμήσαμε ότι θα έπρεπε η αξιολόγηση του αποτελέσματος σε σχέση με τον στόχο του, να γίνει λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη ότι στόχοι αξιολόγησης του εκπαιδευτικού υλικού προσδιορίζονται από το περιβάλλον στο οποίο χρησιμοποιούνται.

Συνοπτικά για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού χρησιμοποιήσαμε κριτήρια όπως

- Γνωσιολογικά κριτήρια περιεχομένου
- Κριτήρια κριτικής και δημιουργικής σκέψης
- Κριτήρια αναπλαισίωσης σχολικής γνώσης μετά την εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού

³ Ματσαγγουρας, Η. & Χέλμης Σ., (2003). *Παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού στην εκπαίδευση: θεωρητικές παραδοχές και τεχνικές προδιαγραφές*. Πανελλήνιο Συμπόσιο. «Σχεδιασμός και παραγωγή παιδαγωγικού υλικού για την περιβαλλοντική εκπαίδευση», 21-23 Φεβρουαρίου 2003. Αθήνα: Λιβάνης.

- Κριτήρια διδακτικής μεθοδολογίας
- Κριτήρια αξιολόγησης της μάθησης
- Κριτήρια κειμενογλωσσολογικά
- Κριτήρια εικονογράφησης
- Κριτήρια τυποεκδοτικά
- Κριτήρια χρηστικότητας των υλικών.

Εκτιμήσαμε, επίσης, ότι μια από τις σημαντικότερες παραμέτρους αξιολόγησης ενός διδακτικού υλικού, που αποβλέπει στο να ανταπεξέλθει στις ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου μαθητικού πληθυσμού στον οποίο απευθύνεται, είναι να λάβει υπόψη τις απόψεις των ίδιων των «χρηστών» αυτού του διδακτικού υλικού. Αναζητήσαμε έτσι μέσα από συνεντεύξεις την εκτίμηση των «χρηστών» του υλικού αυτού, δηλαδή των ίδιων των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν και σε ημερίδες ενημέρωσης του προγράμματος, αλλά και ορισμένων εκ των Συντονιστών του προγράμματος το αν στο στάδιο της εφαρμογής το υλικό επιτυγχάνει τους σκοπούς για τους οποίους δημιουργήθηκε και αν, σε τελική ανάλυση, τα βιβλία αυτά είναι αποτελεσματικά όσον αφορά την ίδια την μαθησιακή διαδικασία αλλά και την προσέλκυση της προσοχής των τριτογενών παιδιών. Είναι βέβαιο ότι η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα δεν είναι μονοσήμαντη και ούτε μπορεί να απαντηθεί απόλυτα τεχνοκρατικά δεδομένων των ποιοτικών σκοπών της εκπαίδευσης. Ως ομάδα αξιολόγησης, επίσης, επιχειρήσαμε να εκτιμήσουμε ορισμένες βασικές διαστάσεις του συγκεκριμένου υλικού και σε σχέση με τους αρχικούς σκοπούς που είχαν τεθεί από το τεχνικό δελτίο του έργου.

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να πούμε ότι από την ανάλυση των στοιχείων φαίνεται ότι η δράση ικανοποιεί τους στόχους του προγράμματος και τα αποτελέσματα αυτής της διδακτικής καινοτομίας, φαίνεται ότι είναι αποδεκτά από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές. Η επικοινωνιακή προσέγγιση που επιλέχθηκε από την συγγραφική ομάδα φαίνεται να επιτελεί τους σκοπούς της, δηλαδή να ανταπεξέλθει

στις ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου μαθητικού πληθυσμού αναφοράς, δηλαδή του τσιγγάνους μαθητές. Φαίνεται λοιπόν ότι το συγκεκριμένο υλικό είναι κατάλληλο για τις ιδιαίτερες συνθήκες που έχουν οι τσιγγάνοι, μια ομάδα μαθητών οι οποίοι δεν έχουν (ή έχουν σε εξαιρετικά χαμηλό βαθμό) εκπαιδευτική κουλτούρα, παρακολουθούν σταδιακά και αποσπασματικά και όχι προγραμματισμένα και συστηματικά, με καμία απολύτως βοήθεια και υποστήριξη από το οικογενειακό και το ευρύτερο περιβάλλον της ομάδας στην οποία ζουν και με επιπλέον δυσχέρειες και περιορισμούς εξαιτίας του γλωσσικού περιβάλλοντος.

Το υλικό, επίσης, φαίνεται να επιτυγχάνει να είναι ελκυστικό από πλευράς εμφάνισης, διάρθρωσης και περιεχομένου. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των βιβλίων είναι τα καλογραμμένα και όχι πυκνογραμμένα κείμενα, με θέματα οικεία στα παιδιά της ομάδας αναφοράς, με φωτογραφίες και ζωγραφίες που δεν κουράζουν αλλά διευκολύνουν τη μαθησιακή διαδικασία. Το περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων περιλαμβάνει πληροφορίες γενικότερου ενδιαφέροντος και άμεσα χρηστικές για τη ζωή και όχι μόνο για τα Τσιγγανόπαιδα. Μ' αυτό τον τρόπο επιδιώκονται, και φαίνεται να επιτυγχάνονται, δύο βασικά αποτελέσματα που είναι:

- η παροχή νέων πληροφοριών στους μαθητές και
- η μη διάκριση των μαθητών σε Τσιγγάνους και μη Τσιγγάνους.

Θα λέγαμε λοιπόν ότι φαίνεται να εκπληρώνονται οι βασικοί σκοποί του διδακτικού υλικού που είναι συνοπτικά:

- η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των μαθητών
- η παροχή γνώσεων άμεσα χρηστικών στη ζωή των μαθητών
- η μέσω αυτού του υλικού ανάπτυξη ενδιαφέροντος των μαθητών και για τα άλλα μαθήματα

- η διαπίστωση των μαθητών ότι η κοινή συμβίωση απαιτεί άτομα με ανοικτό μυαλό, χωρίς προκαταλήψεις και ρατσιστικές τάσεις, ώστε αυτή να είναι ευχάριστη και δημιουργική.

Τα παραπάνω συνοψίζουν στην πραγματικότητα τις απόψεις που διατύπωσαν εκπαιδευτικοί αλλά και συντονιστές που έχουν εργαστεί με το συγκεκριμένο υλικό κατά το χρονικό διάστημα που προηγήθηκε. Πιο συγκεκριμένα, η ομάδα αξιολόγησης είχε την ευκαιρία να συμμετάσχει σε συνέδρια τα οποία αναφέρονταν στο υλικό και στην εμπειρία των εκπαιδευτικών από το υλικό αυτό. Οι συνεργάτες-εκπαιδευτικοί του προγράμματος λοιπόν εξέφρασαν την άκρως θετική τους εμπειρία από το υλικό με αναφορά σε αρκετά από τα προαναφερθέντα στοιχεία. Διαπιστώσαμε ότι όχι μόνο θεωρούν *πολύ σημαντικό* την συγγραφή των συγκεκριμένων βιβλίων από το Πρόγραμμα, αλλά εκτίμησαν ότι είναι και κατάλληλο για τις ανάγκες της εκπαιδευτικής ένταξης των τσιγγανοπαίδων, ενώ με την ίδια έμφαση υποστήριξαν και την παραγωγή επιμορφωτικού υλικού (επιμορφωτικός οδηγός). Επίσης, οι συντονιστές του προγράμματος, στα συνέδρια που έγιναν και ιδιαίτερα στο τελευταίο, μετέφεραν την θετική εικόνα των εκπαιδευτικών για το επιμορφωτικό υλικό και επεσήμαναν ότι είναι καλύτερο από αυτό που χρησιμοποιούνταν παλαιότερα αφού φαίνεται πιο αποτελεσματικό στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Θα πρέπει ωστόσο στο σημείο αυτό να επισημάνουμε ότι από μερίδα των εκπαιδευτικών διατυπώθηκε η επιφύλαξη ότι το συγκεκριμένο υλικό θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί περισσότερο από το ένα ακαδημαϊκό έτος που έχει χρησιμοποιηθεί έως τώρα και σε περισσότερες τάξεις προκειμένου να διαπιστωθούν αδυναμίες, οι οποίες και μπορούν να τύχουν περαιτέρω βελτιώσεων σε επόμενο στάδιο. Τέλος, ένα ακόμα σημείο που οφείλουμε να σημειώσουμε εδώ είναι το γεγονός ότι αρκετοί εκπαιδευτικοί εξέφρασαν ότι χρειάζονται περισσότερη και πιο εμπειρισταωμένη επιμόρφωση πάνω στην διδακτική του συγκεκριμένου υλικού, ούτως ώστε να καταστήσουν περισσότερο αποδοτικό το έργο τους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ουσιαστική ενημέρωση και επιμόρφωση των

εκπαιδευτικών για το υλικό έγινε το 2008 που επιβεβαιώνει την αδυναμία τους να εκφράσουν τελική άποψη για το υλικό αφού ο χρόνος εφαρμογής του είναι περιορισμένος.

Τα πρώτα αποτελέσματα ωστόσο της όλης συγγραφικής προσπάθειας είναι θετικά και ενθαρρυντικά. Συνολικά λοιπόν θα λέγαμε ότι οι συγγραφείς του παρόντος διδακτικού υλικού, έμπειροι σε εκπαιδευτικά και διδακτικά θέματα με βάση συγκεκριμένα κριτήρια τα οποία πήγαζαν τόσο από την εμπειρία τους όσο και από τα αποτελέσματα των ερευνών της δεύτερης δράσης επέλεξαν τα δύο γνωστικά αντικείμενα που προαναφέρθηκαν και προσπάθησαν και πέρασαν συγκεκριμένες καινοτομίες σε σχέση με τη μορφή παρουσίασης και το περιεχόμενο των αντικειμένων, που εκ του αποτελέσματος και με βάση την εκτίμηση των ίδιων των εκπαιδευτικών κρίνεται επιτυχές.

Υποέργο 9: ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Αριθμός ημερίδων Ευαισθητοποίησης – τόπος και ημερομηνία πραγματοποίησης

Στην αρχή του προγράμματος και συγκεκριμένα στο τέλος του 2006 και στις αρχές του 2007 πραγματοποιήθηκαν ενημερωτικές ημερίδες στις οποίες οι υπεύθυνοι του προγράμματος παρουσίαζαν τον σχεδιασμό του προγράμματος αλλά και τον τρόπο υλοποίησής του. Στόχος αυτού του υποέργου ήταν να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την ενιαία αντιμετώπιση του προβλήματος της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων στην ελληνική επικράτεια, στην πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η εφαρμογή ενός τέτοιου προγράμματος στον πληθυσμό στόχο, στην ανταλλαγή απόψεων και την ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων των διαφόρων περιοχών ώστε το πρόγραμμα με αντίστοιχη διαφοροποίηση να αυξήσει την αποτελεσματικότητά του.

Έτσι, λοιπόν, διεξήχθησαν μέχρι σήμερα 21 εκδηλώσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης εκ των οποίων 8 περιφερειακές εκδηλώσεις στις έδρες των αντίστοιχων περιφερειών του προγράμματος και 9 Νομαρχιακές εκδηλώσεις αντίστοιχες των περιφερειακών και νομαρχιακών επιμορφωτικών σεμιναρίων.

Επίσης, πραγματοποιήθηκαν στην αρχή του προγράμματος δυο εκδηλώσεις που συμμετείχαν όλοι οι συνεργάτες του προγράμματος εκ των οποίων μια εναρκτήρια. Εκδήλωση του προγράμματος στις **1/12/2006**, στο Βόλο, καθώς επίσης και μια ενημερωτική Εκδήλωση για τους συνεργάτες του δικτύου τους οποίους μέσα από αξιοκρατικές και ανοιχτές διαδικασίες είχε προσλάβει το πρόγραμμα στις **2/11/2006**, πάλι στην έδρα του προγράμματος στο Βόλο.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι εκδηλώσεις που έγιναν μέχρι σήμερα με την αντίστοιχη θεματολογία η οποία αφορά θέματα ανάδειξης της ανάγκης εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων, τις ιδιαιτερότητες αυτού του πληθυσμού - στόχου, τις στρατηγικές εκπαίδευσης και μάθησης αυτών

των μαθητών, γενικότερα θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης κ.ά. με τη συμμετοχή των τοπικών φορέων των τσιγγάνων σε κάθε περιοχή.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΟΛΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	
Π1	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	2/3/2007	<ul style="list-style-type: none">• Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος• Ο σχολικός αποκλεισμός των Τσιγγανοπαίδων• Σχολική Ένταξη Τσιγγανοπαίδων: η εμπειρία ως πηγή ανατροφοδότησης• Στόχοι και περιορισμοί της διαπολιτισμικής προσέγγισης
Π2	ΚΡΗΤΗΣ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ	23/3/2007	<ul style="list-style-type: none">• Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος• Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: η περίπτωση της Κρήτης• Διαχείριση της Διαφοράς

				<ul style="list-style-type: none"> • Στρατηγικές εκπ/σης και μάθησης των μαθητών με ρόμικη προέλευση
Π3	ΗΠΕΙΡΟΥ	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	16/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ήπειρο • Κοινωνική θέση, ταυτότητα και εκπαίδευση: Μειονοτικές και ενταξιακές λύσεις στο πρόβλημα της παιδείας των Ελλήνων Τσιγγάνων • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δράσεις, αναστολές και προκλήσεις
Π4	ΘΡΑΚΗΣ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ	09/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, • φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα ΕΠΕΑΕΚ "Ένταξη τσιγγανοπαίδων στο σχολείο"

				<p>και η σημασία του για τη δημόσια εκπαίδευση στην Ελλάδα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πολιτισμική Ποικιλομορφία και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: Εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων στην Περιφερειακή Διεύθυνση Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης • Γλωσσική ικανότητα σε μια δεύτερη γλώσσα και διαπολιτισμική εκπαίδευση
Π5	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΠΑΤΡΑ	16/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: η περίπτωση της Πελοποννήσου • Τσιγγάνοι σε μια Πολυπολιτισμική Πραγματικότητα • Διαφέρον και αυτενέργεια στη σχολική τάξη μαθητών από δύσκολα κοινωνικά περιβάλλοντα

Π6	ΑΤΤΙΚΗΣ	ΑΘΗΝΑ	09/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση της πορείας εφαρμογής του προγράμματος στην Αττική και στα νησιά του Αιγαίου • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Η πρώτη φάση εφαρμογής του προγράμματος: Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο • Τι είναι οι Έλληνες Τσιγγάνοι;
Π7	ΣΤΕΡΕΑΣ	ΧΑΛΚΙΔΑ	23/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση της πορείας εφαρμογής του προγράμματος στη Στερεά Ελλάδα • Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Ένταξη ή αφομοίωση; Τα τσιγγανόπαιδα στις τοπικές κοινωνίες και στα σχολεία της Στερεάς Ελλάδας • Στάσεις και προσδοκίες από την

				<p>εκπαίδευση: η οπτική γωνία της ομάδας-στόχου του προγράμματος</p> <ul style="list-style-type: none"> • Έλληνες Τσιγγάνοι: το 'παράδοξο του σχολείου' και η διαπραγμάτευση της διαφορετικότητας • Το πρόγραμμα Ένταξη Τσιγγανόπαιδων στο Σχολείο στη Στερεά Ελλάδα: Χαρτογράφηση, διαπιστώσεις, εκπαιδευτικές και κοινωνικές προκλήσεις
Π8	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΒΟΛΟΣ	23/3/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ένταξη Τσιγγανοπαιδων στο Σχολείο: Δομή, φιλοσοφία και στόχοι του προγράμματος • Εφαρμογή του προγράμματος στην Περιφέρεια Θεσσαλίας • Διαπολιτισμικότητα, Κοινωνία και Σχολείο • Η εκπαίδευση των Τσιγγανοπαιδων στη Θεσσαλία

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΟΛΗ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	
N1	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΔΡΑΜΑ	27/4/2007	<ul style="list-style-type: none">• Διδασκαλία ελληνικής γλώσσας και μαθηματικών• Η εκπαίδευση μειονοτήτων: η διδασκαλία γλώσσας σε παιδιά Ρομ• Οι Ρομ στην Ελλάδα: ιστορία, πολιτισμοί, χαρακτηριστικά• Διαπολιτισμική εκπαίδευση και Ρομ
N2	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΚΑΒΑΛΑ	28/4/2007	<ul style="list-style-type: none">• Η διδασκαλία της γλώσσας σε παιδιά Ρομ• Η διδασκαλία των μαθηματικών σε παιδιά Ρομ• Οι Ρομ στην Ελλάδα: ιστορία, πολιτισμός χαρακτηριστικά• Διαπολιτισμική εκπαίδευση και Ρομ• Το έργο και οι δράσεις του

				<p>Ιατροκοινωνικού Κέντρου Τσιγγάνων Καβάλας</p>
N3	ΚΡΗΤΗΣ	ΧΑΝΙΑ	5/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Επισημάνσεις για μια χρήσιμη και εποικοδομητική ένταξη των Τσιγγανοπαίδων στα σχολεία. Από την πράξη στη θεωρία • Η ζωή στον καταυλισμό. Η προοπτική του Σχολείου • Εμπειρία και δράσεις των συνεργατών δικτύου του Προγράμματος στην Περιφέρεια Κρήτης. Προβλήματα και Προβληματισμοί
N4	ΗΠΕΙΡΟΥ	ΚΕΡΚΥΡΑ	27/4/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Τσιγγάνοι και Εκπαίδευση στην Κέρκυρα: Μετασχηματισμοί και Προκλήσεις • Οι τσιγγάνοι στο σχολείο: η οπτική των εκπαιδευτικών • Κοινωνική θέση, ταυτότητα και εκπαίδευση: Μειονοτικές και ενταξιακές

				<p>λύσεις στο πρόβλημα της παιδείας των Ελλήνων Τσιγγάνων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία ως δυνατότητα αξιοποίησης της πολυπολιτισμικότητας
N5	ΘΡΑΚΗΣ	ΚΟΜΟΤΗΝΗ	18/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Ανακαλύπτοντας τους Ρομά στη δεκαετία του 1990 • Επιτόπια Παρέμβαση: Μονοπάτι για την ένταξη μαθητών ειδικών ομάδων πληθυσμού στην εκπαίδευση • Η επαναφορά του αφομοιωτικού μοντέλου στο επίκεντρο του παιδαγωγικού λόγου για τη διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας. • Ο ρόλος του δασκάλου σε σχολεία με τσιγγανόπαιδες μαθητές σήμερα, μια προσέγγιση με βάση στοιχεία βιβλιογραφικής και κοινωνιολογικής έρευνας

				<ul style="list-style-type: none"> • Κοινωνικό Πλαίσιο και Εκπαιδευτική Διαδικασία σε Πολυπολιτισμικές Κοινωνίες
N6	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΠΥΡΓΟΣ	27/4/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Προσωπική και Συλλογική Ετερότητα στην Επερχόμενη Παγκοσμιοποίηση • Το πρόγραμμα "Ένταξη Τσιγγανοπαιδών στο σχολείο" στην Πελοπόννησο • Γονείς και παιδιά από δύσκολα κοινωνικά περιβάλλοντα • Η εκπαιδευτική πορεία μιας σπουδάστριας τσιγγάνικης καταγωγής
N7	ΑΤΤΙΚΗΣ	ΑΘΗΝΑ	31/05/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση των στόχων της ημερίδας • Ενημέρωση για την πορεία του Προγράμματος • Η εκπαιδευτική διαδρομή ενός τσιγγάνου επιστήμονα • Παρουσίαση μουσικών δημιουργιών από το ΕΔΑΜ του 9ου Δ.Σ. Ανω Λιτσίων • Παρουσίαση παραδοσιακών χορών από

				<p>το ΕΔΑΜ του 2ου Δ.Σ. Αγίας Βαρβάρας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση μουσικών δρώμενων από τους μαθητές του 1ου Δ.Σ. Αγίας Βαρβάρας
N8	ΣΤΕΡΕΑΣ	ΑΜΦΙΣΣΑ	23/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Η κατάσταση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα • Παρουσίαση του Ιατρο-κοινωνικού κέντρου και του έργου του — Προβλήματα των Τσιγγάνων στην περιοχή της Άμφισσας • Η παρουσία των Τσιγγάνων στα δημοτικά σχολεία του νομού Φωκίδας • Το Πρόγραμμα Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο' και οι δράσεις του στη Στερεά Ελλάδα
N9	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΛΑΡΙΣΑ	24/5/2007	<ul style="list-style-type: none"> • Κοινωνικός Αποκλεισμός των Ρομά και εκπαιδευτικές διαδικασίες • Η φοίτηση των Τσιγγανοπαίδων στα δύο δημοτικά σχολεία της Νέας Σμύρνης και

				<p>ενημέρωση των γονέων για την επόμενη χρονιά</p> <ul style="list-style-type: none">• Η ένταξη των Τσιγγανοπαίδων από την οπτική ενός διαμεσολαβητή
--	--	--	--	--

Στις **περιφερειακές εκδηλώσεις** παρουσιάστηκαν θέματα σχετικά με τις δράσεις του προγράμματος από τον υπεύθυνο του προγράμματος, από τον περιφερειακό υπεύθυνο, καθώς και από τους σχολικούς συμβούλους, τον εκπρόσωπο της διοίκησης στην εκπαίδευση και από πανεπιστημιακούς με εξειδίκευση σε ζητήματα παιδαγωγικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Όσον αφορά στις **νομαρχιακές εκδηλώσεις** κεντρικός στόχος ήταν η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και της τοπικής εκπαιδευτικής κοινότητας. Για το λόγο αυτόν προτιμήθηκαν εισηγητές προερχόμενοι κατά περίπτωση από τον ίδιο νομό, ώστε να γνωρίζουν επαρκώς την τοπική εκπαιδευτική πραγματικότητα και, κατά συνέπεια, η παρέμβασή τους να είναι περισσότερο αποτελεσματική.

Στις παραπάνω εκδηλώσεις συμμετείχαν τόσο με εισηγήσεις όσο και με παρεμβάσεις μέλη των συλλογικών φορέων των Τσιγγάνων. Συγκεκριμένα παραβρέθηκαν εκπρόσωποι από τους εξής φορείς: Σύλλογος Τσιγγάνων Νέας Σμύρνης Ν. Λάρισας, Σύλλογος Τσιγγάνων Σοφάδων Ν. Καρδίτσας, Σύλλογος Τσιγγάνων Αγ. Παρασκευής Ν. Ιωνίας Βόλου, Δίκτυο ROM, Σύλλογος Τσιγγάνων Αλιβερίου Ν. Μαγνησίας, Εξωραϊστικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αλέξανδρος Ν. Αττικής.

Αναλυτικά η συμμετοχή στις εκδηλώσεις από πλευράς εισηγητών, υπευθύνων της διοίκησης της εκπαίδευσης και των συνεργατών του προγράμματος ήταν

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	Μέλη ΔΕΠ	Επιστ/κοί συνεργάτες, διδάκτορες Παν/μίου	Δάσκαλοι/Νηπιαγωγοί	Άλλοι Σχολ.Συμβ. συνεργάτες
Π1	3			
Π2	4			

Π3	3		1 (περ/κός δ/ντής)	
Π4	3			
Π5	4			
Π6	2	1		
Π7	2	1	1 (περ/κός δ/ντής)	1
Π8	3		1 (περ/κός δ/ντής)	

ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

	Μέλη ΔΕΠ	Επιστ/κοί συνεργάτες, διδάκτορες Παν/μίου	Δάσκαλοι /Νηπιαγω γοί	Σχολ.Συμβ	Συνεργάτες τοιγγάνοι	Άλλοι συνεργάτες
N1	1		2	1		
N2	2		1	1		1
N3	1		1		1 διαμεσολα βητής	1
N4	2		1	1		
N5	2	3		1		1
N6	2			1	1 φοιτήτρια	
N7	2				1	
N8	1			2		1
N9	1		1		1 διαμεσολα βητής	

Από τις υπόλοιπες δραστηριότητες που προβλέπονται στο Τεχνικό Δελτίο Έργου:

- Επιστημονικές συναντήσεις
- Ανάπτυξη δικτύων επικοινωνίας ανάμεσα στα σχολεία παρέμβασης και τον ISOCRATES, με έμφαση στους μηχανισμούς διάχυσης της πληροφορίας
- Ανάπτυξη Δικτύου Συνεργασίας με τους συλλογικούς φορείς των Τσιγγάνων
- Ευαισθητοποίηση τοπικής κοινωνίας και των γονέων.
- Πολιτιστικές Εκδηλώσεις
- Πραγματοποίηση 3 Μουσικών Εκδηλώσεων με συμμετοχή μαθητών των μουσικών εργαστηρίων, καθώς και 40 εκδηλώσεις για την παρουσίαση του Έργου
- Ενημερωτικά Φυλλάδια
- Αφίσες
- Προβλέπεται η έκδοση και κυκλοφορία 32 περίπου αφισών

Φαίνεται οι στόχοι να έχουν επιτευχθεί μερικώς και σε ποσοστό που εκτιμάται στο 20% και οφείλεται στον περιορισμένο χρόνο εφαρμογής του προγράμματος καθώς και στην αρνητική συγκυρία στην εκπαιδευτική κοινότητα τόσο με τις καταλήψεις των πανεπιστημιακών σχολών όσο και με τις απεργίες αλλά και τις νέες επιλογές στελεχών της εκπαίδευσης.

Υποέργο 11: ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ & ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ (PORTAL)

Στο πλαίσιο του παρόντος υποέργου μέσω διαγωνισμού ανατέθηκε η δημιουργία του δικτυακού τόπου του προγράμματος (Portal). Έγινε η σχετική προκήρυξη για την επιλογή του σχήματος που θα αναλάμβανε την δημιουργία του Portal και θα το συμπλήρωνε με τα απαραίτητα στοιχεία. Ο διαγωνισμός κατακυρώθηκε στο «Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών» το οποίο και υλοποίησε το Portal. Η αρχική σελίδα βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.roma.uth.gr/index.php>.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΕΝΤΑΞΗ ΤΣΙΓΓΑΝΟΠΑΙΔΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Αρχική Σελίδα Ανακοινώσεις Παν. Θεσσαλίας Χάρτης Ιστότοπου Φόρουμ Επικοινωνία

A+ A A-

Ενημερωτικές Επιμορφωτικές Παρεμβάσεις

Διδακτικό Υλικό

Ενισχυτική Διδασκαλία Δημιουργική Απασχόληση

Πληροφοριακό Σύστημα

Αρχική Σελίδα

Εισαγωγή

- Αρχική Σελίδα
- Ενημερωτικά Δελτία
- Περιεχόμενα
- Βιβλίο Επισκεπτών
- Ανακοινώσεις
- Βοήθεια/Αναζήτηση
- Παν. Θεσσαλίας
- Χάρτης Ιστότοπου
- Επικοινωνία
- Φόρουμ
- Εγγραφή

Εκδηλώσεις
Διδακτικό Υλικό
ΤΕΔ-ΕΔΑΜ
Πληροφοριακό Σύστημα

Τελευταία Νέα
Συνέχιση Μαθημάτων ΤΕΔ - ΕΔΑΜ
2η Απολογιστική Συνάντηση 23/5/2008 στο Βόλο

ΕΠΕΑΕΚ

Ημερολόγιο

ΙΟΥΛΙΟΣ 2008

Κ	Δ	Τ	Τ	Π	Σ
29	30	1	2	3	4 5
6	7	8	9	10	11 12
13	14	15	16	17	18 19
20	21	22	23	24	25 26
27	28	29	30	31	1 2

Η ολοκλήρωση του διαγωνισμού για εξοπλισμό είχε ως αποτέλεσμα την προμήθεια του σταθμού εργασίας για το Portal στο οποίο τρέχει η πρώτη έκδοση του Portal και στο οποίο τροφοδοτούνται τα στοιχεία για την ολοκλήρωσή του.

Περιγραφή

Σε γενικές γραμμές πρόκειται για έναν καλαίσθητο δικτυακό τόπο, η πλοήγηση του οποίου φαίνεται να είναι εύκολη για τον μέσο χρήστη. Μετά την οριζόντια παράθεση 6 φωτογραφιών (ανενεργής), παρατίθενται οι σύνδεσμοι σε τρία επίπεδα:

Σε πρώτη οριζόντια διάταξη παρατίθενται οι σύνδεσμοι που παραπέμπουν στα εξής:

- **Αρχική σελίδα** [<http://www.roma.uth.gr/index.php>]
- **Ανακοινώσεις**
[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=3&Itemid=306]:
Περιλαμβάνονται οι τελευταίες εξελίξεις που αφορούν στην πρόοδο του προγράμματος όπως οι εκδηλώσεις ή ημερίδες που έγιναν ή πρόκειται να πραγματοποιηθούν.
- **Παν/Θεσσαλίας**
[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_gmaps&task=viewmap&Itemid=29&mapId=1]:
Περιλαμβάνει δορυφορικό χάρτη της πόλης του Βόλου με την ακριβή θέση του πανεπιστημίου και συνδέσεις για το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- **Χάρτης Ιστότοπου** [http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_joomap&Itemid=32]:
Πρόκειται για έναν δικτυακό τόπο που ουσιαστικά επαναπαρουσιάζει τη δομή του σε δενδροειδή μορφή με ενεργείς τις σχετικές συνδέσεις όπως παρουσιάζεται στη συνέχεια
 - [Αρχική Σελίδα](#)
 - [Περίληψη Έργου](#)
 - [Ενημερωτικά Δελτία](#)

🕒 Ενημερωτικό Δελτίο - Τεύχος 1

🕒 Ενημερωτικό Δελτίο - Τεύχος 2

- Περιεχόμενα
 - Το Έργο
 - Υποέργα
 - ΤΕΔ-ΕΔΑΜ
 - Πληροφοριακό Σύστημα
 - Βιβλίο Επισκεπτών
 - Ανακοινώσεις
 - 🕒 Συνέχιση Μαθημάτων ΤΕΔ - ΕΔΑΜ
 - 🕒 2η Απολογιστική Συνάντηση 23/5/2008 στο Βόλο
 - Βοήθεια/Αναζήτηση
 - Παν. Θεσσαλίας
 - Χάρτης Ιστότοπου
 - Επικοινωνία
 - Φόρουμ
 - Εγγραφή
 - Διαχείριση
-
- **Φόρουμ** [<http://www.roma.uth.gr/forum/>]: Χώρος που προορίζεται για “δημόσια συζήτηση” όπου αναρτώνται κείμενα του άμεσου ενδιαφέροντος των περιφερειών όπου αναπτύσσεται το πρόγραμμα. Στο συγκεκριμένο χώρο έχουν αναρτηθεί ελάχιστα κείμενα (έως 30/7/2008)
-
- **Επικοινωνία**
[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=32&Itemid=73]: Είναι αναρτημένα τα ονόματα των συντελεστών του προγράμματος που είναι υπεύθυνα για την γραμματειακή και τεχνική υποστήριξη του προγράμματος με τα τηλέφωνα και τις ηλεκτρονικές τους διευθύνσεις

Κεντρική Γραμματεία του Προγράμματος

- Μανωλή Αναστασία
- Αργυράκου Στυλιανή
- Γερογιάννη Δομηνίκη
- Γκαμπούρα Αγλαΐα
- Κατσαντώνη Παρασκευή

Τεχνική Ομάδα

- Ιατρίδης Αλέξανδρος
- Κούντριας Πολυχρόνης

Σε δεύτερο επίπεδο και με τη χρήση 4 εικονιδίων γίνεται παραπομπή στους εξής συνδέσμους (που αποτελούν και το κεντρικό περιεχόμενο του δικτυακού τόπου:

- **Ενημερωτικές Επιμορφωτικές Παρεμβάσεις**

[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=231&Itemid=339]: Στη σελίδα αυτή περιέχονται εικόνες, βιντεοσκοπημένο υλικό και κείμενα από τις ενημερωτικές παρεμβάσεις που έχουν διοργανωθεί στα πλαίσια του προγράμματος. Το τρέχον υλικό προέρχεται από τη 2η Απολογιστική Συνάντηση που είχε πραγματοποιηθεί στο Παν/μιο Θεσσαλίας στις 23 & 24-5-2008.

- **Διδακτικό Υλικό**

[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=191&Itemid=235]: Στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα έχει τοποθετηθεί το σύνολο των βιβλίων που αναπτύχθηκαν για τους σκοπούς της παρούσας φάσης του προγράμματος (βλ. Υποέργο 5). Είναι αναρτημένος ο τίτλος του κάθε βιβλίου ως ενεργός σύνδεσμος. Με την ενεργοποίηση του ο χρήστης μεταφέρεται σε έτερη ιστοσελίδα όπου περιλαμβάνεται σύντομη περιγραφή του συγκεκριμένου βιβλίου ενώ υπάρχουν οι σχετικοί σύνδεσμοι για το κατέβασμα του αρχείου του βιβλίου σε μορφή pdf.

- **Ενισχυτική Διδασκαλία – Δημιουργική Απασχόληση**

[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=54&Itemid=95]: Στη

συγκεκριμένη ιστοσελίδα περιγράφονται συνοπτικά (α) το έργο των Τμημάτων Ενισχυτικής Διδασκαλίας (ΤΕΔ) (βλ. Υποέργο 6, 7) με τους σχετικούς συνδέσμους στις Περιφέρειες όπου λειτουργούν. Στη σελίδα της κάθε περιφέρειας (με τους συναφείς υποσυνδέσμους) αναφέρονται ο συντονιστής, τα συνεργαζόμενα σχολεία εφαρμογής της δράσης και οι συνεργάτες του προγράμματος με πλήρη στοιχεία επικοινωνίας, καθώς και (β) το έργο των Εργαστηρίων Δημιουργικής Απασχόλησης των Μαθητών (ΕΔΑΜ) με τους ίδιους συνδέσμους που εμφανίζονται στην ιστοσελίδα των ΤΕΔ.

- **Πληροφορικό Σύστημα (GIS)**

[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=57&Itemid=100]: Από τη συγκεκριμένη σελίδα υπάρχει ένας και μοναδικός ενεργός σύνδεσμος στο πληροφοριακό σύστημα GIS που έχει αναπτυχθεί (βλ. Υποέργο 12) και περιλαμβάνει βάσεις δεδομένων και γεωγραφικό σύστημα πληροφοριών σχετικά με την πορεία φοίτησης των τσιγγάνων μαθητών στην υποχρεωτική εκπαίδευση, καθώς και τη γεωγραφική καταγραφή των τσιγγάνικων καταυλισμών σε εθνικό επίπεδο.

Τέλος, σε ένα τρίτο επίπεδο και σε κάθετη διάταξη γίνονται παραπομπές στους εξής τόπους:

- **Αρχική σελίδα:** (όπ. παραπάνω)
- **Ενημερωτικά Δελτία:** Στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα είναι αναρτημένα, μέσω των σχετικών συνδέσμων τους δύο Ενημερωτικά Δελτία (Τεύχος 1: Νοέμβριος 2007 και Τεύχος 2: Μάιος 2008) όπου ο επισκέπτης μπορεί να δει συνοπτικά στοιχεία της πορείας του προγράμματος φοίτησης των τσιγγανοπαίδων ανά περιφέρεια ευθύνης.
- **Περιεχόμενα:** Από τη σελίδα αυτή ξεκινούν 4 επιμέρους σύνδεσμοι:
 - **Το Έργο**

[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=56&Itemid=99]:

Στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα δίνονται συνοπτικά η Περιγραφή και οι Στόχοι του προγράμματος.

- **Υποέργα**

[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=58&Itemid=101]:

Εδώ αναφέρεται συνοπτικά ο στόχος του καθενός από τα 12 υποέργα του προγράμματος όπως αυτά διατυπώνονται και στο τεχνικό δελτίο. Ο τίτλος του κάθε υποέργου αποτελεί ενεργό σύνδεσμο που οδηγεί σε ξεχωριστή σελίδα όπου περιγράφεται το κάθε υποέργο και εμφανίζονται οι υπεύθυνοι και οι συνεργάτες του προγράμματος που συμμετέχουν.

- **ΤΕΔ-ΕΔΑΜ:** (όπ. παραπάνω)

- **Πληροφοριακό Σύστημα:** (όπ. παραπάνω)

- **Βιβλίο Επισκεπτών**

[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_contact&task=view&contact_id=1&Itemid=94]: Αποτελεί δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ των επισκεπτών της ιστοσελίδας και του προγράμματος.

- **Ανακοινώσεις**

[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=3&Itemid=310]: Περιλαμβάνονται νέα και ειδήσεις που αφορούν την πορεία του προγράμματος. Την τρέχουσα περίοδο ήταν αναρτημένα δύο στοιχεία: “Συνέχιση μαθημάτων ΤΕΔ-ΕΔΑΜ”, “2η απολογιστική συνάντηση”.

- **Βοήθεια/Αναζήτηση**

[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_search&Itemid=42]: Στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα ο επισκέπτης μπορεί να κάνει τη σχετική αναζήτηση στις ιστοσελίδες του δικτυακού τόπου του προγράμματος.

- **Παν. Θεσσαλίας:** (όπ. παραπάνω)

- **Χάρτης Ιστότοπου:** (όπ. παραπάνω)

- **Επικοινωνία:** (όπ. παραπάνω)
- **Φόρουμ:** (όπ. παραπάνω)
- **Εγγραφή**

[http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_registration&task=register&Itemid=37]: Από το συγκεκριμένο σημείο ο χρήστης μπορεί να κάνει εγγραφή στον δικτυακό τόπο χωρίς ωστόσο να δίδεται καμία πληροφορία σχετικά με τη σκοπιμότητα και χρησιμότητα της συγκεκριμένης ενέργειας.

Επαναλαμβάνονται επίσης οι σύνδεσμοι προς:

- **Εκδηλώσεις**
- **Διδακτικό Υλικό**
- **ΤΕΔ-ΕΔΑΜ**
- **Πληροφοριακό Σύστημα**

Τέλος, προβλέπεται χώρος (με τις σχετικές διασυνδέσεις όποτε υπάρχει περιεχόμενο) για τα Τελευταία Νέα, όπου περιλαμβάνεται το ίδιο υλικό μ' αυτό που εμφανίζεται στην ιστοσελίδα των Ανακοινώσεων.

Στη δεξιά πλευρά και σε εξίσου κάθετη διάταξη, αναφέρεται το λογότυπο του ΕΠΕΑΕΚ καθώς και ένα ημερολόγιο.

Αξιολόγηση του δικτυακού τόπου

Η αξιολόγηση των δικτυακών τόπων είναι μια σημαντική δραστηριότητα γιατί αναφέρεται στην ποιότητα των πληροφοριών που αποκομίζει ο χρήστης που επισκέπτεται το διαδικτυακό τόπο.

Η αξιολόγηση των διαδικτυακών τόπων συγκροτείται από ένα σύνολο επιμέρους δεξιοτήτων οι οποίες αποκτούν μια διαρκώς αυξανόμενη σημασία επειδή αφορούν στην ουσία της αξιολόγησης της πληροφορίας η οποία διαχέεται μέσω του Διαδικτύου. Η αξιολόγηση της πληροφορίας [πρέπει να] γίνεται ανεξαρτήτως του μέσου το οποίο τη μεταδίδει. Όπως συμβαίνει με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έτσι συμβαίνει και με το διαδίκτυο. Μόνο που εδώ τα πράγματα είναι πιο σύνθετα επειδή το μέσο

μετάδοσης της πληροφορίας είναι αλληλεπιδραστικό, καθώς και επειδή σε αντίθεση με όλα τα άλλα μέσα μετάδοσης της πληροφορίας, ο χρήστης του διαδικτύου μπορεί να επιλέξει και το πόσο συχνά θα επισκεφτεί κάποιο συγκεκριμένο δικτυακό τόπο και ποια πληροφορία τον ενδιαφέρει και θα επιλέξει στο οποίο μπορεί να έχει οδηγηθεί τυχαία μέσα από μια μηχανή αναζήτησης.⁴

Η διαδικασία της αξιολόγησης εδώ δε γίνεται για να βελτιωθεί ο σχεδιασμός του συγκεκριμένου δικτυακού τόπου αλλά έχει τη μορφή μιας τελικής-συνολικής αξιολόγησης για να διαπιστωθεί, κατ' αρχάς, σε ποιο βαθμό ο ήδη κατασκευασμένος και αναρτημένος ιστότοπος έχει υλοποιηθεί και επιτυγχάνει τους στόχους για τους οποίους έχει αναπτυχθεί. (δηλαδή αν αυτό που κατ' αρχάς προβλεπόταν έχει υλοποιηθεί) και, στη συνέχεια, αν αυτός ο δικτυακός τόπος εξυπηρετεί και είναι λειτουργικός με βάση κάποια καθιερωμένα κριτήρια.

Οι βασικές έννοιες που συνδέονται με την αξιολόγηση οποιουδήποτε τεχνολογικού πληροφοριακού εργαλείου συνδέονται με

- τη *χρησιμότητα*, δηλαδή τη δυνατότητα ενός εργαλείου να εκτελέσει κάποιες εργασίες όπως να προσφέρει συγκεκριμένες και χρήσιμες πληροφορίες σε κάποιον στην περίπτωση του δικτυακού τόπου, και
- τη *χρηστικότητα/ευχρηστία* του, δηλαδή η ευκολία στη χρήση του, η ευκολία με την οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα συγκεκριμένο εργαλείο για να επιτευχθεί ένας συγκεκριμένος στόχος και σχετίζεται με την αποτελεσματικότητα χρήσης του εργαλείου (παίρνει λιγότερο χρόνο να την ολοκλήρωση μιας εργασίας), με την ευκολία να μάθει κάποιος να χρησιμοποιεί το εργαλείο, με το να είναι ευχάριστο να χρησιμοποιεί ο χρήστης το εργαλείο, και στην προκειμένη περίπτωση το δικτυακό τόπο.⁵

⁴ Γουμενάκης, Ι. & Σπυράτου, Ε. (2008). *Αξιολόγηση σχολικών δικτυακών τόπων. Σημειώσεις Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών στη χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία*. Π.Α.Κ.Ε. Π.Τ.Δ.Ε.-Ε.Κ.Π.Α.

⁵ Γουμενάκης & Σπυράτου, όπ. παραπάνω.

Πέρα από αυτούς τους βασικούς παράγοντες όμως, λαμβάνονται υπόψη και άλλοι παράγοντες⁶, όπως

- η *πλοηγησιμότητα*, κριτήριο σύμφωνα με το οποίο οι σύνδεσμοι θα πρέπει να είναι οργανωμένοι με λογικό τρόπο και να βοηθούν το χρήστη να κατανοεί το πού βρίσκεται μέσα στο διαδικτυακό τόπο και πώς αυτός είναι οργανωμένος,
- η *επικαιρότητα*, η οποία σχετίζεται με την ημερομηνία δημοσίευσης και τελευταίας ενημέρωσής της. Χαρακτηριστικό ποιότητας και αξιοπιστίας ενός δικτυακού τόπου είναι η τακτική ενημέρωσή του, ώστε να παρέχει πρόσφατη αλλά και επίκαιρη πληροφορία, καθώς επίσης και η αναφορά της ημερομηνίας της τελευταίας ενημέρωσής του,
- η *ακρίβεια*, κριτήριο το οποίο σχετίζεται με την ακεραιότητα της πληροφορίας που παρέχεται και το βαθμό κάλυψης του θέματος σε σχέση με το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Η ακεραιότητα μιας πηγής εξαρτάται από το πόσο σύγχρονη, λεπτομερής, τεκμηριωμένη, σαφής και κατανοητή είναι. Μία παρουσίαση πρέπει να προσεγγίζει πολύπλευρα το θέμα της, να αναφέρει σημαντικά σημεία, γεγονότα, συνέπειες κ.λ.π. Διαφορετικά μπορεί να δημιουργήσει παρανοήσεις ή να παραπλανήσει τον αναγνώστη.⁷

⁶ Βλ. για παράδειγμα:

- Balley, G.D. & Lumley, D. (1999). *Fishing the Net* [Online]. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.electronic-school.com/199901/0199f4.html>.

- Harris, R. (1997). *Evaluating Internet Research Sources* [Online]. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.virtualsalt.com/evalu8it.htm>.

- TEAMS: TEAMS Technology for teachers and Parents [Online]. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://teams.lacoe.edu/documentation/classrooms/gayle/gayle.html>.

- UCBL: UC Berkeley Library. *Finding Information on the Internet: A Tutorial* [Online]. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.lib.berkeley.edu/TeachingLib/Guides/Internet/FindInfo.html>.

⁷ Παπανικολάου, Κ.Α., Τσαγκάνου, Γ., & Γρηγοριάδου, Μ. (2002). Αξιοποιώντας το διαδίκτυο και το λογισμικό γενικής χρήσης ως διδακτικά και μαθησιακά εργαλεία. Στο: Χ. Κυνηγός & Ε.Β. Δημαράκη (επιμ.), *Νοητικά Εργαλεία και Πληροφοριακά Μέσα: Παιδαγωγική Αξιοποίηση της Σύγχρονης Τεχνολογίας για τη Μετεξέλιξη της Εκπαιδευτικής Πρακτικής* (σελ. 119-160). Αθήνα: Καστανιώτης.

Για τις ανάγκες της διαδικασίας και λόγω της ιδιαιτερότητας του συγκεκριμένου δικτυακού τόπου που συνδυάζει τον ενημερωτικό χαρακτήρα για την πορεία του προγράμματος αλλά και τον εκπαιδευτικό μέσα από την παροχή υλικού που συνδέονται με την εκπαίδευση τοιγυνοπαιδων, χρησιμοποιήσαμε στοιχεία από διάφορα εργαλεία όπως η σκάρα αξιολόγησης δικτυακών τόπων που έχει παραχθεί από έλληνες εκπαιδευτικούς και εμπειρογνώμονες που παρουσιάστηκε στο 1^ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Ημαθίας με τίτλο «Ψηφιακό υλικό για την υποστήριξη του παιδαγωγικού έργου των εκπαιδευτικών»,⁸ η σκάρα αξιολόγησης του πανεπιστημίου Berkeley⁹ και άλλα συνοπτικά εργαλεία αξιολόγησης δικτυακών τόπων.¹⁰

Σε γενικές γραμμές, και με βάση τα όσα περιγράψαμε παραπάνω, θα λέγαμε, κατ' αρχάς ότι έχει υλοποιηθεί ο στόχος του συγκεκριμένου υποέργου αφού περιέχονται πληροφορίες για όλες τις βασικές δράσεις. Βέβαια η παρεχόμενη πληροφορία δεν είναι ισομερώς κατανοητή αφού για ορισμένα έργα θα μπορούσε να παρέχεται περισσότερη πληροφόρηση. Θα λέγαμε ότι ως προς τη *χρησιμότητά* του ο δικτυακός τόπος βρίσκεται σε ικανοποιητικά επίπεδα αφού επιτυγχάνεται ο βασικός στόχος δημιουργίας του που είναι η παροχή πληροφοριών σχετικά με την πορεία του προγράμματος και τις κεντρικές δραστηριότητες του, όπως είναι οι ενημερωτικές παρεμβάσεις, η ενισχυτική διδασκαλία και η δημιουργική απασχόληση, γενικά οι εκδηλώσεις που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα, αλλά και εκπαιδευτικού υλικού προς οποιονδήποτε ενδιαφέρεται να έχει στη διάθεσή του υλικό και θεωρητική ενημέρωση για την εκπαίδευση των τοιγυνοπαιδων, όπως είναι το δημοσιευμένο διδακτικό υλικό συμπεριλαμβανομένου και του οδηγού επιμόρφωσης εκπαιδευτικών

Βλ. και Ασκητή, Β. (2006). *Αξιολόγηση ψηφιακής δημοσίευσης: Κριτήρια και Μέθοδοι αξιολόγησης ιστοσελίδων*. Αθήνα.

⁸ <http://naousa08.ekped.gr/wp-content/uploads/2007/12/kritiria-web-awards-naousa08.doc>

⁹ <http://www.lib.berkeley.edu/TeachingLib/Guides/Internet/EvalForm.pdf>

¹⁰ Βλ. για παράδειγμα:

- Σηφακάκη Μ., Πάστρα, Ε., Σκαρμούτσος, Ν., & Σδόγκου, Αι. (2001). *Αλληλεπίδραση Αυθρώπου Υπολογιστή – Αξιολόγηση portals*. hci.gr.
- Μπασματζίδης, Γ. (200). *Κριτήρια αξιολόγησης δικτυακών τόπων* .

«Ετερότητα στη σχολική τάξη και διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και των μαθηματικών», καθώς και άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία για το πρόγραμμα.

Οι πληροφορίες που παρέχονται είναι αρκετά λεπτομερείς, σαφείς και κατανοητές στοιχείο που ενισχύει το κριτήριο της *ακρίβειας*, το οποίο σχετίζεται με την ακεραιότητα της πληροφορίας που παρέχεται και το βαθμό κάλυψης του θέματος σε σχέση με το κοινό στο οποίο απευθύνεται.

Ως προς τη *χρησιμότητα/ευχρηστία* του, δηλαδή την ευκολία στη χρήση του, θα λέγαμε ότι σε γενικές πρόκειται για έναν δικτυακό τόπο όπου ο χρήστης μπορεί να κινηθεί με ευκολία ήδη από την αρχική οθόνη και την πρώτη επαφή του χρήστη με τον δικτυακό τόπο. Το γεγονός ότι ο χρήστης μπορεί να μεταβεί στις κεντρικές υπηρεσίες του έργου από δύο, τρία ή περισσότερα σημεία ενισχύει το συγκεκριμένο κριτήριο. Γενικά θα λέγαμε ότι ο δικτυακός τόπος είναι φιλικός προς το χρήστη και ικανοποιητικά πλοηγήσιμος.

Η *πλοηγησιμότητα*, που είναι ένα κριτήριο που συνδέεται με το προηγούμενο αφού συμβάλλει στην εκτίμηση της συνολικής χρησιμότητας του δικτυακού τόπου, είναι ικανοποιητική αφού οι διαθέσιμοι σύνδεσμοι είναι οργανωμένοι με λογικό τρόπο και βοηθούν το χρήστη να κατανοεί το πού βρίσκεται μέσα στο διαδικτυακό τόπο και πώς αυτός είναι οργανωμένος (βλ. για παράδειγμα ύπαρξη Περιεχομένων, χάρτη πλοήγησης της ιστοσελίδας).

Με αναφορά στα τελευταία αυτά σημεία θα λέγαμε ότι συνολικά, και η *αλληλεπιδραστικότητα-ευελιξία* του δικτυακού τόπου είναι ικανοποιητική αφού υπάρχει δυνατότητα επικοινωνίας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ενημερωτικά δελτία, κοινότητα επισκεπτών για επικοινωνία και ανταλλαγή απόψεων (forum). Επίσης, όπως ήδη αναφέραμε, υπάρχει η *δυνατότητα εγγραφής μέλους*, ωστόσο θα πρέπει να δοθούν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την υπηρεσία αυτή. Ένα ακόμη σημείο βελτίωσης σε σχέση με αυτό αφορά την *ενημέρωση*

κατάστασης όπου ο χρήστης θα μπορεί να πληροφορείται για το τι κάνει το σύστημα και πώς μεταφράζει τα στοιχεία που εισήγαγε (input). Έτσι, όταν καταχωρούνται τα στοιχεία ενός χρήστη κατά τη διάρκεια μιας εγγραφής θα πρέπει να επιστρέφονται τα στοιχεία της φόρμας , για να ελέγξει αν συμπληρώθηκαν σωστά.

Παρέχεται κάποια σχετική διευκόλυνση ατόμων συγκεκριμένων αναγκών αφού προβλέπεται μεγέθυνση της γραμματοσειράς σε τρία διαφορετικά μεγέθη με την ενεργοποίηση σχετικών εικονιδίων, υποστηρίζοντας εν μέρει το κριτήριο της *ευαναγνωσιμότητας*. Ωστόσο, τουλάχιστον στην αρχική σελίδα θα μπορούσε να αποφευχθεί το scrolling προσαρμόζοντας όλα τα στοιχεία ελέγχου μέσα στα όρια της πρώτης οθόνης. Μια άλλη επίσης δυνατότητα που θα μπορούσε να υποστηριχθεί είναι κάποιος κατάλογος άλλων συναφών με τις δραστηριότητες του «προγράμματος εκπαίδευσης τοιγανοπαίδων» *προσβάσιμων δικτυακών τόπων/sites*.

Ως προς το κριτήριο της *επικαιρότητας*, σε γενικές γραμμές ο δικτυακός τόπος φαίνεται να είναι ενημερωμένος και είναι χαρακτηριστικό της ποιότητας και της αξιοπιστίας ενός δικτυακού τόπου η τακτική ενημέρωσή του, ώστε να παρέχει πρόσφατη αλλά και επίκαιρη πληροφορία, καθώς επίσης και η αναφορά της ημερομηνίας της τελευταίας ενημέρωσής του. Αν και διαθέτει βέβαια αυτά τα χαρακτηριστικά εκτιμούμε ότι θα μπορούσε να περιέχει στοιχεία και προγενέστερων ή ήδη αποπερατωμένων δραστηριοτήτων.

Στα θετικά επίσης του δικτυακού τόπου είναι και το γεγονός ότι δεν είναι φορτωμένος με πολλά εικονίδια που θα είχε ως αποτέλεσμα την αργή φόρτωση της ιστοσελίδας, κάτι που δεν συμβαίνει στην παρούσα περίπτωση. Το στοιχείο αυτό συνδέεται και με τον συνολικότερο *σχεδιασμό και αισθητική* του δικτυακού τόπου. Σε γενικές γραμμές, το χρώμα φόντου και λέξεων, ο τρόπος εμφάνισης των κειμένων και των γραφικών, η μη ύπαρξη λαθών ορθογραφικών-συντακτικών, και η μη ύπαρξη βασικών σχεδιαστικών λαθών (μηνύματα «Η σελίδα δεν βρέθηκε – Page not found») καθιστούν τον δικτυακό τόπο λειτουργικό και ελκυστικό.

Συνολικά εκτιμούμε ότι πρόκειται για έναν δικτυακό τόπο που πληροί τις ανάγκες του προγράμματος για την παροχή των σχετικών με τις δράσεις του προγράμματος πληροφοριών καθώς και διδακτικού υλικού για την εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων. Με κάποιες περαιτέρω βελτιώσεις και την σχετική ενημέρωσή του μπορεί να φτάσει σε πολύ υψηλότερα επίπεδα ποιότητας και ενημέρωσης.

Υποέργο 12: ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Πορεία εφαρμογής GIS

Μέρος των συνοδευτικών ενεργειών αποτελούσε και η ανάπτυξη του πληροφοριακού συστήματος παρακολούθησης, επεξεργασίας και ανάλυσης της πορείας φοίτησης των τσιγγανοπαίδων στην υποχρεωτική εκπαίδευση, που αφορά τις δύο πρώτες από τις προβλεπόμενες δράσεις του συγκεκριμένου υποέργου.

- Σχεδιασμός και ανάπτυξη Βάσεων Δεδομένων και Δικτυακών Τεχνολογιών για την υποστήριξη των δράσεων του προγράμματος.
 - ο Βάσεις Δεδομένων
 - ο Επικαιροποίηση και εμπλουτισμός του Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (GIS)

καθώς και την

- Χαρτογράφηση των καταυλισμών σε εθνικό επίπεδο.

Για το σκοπό αυτό εκπονήθηκε σχέδιο υλοποίησης του υποέργου και των σχετικών δράσεων, καθορίστηκαν οι δραστηριότητες και τα πακέτα εργασίας που αναφέρονται στην ανάπτυξη της εφαρμογής της βάσης δεδομένων, ορίστηκε το χρονοδιάγραμμα ενεργειών και τα παραδοτέα τόσο γενικά όσο και κατά εμπλεκόμενο-εργαζόμενο της ομάδας στο έργο. Ορίστηκαν οι φόρμες συγκέντρωσης δεδομένων φοίτησης και των υποκειμένων του πληθυσμού και δημιουργήθηκε μια πρώτη πιλοτική εφαρμογή.

Ολοκληρώθηκε ο διαγωνισμός για τον εξοπλισμό που οδήγησε στην εγκατάσταση του Εξυπηρετητή του Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (GIS Server) για τη Βάση Δεδομένων και το Γεωγραφικό Εργαλείο στα οποία έχουν εγκατασταθεί τα αντίστοιχα εργαλεία λογισμικού (“GEO ROMA”) για την επεξεργασία των δεδομένων που εισάγονται. Πρόκειται για ένα πληροφοριακό σύστημα στόχος του οποίου είναι η διαχείριση και ανάλυση της πορείας φοίτησης των τσιγγάνων

μαθητών στην υποχρεωτική εκπαίδευση, καθώς και η γεωγραφική καταγραφή των τσιγγάνικων καταυλισμών σε εθνικό επίπεδο.

Όσον αφορά τη Βάση Δεδομένων φαίνεται ότι έχουν ολοκληρωθεί όλοι οι επιμέρους στόχοι:

- η υλοποίηση της βασικής επιφάνειας διεπαφής (user interface) με τη χρήση διαδικτυακών τεχνολογιών όπως HTML, Javascript και PHP.
- η κατασκευή τμήματος ασφαλούς ταυτοποίησης των δικαιωμάτων των χρηστών με σκοπό τη χρήση της εφαρμογής (login Module).
- η υλοποίηση του τμήματος απεικόνισης του menu ενεργειών που έχει στη διάθεσή του ο χρήστης ανάλογα με το είδος του και δικαιώματα που αντιστοιχούν στο είδος αυτό.
- η ανάπτυξη της δυνατότητας εισαγωγής και τροποποίησης των στοιχείων των σχετικών φορμών για τις σχολικές μονάδες και τους δήμους που αντιστοιχούν στους εκάστοτε συνεργάτες.
- η αποσφαλματοποίηση (debugging).
- η εκπαίδευση των διαχειριστών και τεχνικών της εφαρμογής για κάθε σχετική με τη βάση ενέργεια.
- το Εγχειρίδιο Χρήσης.

Τα δεδομένα που έχουν εισαχθεί στην προαναφερθείσα βάση απεικονίζονται ως στατιστική πληροφορία σε θεματικούς χάρτες και σε περιβάλλον Γεωγραφικού Συστήματος Πληροφοριών (GIS). Η βάση έχει δεδομένα που αφορούν στοιχεία του προηγούμενου προγράμματος αλλά και στοιχεία φοίτησης που αφορούν το 1^ο, 2^ο, και 3^ο τρίμηνο του 2007 ενώ τροφοδοτείται με νέα δεδομένα ήδη από τις αρχές του 2008. Στο πλαίσιο ανάπτυξης του συγκεκριμένου γεωγραφικού συστήματος φαίνεται ότι έχουν υλοποιηθεί/δημιουργηθεί

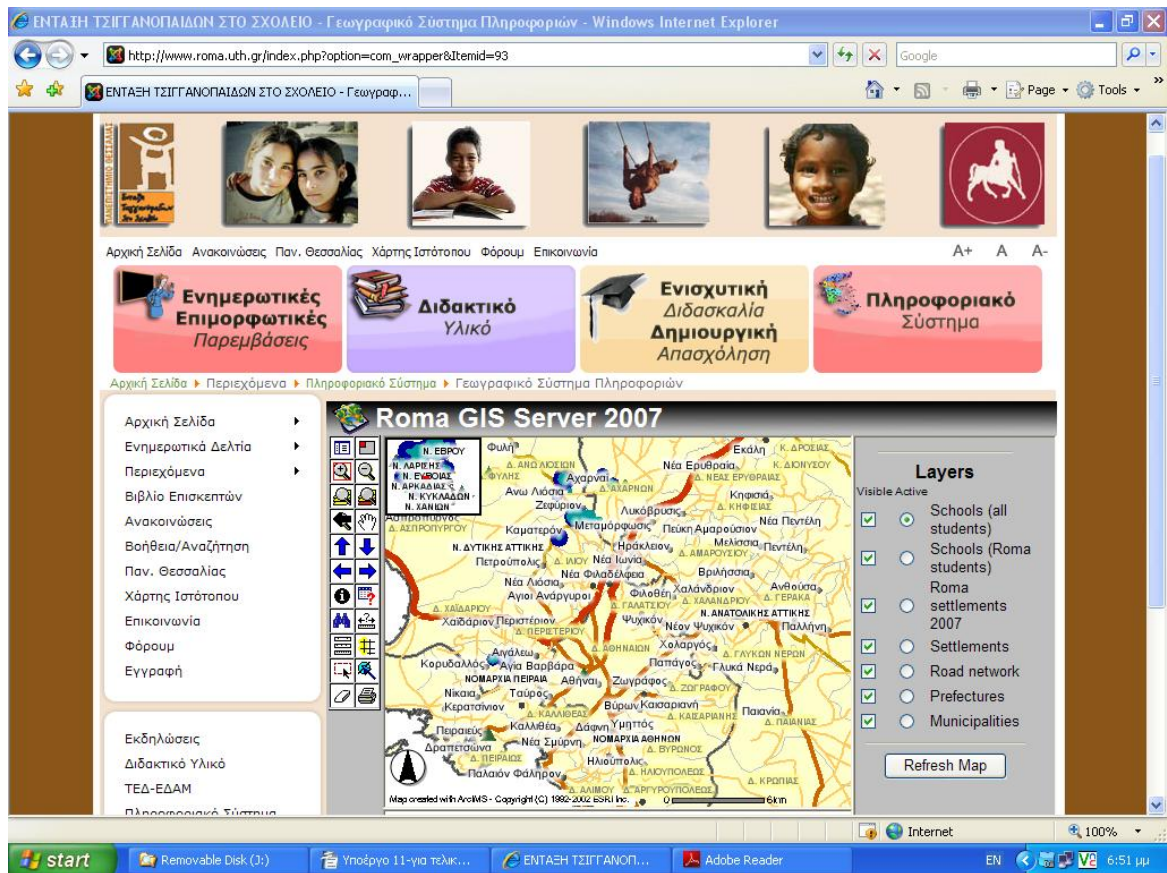
- χάρτες αναφοράς για την αποτύπωση των θέσεων των καταυλισμών των τσιγγάνων, από τους υπεύθυνους κάθε νομού.

- χαρτογραφικά δείγματα και οδηγίες για τη βέλτιστη αποτύπωση των θέσεων των καταυλισμών.
- ενημέρωση των υπαρχόντων ψηφιακών υποβάθρων και δημιουργία νέων.
- συλλογή και επεξεργασία δορυφορικών εικόνων και ψηφιακών – χαρτογραφικών υποβάθρων σε επίπεδο οικισμού, δήμου, νομού και περιφέρειας.
- οργάνωση του χαρτογραφικού υλικού για τη διανομή στους υπεύθυνους των νομών.

Το όλο πρόγραμμα φαίνεται ότι είναι λειτουργικό στοιχείο που σημαίνει ότι έχει ολοκληρωθεί επιτυχώς η πιλοτική χρήση του συστήματος.

Προσβασιμότητα

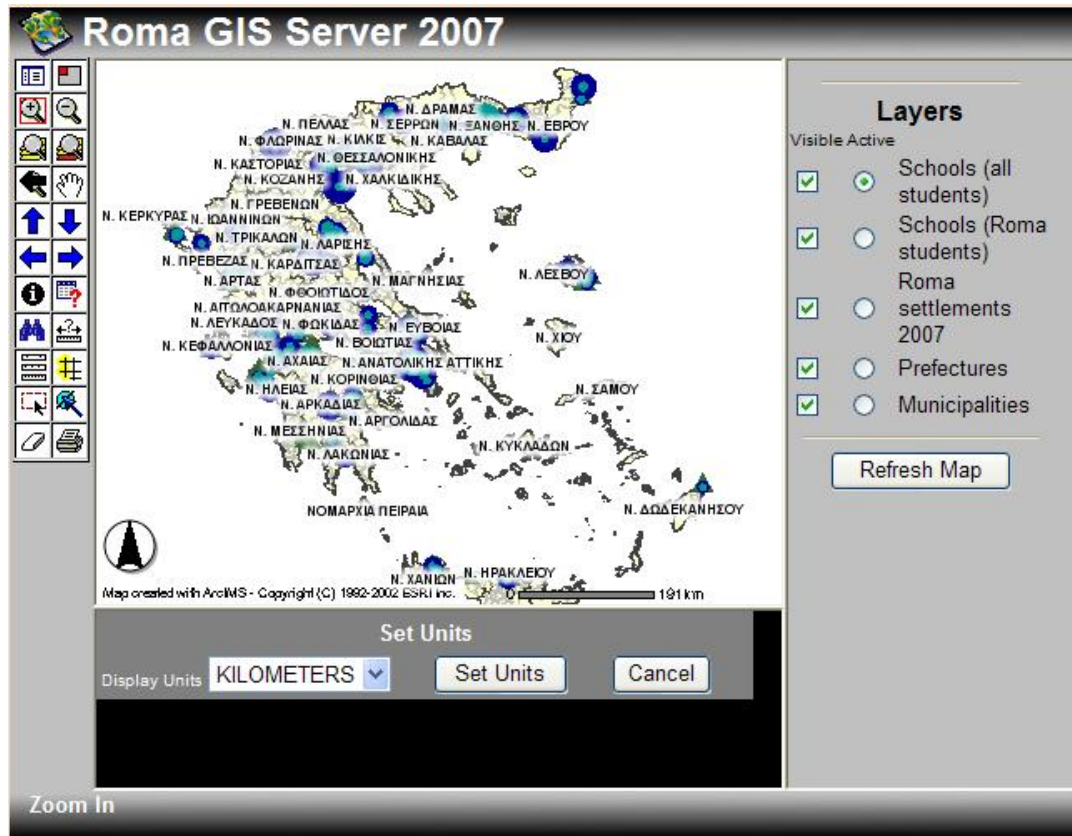
Προς το παρόν, η πρόσβαση του κοινού στο πληροφοριακό σύστημα περιορίζεται στην καθαρά html έκδοση του χάρτη. Η πρόσβαση του κοινού στον εξυπηρετητή επιτυγχάνεται από την πύλη του προγράμματος στο διαδίκτυο, μέσω της παρακάτω διεύθυνσης: http://www.roma.uth.gr/index.php?option=com_wrapper&Itemid=93



Επιπλέον υπάρχει Java έκδοση η οποία παρέχει περισσότερα εργαλεία απεικόνισης και ανάλυσης των δεδομένων, η οποία είναι προσβάσιμη από την παρακάτω διεύθυνση:

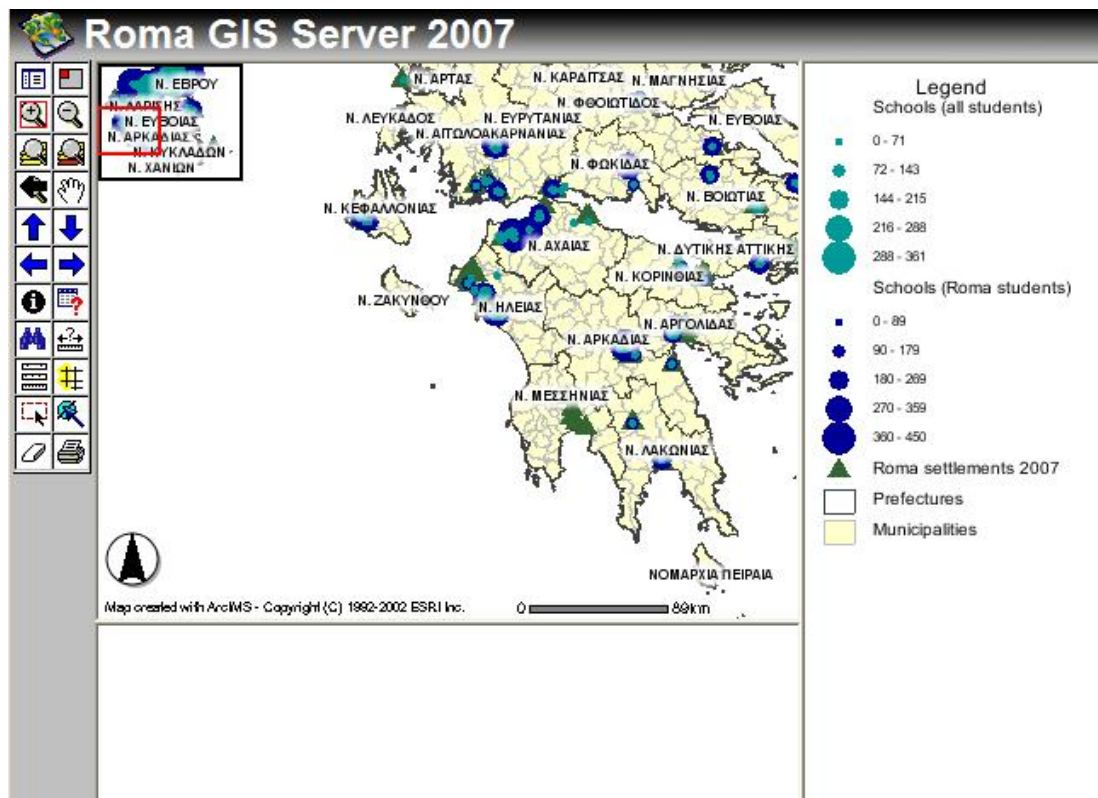
<http://serviceroma.uth.gr/website/FEATJava/>

Οι πληροφορίες ωστόσο που παρέχονται αυτή τη στιγμή στον επισκέπτη της συγκεκριμένης ιστοσελίδας είναι περιορισμένες και ελεγχόμενες αφού το έργο δεν έχει αναπτυχθεί πλήρως. Η παρουσίαση των πληθυσμιακών στοιχείων της ομάδας αναφοράς δίνεται τόσο σε επίπεδο χώρας



όσο και σε επίπεδο περιφέρειας ή, πιο περιορισμένα, σε επίπεδο συγκεκριμένης περιοχής. Σε παρόραμα εμφανίζονται τα σύμβολα που επεξηγούν την πυκνότητα της ομάδας αναφοράς ανάλογα με το επιλεγμένο στοιχείο (layer):

- Σχολεία-όλοι οι μαθητές [Schools-all students]
- Σχολεία-τσιγγάνοι μαθητές [Schools-Roma students]
- Καταυλισμοί τσιγγάνων 2007 [Roma settlements 2007]
- Καταυλισμοί [Settlements]
- Δίκτυο οδών [Road networks]
- Νομαρχίες [Prefectures]
- Δήμοι [Municipalities]



Τα συγκεκριμένα layers συνδέονται με διάφορα πεδία της Βάσης Δεδομένων που έχει αναπτυχθεί προκειμένου να περιλάβει τα σχετικά δεδομένα από τις καταγραφές των τοπικών συνεργατών και περιέχει στοιχεία όπως Σχολικές Μονάδες Παρέμβασης, Νομοί, Δήμοι, Στοιχεία Συνεργατών, Συσχέτιση Συνεργατών με τις ΣΜ Παρέμβασης, Παραγωγή κωδικών χρήσης της εφαρμογής από τους Συνεργάτες κτλ.

Αν και η προσβασιμότητα σε επίπεδο απλού χρήστη/επισκέπτη της ιστοσελίδας είναι προς το παρόν περιορισμένη όπως αναφέραμε, σε επίπεδο διαχείρισης έχουν επιτευχθεί οι απαιτήσεις του προγράμματος που συνοψίζονται στις εξής:

1. Διαπιστευμένη και ταυτόχρονη προσπέλαση των λειτουργιών αλλά και των δεδομένων της εφαρμογής από πολλαπλούς χρήστες.
2. Διαβαθμισμένη πρόσβαση των χρηστών στην εφαρμογή.

3. Φιλική επιφάνεια διεπαφής προς τον χρήστη με την χρήση ενός κοινού φυλλομετρητή (Internet Explorer 6 και πάνω, Mozilla Firefox 1.5 και πάνω, Netscape 7.0 και πάνω).
4. Εξασφάλιση της παροχής των λειτουργιών της εφαρμογής οποιαδήποτε χρονική στιγμή (anytime) αλλά και από οποιοδήποτε χώρο (anywhere).

Με την χρήση ενός φυλλομετρητή για την προσπέλαση της εφαρμογής φαίνεται να επιτυγχάνονται και οι ακόλουθοι στόχοι:

1. Δεν απαιτείται η εγκατάσταση κανενός τμήματος της εφαρμογής στο μηχάνημα πελάτη.
2. Δεν απαιτείται το κάθε μηχάνημα πελάτη να είναι ισχυρός Η/Υ, δεδομένο ότι όλοι οι υπολογισμοί γίνονται στο μηχάνημα εξυπηρετητή.
3. Η πλειοψηφία των χρηστών είναι ήδη οικείοι με την πλοήγηση σε σελίδες του Διαδικτύου οπότε και μπορούν να προσαρμοστούν πιο εύκολα στην επιφάνεια διεπαφής της εφαρμογής
4. Νέες ή διορθωτικές εκδόσεις της εφαρμογής (Patches) εγκαθίστανται μόνο στον εξυπηρετητή και όχι σε κάθε πελάτη.

Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι κατά τη χρήση της εφαρμογής δεν χρησιμοποιούνται τα πλήκτρα «Εμπρός (Forward)» και «Πίσω (Back)» που υπάρχουν στους φυλλομετρητές. Στις ιστοσελίδες του Διαδικτύου τα παραπάνω πλήκτρα επιτρέπουν την γρήγορη μετάβαση του χρήστη μεταξύ σελίδων που έχει ήδη δει. Στην συγκεκριμένη εφαρμογή τα παραπάνω πλήκτρα δεν έχουν εφαρμογή. Για να πλοηγηθεί στα δεδομένα αλλά και στις λειτουργίες της εφαρμογής ο χρήστης πρέπει να χρησιμοποιεί μόνο της επιλογές του μενού.

Τέλος, ένα ακόμα σημείο το οποίο θα μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα σε έναν απλό χρήστη όσον αφορά την ευκολία χρήσης του συγκεκριμένου συστήματος είναι η αγγλική γλώσσα του menu, η οποία είναι σε μορφή εικονιδίων για τη σχετική πλοήγηση, και που σε

ορισμένες περιπτώσεις χρηστών ενδέχεται να τους αποτρέπει για περαιτέρω χρήση.

Συνολικά ωστόσο, πρόκειται για μια προσεγμένη από τεχνικής πλευράς εργασία, η οποία προσθέτει σημαντική βοήθεια και πληροφορίες προς όποιον επιθυμεί να ασχοληθεί με το ζήτημα της εκπαίδευσης τσιγγανοπαίδων.

Οικονομική πορεία του έργου – Δαπάνες ανά υποέργο

<u>ΥΠΟΕΡΓΟ</u>	<u>ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ</u>	<u>ΔΑΠΑΝΕΣ</u> <u>(ΜΕΧΡΙ</u> <u>30/06/2007)</u>	<u>ΔΑΠΑΝΕΣ</u> <u>(ΜΕΧΡΙ</u> <u>30/06/2008)</u>
«ΔΙΟΙΚΗΣΗ & ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ»	1.630,60	873.971,01	-872.340,41
«ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ»	214.285,00	187.068,69	27.216,31
«ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ»	152.840,00	55.854,52	96.985,48
«ΕΠΙΛΟΓΗ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ & ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ»	84.500,00	32.000,00	52.500,00
«ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ & ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ»	142.857,00	91.794,89	51.062,11
«ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ»	857.443,00	324.044,50	533.398,50
«ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ»	208.680,00	50.467,74	158.212,26
«ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ»	2.039.010,00	1.186.658,61	852.351,39
«ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΔΙΑΧΥΣΗΣ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ & ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ»	233.010,00	103.529,07	129.480,93
«ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ»	39.809,00	38.445,00	1.364,00

«ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ & ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΤΟΠΟΥ (PORTAL)»	28.751,00	0	28.751,00
«ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ»	175.570,00	68.742,91	106.827,09

V. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Όπως προβλεπόταν στην πρόταση του αξιολογητή πραγματοποιήθηκε εμπειρική έρευνα προκειμένου να διερευνηθεί, από ποσοτικής και ποιοτικής πλευράς, η εφαρμογή του προγράμματος μέσα από τις απόψεις των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν άμεσα στην υλοποίηση του έργου αφού υπηρετούν στα σχολεία παρέμβασης του προγράμματος.

Μέρος Α:

Οι εκπαιδευτικοί ως διαμεσολαβητές της εκπαιδευτικής πολιτικής για την ενίσχυση των ειδικών ομάδων του πληθυσμού και τα χαρακτηριστικά τους

1. Εισαγωγή

Ο κεντρικός διαμεσολαβητής στην εφαρμογή μιας εκπαιδευτικής παρέμβασης της πολιτείας και το κεντρικό πρόσωπο σε κάθε εκπαιδευτική διαδικασία είναι ο εκπαιδευτικός. Στο πρόσωπο αυτό συμπυκνώνονται ως «εισροές» τα αποτελέσματα επιμορφωτικών προσπαθειών, διοικητικών αλλαγών για τη διαμόρφωση του ρόλου του, καινοτόμες παρεμβάσεις στη συγγραφή νέων εγχειριδίων, βελτιώσεις στο Πρόγραμμα Σπουδών των Τμημάτων τα οποία καταρτίζουν εκπαιδευτικούς, το μαθησιακό αποτέλεσμα από τη φοίτηση σε διάφορα προγράμματα πρόσθετης κατάρτισης (εξομοίωση, επιμόρφωση, Διδασκαλείο). Το γεγονός, λοιπόν, ότι οι κεντρικά σχεδιαζόμενες καινοτομίες στην εκπαίδευση δεν είναι δυνατόν να παρακάμψουν τον εκπαιδευτικό σε συνδυασμό με το γεγονός ότι μια καινοτομία αποτυγχάνει ή αποδίδει ανάλογα με την τύχη που θα έχει η υποδοχή της από τον εκπαιδευτικό, επιβάλλει την αναζήτηση και την αποτύπωση της εμπειρίας του εκπαιδευτικού από την υλοποίηση μιας καινοτομίας, προκειμένου να φανεί πώς ακριβώς φτάνει μια εκπαιδευτική παρέμβαση στην πράξη, ποια είναι τα ισχυρά και ποια τα αδύνατα σημεία της,

καθώς επίσης προς ποια κατεύθυνση αυτή οφείλει μελλοντικά να κινηθεί. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος για τον οποίο ζητήθηκε η εμπειρία εκπαιδευτικών που συνεργάζονται άμεσα ή έμμεσα με το Πρόγραμμα σχολικής ένταξης Τσιγγανοπαίδων, προκειμένου να γίνει μια πρώτη αποτίμηση του παιδαγωγικού αποτελέσματος αυτής της καινοτομίας. Το ίδιο το παιδαγωγικό αποτέλεσμα ορίζεται σε επίπεδο προσώπου (ομάδας στόχου) ως κοινωνική και συμβατική μάθηση η οποία αποκτάται κατά τη διάρκεια της παρέμβασης. Σε επίπεδο θεσμού το παιδαγωγικό αποτέλεσμα αφορά τη θετική διαφοροποίηση των περιβαλλόντων άσκησης αγωγής (σχολεία) και του ανθρώπινου δυναμικού που συνδέεται με αυτά τα περιβάλλοντα (εκπαιδευτικοί, στελέχη της εκπαίδευσης, γονείς) ώστε να συντελεστεί η μάθηση η οποία επιδιώκεται κάθε φορά για μια συγκεκριμένη ομάδα-στόχο. Στα πλαίσια της αξιολόγησης της πορείας του Προγράμματος σχολικής ένταξης Τσιγγανοπαίδων για το διάστημα 2005-2007 αξιοποιήθηκε η εμπειρία 209 εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και της προσχολικής εκπαίδευσης, οι οποίοι συνεργάζονται με το Πρόγραμμα αυτό έμμεσα ή άμεσα. Η ίδια η εμπειρία αποτυπώθηκε με τη βοήθεια ενός ειδικά επεξεργασμένου για το σκοπό της αξιολόγησης ερωτηματολογίου που διανεμήθηκε το 2008 σε 209 εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και προσχολικής εκπαίδευσης 120 σχολεία κατανομημένα σε 12 περιφέρειες της χώρας και σε 35 νομούς. Οι περιφέρειες και οι νομοί της χώρας από τους οποίους προέρχονται τα 120 σχολεία και οι 201 εκπαιδευτικοί που δήλωσαν το σχολείο τους απαντώντας σε σχετικό ερώτημα του ερωτηματολογίου, φαίνονται στους ακόλουθους δύο πίνακες:

Πίνακας 1: Κατανομή των εκπαιδευτικών στις περιφέρειες της χώρας

	Valid N
Περιφέρεια Αν. Μακεδονία- Θράκη	N=18
Κεντρ. Μακεδονία	N=16

Δυτ. Μακεδονία	N=4
Ήπειρος	N=12
Θεσσαλία	N=21
Ιόνιο	N=17
Δυτ. Ελλάδα	N=26
Στερεά Ελλάδα	N=11
Αττική	N=14
Πελοπόννησος	N=45
Βόρειο Αιγαίο	N=6
Κρήτη	N=11
Γενικό Σύνολο	N=201

Πίνακας 2: Κατανομή των εκπαιδευτικών στους νομούς της χώρας

	Valid N
Νομός Αν. Αττικής	N=1
Δυτ. Αττικής	N=13
Αιτωλο-ακαρνανίας	N=26
Αργολίδας	N=9
Αρκαδίας	N=6
Άρτας	N=3
Αχαΐας	N=14
Βοιωτίας	N=3
Δράμας	N=4
Έβρου	N=4
Εύβοιας	N=1
Ηλείας	N=8
Ημαθίας	N=5
Ηρακλείου	N=2
Θεσσαλονίκης	N=9
Ιωαννίνων	N=6

Καβάλας	N=4
Καρδίτσας	N=5
Κέρκυρας	N=12
Κεφαλληνίας	N=5
Κορινθίας	N=3
Λάρισας	N=8
Λέσβου	N=3
Μαγνησίας	N=4
Μεσσηνίας	N=5
Εάνθης	N=4
Πρέβεζας	N=3
Ρεθύμνης	N=4
Ροδόπης	N=2
Σερρών	N=2
Τρικάλων	N=5
Φθιώτιδας	N=6
Φλώρινας	N=4
Χανίων	N=5
Χίου	N=3
Γενικό Σύνολο	N=201

Ο κατάλογος των σχολείων από τα οποία προέρχεται το δείγμα των 209 εκπαιδευτικών καθώς και η συχνότητα με την οποία αυτά εμφανίζονται στο δείγμα είναι ο εξής:

	N	%
ΔΕΝ ΔΗΛΩΣΑΝ ΣΧΟΛΕΙΟ	8	3,8
10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	2	1,0
10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΛΑΜΙΑΣ	1	,5
10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	2	1,0
10ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΧΑΛΚΙΔΑΣ	1	,5
11ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΛΑΡΙΣΑΣ	2	1,0

11ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΥΡΓΟΥ	2	1,0
11ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΡΙΠΟΛΗΣ	1	,5
11ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	1	,5
12ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ	1	,5
13ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	2	1,0
15ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΛΑΜΙΑΣ	1	,5
16ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΧΑΡΝΩΝ	3	1,4
16ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	1	,5
17ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΒΟΛΟΥ	1	,5
17ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΑΤΡΑΣ	1	,5
17ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	2	1,0
18ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	3	1,4
1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	1	,5
1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	2	1,0
1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	1	,5
1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ ΣΕΡΡΩΝ	1	,5
1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΤΩ ΑΧΑΪΑΣ	1	,5
1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΤΩ ΑΧΑΪΑΣ	1	,5
1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΟΡΧΟΜΕΝΟΥ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	1	,5
1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	1	,5
1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΟΥΔΑΣ	4	1,9
1ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ	1	,5
1ο και 2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΕΑΣ ΚΥΔΩΝΙΑΣ	1	,5
25ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	3	1,4
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	1	,5

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ		
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	1	,5
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΡΓΟΥΣ	3	1,4
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΡΤΑΣ	3	1,4
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΤΑΛΑΝΤΗΣ	1	,5
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΖΕΥΓΟΛΑΤΙΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	3	1,4
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΤΩ ΑΧΑΪΑΣ	5	2,4
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕΓΑΡΩΝ	2	1,0
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΟΙΝΙΑΔΩΝ	3	1,4
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΟΡΧΟΜΕΝΟΥ ΒΟΙΩΤΙΑΣ	1	,5
2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΧΡΥΣΟΥΠΟΛΗΣ	1	,5
2ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΛΑΡΙΣΑΣ	1	,5
33ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΛΑΡΙΣΑΣ	3	1,4
3ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	3	1,4
3ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΓΑΣΤΟΥΝΗΣ	1	,5
3ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ	1	,5
3ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΖΕΦΥΡΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ	1	,5
3ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΤΩ ΑΧΑΪΑΣ	1	,5
3ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	2	1,0
3ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕΣΣΗΝΗΣ	3	1,4
3ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	2	1,0
3ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΕΑΠΟΛΗΣ	3	1,4
3ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΡΙΠΟΛΗΣ	2	1,0
3ο ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	3	1,4
4ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ	1	,5
4ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΟΡΩΠΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ	1	,5

4ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	1	,5
4ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	2	1,0
4ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΟΦΑΔΩΝ	5	2,4
4ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΦΑΡΣΑΛΩΝ	1	,5
54ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΑΤΡΑΣ	2	1,0
5ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΡΓΟΣΤΟΛΙΟΥ	5	2,4
5ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΡΓΟΥΣ	3	1,4
5ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΒΑΡΒΑΣΙ ΧΙΟΥ	1	,5
5ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ / 8ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ	2	1,0
5ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	2	1,0
5ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	2	1,0
5ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΧΙΟΥ	1	,5
5ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΔΡΑΜΑΣ	2	1,0
5ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΧΡΥΣΟΥΠΟΛΗΣ	1	,5
6ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ	2	1,0
6ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ	2	1,0
6ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	3	1,4
6ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	4	1,9
6ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΡΙΠΟΛΗΣ	2	1,0
6ο ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΥΟΣΜΟΥ	3	1,4
7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	1	,5
7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	1	,5
7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΧΑΡΝΩΝ	2	1,0
7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΛΑΜΙΑΣ	1	,5
7ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ	1	,5
8ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΛΑΜΙΑΣ	2	1,0
8ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΑΤΡΑΣ	1	,5
8ο ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ	1	,5

ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ		
9ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΒΑΤΟΥ ΞΑΝΘΗΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ	2	1,0
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΡΑΜΑΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	3	1,4
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΜΦΙΩΝ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΡΙΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΦΡΑΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	3	1,4
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΒΡΑΧΝΑΪΪΚΩΝ ΑΧΑΪΑΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ ΑΡΑΚΥΝΘΟΥ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΔΙΟΝΥΣΟΥ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΡΑΤΕΙΝΟΥ ΧΡΥΣΟΥΠΟΛΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΙΤΕΑΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΝΑΛΙΩΝ	3	1,4
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΕΝΤΡΟΥ ΑΜΑΛΙΑΔΑΣ	3	1,4
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΟΡΥΦΗΣ ΗΜΑΘΙΑΣ	2	1,0
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΑΥΡΟΒΑΤΟΥ ΔΡΑΜΑΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΥΤΙΚΑ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	3	1,4
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ Ν. ΜΑΛΓΑΡΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	1	,5

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΕΑΣ ΚΙΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	3	1,4
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΞΥΛΑΓΑΝΗΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΟΥ ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ ΛΕΣΒΟΥ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΟΛΥΣΙΤΟΥ ΞΑΝΘΗΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΑΓΑΪΚΩΝ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΙΝΑΡΑΔΩΝ	3	1,4
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΤΑΔΙΟΥ ΑΡΚΑΔΙΑΣ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΧΟΡΤΕΡΟΥ ΣΙΝΤΙΚΗΣ ΣΕΡΡΩΝ	1	,5
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΧΡΥΣΟΧΩΡΙΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ	1	,5
ΕΕΕΕΚ ΦΛΩΡΙΝΑΣ	1	,5
ΚΠΕ ΟΜΗΡΟΥΠΟΛΗΣ ΧΙΟΥ	1	,5
ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΥΚΗΣ ΞΑΝΘΗΣ	1	,5
ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΞΑΝΘΗΣ	1	,5
Total	209	100,0

2. Το προφίλ των εκπαιδευτικών

Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν σε σχολεία συνεργαζόμενα με το Πρόγραμμα και έχουν οι ίδιοι εμπειρία διδασκαλίας με μαθητές ρόμικης καταγωγής, είτε στην κανονική τάξη, είτε σε τμήμα ενισχυτικής διδασκαλίας, είτε σε κάποια άλλη οργανωτική δομή στήριξης των μαθητών αυτών, ερωτήθηκαν μέσω ενός ειδικά σχεδιασμένου για τον

σκοπό της αξιολόγησης της καινοτομικής παρέμβασης ερωτηματολογίου σχετικά με τα εξής:

1. Φύλο
2. Ηλικία
3. Υπηρεσιακή κατάσταση
4. Χρόνος υπηρεσίας
5. Οικογενειακή κατάσταση
6. Σπουδές

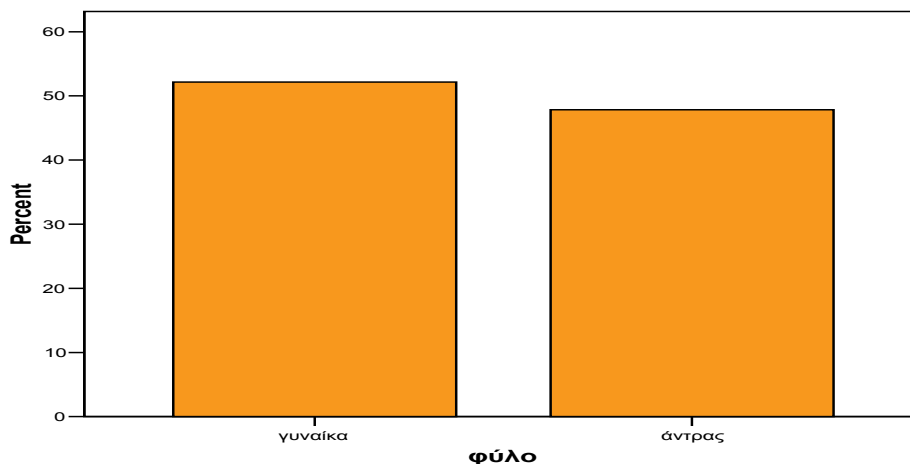
Από τις απαντήσεις τους στα σχετικά ερωτήματα προκύπτει για κάθε μία από τις έξη απλές ή σύνθετες μεταβλητές που προαναφέρθηκαν η εξής εικόνα:

2.1 Φύλο

Οι 109 από τους 209 εκπαιδευτικούς που απάντησαν στο ερώτημα αυτό (ποσοστό: 52,2 %) είναι γυναίκες και οι 100 (ποσοστό: 47,8%) άντρες. Η υπεροχή των γυναικών εκπαιδευτικών στο δείγμα υπολείπεται της γενικότερης υπεραντιπροσώπευσης των γυναικών στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση, με αποτέλεσμα να έχουμε ένα ισορροπημένο ως προς την κατανομή των δύο φύλων δείγμα. Το επόμενο γράφημα απεικονίζει αυτήν την κατανομή:

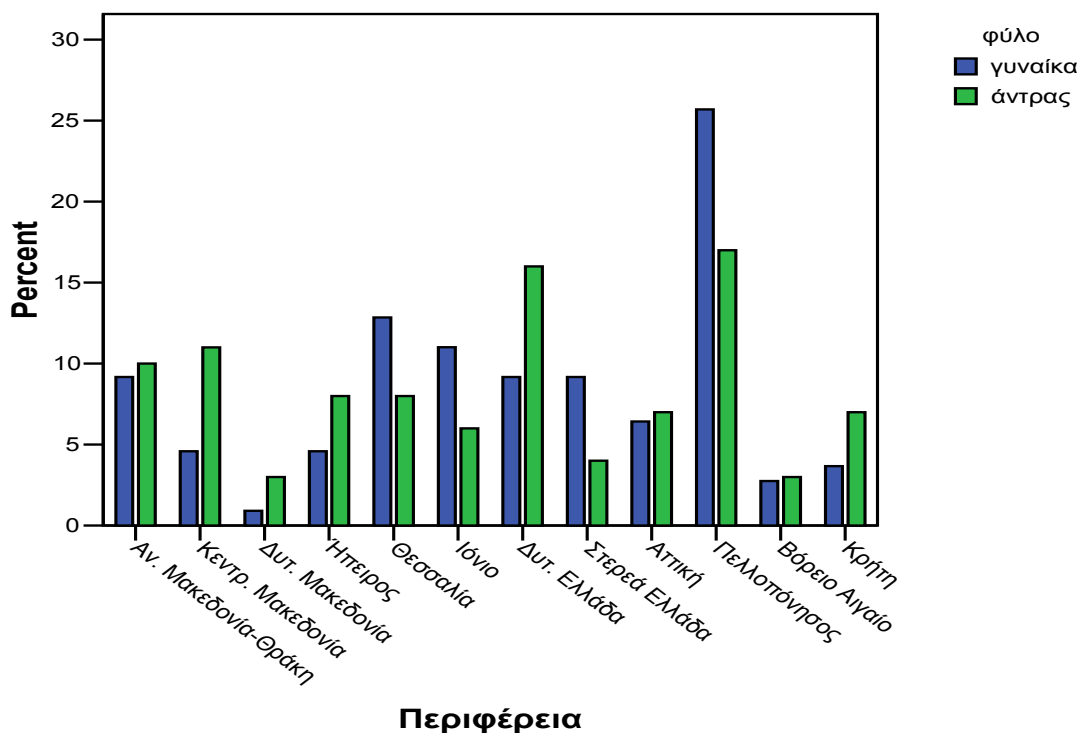
Φύλο των συνεργαζόμενων εκπαιδευτικών

ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΥΛΟ

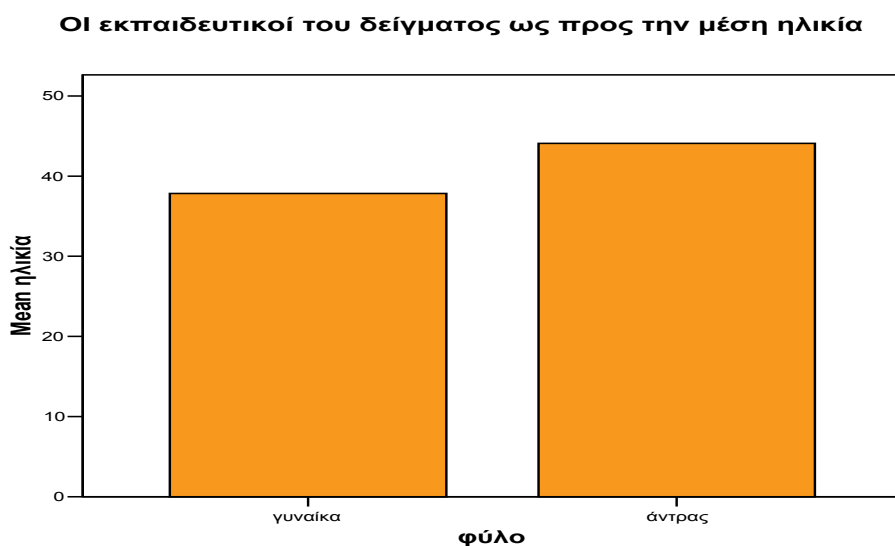


Η γενική εικόνα της κατανομής των εκπαιδευτικών ως προς το φύλο διαφοροποιείται όταν εξετάζουμε την κατανομή ανά περιφέρεια:

Κατανομή των εκπαιδευτικών του δείγματος ανά φύλο και περιφέρεια



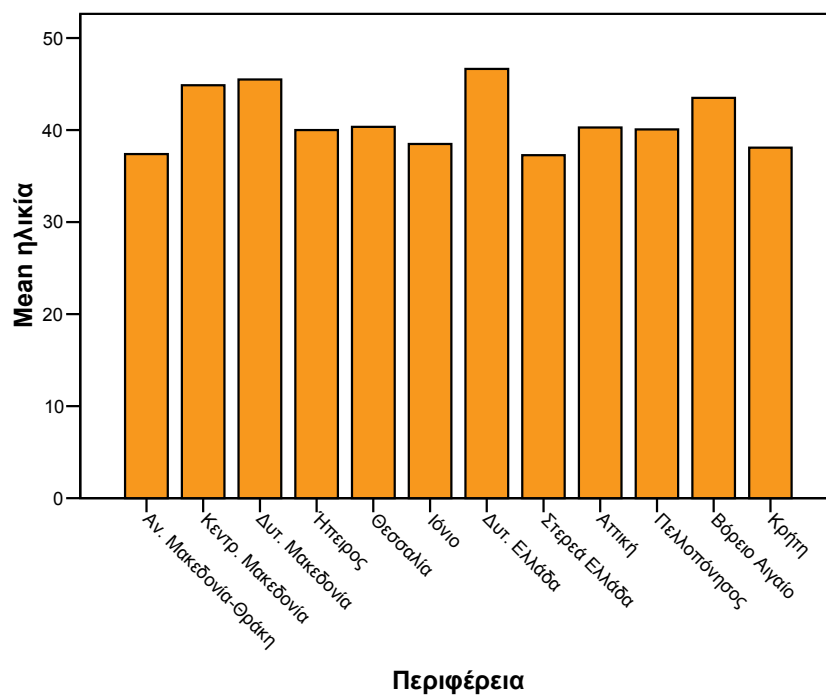
αντίστοιχη των ανδρών είναι 44.08 έτη. Το επόμενο γράφημα παρουσιάζει την κατανομή της ηλικίας ανά φύλο:



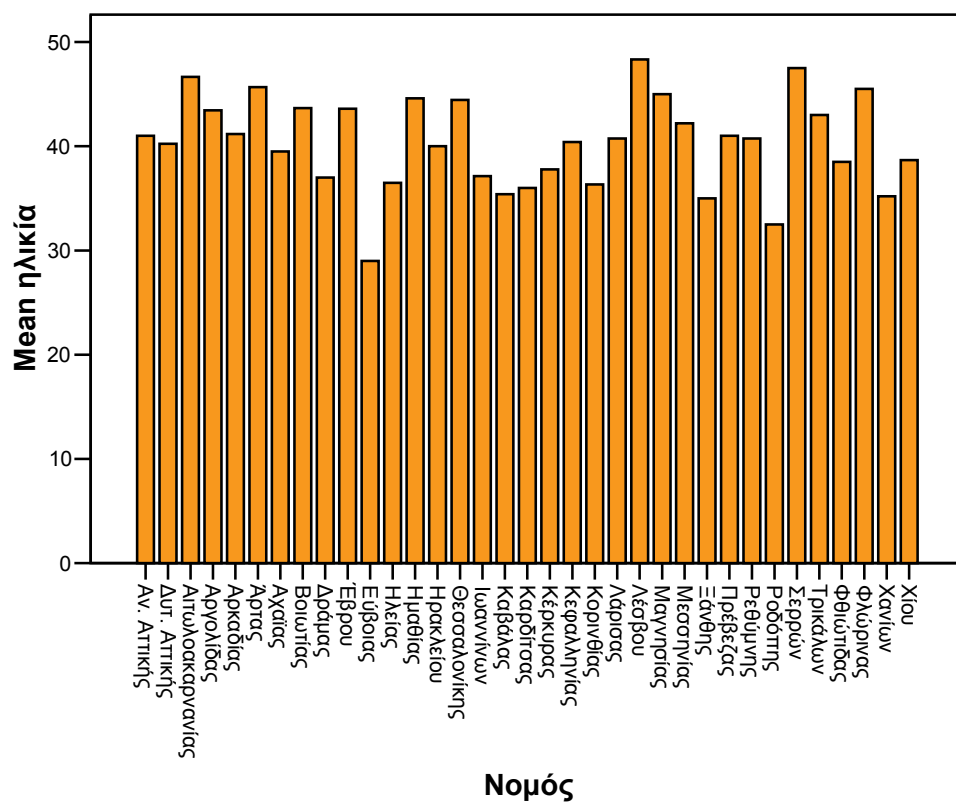
Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διασπορά της ηλικίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς. Η μικρότερη ηλικία είναι 21 ενώ η μεγαλύτερη 60. Οι εκπαιδευτικοί με ηλικία μέχρι 30 αποτελούν το 17,2 % του δείγματος, το αντίστοιχο ποσοστό για τα 40 είναι 41,6 και για τα 50 το 87,6%.

Μικρές διαφοροποιήσεις εμφανίζει η ηλικία των συνεργαζόμενων εκπαιδευτικών ανά περιφέρεια και νομό, όπως φαίνεται από τα ακόλουθα γραφήματα:

Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος ως προς την μέση ηλικία ανά περιφέρεια

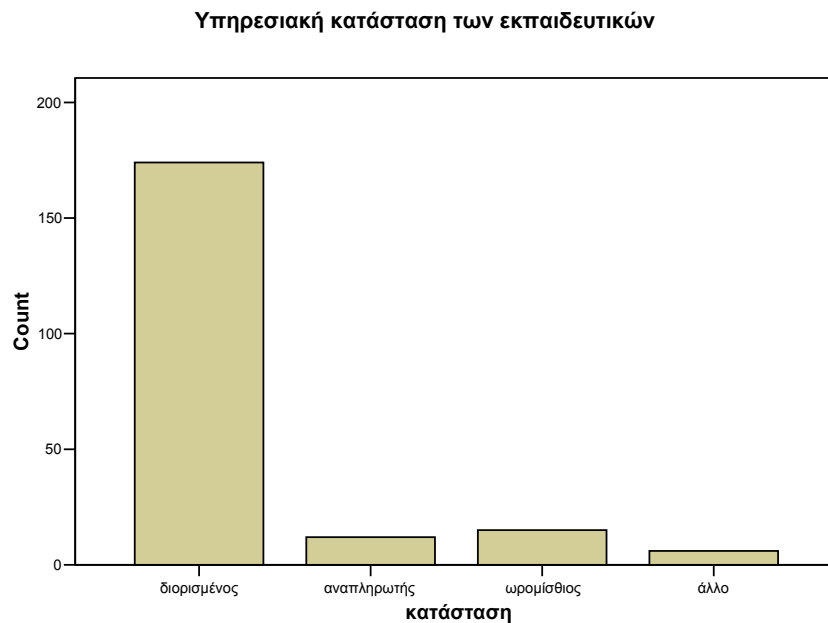


Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος ως προς την μέση ηλικία ανά νομό



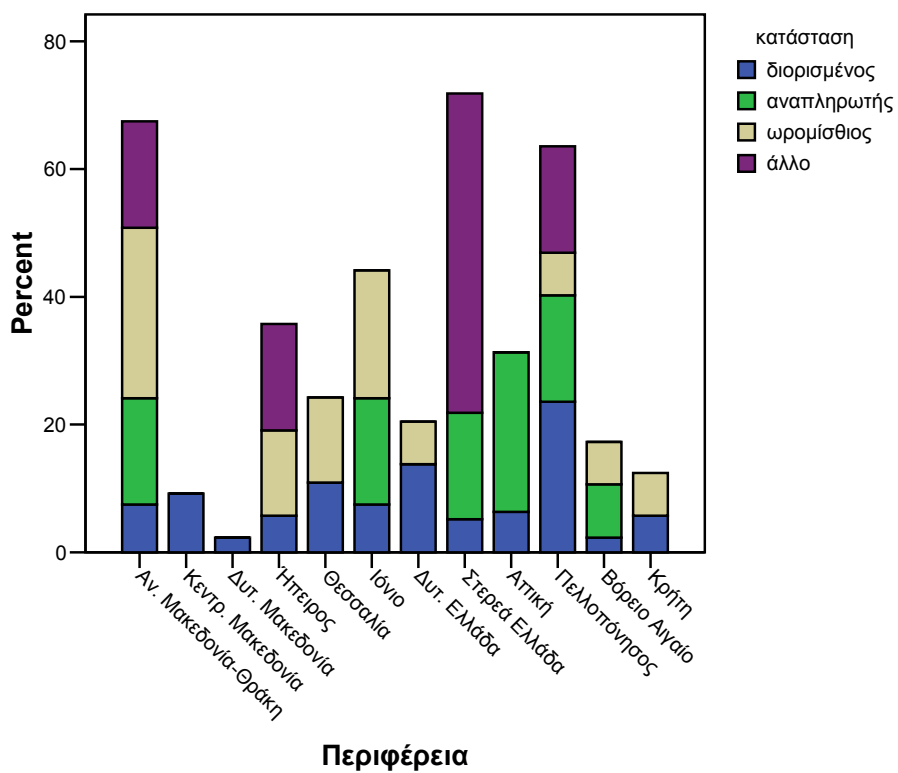
2.3 Υπηρεσιακή κατάσταση των εκπαιδευτικών

Οι συνεργαζόμενοι εκπαιδευτικοί ρωτήθηκαν σχετικά με την υπηρεσιακή τους κατάσταση, δηλαδή σχετικά με το είδος της επαγγελματικής τους σχέσης ως εκπαιδευτικών. Από τους 207 (ποσοστό 99%) εκπαιδευτικούς που απάντησαν στην ερώτηση αυτή οι 174 (ποσοστό 84,1%) είναι διορισμένοι, 12 (ποσοστό 5,8 %) είναι αναπληρωτές, 15 (ποσοστό 7,2 %) είναι ωρομίσθιοι και 6 (ποσοστό 2,9 %) έχουν κάποια άλλη ιδιότητα:

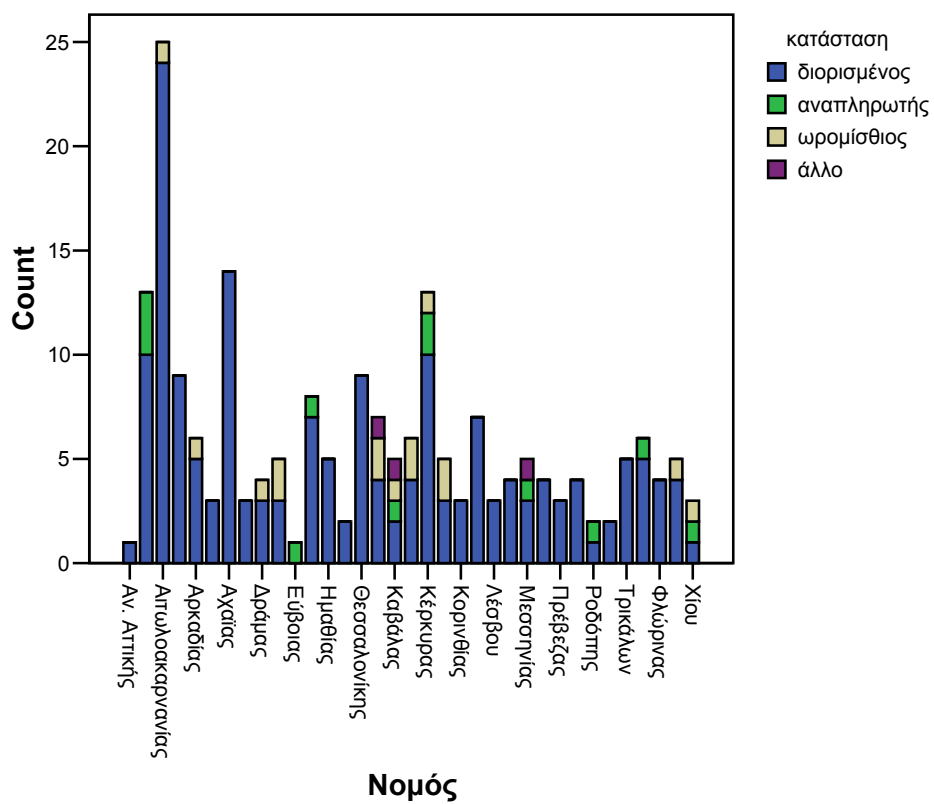


Η κατανομή του επαγγελματικού status των εκπαιδευτικών ανά περιφέρεια και νομό ακολουθεί κατά βάση το μοτίβο της γενικής κατανομής για όλη τη χώρα, με κυρίαρχη ομάδα τους διορισμένους εκπαιδευτικούς.

Κατανομή των εκπαιδευτικών ως προς την υπηρεσιακή κατάσταση ανά περιφέρεια



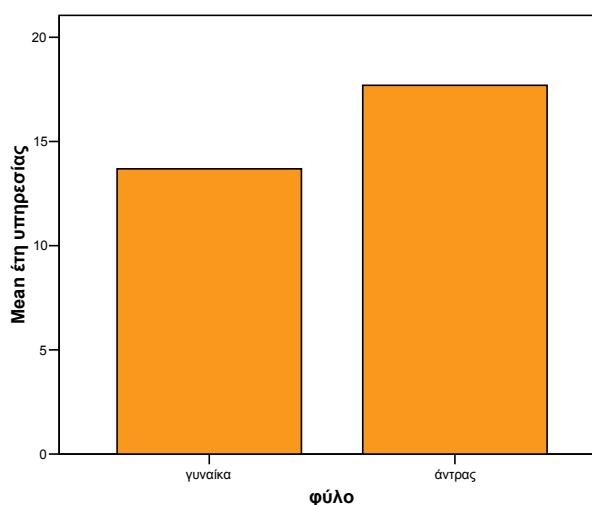
Κατανομή των εκπαιδευτικών ως προς την υπηρεσιακή κατάσταση ανά νομό



2.4 Διδακτική εμπειρία (χρόνος υπηρεσίας) των εκπαιδευτικών

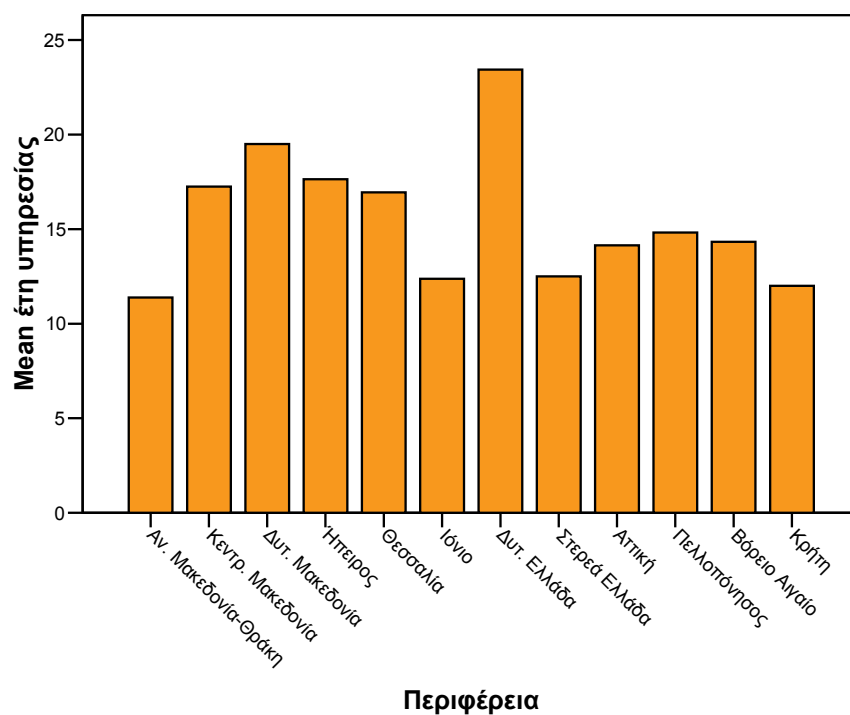
Η πιο συνηθισμένη έκφραση της διάρκειας της εμπειρίας ενός εκπαιδευτικού ως δασκάλου (παρουσία και διδασκαλία στην αίθουσα) είναι ο χρόνος υπηρεσίας. Παρότι ο δείκτης αυτός δεν είναι πάντοτε αξιόπιστος, εξ αιτίας του ότι ορισμένοι εκπαιδευτικοί ενδέχεται να υπηρετούν σε άλλες θέσεις και όχι ως διδάσκοντες όταν προσφέρουν υπηρεσία (π.χ. αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί), τα χρόνια υπηρεσίας θεωρούνται γενικά ως ένας από τους πιο έγκυρους δείκτες εμπειρίας των εκπαιδευτικών με τη διδασκαλία. Οι απαντήσεις των 194 εκπαιδευτικών (ποσοστό 92,8 %) έδειξαν ότι η μέση διδακτική εμπειρία των εκπαιδευτικών είναι 15,73 χρόνια, ενώ το ποσοστό αυτό διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο. Η μέση διδακτική εμπειρία των ανδρών είναι 17,70 χρόνια ενώ η αντίστοιχη των γυναικών είναι 13,68 χρόνια.

Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος ως προς τη μέση διδακτική εμπειρία (χρόνια υπηρεσίας)

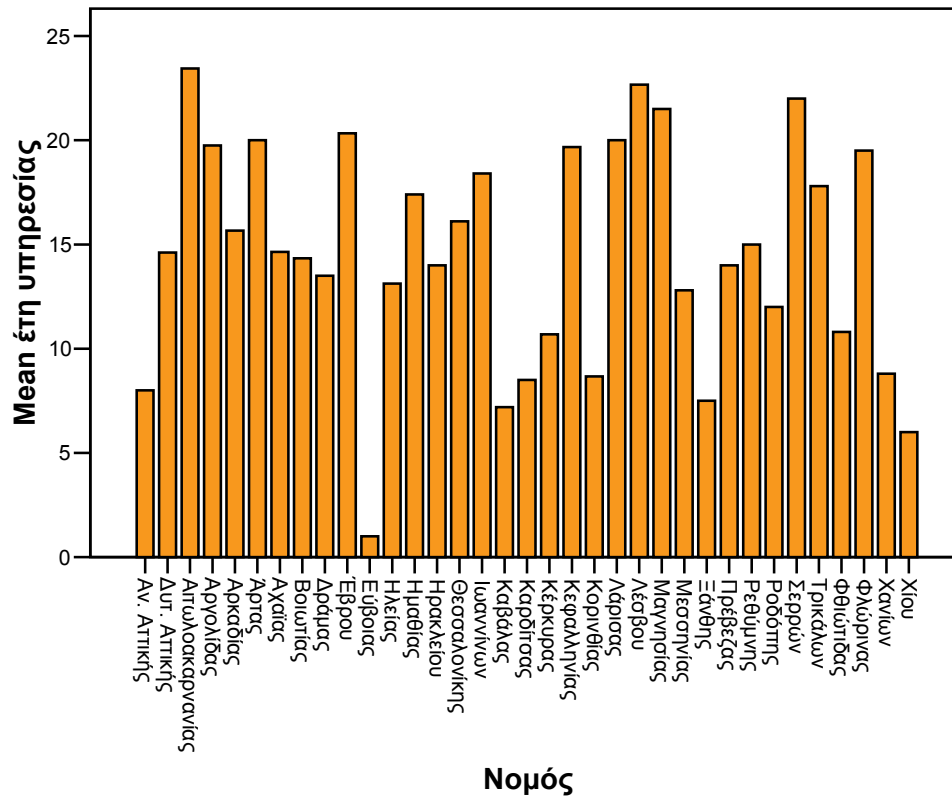


Η εικόνα για το σύνολο των εκπαιδευτικών ανά περιφέρεια και νομό παρουσιάζεται στα δύο επόμενα γραφήματα:

Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος ως προς τη μέση διδακτική εμπειρία (χρόνια υπηρεσίας) ανά περιφέρεια



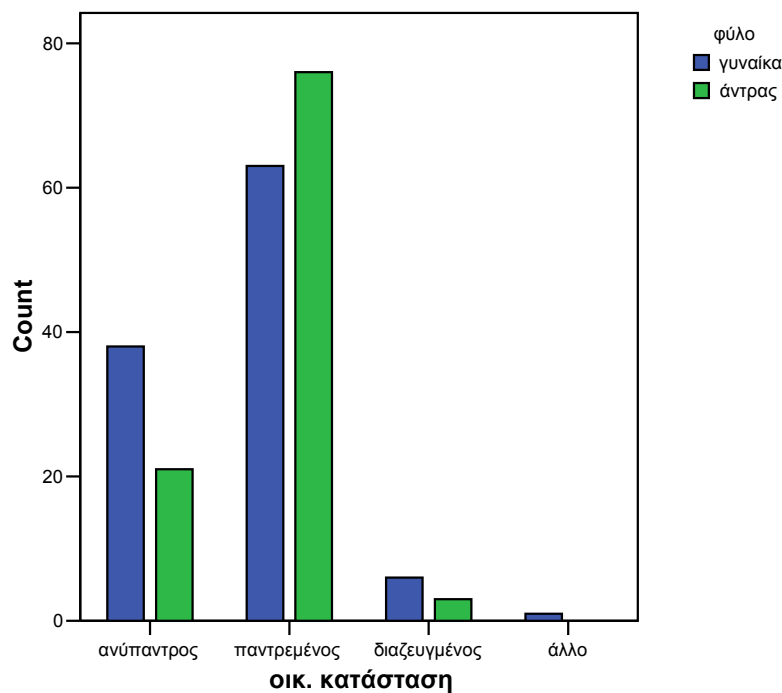
Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος ως προς τη μέση διδακτική εμπειρία (χρόνια υπηρεσίας) ανά νομό



2.5 Οικογενειακή κατάσταση των εκπαιδευτικών του δείγματος

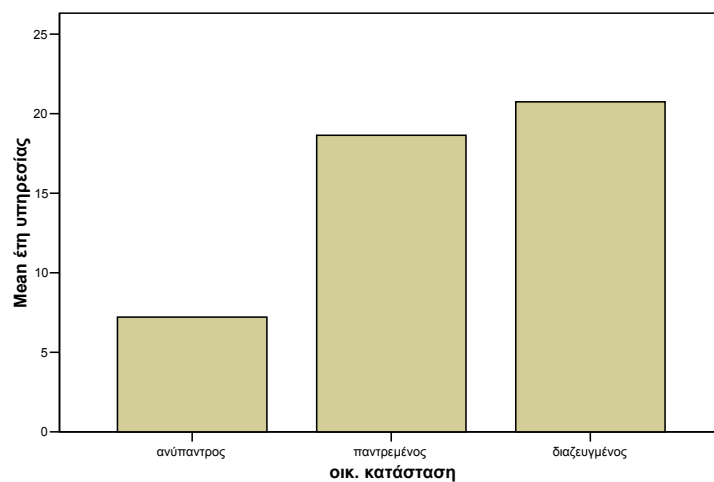
Από τους 208 (ποσοστό 9,5 %) εκπαιδευτικούς που απάντησαν στην ερώτηση σχετικά με την οικογενειακή τους κατάσταση, 59 εκπαιδευτικοί (ποσοστό 28,4%) δήλωσαν ότι είναι ανύπαντροι, 139 (66,8 %) παντρεμένοι, 9 (4,3 %) διαζευγμένοι, ενώ 1 (0,5 %) δήλωσε άλλη οικογενειακή κατάσταση:

Κατανομή των εκπαιδευτικών του δείγματος ανά οικογενειακή κατάσταση και φύλο



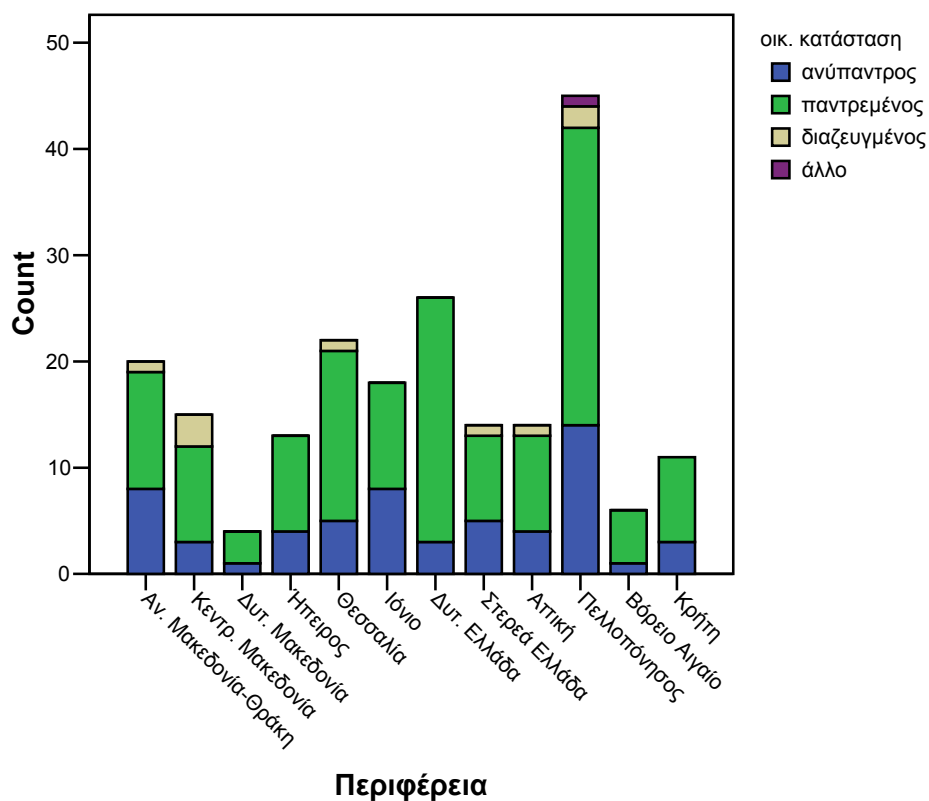
Το γράφημα δείχνει ότι στην κατηγορία των ανύπαντρων εκπαιδευτικών του δείγματος είναι πιο πιθανό να συναντήσει κανείς γυναίκες, ενώ το αντίθετο ισχύει για την περίπτωση των παντρεμένων εκπαιδευτικών. Δεδομένου ότι αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς του δείγματος έχουν μικρές σχετικά ηλικίες, τα υψηλά ποσοστά για την κατηγορία «ανύπαντρος/η» είναι αναμενόμενα. Έτσι ο μέσος χρόνος υπηρεσίας του εκπαιδευτικού των ανύπαντρων εκπαιδευτικών είναι σχετικά χαμηλός, ενώ αντίθετα ο μέσος χρόνος υπηρεσίας των διαζευγμένων εκπαιδευτικών του δείγματος είναι ιδιαίτερα υψηλός:

Μέσοι όροι της μεταβλητής "έτη υπηρεσίας του εκπαιδευτικού" ανά οικογενειακή κατάσταση



Η κατανομή του οικογενειακού στάτους των εκπαιδευτικών ανά περιφέρεια παρουσιάζεται στο επόμενο γράφημα:

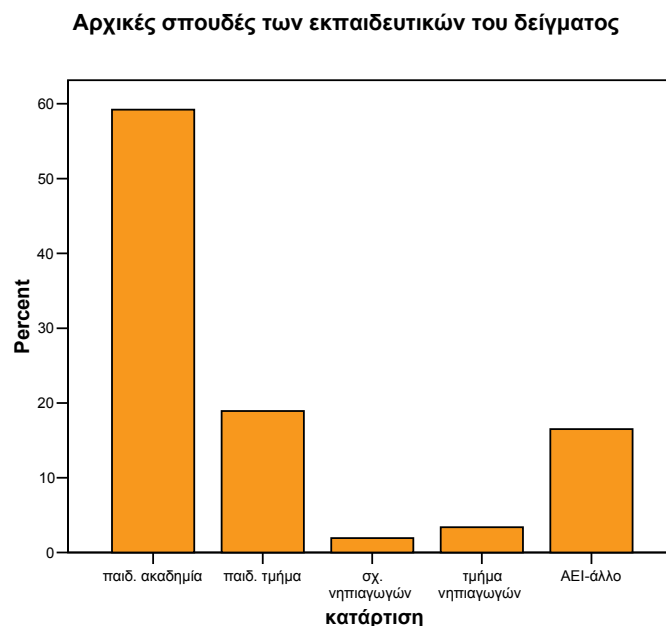
Κατανομή των εκπαιδευτικών ως προς την οικογενειακή κατάσταση ανά περιφέρεια



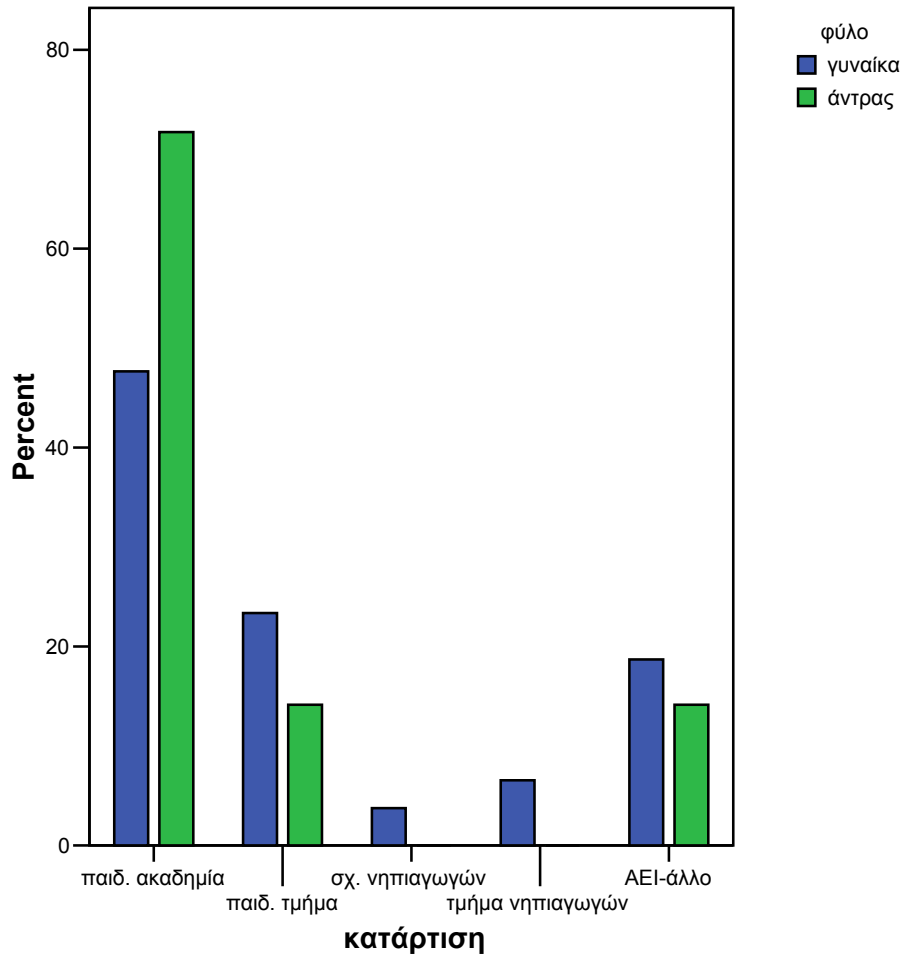
2.6 Σπουδές

Οι εκπαιδευτικοί εκλήθησαν να απαντήσουν σε μια σειρά από ερωτήσεις σχετικά με τις σπουδές τους. Η πρώτη ερώτηση αφορούσε το είδος των αρχικών σπουδών, η δεύτερη αν έχουν κάνει ή αν κάνουν πρόσθετες σπουδές σε πανεπιστημιακό ίδρυμα, η τρίτη αν έχουν κάνει ή κάνουν μεταπτυχιακές σπουδές, η τέταρτη αν έχουν εκπονήσει ή αν εκπονούν διδακτορικό, η Πέμπτη αν έχουν συμμετάσχει σε πρόγραμμα εξομοίωσης και η έκτη αν έχουν συμμετάσχει σε πρόγραμμα Διδασκαλείου. Πιο συγκεκριμένα, οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών συστηματοποιούνται ως εξής:

2.6.1 Αρχικές σπουδές



Ο μεγάλος όγκος των εκπαιδευτικών του δείγματος είναι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που έχουν πάρει το πτυχίο τους από Παιδαγωγική Ακαδημία. Οι διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα ως προς το είδος των αρχικών σπουδών παρουσιάζουν κάποιο ενδιαφέρον, όπως δείχνει το επόμενο γράφημα:



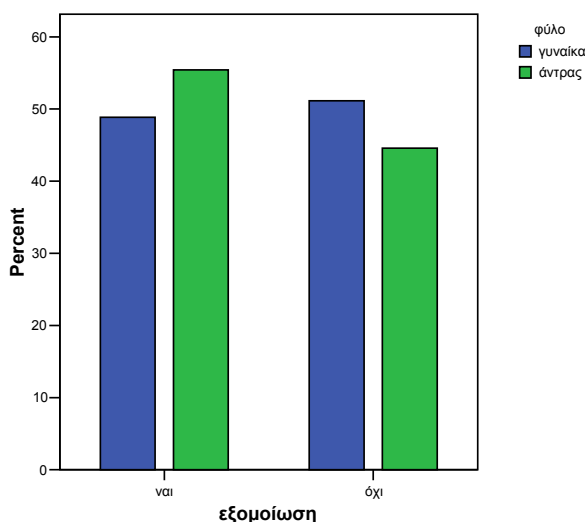
Σε ό,τι αφορά τις πρόσθετες σπουδές, ποσοστό 16,7 % των εκπαιδευτικών σημείωσαν ότι έχουν κάνει πρόσθετες σπουδές σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, ενώ ποσοστό 2,9 % απάντησε ότι κάνουν τώρα πρόσθετες σπουδές. Ποσοστό 3,3 % έχουν ήδη εκπονήσει μεταπτυχιακό δίπλωμα, ενώ ένα ίδιας τάξεως περίπου ποσοστό (3,8 %) δηλώνουν ότι εκπονούν τώρα μεταπτυχιακό δίπλωμα. Τέλος ποσοστό 1,9 % των εκπαιδευτικών σημειώνουν ότι έχουν ήδη εκπονήσει διδακτορικό δίπλωμα.

2.6.2 Συμμετοχή των εκπαιδευτικών στην εξομοίωση

Οι εκπαιδευτικοί που πήραν το πτυχίο τους από Παιδαγωγική Ακαδημία ή Σχολή Νηπιαγωγών, είχαν τη δυνατότητα μέχρι πρόσφατα να παρακολουθήσουν ένα πρόσθετο πρόγραμμα επαγγελματικής

αναβάθμισης («εξομοίωση») για την τυπική εξομοίωση των πτυχίων τους με τα αντίστοιχα των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η συμμετοχή των εκπαιδευτικών του δείγματος στο πρόγραμμα εξομοίωσης φαίνεται στο επόμενο γράφημα:

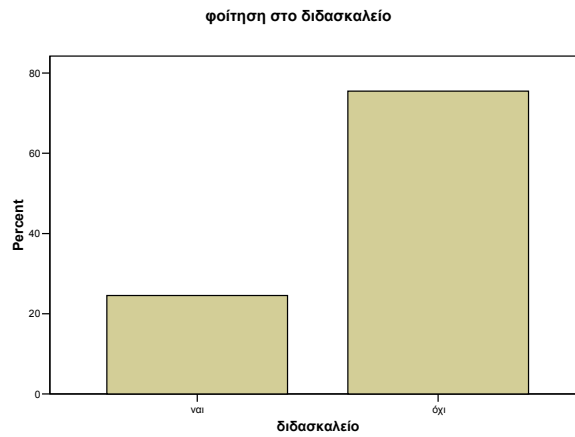
Συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε πρόγραμμα επαγγελματικής αναβάθμισης (εξομοίωσης) ανά φύλο



Από το γράφημα παρατηρούμε ότι η συμμετοχή των ανδρών εκπαιδευτικών σε πρόγραμμα εξομοίωσης είναι ισχυρότερη σε σύγκριση με εκείνη των γυναικών.

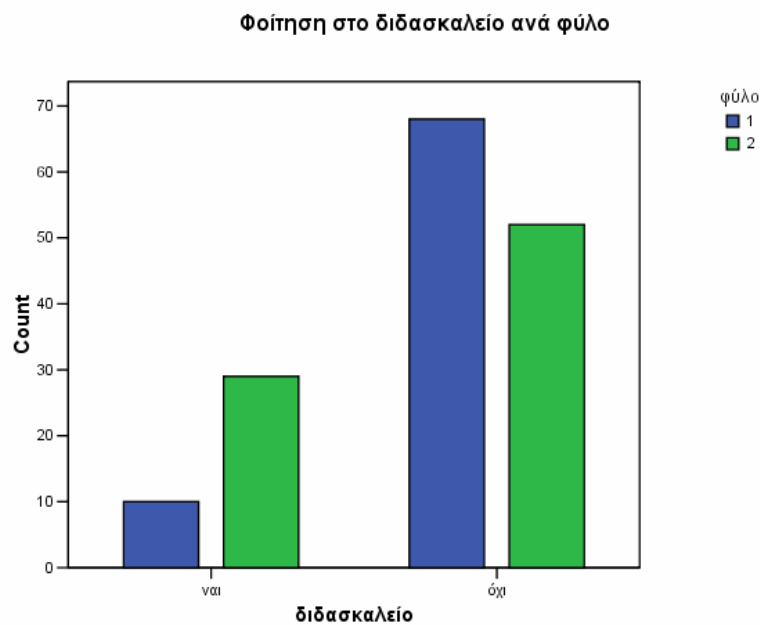
2.6.3 Συμμετοχή στις σπουδές στο Διδασκαλείο

Οι εκπαιδευτικοί της προσχολικής και της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα έχουν τη δυνατότητα κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις να παρακολουθήσουν πρόσθετες σπουδές σε Διδασκαλείο, όπου αυτό λειτουργεί. Από τους 186 εκπαιδευτικούς που απάντησαν στο σχετικό ερώτημα, οι 39 (21%) έχουν παρακολουθήσει σπουδές σε Διδασκαλείο, ενώ περίπου τα υπόλοιπα 4/5 δεν έχουν φοιτήσει σε αυτό. Η συμμετοχή των εκπαιδευτικών του δείγματος στις σπουδές αυτές φαίνεται από την ακόλουθη γραφική παράσταση:



Πέρα από αυτό εξετάστηκε και η σχέση του φύλου των εκπαιδευτικών του δείγματος με την πιθανότητα σπουδών στο Διδασκαλείο. Το αποτέλεσμα απεικονίζεται στο γράφημα που ακολουθεί:

Σπουδές στο Διδασκαλείο και φύλο των εκπαιδευτικών

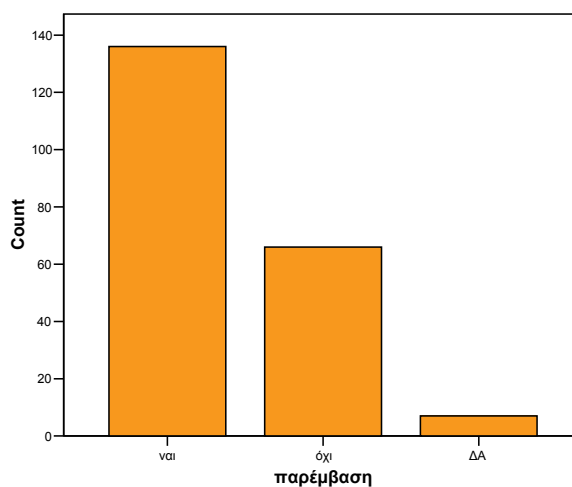


Ένα σημαντικό ποσοστό των ανδρών εκπαιδευτικών του δείγματος έχει σπουδές στο διδασκαλείο, όπως φαίνεται από το παραπάνω γράφημα. Δεν ισχύει το ίδιο για τις γυναίκες εκπαιδευτικούς, οι οποίες υποαντιπροσωπεύονται σε ό,τι αφορά τις σπουδές στο διδασκαλείο.

2.7 Τα σχολεία των εκπαιδευτικών

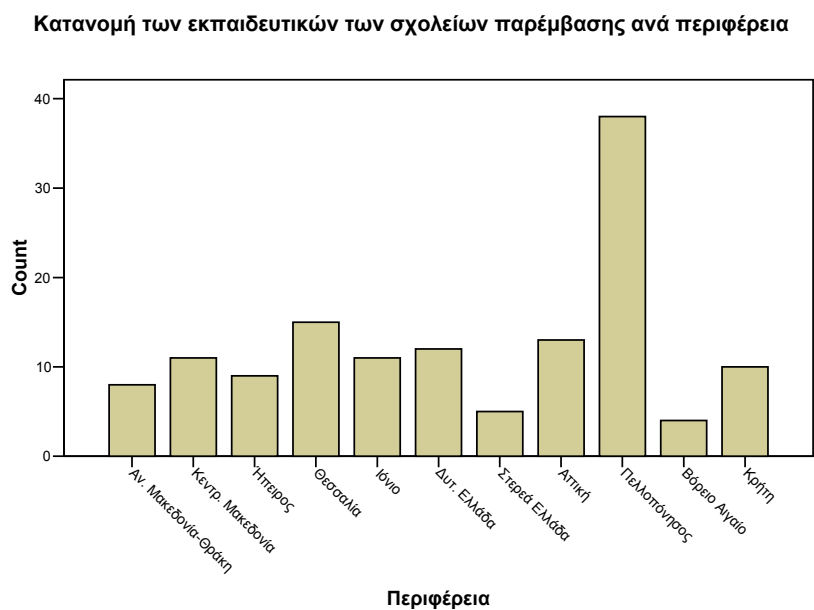
Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα διαφοροποιούνται σε δύο κατηγορίες: σε εκείνους που κατά το σχολικό έτος 2007/2008 εργαζόταν σε σχολεία παρέμβασης, δηλαδή σε σχολεία με αυξημένη παρουσία του Προγράμματος για την εκπαιδευτική ένταξη των Ρομά, και σε αυτούς που εργαζόταν σε άλλα σχολεία με Ρομά μαθητές, χωρίς όμως τα τελευταία να αποτελούν σχολεία αυξημένης παρουσίας της καινοτομίας του Υπουργείου Παιδείας. Από τους 209 εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα οι 136 (65,1 %) είναι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε σχολεία παρέμβασης, 66 (35,6 %) υπηρετούν σε άλλα σχολεία με Ρομά μαθητές, ενώ 7 εκπαιδευτικοί (3,3 %) δεν απαντούν στο σχετικό ερώτημα:

Τα σχολεία των εκπαιδευτικών ως προς τη σχέση τους με το Πρόγραμμα

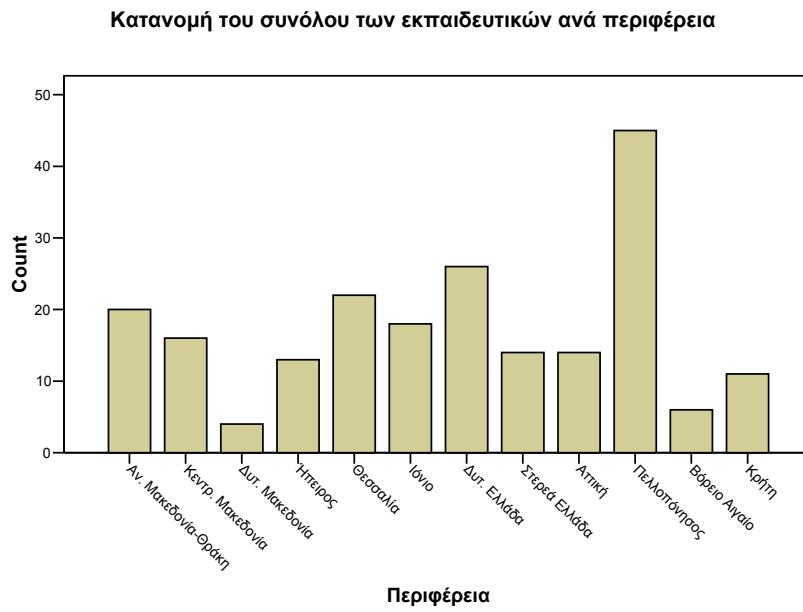


Πιο συγκεκριμένα, ο κατάλογος των σχολείων στα οποία υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα είναι ο εξής:

Η κατανομή των εκπαιδευτικών στα σχολεία παρέμβασης φαίνεται στο επόμενο γράφημα:



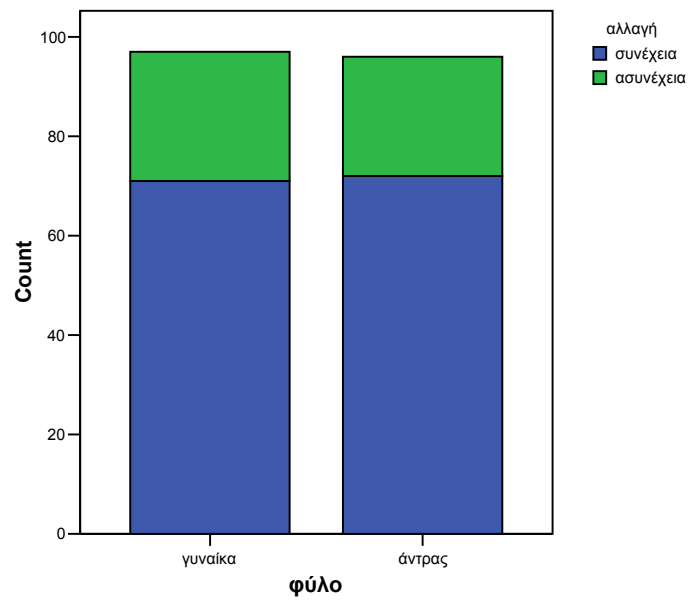
Η κατανομή των εκπαιδευτικών σε όλα τα σχολεία του δείγματος ανά περιφέρεια απεικονίζεται στο επόμενο γράφημα:



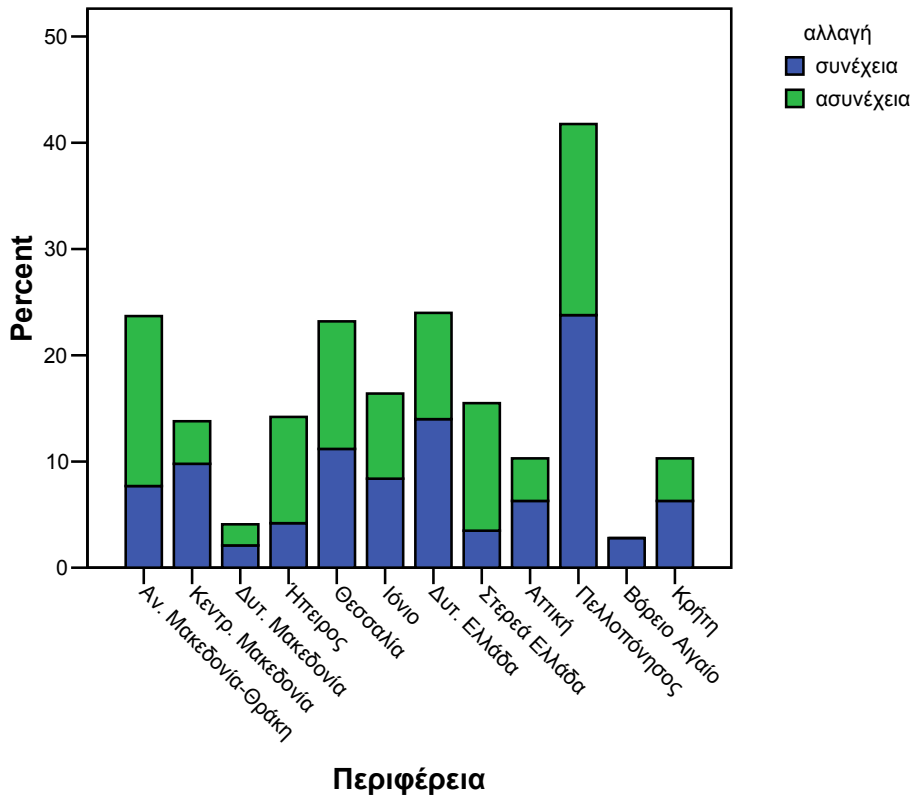
2.8 *Κινητικότητα των εκπαιδευτικών*

Με τον όρο «κινητικότητα των εκπαιδευτικών» γίνεται παραπομπή στο γεγονός της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος του εκπαιδευτικού μετά το τέλος του προηγούμενου σχολικού έτους (2007/2007). Έτσι εκπαιδευτικοί που υπηρετούσαν στο ίδιο σχολείο και κατά το προηγούμενο σχολικό έτος θεωρείται ότι δείχνουν «συνέχεια», ενώ εκείνοι που ήρθαν στο συγκεκριμένο σχολείο μετακινούμενοι από κάποιο άλλο, θεωρείται ότι εμφανίζουν «κινητικότητα». Η μεταβλητή αυτή έχει κάποια σημασία, αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι σχέσεις των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας, αλλά και η παιδαγωγική σχέση ανάμεσα στο δάσκαλο και το μαθητή αναπτύσσονται καλύτερα όταν υπάρχει συνέχεια της παρουσίας του εκπαιδευτικού στο σχολείο, με άλλα λόγια όταν η σχολική κοινότητα δεν αλλάζει διαρκώς τα μέλη της. Η εικόνα των εκπαιδευτικών του δείγματος ως προς την κινητικότητα παρουσιάζεται στην επόμενη γραφική παράσταση:

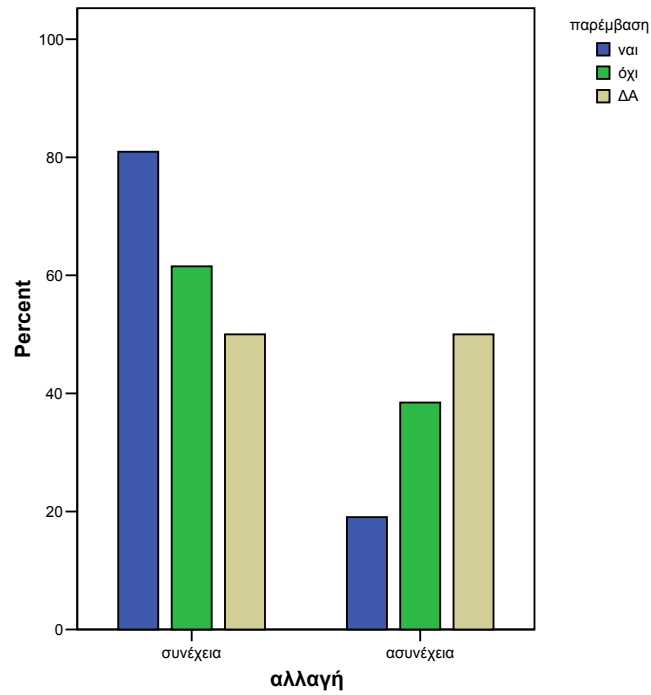
Κινητικότητα των εκπαιδευτικών του δείγματος ανά φύλο



Κινητικότητα των εκπαιδευτικών του δείγματος ανά περιφέρεια



Το γράφημα αυτό δείχνει ότι στα σχολεία υπάρχει έντονη κινητικότητα των εκπαιδευτικών, ότι δηλαδή η σύνθεση της σχολικής κοινότητας αλλάζει σημαντικά από χρόνο σε χρόνο.



Από το τελευταίο γράφημα προκύπτει ότι όσοι εκπαιδευτικοί συμμετείχαν στην παρέμβαση έτειναν να είναι πιο σταθεροί στο σχολικό περιβάλλον στο οποίο γίνεται η παρέμβαση, σε αντίθεση με τους εκπαιδευτικούς που δεν συμμετείχαν ενεργά στο Πρόγραμμα.

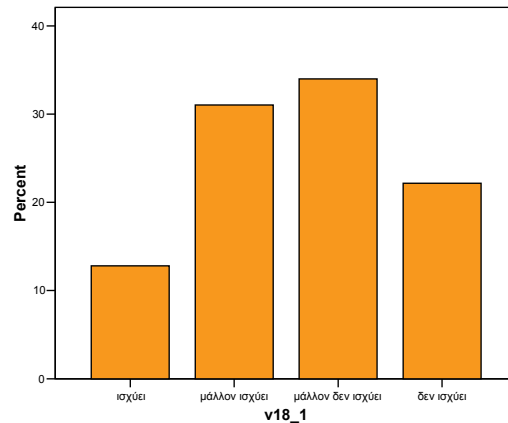
Μέρος Β: Η αξιολόγηση της παρέμβασης μέσω της εμπειρίας των εκπαιδευτικών

3. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών από τη στάση της οικογένειας (Ρομά) απέναντι στο σχολείο
4. Η στάση της οικογένειας των Ρομά μαθητών απέναντι στο σχολείο, έτσι όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τους εκπαιδευτικούς, ερευνήθηκε με τη βοήθεια έντεκα ειδικών ερωτήσεων, από τις οποίες δύο αναφέρονται στη γενική στάση των γονέων απέναντι στο σχολείο, τέσσερις αφορούν θετικές αντιδράσεις των γονέων σχετικά με τη φοίτηση των παιδιών τους στο σχολείο, δύο αφορούν αρνητική κριτική στο σχολείο εκ μέρους των γονέων, μία αφορά τη διδασκαλία της Ρομανί και δύο σχετίζονται με προτάσεις προς το Πρόγραμμα για τη βελτίωσή του.

4.1 Γενική στάση

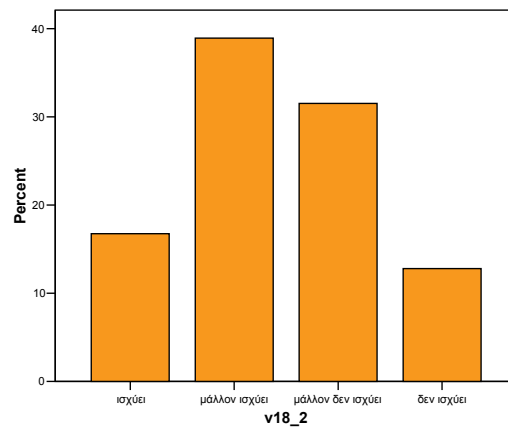
Η γενική στάση της οικογένειας απέναντι στο σχολείο εκφράζεται κυρίως μέσα από δύο δείκτες: από την εμπιστοσύνη που δείχνουν οι γονείς απέναντι στο σχολείο και από την προθυμία να συνεργαστούν με το σχολείο για το καλό του παιδιού. Σε ό,τι αφορά το πρώτο, οι εκπαιδευτικοί του δείγματος σε ποσοστό 43,8 % διαπιστώνουν μια έλλειψη εμπιστοσύνης των Ρομά γονιών απέναντι στο σχολείο, κάτι που οφείλει να προβληματίσει τους υπευθύνους του Προγράμματος προκειμένου να βρεθούν τρόποι οικοδόμησης εμπιστοσύνης ανάμεσα στα δύο μέρη:

Σε γενικές γραμμές διαπίστωση μια καχυποψία των γονέων απέναντι στο σχολείο



Η προθυμία των (Ρομά) γονέων να συνεργαστούν με το σχολείο είναι για τους εκπαιδευτικούς μια εμπειρία που αναφέρεται πιο συχνά σε σύγκριση με την προηγούμενη. Ποσοστό 55,7 % των εκπαιδευτικών δηλώνει ότι είχε μια τέτοια θετική εμπειρία με Ρομά γονείς:

Σε γενικές γραμμές διαπίστωση μια προθυμία των γονέων για συνεργασία με το σχολείο

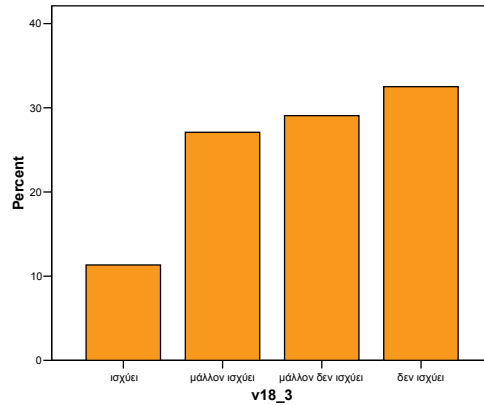


4.2 Θετικές αντιδράσεις των γονέων απέναντι στην καινοτομία

Η πρώτη ερώτηση η σχετική με τις θετικές αντιδράσεις των γονέων αφορά το ενδιαφέρον των γονέων να μάθουν μέσω της επαφής τους με τον εκπαιδευτικό για την πορεία του παιδιού τους στο σχολείο. Σε ποσοστό

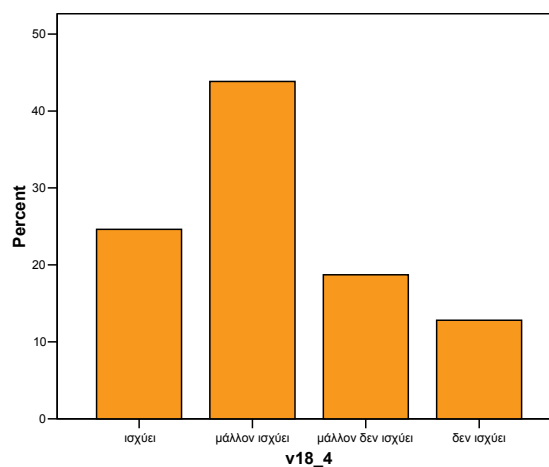
38,4 % οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι παρατήρησαν την εκδήλωση ενός αντίστοιχου ενδιαφέροντος εκ μέρους των γονέων.

Οι γονείς των παιδιών είχαν επαφή μαζί μου και ενδιαφερόταν να μάθουν για την πορεία τους στο σχολείο

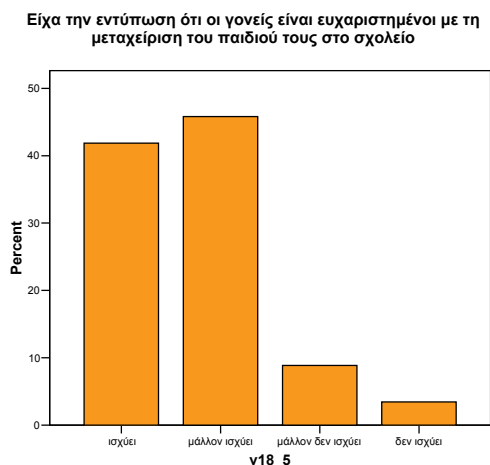


Η δεύτερη ερώτηση αφορά την αίσθηση του εκπαιδευτικού ότι οι Ρομά γονείς είναι ευχαριστημένοι από την πρόοδο του παιδιού τους στο σχολείο. Ποσοστό 68,5 % των εκπαιδευτικών αναφέρουν ότι είχαν μια παρόμοια εμπειρία με τους γονείς των παιδιών:

Είχα την αίσθηση ότι οι γονείς ήταν ευχαριστημένοι από την πρόοδο του παιδιού τους στο σχολείο

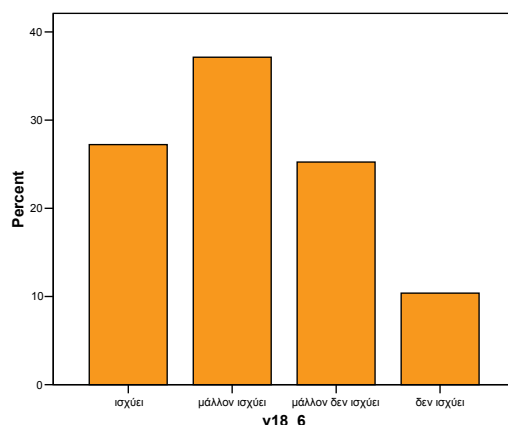


Η Τρίτη ερώτηση αφορά την ικανοποίηση των γονέων σχετικά με τη μεταχείριση του παιδιού τους στο σχολείο. Ποσοστό 87,7 % των εκπαιδευτικών του δείγματος δηλώνουν ότι σύμφωνα με την εμπειρία τους οι γονείς είναι σε γενικές γραμμές ικανοποιημένοι στον τομέα αυτόν.



Η στάση των γονέων απέναντι στο σχολείο φαίνεται στην περίπτωση οικονομικά ευάλωτων ομάδων και από το γεγονός της προσαρμογής των παιδιών τους στις νόρμες του σχολείου. Έτσι οι γονείς προετοιμάζουν τα παιδιά σε επίπεδο καθαριότητας με σχολαστικότητα, ώστε ενδεχόμενη έλλειψη καθαριότητας ή ατημελησία να μην αποτελέσουν αφορμή για αρνητικά σχόλια εις βάρος του παιδιού. Την αλλαγή συμπεριφοράς της οικογένειας στον τομέα αυτό αναφέρουν αρκετοί εκπαιδευτικοί (ποσοστό 64,4 %).

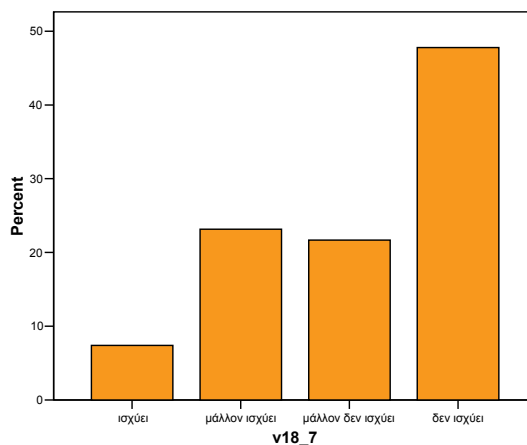
Τα παιδιά ερχόταν στο σχολείο πλυμένα και με καθαρά ρούχα



4.3 Κριτική στο σχολείο εκ μέρους των γονέων

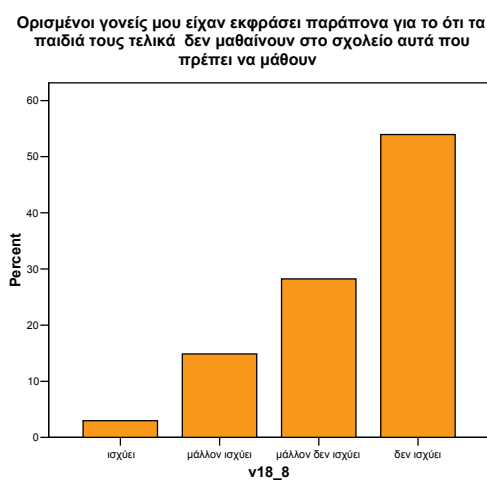
Η κριτική των γονέων στο σχολείο και η δυσαρέσκεια από αυτό εκφράζονται με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών σε δύο ερωτήσεις. Η μία σχετίζεται με τις αρνητικές εμπειρίες των παιδιών στο σχολείο, έτσι όπως τις αντιλαμβάνονται οι γονείς. Ποσοστό 30,5 % των εκπαιδευτικών αναφέρουν παρόμοιες εμπειρίες με γονείς:

Ορισμένοι γονείς μου είχαν εκφράσει παράπονα για τις εμπειρίες των παιδιών τους στο σχολείο



Η δεύτερη ερώτηση αφορά το χαμηλό επίπεδο μάθησης και το αντίστοιχα ανεπαρκές μαθησιακό αποτέλεσμα. Εδώ οι εμπειρίες εκπαιδευτικών με δυσαρεστημένους γονείς από το επίπεδο μάθησης των

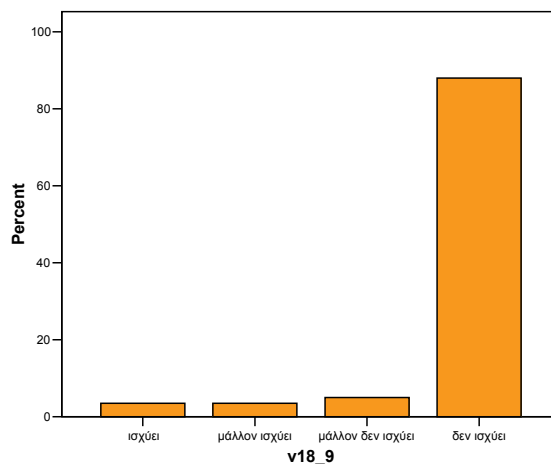
παιδιών τους στο σχολείο είναι σπάνιες. Μόνο το 17,8 % των εκπαιδευτικών του δείγματος κάνει λόγο για παρόμοιες εμπειρίες:



4.4 Η διδασκαλία της Ρομανί

Στον ακαδημαϊκό χώρο ακούγεται συχνά η θέση ότι το Υπουργείο Παιδείας ασκεί αφομοιωτική πολιτική σε ό,τι αφορά την εκπροσώπηση γλωσσών και πολιτισμών διαφόρων εθνοπολιτισμικών ομάδων στο σχολικό πρόγραμμα. Η κριτική αυτή στο ακολουθούμενο από την πολιτεία ενταξιακό μοντέλο εστιάζεται συνήθως στην απουσία διδασκαλίας της Ρομανί στα σχολεία που φοιτούν Ρομά μαθητές. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με γονείς που δείχνουν να είναι δυσαρεστημένοι σε σχέση με τη μη-διδασκαλία της Ρομανί στο σχολείο είναι πολύ διαφορετική. Έτσι μόνον ένα μικρό ποσοστό εκπαιδευτικών (7 %) αναφέρουν ότι υπάρχει σχετική επιθυμία εκ μέρους γονέων παιδιών με ρόμικη προέλευση να διδαχθεί στο σχολείο η Ρομανί:

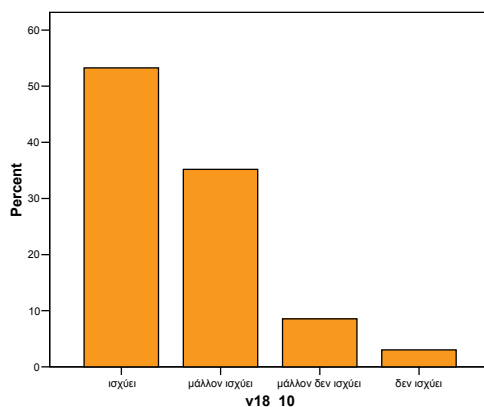
Οι γονείς τν παιδιών που φοιτούν στο τμήμα μου έχουν εκφράσει την επιθυμία να διδάσκεται η Ρομανί (τσιγγάνικη γλώσσα) στα παιδιά τους



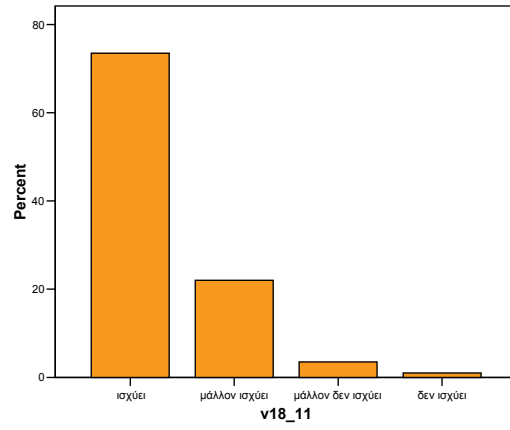
4.5 Προτάσεις των εκπαιδευτικών για το Πρόγραμμα

Ως βασική αναγκαιότητα για το Πρόγραμμα μέσα από την εμπειρία των εκπαιδευτικών με Ρομά γονείς προκύπτει, πρώτον, η πρόσθετη φροντίδα για παρεμβάσεις σε επίπεδο οικογένειας (88,4 %) και, δεύτερον, η πραγματοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων για Ρομά γονείς. Ποσοστό 95,5 % των εκπαιδευτικών είναι της άποψης ότι τέτοια σεμινάρια είναι αναγκαία και ότι το Πρόγραμμα οφείλει να τα οργανώσει:

Η εμπειρία μου δείχνει ότι ο τομέας σχολείο-οικογένεια χρειάζεται πρόσθετη φροντίδα εκ μέρους του Προγράμματος



Το Πρόγραμμα οφείλει να παρέμβει και να οργανώσει σεμινάρια για τους Ρομά γονείς

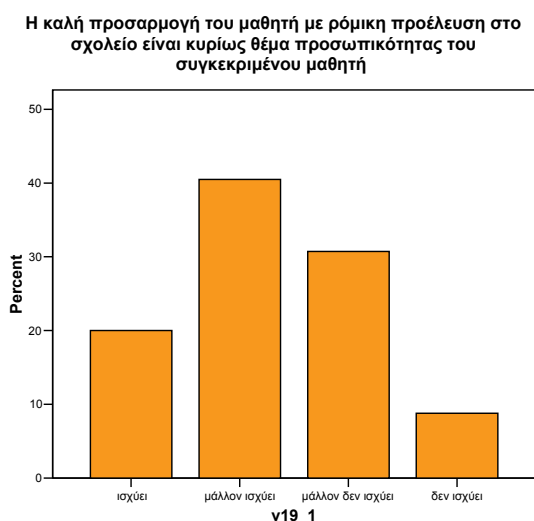


5. Η πορεία της σχολικής ένταξης

Η πορεία της σχολικής ένταξης των μαθητών με ρόμικη προέλευση συνδέεται στη συνείδηση του εκπαιδευτικού είτε με χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του παιδιού, είτε σε χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος προέλευσης, σπανιότερα με χαρακτηριστικά του σχολικού περιβάλλοντος ή με αποφάσεις και συμπεριφορές του σχολείου. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα ευρήματα από την επεξεργασία δέκα ερωτήσεων προς τους εκπαιδευτικούς σχετικά με τους παράγοντες που ευνοούν την επιτυχημένη σχολική ένταξη του μαθητή και το αντίστροφο.

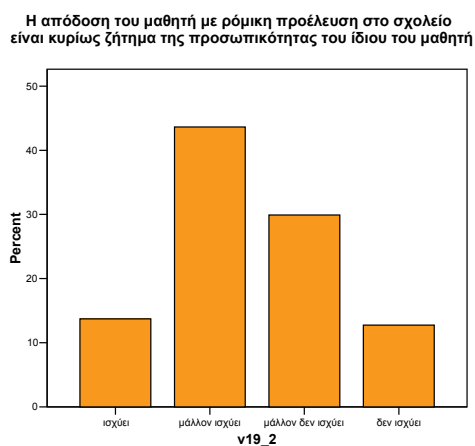
5.1 Προσωπικότητα του παιδιού και ενταξιακή διαδικασία

Η πρώτη ερώτηση που αναφέρεται στη θεωρία της προσωπικότητας προκειμένου να εξηγηθεί η ενταξιακή πορεία του μαθητή απαντάται θετικά από το 60,5 % των εκπαιδευτικών, οι οποίοι δέχονται ότι η καλή προσαρμογή του Ρομά μαθητή στο σχολείο είναι κυρίως ζήτημα προσωπικότητας:

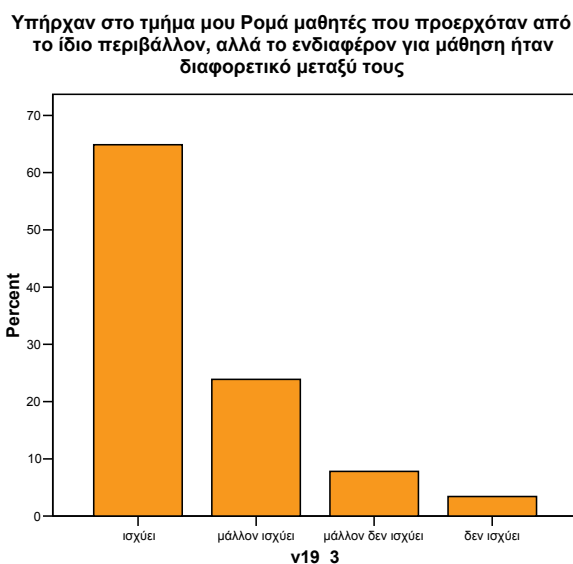


Περίπου στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η απάντηση στη δεύτερη ερώτηση η οποία συνδέει την καλή απόδοση του Ρομά μαθητή με χαρακτηριστικά της προσωπικότητας. Ποσοστό 57,4 % των

εκπαιδευτικών δέχονται ότι η σχολική απόδοση του μαθητή με ρόμικη καταγωγή είναι κυρίως ζήτημα προσωπικότητας του μαθητή:



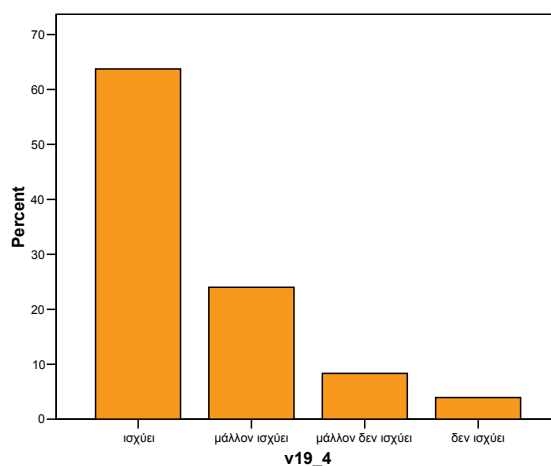
Μαθητές που προέρχονται από το ίδιο περιβάλλον αλλά δείχνουν διαφορετικές ενταξιακές συμπεριφορές στο σχολείο αναφέρονται συχνά ως απόδειξη για τη δύναμη των θεωριών της προσωπικότητας. Έτσι ποσοστό 88,8 των εκπαιδευτικών του δείγματος πρεσβεύουν ότι μαθητές από το ίδιο περιβάλλον έδειξαν διαφορετικό ενδιαφέρον για μάθηση:



Το ίδιο ισχύει σύμφωνα με την εμπειρία τους και για το τελικό αποτέλεσμα της μάθησης, στο τέλος της χρονιάς. 87,7 % των

εκπαιδευτικών συναρτά το τελικό μαθησιακό αποτέλεσμα από την προσωπικότητα του μαθητή κατά κύριο λόγο:

Υπήρχαν στο τμήμα μου Ρομά μαθητές που προερχόταν από το ίδιο περιβάλλον, αλλά η απόδοσή τους στο τέλος της χρονιάς ήταν πολύ διαφορετική

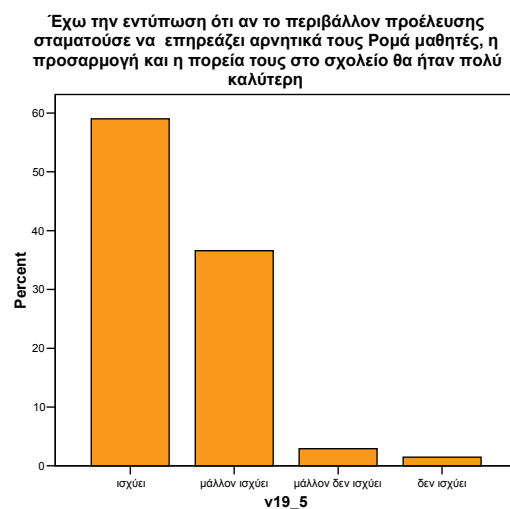


Τα παραπάνω ευρήματα καθιστούν σαφές ότι οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν επαρκώς τους μηχανισμούς οι οποίοι παράγουν μάθηση στο σχολείο και θεωρούν ότι οι παράγοντας αυτοί είναι κατά κύριο λόγο εγγενείς. Απαιτείται, συνεπώς, επιμορφωτική προσπάθεια γύρω από την σχολική επίδοση και τους παράγοντες οι οποίοι την επηρεάζουν.

5.2 *Επιβράδυνση της ένταξης: οι επιδράσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος*

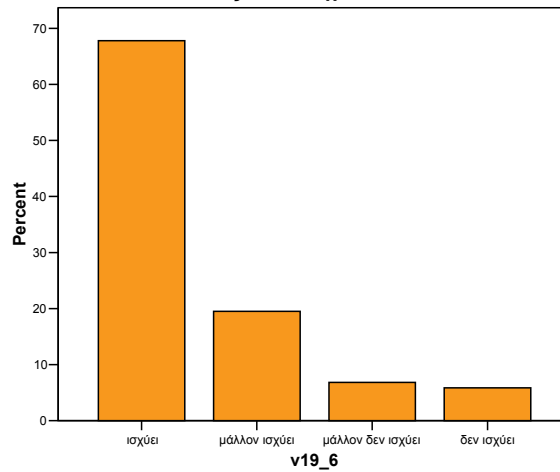
Το οικογενειακό περιβάλλον των Ρομά ενοχοποιείται πολύ συχνά ως περιβάλλον που δεν ενθαρρύνει τις προσπάθειες του παιδιού για μάθηση και για προσαρμογή στη ζωή του σχολείου. Πέντε ερωτήσεις ελέγχουν τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών στον τομέα αυτόν, προκειμένου να εντοπιστούν πεδία για τα οποία είναι αναγκαίες επιμορφωτικές παρεμβάσεις του Προγράμματος.

Στην πρώτη ερώτηση ο εκπαιδευτικός καλείται να τοποθετηθεί απέναντι σε μια συνηθισμένη άποψη, σύμφωνα με την οποία η προσαρμογή και η πορεία ένταξης των Ρομά μαθητών στο σχολείο θα ήταν καλύτερη, αν το οικογενειακό περιβάλλον σταματούσε να τους επηρεάζει αρνητικά. Οι εκπαιδευτικοί υιοθετούν την άποψη αυτή σε ποσοστό 95, 6 %:



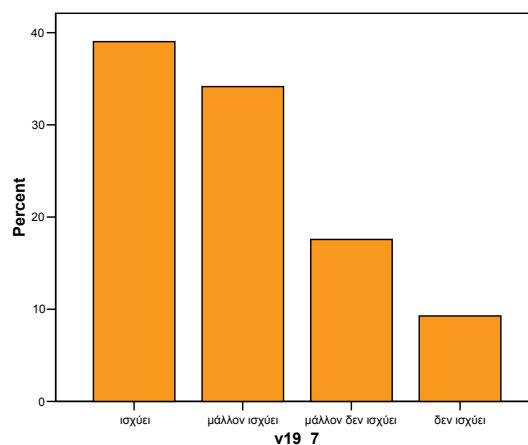
Η δεύτερη ερώτηση σχετικά με το θέμα αφορά τις εμπειρίες εκπαιδευτικών με Ρομά μαθητές οι οποίοι επηρεάστηκαν αρνητικά από το περιβάλλον προέλευσης, με αποτέλεσμα να διακοπεί η εξέλιξη μιας επιτυχημένης προσαρμογής. Ποσοστό 87,3 % των εκπαιδευτικών δηλώνουν ότι βίωσαν τέτοιες περιπτώσεις.

Μου έχουν τύχει περιπτώσεις Ρομά μαθητών που είχαν καλή προσαρμογή στο σχολείο, αλλά η εξέλιξη αυτή διακόπηκε από λανθασμένες αποφάσεις των γονέων να αποσύρουν το παιδί τους από το σχολείο



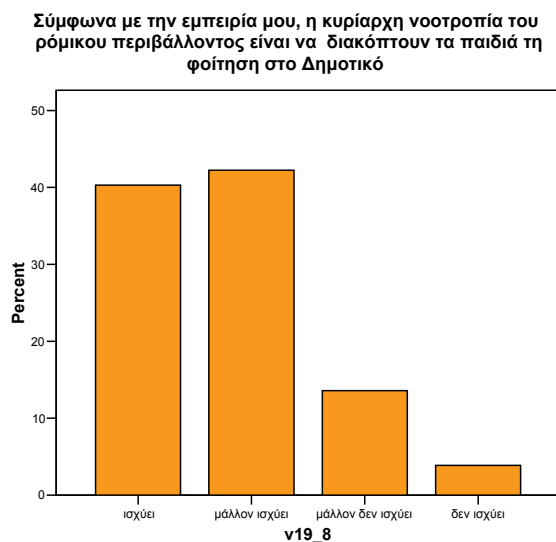
Η Τρίτη ερώτηση αναφέρεται στην εντύπωση που έχει ο εκπαιδευτικός για την κουλτούρα του ρόμικου περιβάλλοντος ως παράγοντα εχθρικού στη μόρφωση των κοριτσιών. Ποσοστό 73,2 % των εκπαιδευτικών του δείγματος συμφωνούν με αυτόν τον χαρακτηρισμό της ρόμικης κουλτούρας:

Σύμφωνα με την εμπειρία μου, η κουλτούρα του ρόμικου περιβάλλοντος δεν βλέπει με καλό μάτι την εκπαίδευση των κοριτσιών

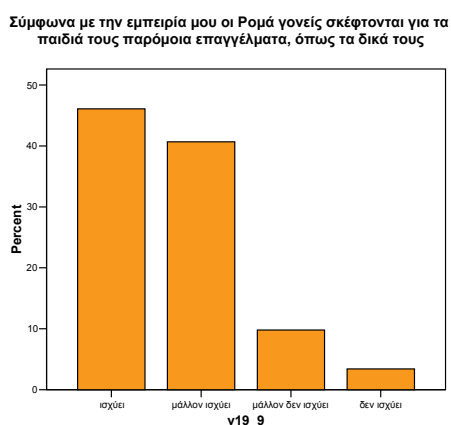


Η τέταρτη ερώτηση αφορά τη γνώμη των εκπαιδευτικών ως προς το αν η ρόμικη κουλτούρα ευνοεί τη διακοπή της φοίτησης από το σχολείο

(Δημοτικό). Υψηλό είναι το ποσοστό των εκπαιδευτικών (82,5 %) που υιοθετούν αυτή τη θέση:



Η τελευταία ερώτηση με την οποία σχολιάζεται εκ μέρους των εκπαιδευτικών η κουλτούρα του οικογενειακού περιβάλλοντος των Ρομά μαθητών αφορά την αναπαραγωγή των οικονομικών ρόλων και σχέσεων των Ρομά. Έτσι ποσοστό 86,8 % των εκπαιδευτικών δέχονται ότι οι Ρομά γονείς σκέφτονται για τα παιδιά τους παρόμοια επαγγέλματα όπως και τα δικά τους:

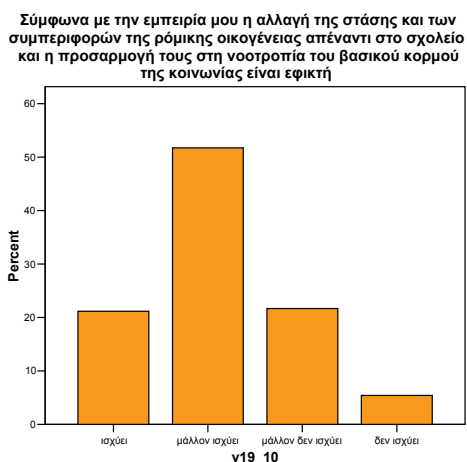


Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών στις προηγούμενες πέντε ερωτήσεις δείχνει επίσης ότι οι εκπαιδευτικοί δείχνουν μια τάση γενίκευσης σε ό,τι αφορά την ρόμικη κουλτούρα και το περιεχόμενό της. Τούτο σημαίνει

ότι είναι απαραίτητο να διοργανωθούν επιμορφωτικές ενότητες στις οποίες να τίγεται το ζήτημα των κοινωνικών προκαταλήψεων για τα περιβάλλοντα προέλευσης των Ρομά μαθητών.

5.3 Παρέμβαση σε επίπεδο οικογένειας

Οι εκπαιδευτικοί παραμένουν αισιόδοξοι, ανεξάρτητα από τα λανθασμένα στερεότυπα που έχουν ορισμένοι από αυτούς γύρω από τους Τσιγγάνους. Έτσι ποσοστό 72,9 % δέχονται τελικά ότι είναι εφικτή η αλλαγή της στάσης και η αλλαγή νοοτροπίας του Ρομά γονέα και προσαρμογή της στον βασικό κορμό της κοινωνίας.

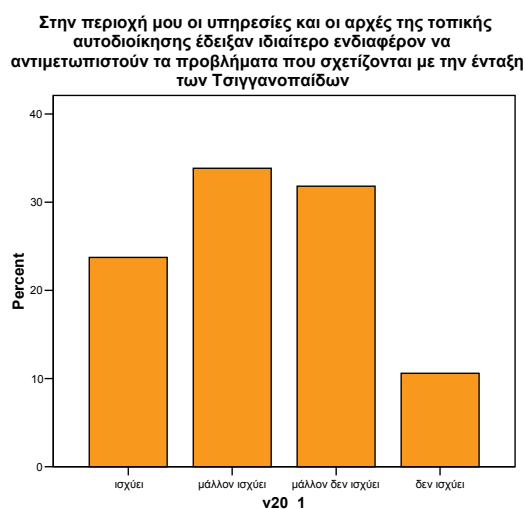


6. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην ενταξιακή διαδικασία

Η τοπική αυτοδιοίκηση εμπλέκεται θεσμικά στη διαδικασία της ένταξης με διάφορους τρόπους. Ο πιο σημαντικός είναι οι εκπαιδευτικές της αρμοδιότητες. Τον ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης στην ενταξιακή πορεία του Ρομά μαθητή ανιχνεύσαμε με τη βοήθεια τριών ερωτήσεων προς τους εκπαιδευτικούς.

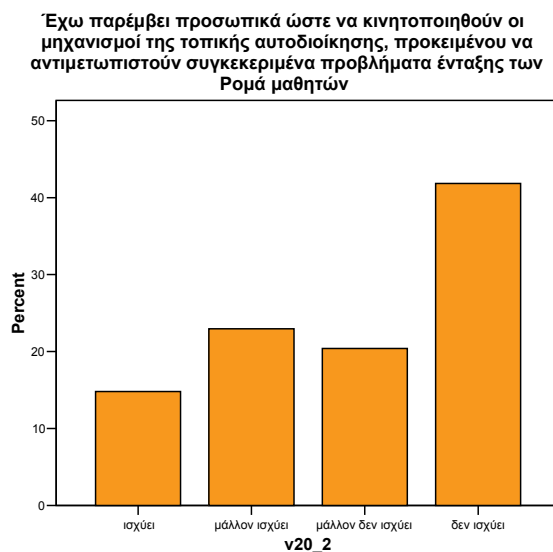
6.1 Θετικές εμπειρίες

Η πρώτη αφορά τη θετική δράση της τοπικής αυτοδιοίκησης, δηλαδή την ενεργοποίησή της για την ενίσχυση της καινοτομίας στην περιοχή ευθύνης της. Ποσοστό 57,6 % των εκπαιδευτικών έχουν θετικές εμπειρίες σχετικά με τις πρωτοβουλίες και τις προσπάθειες της τοπικής αυτοδιοίκησης:



6.2 Ο εκπαιδευτικός ως ενισχυτής του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης

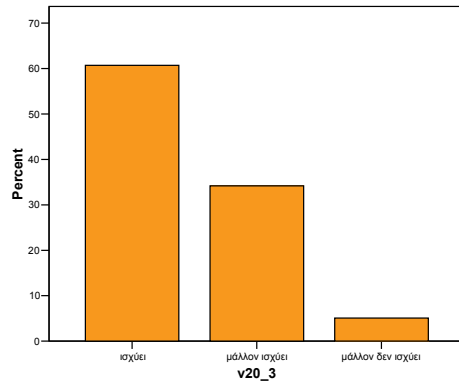
Η δεύτερη ερώτηση αναφέρεται στο ρόλο του εκπαιδευτικού ως εμπυκωτή των προσπαθειών της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος σε ποσοστό 37,8 % δηλώνουν ότι οι ίδιοι διέθεσαν κόπο και χρόνο προκειμένου η τοπική αυτοδιοίκηση να μπορέσει να αντιμετωπίσει προβλήματα ένταξης των Τσιγγανοπαίδων:



6.3 Προτάσεις για το Πρόγραμμα

Η τρίτη ερώτηση αφορά τις απόψεις των εκπαιδευτικών για το Πρόγραμμα, ώστε να αντιμετωπιστούν τυχόν προβλήματα, αδράνειες και τριβές από την πλευρά της τοπικής αυτοδιοίκησης. Εξαιρετικά υψηλό είναι το ποσοστό των εκπαιδευτικών (94,9 %) οι οποίοι πιστεύουν ότι η επαφή του Προγράμματος με την τοπική αυτοδιοίκηση μέσω των τοπικών συνεργατών του πρέπει να γίνει πιο συστηματική:

Η επαφή του Προγράμματος, μέσω των τοπικών και των περιφερειακών του συνεργατών, με τις αρχές της τοπικής αυτοδιοίκησης πρέπει να γίνει ακόμη πιο συστηματική



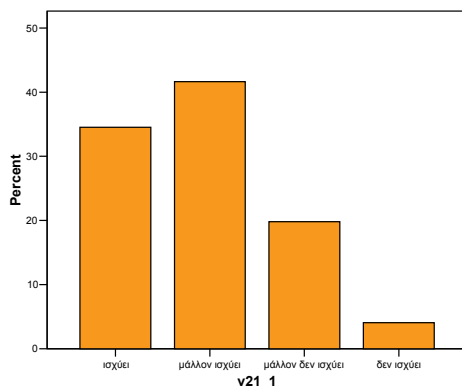
7. Η ενταξιακή πορεία των Ρομά μαθητών και η μαθητική κοινότητα

Η ομάδα των μαθητών στην οποία καλούνται να ενταχθούν οι Ρομά μαθητές είναι η μαθητική κοινότητα του συγκεκριμένου σχολείου στο οποίο φοιτούν. Στη μαθητική κοινότητα όμως ενδέχεται να υπάρχουν ήδη αρνητικές στάσεις και προκατάληψη εναντίον των μαθητών με ρόμικη προέλευση προερχόμενες από την οικογένεια και άλλους αμφίβολης ποιότητας χώρους κοινωνικοποίησης. Οι εκπαιδευτικοί ρωτήθηκαν αν σύμφωνα με την εμπειρία τους η μαθητική κοινότητα με τον τρόπο που λειτουργεί συμβάλλει θετικά ή αρνητικά στην όλη ενταξιακή διαδικασία και αν υπάρχουν εκεί στάσεις και συμπεριφορές μαθητών οι οποίες επιβραδύνουν την ένταξη. Από την επεξεργασία των απαντήσεων των εκπαιδευτικών στις ερωτήσεις αυτές διαφαίνεται το αρνητικό φορτίο της μαθητικής κοινότητας αναφορικά με τα στερεότυπα για τους Ρομά τα οποία η κοινωνία έχει ήδη προλάβει να μεταβιβάσει στα παιδιά πριν το σχολείο αρχίσει να εκδηλώνει τον παιδευτικό του ρόλο.

7.1 Ο ρόλος των στερεοτύπων και της προκατάληψης στις διαπροσωπικές σχέσεις των μαθητών

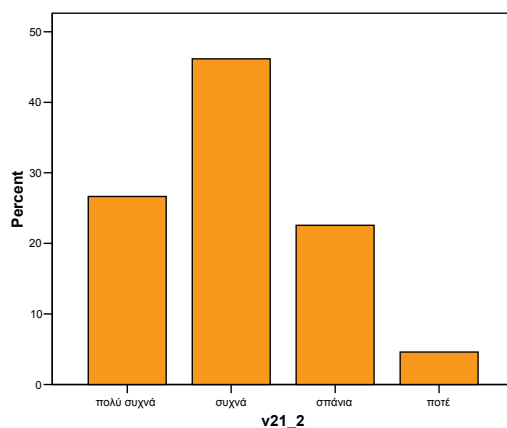
Υψηλό είναι το ποσοστό των εκπαιδευτικών (76,1 %) που δέχονται ότι η κοινωνική προκατάληψη για τους Ρομά έχει ήδη περάσει στις συνειδήσεις των μαθητών πριν από το σχολείο, όπως δείχνει το ακόλουθο γράφημα:

Οι προκαταλήψεις που υπάρχουν στην κοινωνία για τους Τσιγγάνους έχουν περάσει ήδη και στους μαθητές



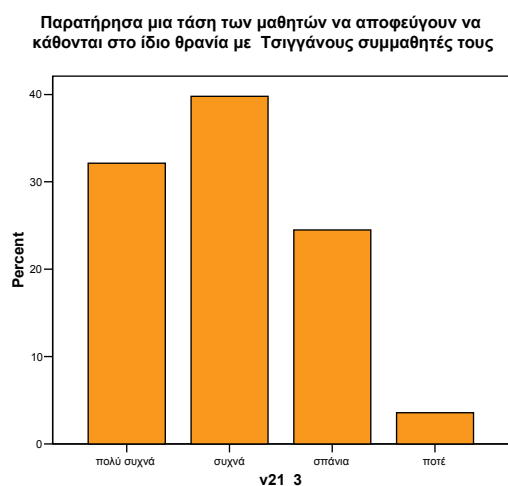
Τάσεις αποστασιοποίησης μαθητών του σχολείου από τους Ρομά συμμαθητές τους έχει βιώσει το 72,8 % των εκπαιδευτικών, κάτι που σημαίνει ότι υπάρχει ένα έλλειμμα κοινωνικής μάθησης από την πλευρά των μη-Ρομά μαθητών αναφορικά με την ενταξιακή διαδικασία για τους συμμαθητές τους με ρόμικη προέλευση:

Έχω δει στο σχολείο τάσεις αποστασιοποίησης των μαθητών από τους συμμαθητές τους με ρόμικη προέλευση



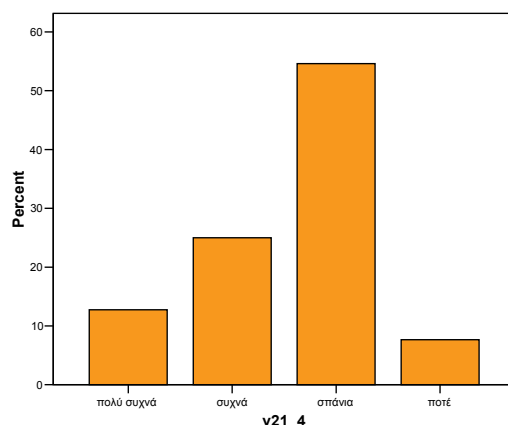
Τάση μαθητών του σχολείου να αποφεύγουν να κάθονται στο ίδιο θρανίο με τους Ρομά συμμαθητές τους έχει παρατηρήσει ένα επίσης αρκετά υψηλό ποσοστό (72,8 %) εκπαιδευτικών, κάτι που ενισχύει την ανάγκη

για βελτίωση του τρόπου αντίληψης των διαφορών, και ειδικά της ρόμικης προέλευσης, εκ μέρους των μη-Ρομά μαθητών:



Η αποτύπωση αρνητικών εμπειριών που αφορούν τη μαθητική κοινότητα συνεχίζεται με την καταγραφή επιθετικής συμπεριφορά από μη-Ρομά μαθητές απέναντι σε μαθητές με ρόμικη καταγωγή. Παρότι το ποσοστό των εκπαιδευτικών που έχουν βιώσει τέτοιες καταστάσεις (37,8 %) είναι κατά πολύ χαμηλότερο σε σύγκριση με τα προηγούμενα υψηλά ποσοστά, παραμένει εν τούτοις ένα υπολογίσιμο ποσοστό δηλωτικό της ύπαρξης στο πεδίο της μαθητικής κοινότητας ενός προβλήματος σχετιζόμενου με αρνητική προκατάληψη εναντίον των Ρομά μαθητών.

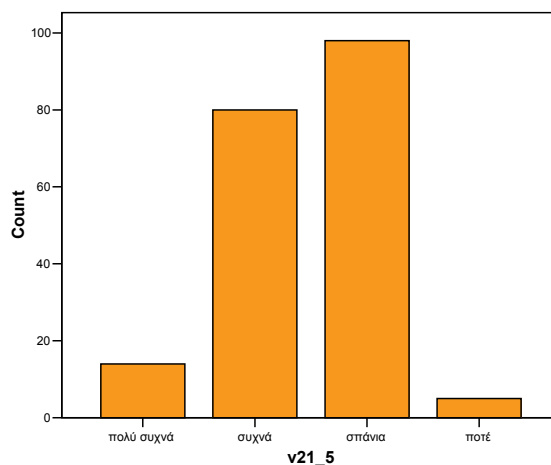
Παρατήρησα μια επιθετική συμπεριφορά ορισμένων μαθητών του σχολείου απέναντι σε συμμαθητές τους Τσιγγάνους



7.2 Θετικές αλλαγές

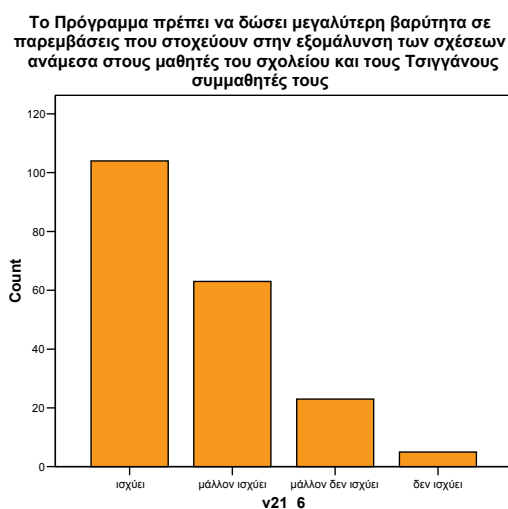
Τα αρνητικά φαινόμενα που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί του δείγματος σε σχέση με τη μεταχείριση Ρομά μαθητών εκ μέρους ορισμένων συμμαθητών τους δεν σημαίνουν ότι η σχολική ζωή παρουσιάζει μόνον αρνητικές πτυχές. Φιλικές και συνεργατικές συμπεριφορές των μη-Ρομά μαθητών προς τους συμμαθητές τους με ρόμικη καταγωγή φαίνεται ότι είναι στην ημερήσια διάταξη. Αυτό τουλάχιστον δηλώνει ο ένας στους δύο ερωτηθέντες εκπαιδευτικούς (ποσοστό 47, 7 %):

Παρατήρησα μια φιλική και συνεργατική συμπεριφορά μαθητών του σχολείου απέναντι σε Τσιγγάνους συμμαθητές τους



7.3 Προτάσεις για το Πρόγραμμα στον τομέα των διαπροσωπικών σχέσεων ανάμεσα στους μαθητές

Είναι αναμενόμενο μετά από τις εμπειρίες αυτές οι εκπαιδευτικοί (ποσοστό 85,6 %) να συμφωνούν για την αναγκαιότητα παρεμβάσεων του Προγράμματος οι οποίες εστιάζουν στη βελτίωση των διαπροσωπικών σχέσεων ανάμεσα στους μαθητές:



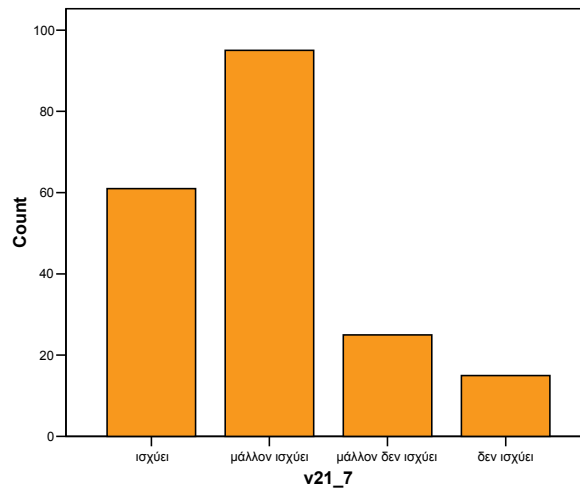
8. Ο ρόλος του συλλόγου γονέων στην ενταξιακή διαδικασία

Από την έναρξη της παρέμβασης για τη σχολική ένταξη των Ρομά μαθητών το έτος 1997 μέχρι σήμερα έχει καταδειχθεί η σημασία των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων για την επιτάχυνση ή επιβράδυνση της ενταξιακής πορείας των μαθητών. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία ο σύλλογος γονέων έχει δικαίωμα παρέμβασης σε μια σειρά από ζητήματα γύρω από τη λειτουργία του: από τις συνθήκες υγιεινής μέχρι το μαθησιακό αποτέλεσμα και την πραγμάτωση του εκπαιδευτικού έργου. Η στάση του συλλόγου γονέων σε ένα σχολείο στο οποίο υλοποιείται η καινοτομία για τους Ρομά μαθητές μέσα στο χρόνο είναι και ένας έμμεσος δείκτης του κατά πόσον οι γονείς έχουν αποδεχθεί την παρουσία Ρομά μαθητών στο σχολείο, πόσο ενισχύουν την ένταξή τους σε αυτό και πόσο στηρίζουν την όλη μαθησιακή προσπάθεια. Οι 209 εκπαιδευτικοί του δείγματος είχαν την ευκαιρία να αποτυπώσουν την εμπειρία τους σχετικά με το ζήτημα αυτό απαντώντας σε πέντε διαφορετικές ερωτήσεις κάθε μία από τις οποίες θίγει και μια διαφορετικής πτυχής του όλου θέματος της συμβολής των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων στην εκπαιδευτική ένταξη των Ρομά μαθητών.

8.1 Θετικές εμπειρίες

Η πρώτη ερώτηση αναφέρεται στις θετικές εμπειρίες των εκπαιδευτικών με τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων ως προς την ένταξη των Ρομά μαθητών. Το επόμενο γράφημα δείχνει ότι η κατάσταση με τους συλλόγους των γονέων σήμερα, αν συγκριθεί με την αντίστοιχη στην πρώτη φάση του Προγράμματος, έχει αλλάξει προς το θετικότερο, καθώς κατά κανόνα ο εκπαιδευτικός βιώνει στο σχολείο του θετική συμβολή των συλλόγων γονέων σχετικά με την ένταξη των Ρομά μαθητών.

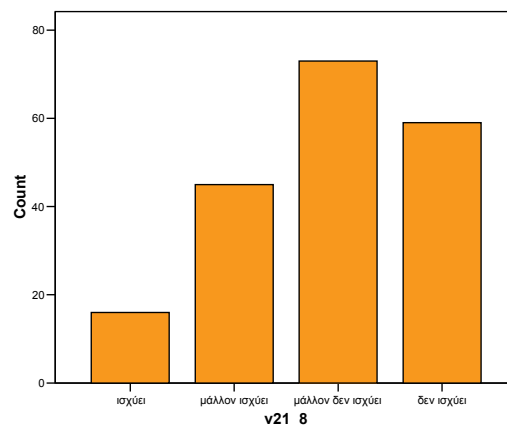
Ο σύλλογος γονέων και κηδεμόνων του σχολείου μου είδε με θετικό πνεύμα την προσπάθεια να ενταχθούν τα Τσιγγάνοπαιδα στο σχολείο



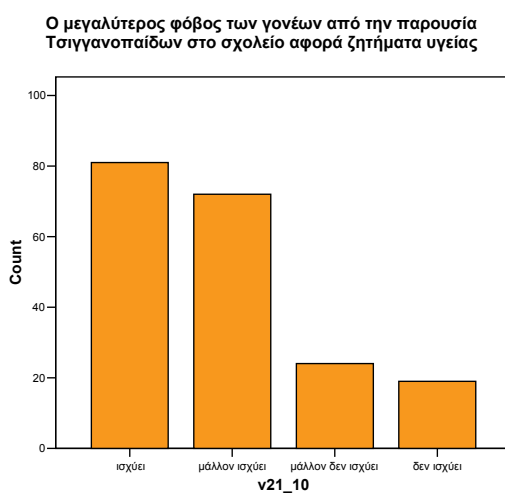
8.2 Αντιστάσεις

Παρότι η κατάσταση αναφορικά με τη στάση των συλλόγων γονέων έχει διαφοροποιηθεί αρκετά, παραμένουν ακόμη κάποια προβλήματα. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι ένα υπολογίσιμο ποσοστό εκπαιδευτικών (31,6 %) έχει την εμπειρία ότι μέσα στο σύλλογο γονέων και κηδεμόνων του σχολείου τους υπάρχουν ακόμη αντιστάσεις σχετικά με την ένταξη των Ρομά μαθητών.

Μέσα στο σύλλογο γονέων και κηδεμόνων αναπτύχθηκαν αντιδράσεις σχετικά με την ένταξη των Τσιγγάνων μαθητών στο σχολείο

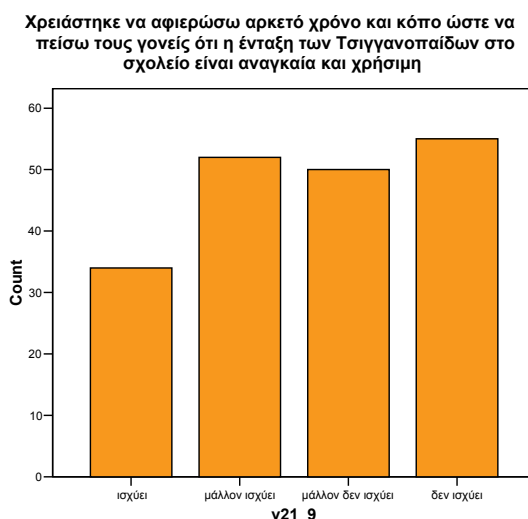


Η εμπειρία από την υλοποίηση του Προγράμματος έχει δείξει ότι τις περισσότερες φορές οι αντιστάσεις του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων εστιάζονται σε δύο περιοχές: στην προσαρμογή της διδακτικής προσφοράς του σχολείου στο μαθησιακό επίπεδο των αδύνατων μαθητών με αποτέλεσμα την επιβράδυνση του ρυθμού μάθησης για τους υπόλοιπους μαθητές και στα προβλήματα υγείας. Σε ό,τι αφορά το δεύτερο, οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών του δείγματος το επιβεβαιώνουν πλήρως: υπάρχουν γονείς στα σχολεία οι οποίοι ανησυχούν – αυτό τουλάχιστον δηλώνουν – για την υγεία των παιδιών τους και συνδέουν την παρουσία Ρομά μαθητών στο σχολείο με την εμφάνιση προβλημάτων υγείας. Το επόμενο γράφημα είναι ενδεικτικό για τους φόβους αυτούς των γονέων, έτσι όπως τους προσλαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί του σχολείου. Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος σε ποσοστό 78,1 % επιβεβαιώνουν ότι ο κύριος φόβος των γονέων σχετικά με την παρουσία μαθητών ρόμικης καταγωγής στο σχολείο αφορά θέματα υγείας:



8.3 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού ως ενισχυτή των ενταξιακών προσπαθειών του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων

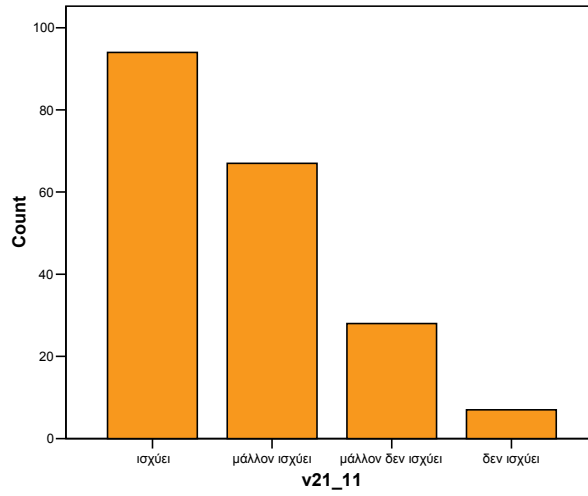
Το γεγονός ότι στους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων υπάρχουν ακόμη αντιστάσεις σχετικά με την παρουσία και φοίτηση στο σχολείο μαθητών με ρόμικη προέλευση θέτει ένα πρόσθετο εμπόδιο στην ενταξιακή πορεία και οδηγεί τους εκπαιδευτικούς στην ανάληψη πρωτοβουλιών για την άρση των εμποδίων. Έτσι ποσοστό 45 % των εκπαιδευτικών δηλώνουν ότι χρειάστηκε να αφιερώσουν χρόνο ειδικά για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος.



8.4 Προτάσεις για το Πρόγραμμα

Οι εμπειρίες αυτές των εκπαιδευτικών από τη στάση και τη δράση των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων του σχολείου τους οδηγεί στο να προτείνουν μέτρα για την αλλαγή της στάσης των γονέων απέναντι στην καινοτομία. Με ποσοστό 82,1 % οι εκπαιδευτικοί του δείγματος τάσσονται υπέρ της ενεργοποίησης του Προγράμματος στον τομέα αυτό, όπως δείχνει το ακόλουθο γράφημα.

Το Πρόγραμμα πρέπει να δώσει μεγαλύτερο βάρος σε παρεμβάσεις που αποσκοπούν στη διαμόρφωση θετικής στάσης στους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων απέναντι στους Τσιγγάνους



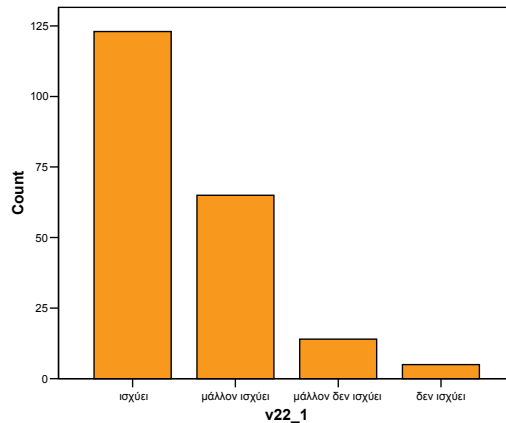
9. Αποτίμηση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του Προγράμματος

Μια καινοτομία που πηγάζει από το ίδιο το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, όπως αυτή για την ένταξη των μαθητών με ρόμικη προέλευση, εμπεριέχει και κατευθύνεται από μια συγκεκριμένη παιδαγωγική λογική. Η συγκεκριμένη ενισχυτική παρέμβαση αποσκοπεί στη διευκόλυνση της φοίτησης των μαθητών με ρόμικη καταγωγή στο σχολείο – τουλάχιστον στην υποχρεωτική βαθμίδα – με αιχμή την άμβλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων. Γι αυτό το λόγο τα μέτρα που εντάσσονται στο Πρόγραμμα αποσκοπούν κατ' αρχήν στην εξουδετέρωση των ανασταλτικών παραγόντων οι οποίοι επιβραδύνουν ή και αποτρέπουν την ένταξη. Η επιλογή όμως της πολιτείας για την παιδαγωγική φιλοσοφία που διέπει τη συγκεκριμένη καινοτομία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης δεν γίνεται κατ' ανάγκην και επιλογή των εκπαιδευτικών οι οποίοι την υλοποιούν εξ αιτίας της σχέσης υπαγωγής των εκπαιδευτικών της πράξης στο υπουργείο. Για το λόγο αυτό ενσωματώθηκαν στο ερωτηματολόγιο τέσσερις ερωτήσεις σχετικά με τον προσανατολισμό του Προγράμματος για τη σχολική ένταξη των Ρομά μαθητών. Από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών στις ερωτήσεις αυτές διαπιστώνεται η στάση τους απέναντι στον παιδαγωγικό προσανατολισμό της καινοτομίας.

9.1 Αποτίμηση της ενταξιακής επιλογής

Οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να σχολιάσουν πρώτα την ενταξιακή λύση στο πρόβλημα της εκπαίδευσης των μαθητών με ρόμικη καταγωγή. Σύμφωνα με τη λύση αυτή, η εθνοτική ή άλλη επί μέρους ταυτότητα των παιδιών δεν συνιστά λόγο για εκπαιδευτική παρέκκλιση, δηλαδή για υιοθέτηση ειδικών προγραμμάτων και τη λειτουργία ειδικών σχολείων προσαρμοσμένων, υποτίθεται, στη φύση και τις ανάγκες της ομάδας. Η απάντηση των εκπαιδευτικών είναι πολύ καθαρή: με ποσοστό 90,8 % τάσσονται υπέρ της ισχύουσας παιδαγωγικής γραμμής του Υπουργείου Παιδείας, σύμφωνα με την οποία στο επίκεντρο βρίσκεται ο μαθητής ως πολίτης και όχι ως μέλος μειονοτικής ομάδας:

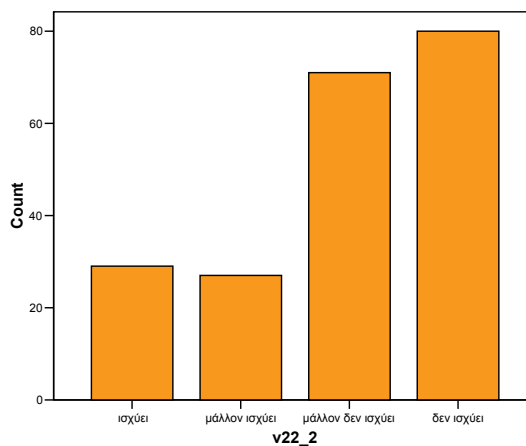
Η ένταξη των Τσιγγανοπαίδων σε κανονικές τάξεις και η προσφορά ενισχυτικής διδασκαλίας όπου χρειάζεται είναι η ενδειγμένη εκπαιδευτική λύση στο πρόβλημα της ένταξης



9.2 Αποτίμηση της επιλογής του διαχωρισμού

Η επιλογή του διαχωρισμού στηρίζεται πάνω στη σκέψη ότι άτομα που ανήκουν σε συγκεκριμένες ομάδες με πολιτισμικές και γλωσσικές ιδιαιτερότητες χρειάζονται ειδικές εκπαιδευτικές λύσεις, διαφορετικές από το ενιαίο σχολείο, προκειμένου να προστατέψουν και να διαωρίσουν την ιδιαιτερότητά τους. Ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς του δείγματος υπάρχει ένα ποσοστό της τάξεως του 27,1 % οι οποίοι βλέπουν θετικά τέτοιου είδους λύση στο πρόβλημα της εκπαίδευσης των παιδιών των Ελλήνων Ρομά, όπως φαίνεται από το ακόλουθο γράφημα:

Η δημιουργία ξεχωριστών τάξεων με Τσιγγάνους μαθητές ίσως είναι πιο αποτελεσματικό μέτρο



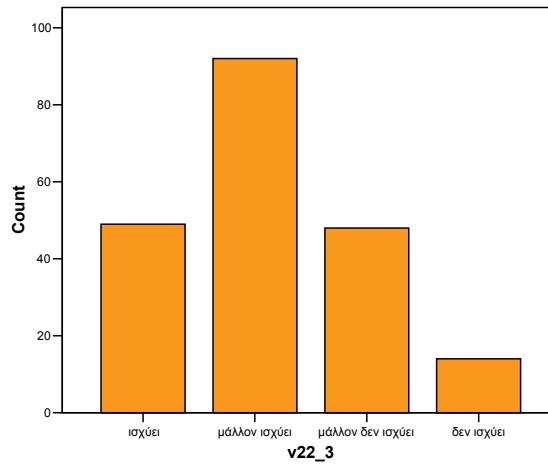
Βεβαίως το ερώτημα είναι διατυπωμένο με επιφύλαξη και εστιάζει στην αποτελεσματικότητα μια τέτοιας λύσης, όχι τόσο στο κατά πόσον μια επιλογή εκπαιδευτικού διαχωρισμού είναι από παιδαγωγικής πλευράς θεμιτή.

9.3 Αποτίμηση της αξιοποίησης πολιτισμικών στοιχείων του περιβάλλοντος των μαθητών

Η ενταξιακή επιλογή θέλει όλα τα παιδιά στο ίδιο σχολείο με το ίδιο σχολικό πρόγραμμα. Δεν αποκλείει όμως τον εμπλουτισμό του σχολικού προγράμματος με στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας της ομάδας-στόχου. Αντίθετα, μια εθνοτική λογική δίνει έμφαση στην πολιτισμική διαφορά την οποία θεωρεί ζωτικής σημασίας για την πρόοδο του μαθητή. Για το λόγο αυτό οι εκπαιδευτικοί ρωτήθηκαν αν είναι θετικό στοιχείο η έμφαση στην πολιτισμική διαφορά και αν η διδασκαλία της Ρομανί πρέπει να είναι υποχρεωτική για τους Ρομά μαθητές. Η επεξεργασία των απαντήσεων που έδωσαν στα ερωτήματα αυτά έδωσε τα στοιχεία που παρουσιάζονται πιο κάτω και αφορούν τόσο την πολιτισμική ταυτότητα των Ρομά, όσο και τη διδασκαλία της Ρομανί.

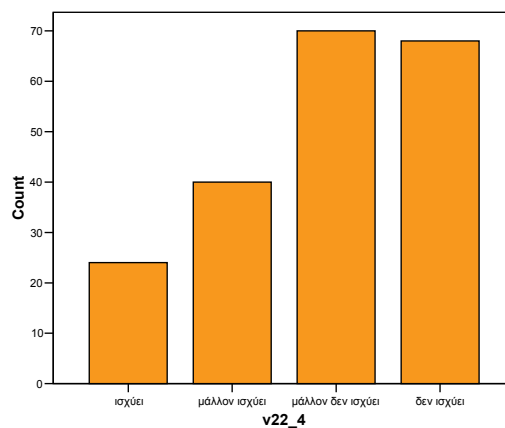
Σε ό,τι αφορά την έμφαση στην πολιτισμική ταυτότητα των Ρομά, ποσοστό 69,5 % των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη ρόμικη κουλτούρα, κάτι που παραπέμπει στην υιοθέτηση κατ' ουσίαν ενός πολιτισμοκεντρικού μοντέλου διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, στο οποίο τονίζεται ιδιαίτερα η σημασία της ανάδειξης της πολιτισμικής διαφοράς στο σχολείο.

Στη διδασκαλία με μεθιτές με ρόμικη προέλευση πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην τσιγγάνικη κουλτούρα



Με διαφορετικό τρόπο αντιδρούν οι εκπαιδευτικοί σε ό,τι αφορά την υποχρεωτικότητα της διδασκαλίας της Ρομανί στο σχολείο. Εδώ δεν φαίνεται να υιοθετούν μια εθνοτική λύση, με την έννοια της υποχρεωτικής παρουσίας του βασικότερου διακριτού στοιχείου της ρόμικης κουλτούρας, δηλαδή της γλώσσας των Ρομά. Το αντίστοιχο ποσοστό των εκπαιδευτικών που επιθυμούν την υποχρεωτική διδασκαλία της Ρομανί είναι 31,7 %, όπως δείχνει το επόμενο γράφημα:

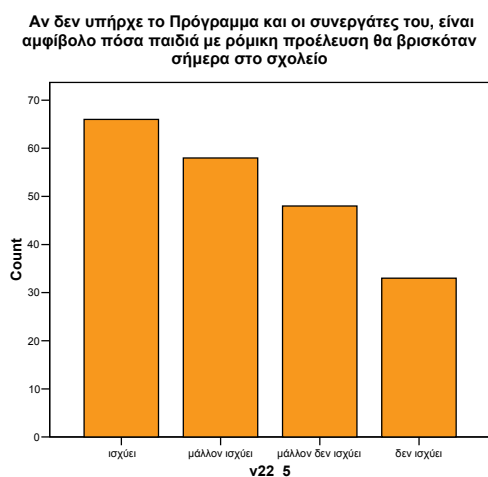
Η διδασκαλία της Ρομανί γλώσσας στα παιδιά των Τσιγγάνων πρέπει να είναι υποχρεωτική



9.4 Αποτίμηση της καινοτομίας συνολικά

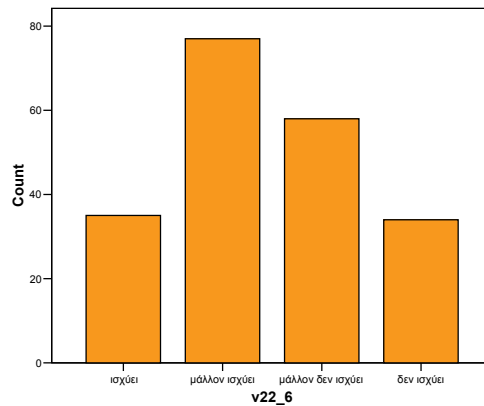
Προκειμένου να γίνει μια συνολική αποτίμηση της καινοτομίας εκ μέρους των εκπαιδευτικών τους δόθηκαν τρεις γενικές ερωτήσεις, δύο από τις οποίες εστιάζουν στη σημασία που έχει η πρωτοβουλία του Υπουργείου να συγκροτήσει μια εκπαιδευτική παρέμβαση για την ένταξη των Ρομά μαθητών, ενώ η άλλη αφορά το ρόλο που κατά την άποψη των εκπαιδευτικών έχει το επίδομα που χορηγείται στις οικογένειες με χαμηλό εισόδημα και το οποίο συνδέεται με την παρουσία των παιδιών στο σχολείο.

Υψηλό είναι το ποσοστό των εκπαιδευτικών (60,5 %) που δέχονται ότι αν δεν υπήρχε η καινοτομία και οι συνεργάτες με τους οποίους αυτή συνδέεται, δεν είναι βέβαιο πόσα παιδιά με ρόμικη καταγωγή θα βρισκόταν σήμερα στο σχολείο.



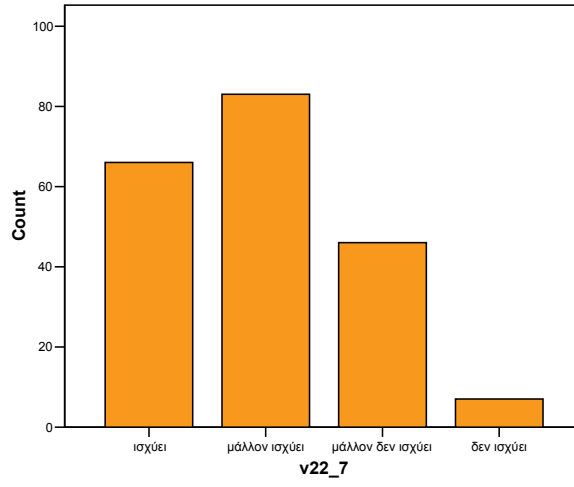
Πιο συγκρατημένοι γίνονται οι εκπαιδευτικοί, όταν γίνεται λόγος αφηρημένα για το Πρόγραμμα Τσιγγανοπαιδών ως του πλέον σημαντικού παράγοντα για τη φοίτηση των Ρομά μαθητών, καθώς μόλις 54,9 % από αυτούς δέχονται ότι αυτό ισχύει σε γενικές γραμμές. Εδώ αρχίζει να φαίνεται ένα έλλειμμα ενημέρωσης των εκπαιδευτικών γύρω από την ιστορία της καινοτομίας και την ραγδαία αλλαγή (μείωση) που επέφερε η καινοτομία του ΥΠΕΠΘ στα ποσοστά διαρροής των Ρομά μαθητών από την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Ο πιο σημαντικός παράγοντας για τη φοίτηση των Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο είναι το Πρόγραμμα του ΥΠΕΠΘ



Το επόμενο γράφημα, όμως, δείχνει πιο καθαρά ότι οι εκπαιδευτικοί (ποσοστό 73,8 %) έχουν μια στρεβλή αντίληψη των πραγμάτων σε ό,τι αφορά την εκτίμηση του επιδόματος που λαμβάνουν οι γονείς απόρων μαθητών και το οποίο η πολιτεία συνδέει με τη φοίτηση των παιδιών σχολικής ηλικίας στο σχολείο. Στην λανθασμένη αυτή εκτίμηση ενδεχομένως να εκφράζεται με άρρητο τρόπο ένα αρνητικό στερεότυπο των εκπαιδευτικών για τα κίνητρα των Ρομά και συγκεκριμένα για την υπαγωγή του μορφωτικού κινήτρου (γνήσιο ενδιαφέρον των γονέων για μόρφωση των παιδιών τους) στο οικονομικό (ενδιαφέρον για την είσπραξη του επιδόματος το οποίο συμπαρασύρει την εκπαίδευση των μαθητών ως «παράπλευρο γεγονός». Ειδικά αυτό το εύρημα εγείρει αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα των δράσεων επιμόρφωσης που οργανώνει το Πρόγραμμα για τους εκπαιδευτικούς και προτείνεται να ενταχθεί στο επιμορφωτικό πρόγραμμα μια ενότητα σχετικά με τα κίνητρα των Ρομά γονέων για την εκπαίδευση των παιδιών τους. Τα ερευνητικά δεδομένα που υπάρχουν σχετικά με το θέμα αυτό βρίσκονται ακριβώς στον αντίποδα της υπόθεσης που κάνει το 73,8 % των εκπαιδευτικών του δείγματος για τα κίνητρα των γονέων να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο.

Ο πιο σημαντικός παράγοντας για τη φοίτηση των Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο είναι το επίδομα που παίρνουν οι γονείς

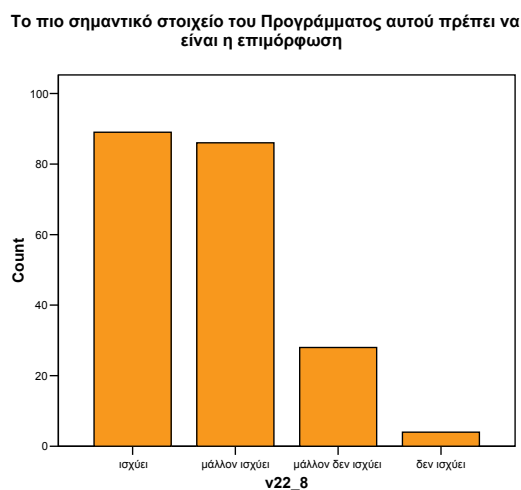


10. Αποτίμηση των επί μέρους πτυχών της καινοτομίας

Πέρα από τη γενική αποτίμηση της καινοτομίας, οι εκπαιδευτικοί εκλήθησαν να σχολιάσουν την αποτελεσματικότητα του προγράμματος σε τέσσερις επί μέρους τομείς και συγκεκριμένα στον τομέα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, στον τομέα του διδακτικού υλικού, στην ενίσχυση και τη στήριξη της οικογένειας και, τέλος, στον ευρύτερο τομέα της δημοσιότητας.

10.1 Ο τομέας της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών

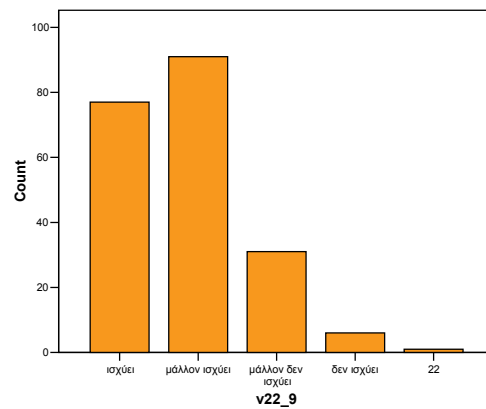
Για το 84,5 % των εκπαιδευτικών η επιμόρφωση πρέπει να είναι το πιο σημαντικό στοιχείο της καινοτομίας, όπως φαίνεται και στο επόμενο γράφημα. Η απάντηση αυτή δείχνει ότι οι εκπαιδευτικοί διαβλέπουν την ανάγκη της απόκτησης γνώσεων και τεχνικών που σχετίζονται με την ένταξη των Ρομά μαθητών.



10.2 Ο τομέας του διδακτικού υλικού

Ίδια περίπου είναι η στάση των εκπαιδευτικών σε ό,τι αφορά τη σημαντικότητα του διδακτικού υλικού για το Πρόγραμμα Τσιγγανοπαίδων. Ποσοστό 81,6 % των εκπαιδευτικών πρεσβεύει τη θέση ότι το πιο σημαντικό στοιχείο του Προγράμματος πρέπει να είναι το διδακτικό υλικό.

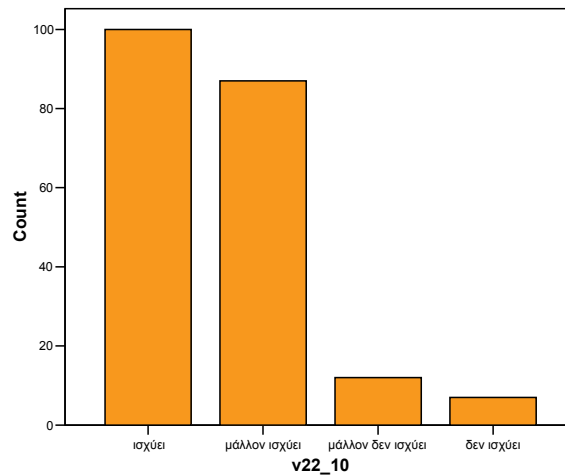
Το πιο σημαντικό στοιχείο του Προγράμματος αυτού πρέπει να είναι το διδακτικό υλικό



10.3 Ενίσχυση και στήριξη της οικογένειας

Η ενίσχυση και η στήριξη της οικογένειας των Ρομά μαθητών υπήρξε από την αρχή της εφαρμογής της καινοτομίας μια από τις κεντρικές πτυχές της. Αυτό υποδηλώνει, άλλωστε, και το ευρύ δίκτυο τοπικών συνεργατών του Προγράμματος σε όλους σχεδόν τους νομούς της χώρας. Η ορθότητα του στόχου αυτού επιβεβαιώνεται με μεγάλη σαφήνεια δέκα χρόνια μετά την έναρξη της καινοτομίας από τους εκπαιδευτικούς του δείγματος, όπως φαίνεται στο γράφημα που ακολουθεί:

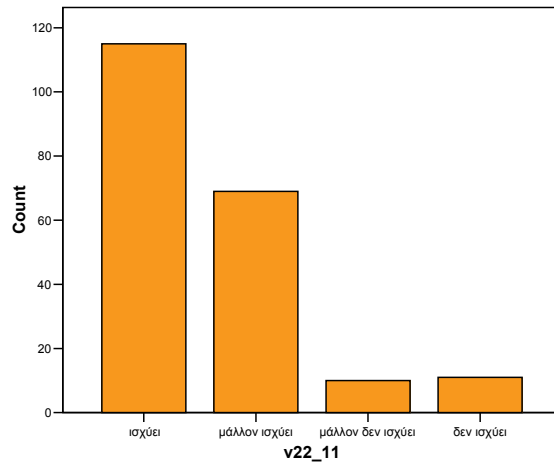
Το πιο σημαντικό στοιχείο του Προγράμματος αυτού πρέπει να είναι η ενίσχυση και η στήριξη της οικογένειας



10.4 Ο τομέας της δημοσιότητας

Ο τομέας της δημοσιότητας αφορά δράσεις του Προγράμματος οι οποίες σχετίζονται με την ενημέρωση του ευρύτερου κοινού γύρω από την ομάδα των Ρομά και στοχεύουν στην αποδόμηση των στερεοτύπων και της προκατάληψης που υπάρχουν στην κοινωνία εναντίον της ομάδας αυτής. Πολύ υψηλό ποσοστό εκπαιδευτικών (89,8 %) ενστερνίζεται τη θέση ότι η καταπολέμηση των αρνητικών στερεοτύπων και της προκατάληψης εναντίον των Ρομά πρέπει να αποτελεί το πιο σημαντικό στοιχείο του Προγράμματος, όπως φαίνεται στο ακόλουθο γράφημα:

Το πιο σημαντικό στοιχείο του Προγράμματος αυτού πρέπει να είναι η καταπολέμηση των αντιστάσεων που εκδηλώνονται σε όλα τα επίπεδα απέναντι στη φοίτηση των Τσιγγανοπαίδων

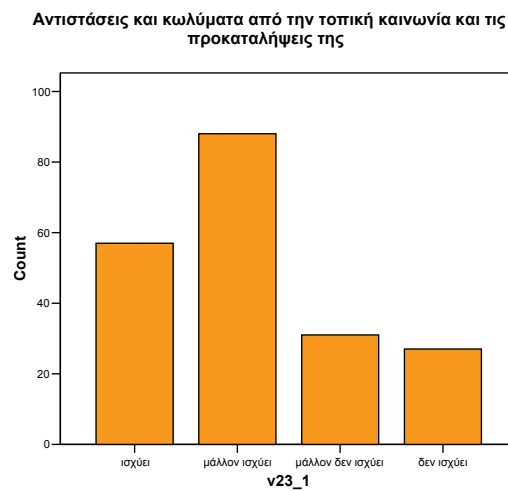


11. Αντιστάσεις και προβλήματα στην ενταξιακή διαδικασία

Οι αντιστάσεις και τα προβλήματα στην ενταξιακή διαδικασία των Ρομά μαθητών που εκλήθησαν να σχολιάσουν οι εκπαιδευτικοί του δείγματος αναφέρονται στην τοπική κοινωνία, την τοπική αυτοδιοίκηση, το εκπαιδευτικό σύστημα και τη λειτουργία του, τους εκπαιδευτικούς, τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων και, τέλος, την κρατική πολιτική απέναντι στους Ρομά.

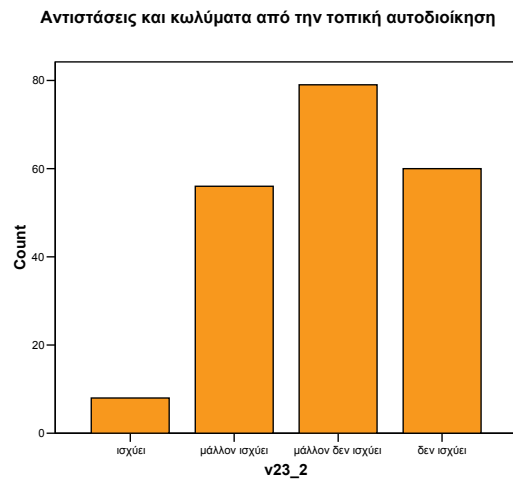
11.1 Η τοπική κοινωνία

Το ποσοστό των εκπαιδευτικών του δείγματος που πιστεύουν ότι οι αντιστάσεις στην προσπάθεια που κάνει το Υπουργείο Παιδείας για την ένταξη των μαθητών με ρόμικη προέλευση δημιουργούνται και σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας βρίσκεται στο 71,4 %, όπως δείχνει το ακόλουθο γράφημα:



11.2 Η τοπική αυτοδιοίκηση

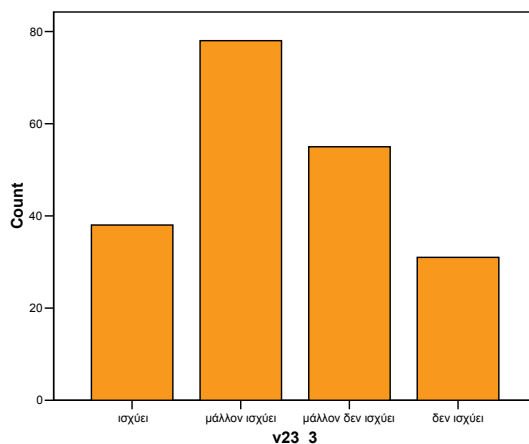
Η τοπική αυτοδιοίκηση συμπεριλαμβάνεται επίσης, σύμφωνα με την εκτίμηση των εκπαιδευτικών, στις περιοχές από τις οποίες προέρχεται η αντίσταση απέναντι στην καινοτομία, όχι όμως κατά προτεραιότητα, όπως δείχνει το χαμηλό ποσοστό του 31,5 % των εκπαιδευτικών που υιοθετούν την άποψη αυτή:



11.3 Το εκπαιδευτικό σύστημα

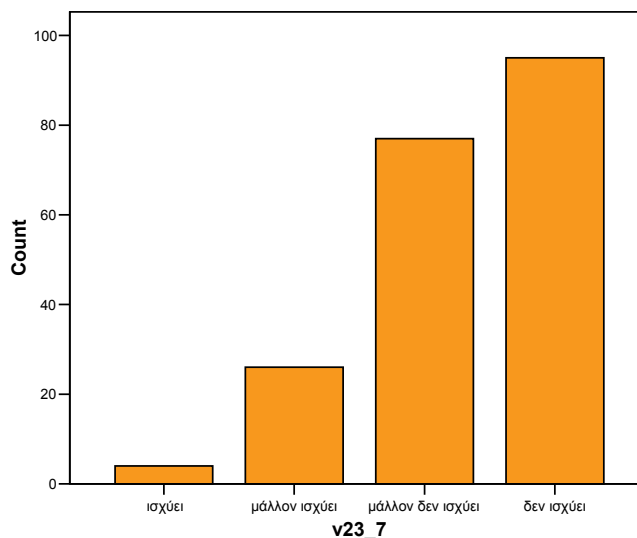
Το εκπαιδευτικό σύστημα και η λειτουργία του δεν είναι αμέτοχα στην προβολή αντιστάσεων εναντίον μιας καινοτομίας που ξεκινά από την κορυφή αυτού του ίδιου του εκπαιδευτικού οργανισμού. Ποσοστό 57,4 % των εκπαιδευτικών του δείγματος υιοθετούν τη θέση αυτή:

Αντιστάσεις και κωλύματα από το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα και τον τρόπο λειτουργίας του



Σε αντιδιαστολή με το ρόλο και την ευθύνη του συστήματος στη δημιουργία εμποδίων για την εκπαιδευτική ένταξη των μαθητών με ρόμικη καταγωγή, οι 202 εκπαιδευτικοί που απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση του ερωτηματολογίου τοποθετούνται με διαφορετικό τρόπο αναφορικά με την ευθύνη του ίδιου του εκπαιδευτικού προσωπικού για το ίδιο θέμα. Έτσι το ποσοστό των εκπαιδευτικών που δέχονται ότι ακόμη και το ίδιο το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου μπορεί να εκδηλώνει αντιστάσεις απέναντι στην καινοτομία είναι 14,9 %:

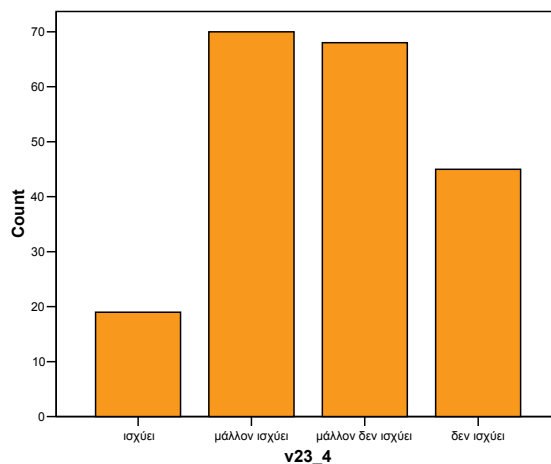
Αντιστάσεις και κωλύματα από το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου



11.4 Σύλλογοι γονέων

Οι αντιρρήσεις των συλλόγων και κηδεμόνων στην παρουσία και τη φοίτηση των Τσιγγανοπαίδων στο ίδιο σχολείο στο οποίο φοιτούν τα παιδιά τους, είναι γνωστές από παλιά. Το γεγονός ότι στους συλλόγους αυτούς δεν εκπροσωπούνται ή σπάνια εκπροσωπούνται Ρομά γονείς, εξηγεί την έκταση και την ένταση των αντιστάσεων στην αρχή της εφαρμογής της καινοτομίας. Οι εκπαιδευτικοί σε ποσοστό 44,1 % πρεσβεύουν δέκα χρόνια μετά την έναρξη της παρέμβασης τη θέση ότι οι σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων αποτελούν εστίες αντίστασης στην καινοτομία:

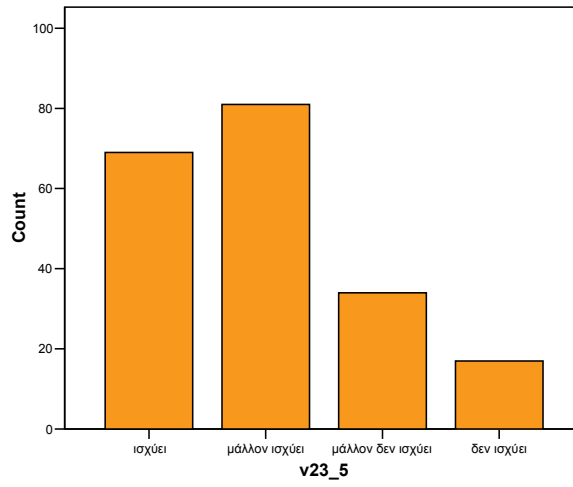
Αντιστάσεις και κωλύματα από τους συλλόγους γονέων και κηδεμόνων



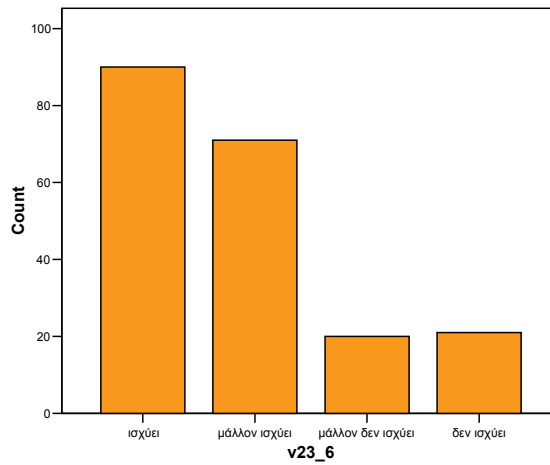
11.5 Κρατική κοινωνική πολιτική

Η ανεπαρκής κρατική πολιτική απέναντι στις οικονομικά και κοινωνικά ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού εκφράζεται κυρίως μέσω της ανεπαρκούς προνοιακής πολιτικής απέναντι στις εν λόγω ομάδες καθώς επίσης και μέσω της αδράνειας αναφορικά με τη διάθεση πόρων για τη βελτίωση των υποδομών στις περιοχές κατοικίας Ρομά οικογενειών. Και στις δύο περιπτώσεις η κρίση των εκπαιδευτικών (ποσοστά 74,6 και 79,7 αντίστοιχα) για την πολιτεία είναι εξαιρετικά αρνητική:

Αντιστάσεις και κωλύματα από την ανεπαρκή κοινωνική και προνοιακή πολιτική απέναντι στους Ρομά



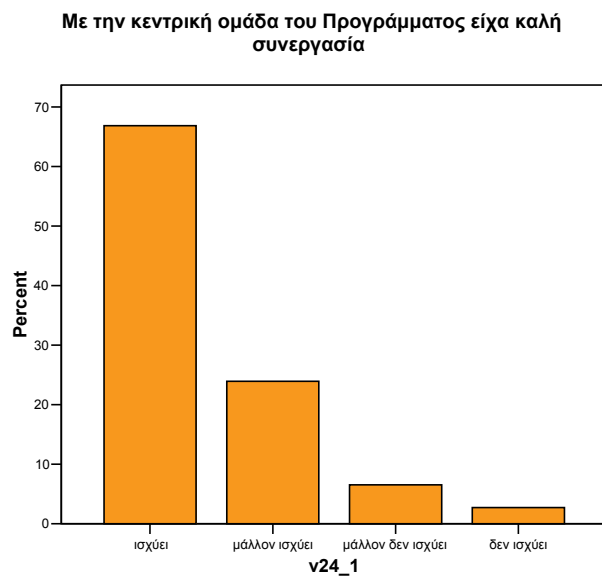
Αντιστάσεις και κωλύματα από την έλλειψη υποδομών (δρόμοι, ύδρευση, ηλεκτρισμός κλπ.) για τους Τσιγγάνους



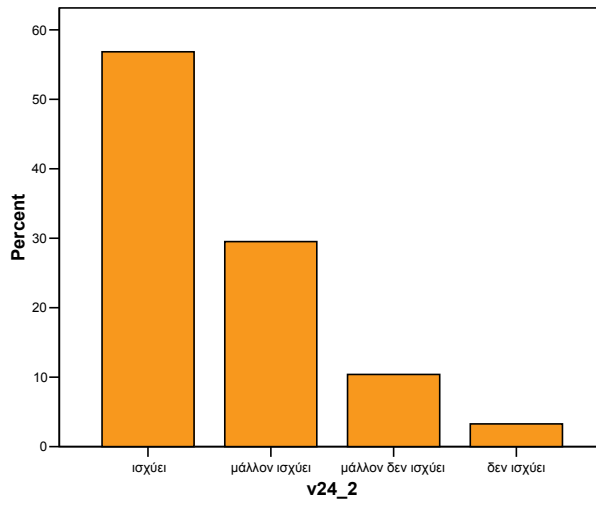
12. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών από τη συμμετοχή στο Πρόγραμμα

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα ευρήματα της εμπειρικής έρευνας αξιολόγησης αναφορικά με τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών στο Πρόγραμμα και πιο συγκεκριμένα σχετικά με την συνεργασία τους με τα διάφορα επίπεδα λειτουργίας του Προγράμματος. Τα επίπεδα αυτά είναι τρία: η επιτελική ομάδα, στην οποία γίνεται ο σχεδιασμός και λαμβάνονται οι κεντρικές πρωτοβουλίες που αφορούν την παιδαγωγική ταυτότητα του Προγράμματος, ο περιφερειακός υπεύθυνος και, τέλος, οι τοπικοί συνεργάτες του Προγράμματος σε κάθε νομό ή περιοχή.

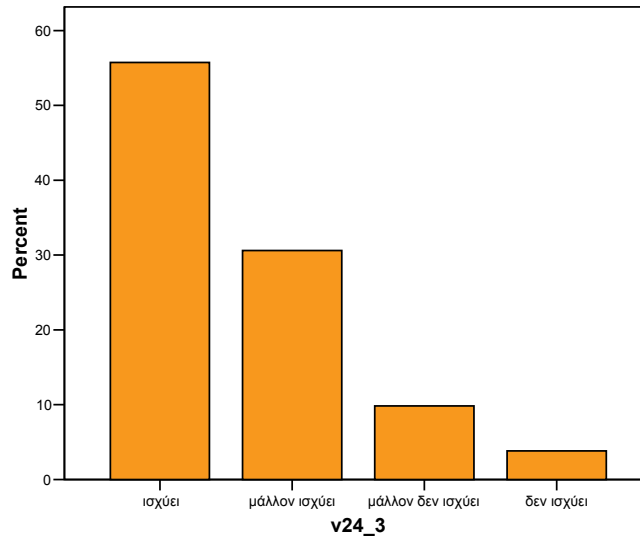
12.1 Συνεργασία με την επιτελική ομάδα



**Από την κεντρική ομάδα του Προγράμματος υπήρξε
προσφορά ουσιαστικής βοήθειας**

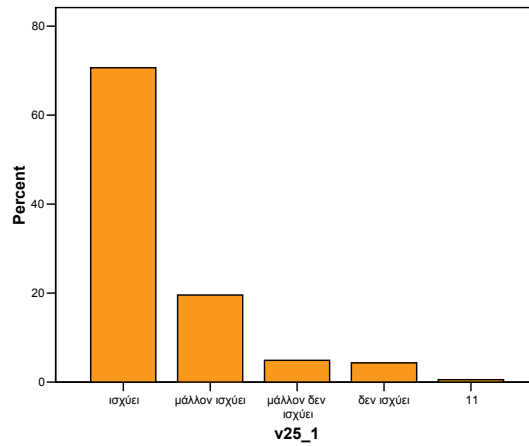


**Από την κεντρική ομάδα του Προγράμματος υπήρξε
ανταπόκριση σε αιτήματα σχετικά με την πορεία του
Προγράμματος στο σχολείο**

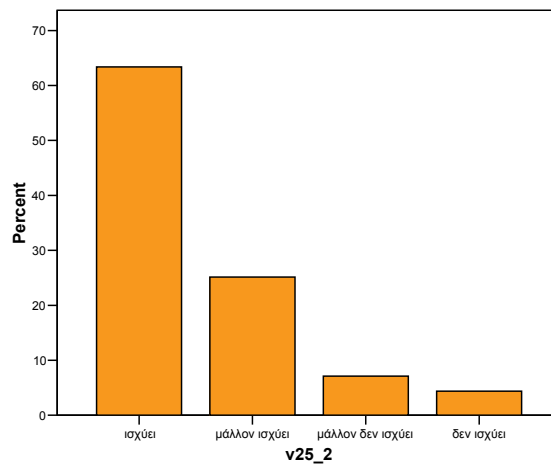


12.2 Συνεργασία με τον υπεύθυνο του Προγράμματος για την περιφέρεια

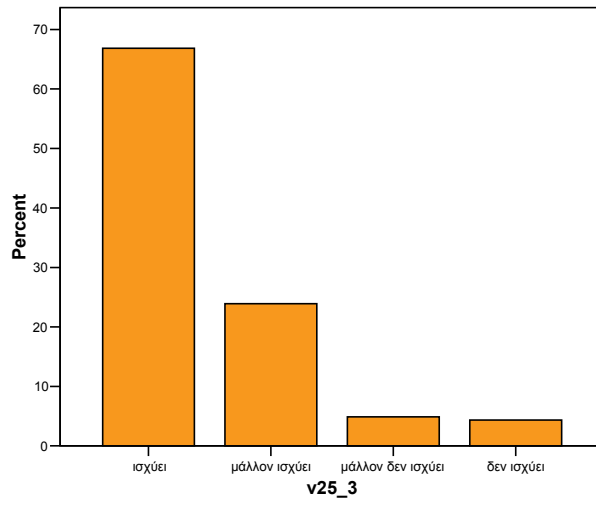
Με τον περιφερειακό υπεύθυνο του Προγράμματος είχα καλή συνεργασία



Από τον περιφερειακό υπεύθυνο του Προγράμματος υπήρξε προσφορά ουσιαστικής βοήθειας

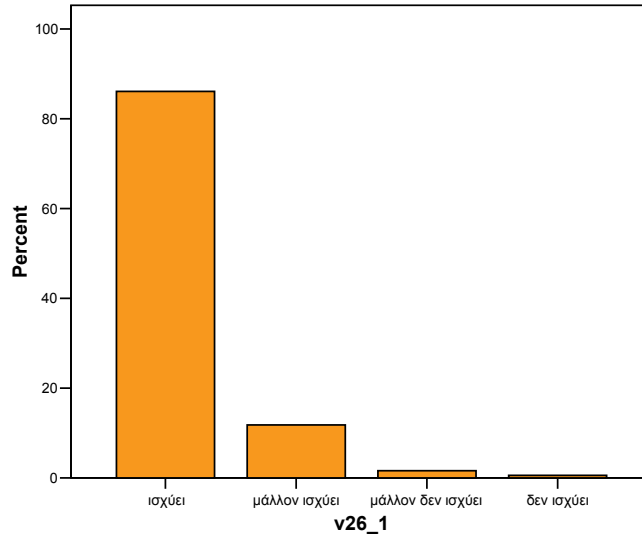


Από τον περιφερειακό υπεύθυνο του Προγράμματος υπήρξε ανταπόκριση σε αιτήματα σχετικά με την πορεία του Προγράμματος στο σχολείο

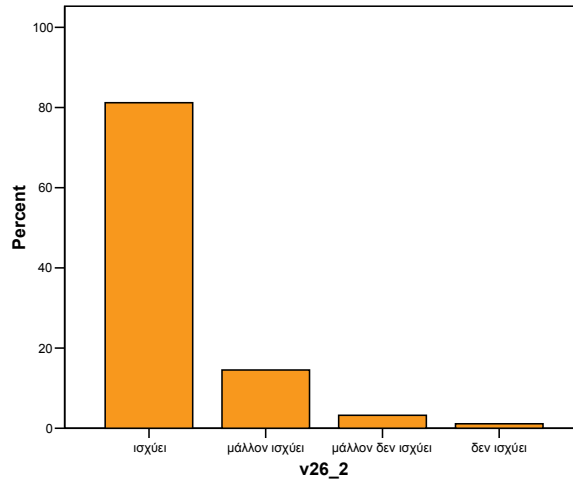


12.3 Συνεργασία με τους τοπικούς συνεργάτες του Προγράμματος

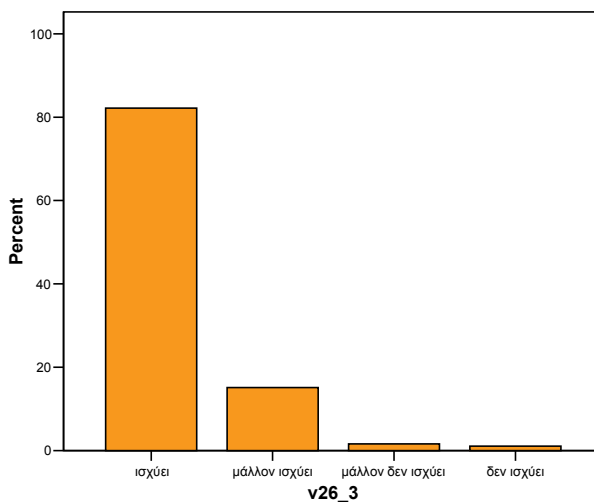
Με τους τοπικούς συνεργάτες του Προγράμματος είχα καλή συνεργασία



Από τους τοπικούς συνεργάτες του Προγράμματος υπήρξε προσφορά ουσιαστικής βοήθειας



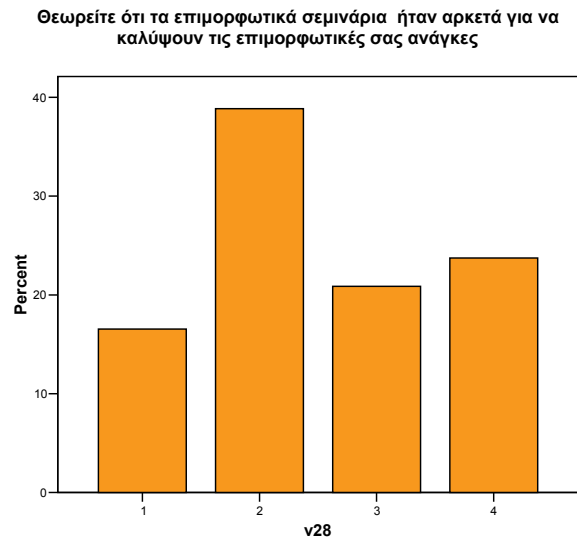
Από τους τοπικούς συνεργάτες του Προγράμματος υπήρξε ανταπόκριση σε αιτήματα σχετικά με την πορεία του Προγράμματος στο σχολείο



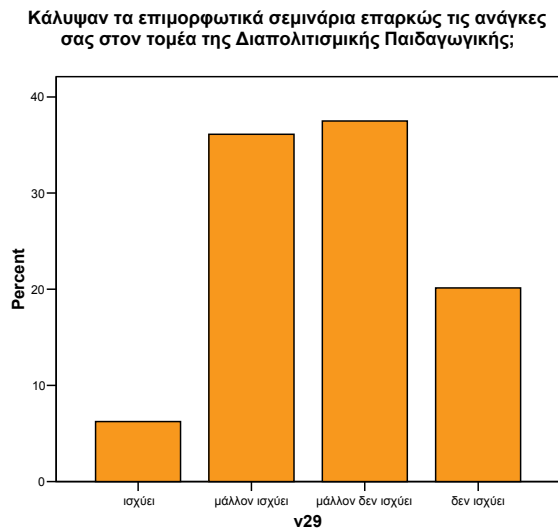
13. Συμμετοχή των εκπαιδευτικών στην επιμόρφωση

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με στόχο την αποτελεσματική εφαρμογή της καινοτομίας αποτελεί μια από τις βασικές πτυχές του Προγράμματος. Η συμμετοχή των εκπαιδευτικών του δείγματος σε επιμορφωτικές προσπάθειες, καθώς επίσης και μια γενικότερη αποτίμηση της εμπειρίας της επιμόρφωσης εκ μέρους των εκπαιδευτικών παρουσιάζονται και συζητούνται στην τρέχουσα ενότητα.

13.1 Γενική εικόνα

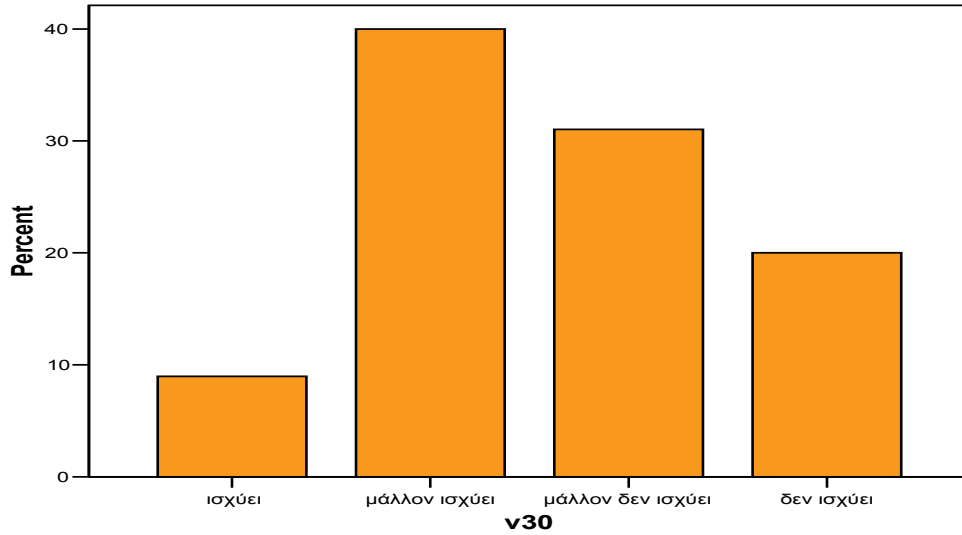


13.2 Επάρκεια της επιμόρφωσης στον τομέα της Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής



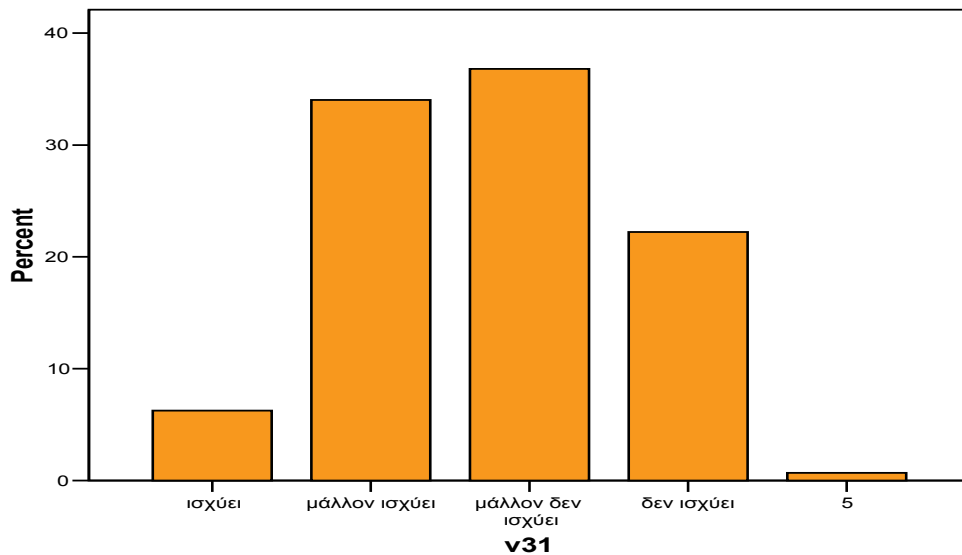
13.3 Επάρκεια της επιμόρφωσης στον τομέα της «Ομάδας-στόχου»

Κάλυψαν τα επιμορφωτικά σεμινάρια επαρκώς τις ανάγκες σας στον τομέα της ομάδας αναφοράς (Τσιγγάνοι: ιστορία, κουλτούρα, οικονομία, κοινωνία)



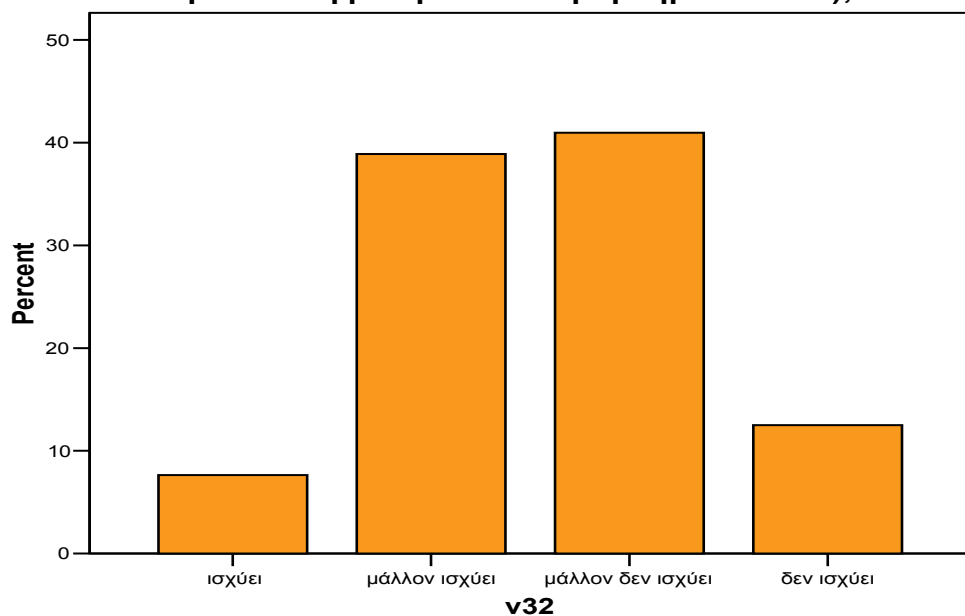
13.4 Επάρκεια της επιμόρφωσης στον τομέα της Διδακτικής

Κάλυψαν τα επιμορφωτικά σεμινάρια επαρκώς τις ανάγκες σας στον τομέα της Διδακτικής (εγχειρίδια, μέθοδοι διδασκαλίας, σχολικά προγράμματα κ.α.);



13.5 Επάρκεια της επιμόρφωσης στον τομέα της Ψυχοπαιδαγωγικής

Κάλυψαν τα επιμορφωτικά σεμινάρια επαρκώς τις ανάγκες σας στον τομέα της ψυχοπαιδαγωγικής (κλίμα στο σχολείο και την τάξη, αντιμετώπιση στερεοτύπων και προκαταλήψεων, αντιμετώπιση μαθησιακών προβλημάτων κ.α.);

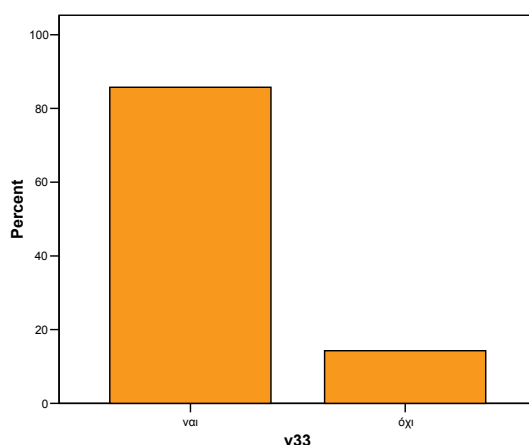


14. Το διδακτικό υλικό

Οι ερωτήσεις σχετικά με το διδακτικό υλικό του Προγράμματος είναι τέσσερις. Οι δύο πρώτες αφορούν την ενημερότητα του εκπαιδευτικού γύρω από την ύπαρξη και τη χρήση νέου διδακτικού υλικού για την προώθηση της καινοτομίας. Η Τρίτη αφορά την εκτίμηση του εκπαιδευτικού, αν είναι αναγκαίο νέο διδακτικό υλικό για την εν λόγω καινοτομία, ενώ η τελευταία αφορά την εμπειρία του εκπαιδευτικού που χρησιμοποίησε υλικό του Προγράμματος.

14.1 Γνώση και χρήση του διδακτικού υλικού από τους εκπαιδευτικούς

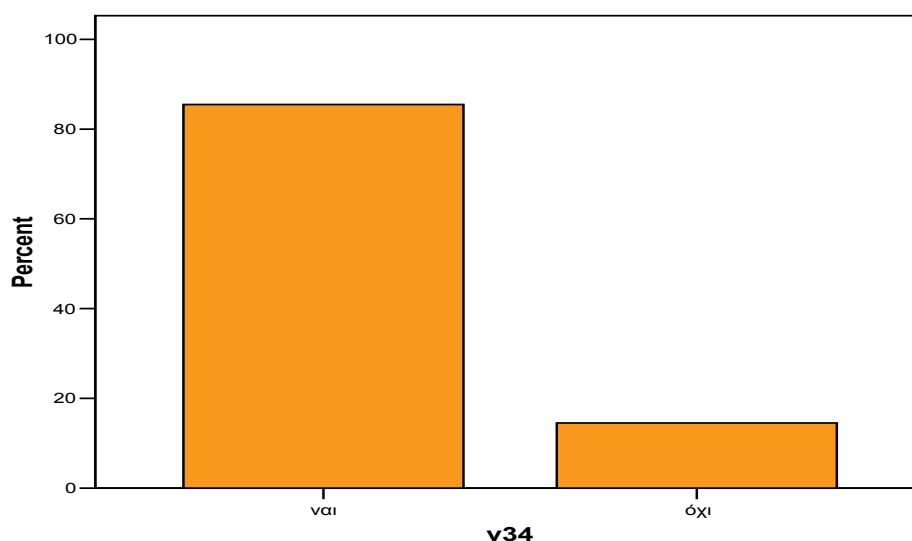
Η ερώτηση στην οποία αντιστοιχεί το επόμενο γράφημα είναι «Έχετε πάρει καθόλου διδακτικό υλικό από το Πρόγραμμα για τις διδακτικές ανάγκες σχετικά με την ένταξη Τσιγγανοπαίδων;». Από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών προκύπτει ότι τουλάχιστον οι οκτώ στους δέκα έχουν πάρει διδακτικό υλικό από το Πρόγραμμα για να αντιμετωπίσουν τις διδακτικές ανάγκες.



Όπως και στην προηγούμενη ερώτηση, οι εκπαιδευτικοί απαντούν και εδώ με τον ίδιο τρόπο: όχι απλώς είναι ενήμεροι για το γεγονός ότι

υπάρχει διδακτικό υλικό, αλλά οι ίδιοι (πάνω από 80%) το έχουν χρησιμοποιήσει. Συνεπώς υπάρχει η εμπειρία της χρήσης αυτού του διδακτικού υλικού το οποίο στη συνέχεια θα αξιολογηθεί από τον εκπαιδευτικό.

Αν έχετε πάρει το υλικό αυτό, το έχετε χρησιμοποιήσει καθόλου στην τάξη ή στο τμήμα σας;

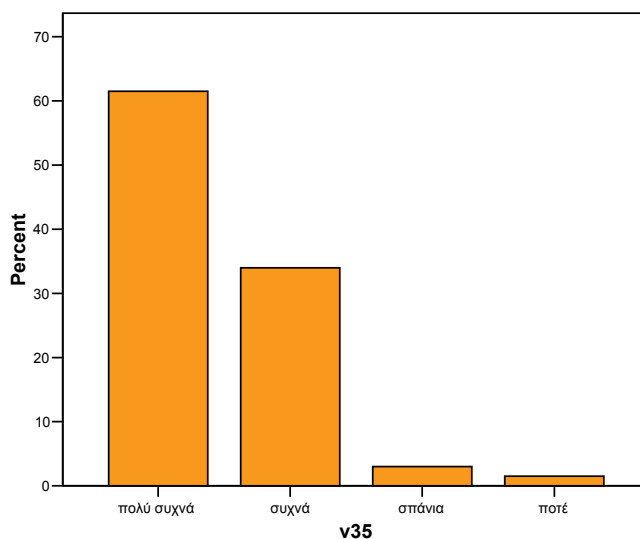


14.2 Αναγκαιότητα του διδακτικού υλικού

Υπάρχει στη βιβλιογραφία μια έντονη συζήτηση ως προς το αν το διδακτικό υλικό που θα χρησιμοποιηθεί για τους Ρομά μαθητές πρέπει να είναι προσαρμοσμένο στην «κουλτούρα» των Ρομά, άρα πρέπει να είναι ξεχωριστό διδακτικό υλικό σε σχέση με το κοινό διδακτικό υλικό για τους υπόλοιπους μαθητές. Ο προσανατολισμός του Προγράμματος από την έναρξή του το 1997 μέχρι και σήμερα είναι ενταξιακός, πράγμα που σημαίνει ότι το διδακτικό υλικό που παράγεται και δοκιμάζεται στα πλαίσια της καινοτομίας αποτελεί απλώς βοηθητικό υλικό και δεν έχει σχεδιαστεί να αντικαταστήσει το υλικό του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για τη διδασκαλία κάποιου συγκεκριμένου μαθήματος. Η απάντηση των εκπαιδευτικών πάνω στο θέμα αυτό είναι αρκετά σαφής, όπως δείχνει το

επόμενο γράφημα: οι εκπαιδευτικοί θεωρούν το ειδικό διδακτικό υλικό, με τους όρους που αυτό έχει παραχθεί, αναγκαίο.

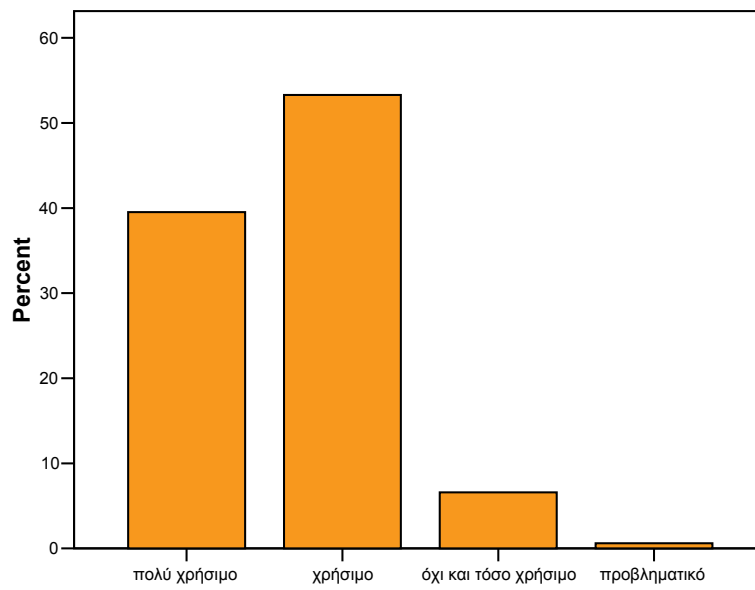
Χρειάζεται, με βάση την εμπειρία σας, ένας εκπαιδευτικός που ασχολείται με την ένταξη των Τσιγγανοπαίδων στο σχολείο ειδικό διδακτικό υλικό;



14.3 Εμπειρία με το διδακτικό υλικό

Η εμπειρία των εκπαιδευτικών με το διδακτικό υλικό που έχει παραχθεί και χρησιμοποιείται στα πλαίσια της καινοτομίας είναι σε γενικές γραμμές θετική, όπως δείχνει με σαφήνεια το γράφημα που ακολουθεί:

**Αν έχετε χρησιμοποιήσει διδακτικό υλικό του Προγράμματος,
πώς το αξιολογείτε;**



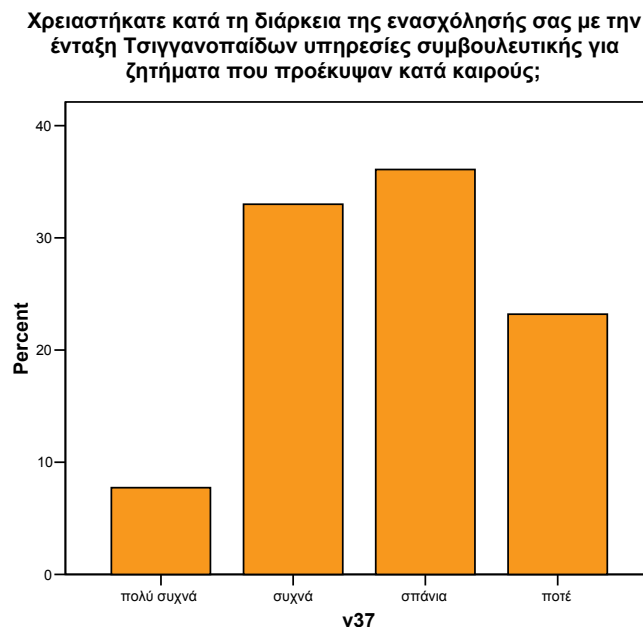
v36

15. Η συμβουλευτική διάσταση της καινοτομίας

Μια από τις πτυχές της καινοτομίας ήταν και η παροχή ειδικών παιδαγωγικών συμβουλών σε εκπαιδευτικούς για το πώς θα μπορέσουν να αντιμετωπίσουν διάφορα δύσκολα μαθησιακά, παιδαγωγικά και άλλα προβλήματα στο σχολείο.

15.1 Ανάγκη για Συμβουλευτική

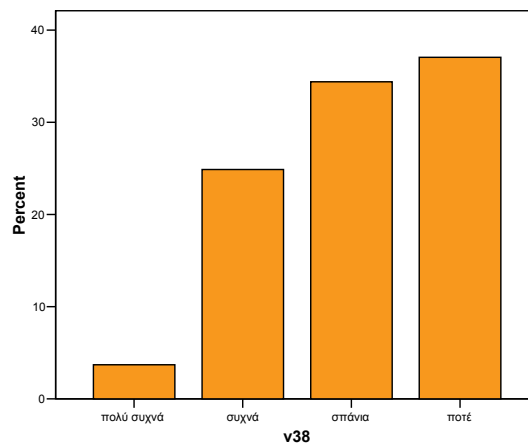
Η εφαρμογή μιας καινοτομίας στο σχολείο φέρνει συχνά τον εκπαιδευτικό αντιμέτωπο με καταστάσεις πρωτόγνωρες, για τις οποίες απαιτείται συμβουλευτική παρέμβαση. Τέτοιου είδους παρέμβαση προβλεπόταν να παρέχεται από το Πρόγραμμα στους εκπαιδευτικούς. Το επόμενο γράφημα δείχνει ότι ποσοστό εκπαιδευτικών πάνω από 40% χρειάζεται τελικά συμβουλευτική παρέμβαση:



15.2 Αναζήτηση συμβουλευτικής παρέμβασης

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών του δείγματος έχει αναζητήσει υπηρεσίες συμβουλευτικής από το Πρόγραμμα, έστω και περιστασιακά (τιμή 3=σπάνια), ενώ ένα όχι αμελητέο ποσοστό εκπαιδευτικών φαίνεται να αναζητά συχνά υπηρεσίες συμβουλευτικής.

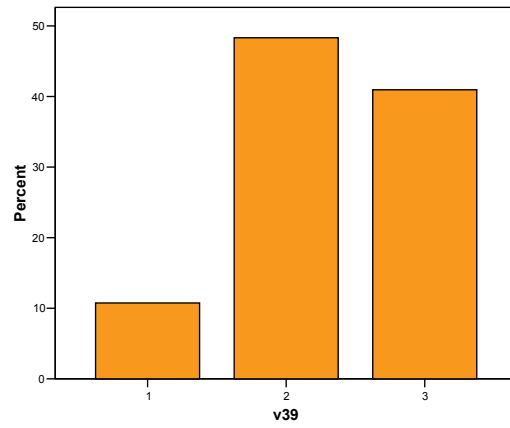
Αναζητήσιμα υπηρεσίες Συμβουλευτικής από το Πρόγραμμα;



15.3 Ανταπόκριση του Προγράμματος στα αιτήματα για συμβουλευτική παρέμβαση

Σε γενικές γραμμές βλέπουμε ότι το 40% περίπου των εκπαιδευτικών δηλώνουν ότι η βοήθεια αυτή τους δινόταν από το Πρόγραμμα πάντοτε, ενώ περίπου ο ένας στους δύο στο ίδιο ερώτημα απαντά «ναι, τις περισσότερες φορές», όπως δείχνει το επόμενο γράφημα. Ένα χαμηλό ποσοστό εκπαιδευτικών (περίπου 10%) είναι πιο επιφυλακτικοί στην απάντησή τους, δηλώνοντας συγκεκριμένα την επιλογή «όχι πάντοτε, αν και το είχα ζητήσει».

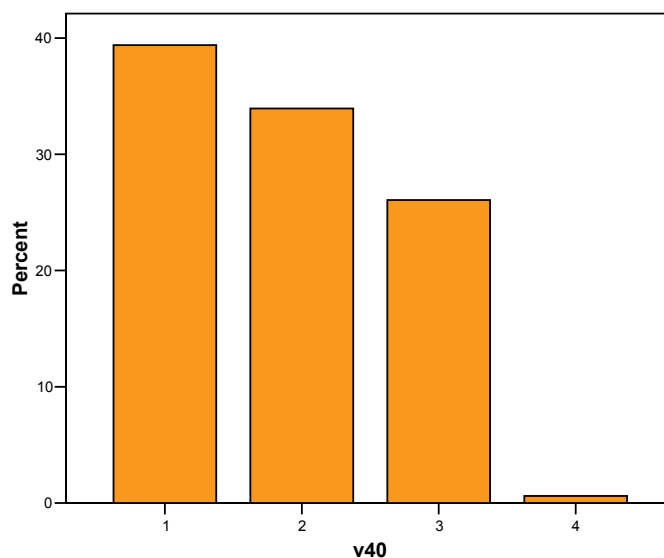
Σας δόθηκε από το Πρόγραμμα βοήθεια σε επίπεδο συμβουλευτικής σε περίπτωση που τη ζητήσατε;



16. Η οικονομική πιυχή της συνεργασίας των εκπαιδευτικών με το Πρόγραμμα

Οι εκπαιδευτικοί που συνεργάζονται πιο στενά με το Πρόγραμμα καλούνται ορισμένες φορές να αναλάβουν τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας στα οποία φοιτούν αποκλειστικά Ρομά μαθητές ή και Ρομά μαθητές. Η προετοιμασία αυτών των μαθημάτων απαιτεί περισσότερο χρόνο και προσπάθεια εκ μέρους των εκπαιδευτικών. Θα ήταν λογικό, τότε, η αποζημίωση που δίνεται από το κράτος για την εργασία αυτή να είναι κάπως αξιοπρεπής. Μέσα από δύο ερωτήματα σχετικά με το ζήτημα αυτό οι εκπαιδευτικοί καλούνται να αξιολογήσουν το ύψος της αποζημίωσης που εγκρίνει σήμερα η πολιτεία για την πρόσθετη ενισχυτική διδασκαλία. Οι απαντήσεις τους φαίνονται στα δύο επόμενα γραφήματα:

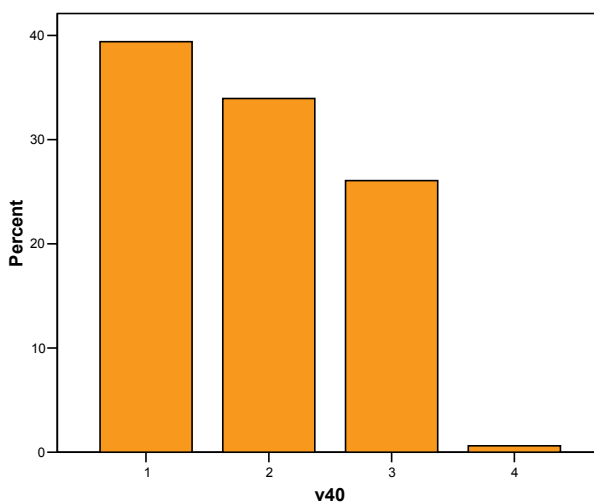
Έχετε αποζημιωθεί για τυχόν ώρες ενισχυτικής διδασκαλίας ή πρόσθετης διδακτικής στήριξης που έχετε προσφέρει σε μαθητές στο πλαίσιο του Προγράμματος;



Το γράφημα δείχνει ότι ένα όχι αμελητέο ποσοστό εκπαιδευτικών δεν έχουν αποζημιωθεί για τις ώρες που έχουν διδάξει στα πλαίσια της πρόσθετης διδακτικής στήριξης (1=για όλες, 2=μόνο για ορισμένες, 3=για καμία, 4=άλλη περίπτωση).

Το ύψος της αποζημίωσης που καθορίζει με απόφασή του το Υπουργείο Παιδείας για την πρόσθετη διδακτική στήριξη είναι εκτός των άλλων και ένας έμμεσος δείκτης για το πόσο σημαντική θεωρεί τη δραστηριότητα αυτή η πολιτεία. Το επόμενο γράφημα δείχνει ότι ορισμένοι εκπαιδευτικοί θεωρούν χαμηλή την οριζόμενη από τον Υπουργό της Παιδείας αποζημίωση (τιμές: 1=πολύ ικανοποιητικό, 2=ικανοποιητικό, 3=μάλλον χαμηλή 4=απαράδεκτα χαμηλή).

Πώς αξιολογείτε το ύψος της αποζημίωσης που καταβάλλεται στον εκπαιδευτικό για την ενισχυτική διδασκαλία στα πλαίσια αυτού του Προγράμματος;



Τελικές παρατηρήσεις

Από την επεξεργασία των απαντήσεων 209 εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίοι άμεσα ή έμμεσα συνεργάστηκαν με το Πρόγραμμα σχολικής ένταξης Τσιγγανοπαίδων κατά την περίοδο 2007-2008 κατέστη εφικτή μια πρώτη αποτύπωση και αποτίμηση της δικής τους εμπειρίας με την εν λόγω καινοτομία. Η εμπειρία αυτή συμπυκνώνεται σε γενικές γραμμές στα εξής σημεία:

1. Ένα σημαντικό ποσοστό παιδιών σχολικής ηλικίας που προέρχονται από οικογένειες Ελλήνων Ρομά σε όλη τη χώρα βρίσκονται ήδη στο σχολείο και μαζί με τους υπόλοιπους συνομηλίκους τους προσπαθούν να αξιοποιήσουν την παρουσία τους μέσα στο θεσμό της εκπαίδευσης και να τη μεταφράσουν σε μάθηση και σε εκπαιδευτικούς τίτλους.
2. Το Πρόγραμμα για τη σχολική ένταξη των Τσιγγανοπαίδων συμβάλλει ως ενισχυτικός και συντονιστικός παράγοντας στην παρουσία των μαθητών στο σχολείο, αλλά και στην επίλυση των προβλημάτων με τα οποία συνδέεται η ενταξιακή διαδικασία, μέσω δράσεων όπως η επαφή και επικοινωνία με τους γονείς και το σχολείο, η ανάπτυξη διδακτικού υλικού, η επιμόρφωση εκπαιδευτικών και εκπαιδευτικών στελεχών, η ενισχυτική διδασκαλία και η ψυχολογική στήριξη και ενθάρρυνση της ομάδας-στόχου. Ως εκ τούτου η συνέχιση της καινοτομίας υπό τις παρούσες συνθήκες κρίνεται απαραίτητη.
3. Αρνητικά βιώματα για τους μαθητές με ρόμικη καταγωγή συνεχίζουν να υφίστανται στο σχολείο. Τα βιώματα αυτά αφορούν είτε την αρνητική επίδραση των στερεοτύπων και της προκατάληψης ορισμένων συμμαθητών και εκπαιδευτικών πάνω τους, είτε το χαμηλού επιπέδου μαθησιακό αποτέλεσμα στο τέλος της σχολικής χρονιάς.

4. Η εισαγωγή της ρόμικης γλώσσας (Ρομανί) ως αντικειμένου διδασκαλίας για τους Ρομά μαθητές δεν φαίνεται να θεραπεύει κάποια συγκεκριμένη ανάγκη και δεν τίθεται ως αίτημα από τους γονείς των μαθητών. Αντίθετα, αρκετοί εκπαιδευτικοί εκτιμούν ότι θα ήταν χρήσιμο να ενσωματωθούν στο σχολικό πρόγραμμα στοιχεία της ρόμικης κουλτούρας.
5. Όλες οι μέχρι τώρα δράσεις του Προγράμματος πρέπει να συνεχιστούν, ωστόσο χρειάζεται μετατόπιση των εμφάσεων στα εξής σημεία: πρώτον, στον τομέα της δια βίου εκπαίδευσης προκειμένου να γίνουν οι γονείς των μαθητών αποδέκτες προγραμμάτων κοινωνικής και συμβατικής μάθησης, δεύτερον, στον τομέα του ελέγχου και της βελτίωσης του μαθησιακού αποτελέσματος των μαθητών, με στόχο την εξασφάλιση ενός συγκεκριμένου μαθησιακού αποτελέσματος για τους Ρομά μαθητές.

VI. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ:

Συμπεράσματα – Προτάσεις.

Η ένταξη των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο είναι ένα καινοτόμο πρόγραμμα το οποίο αποφάσισε να εφαρμόσει η χώρα μας από το 1996, όπου για πρώτη φορά σχεδιάστηκε η πολιτική αντιμετώπισης της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Ήταν βέβαιο ότι η πολιτεία αναλάμβανε ένα έργο το οποίο ήταν δύσκολο, επίπονο και μακροχρόνιο γιατί καλείτο να αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα ένταξης μιας ομάδας του πληθυσμού στο σχολείο, το οποίο μέχρι εκείνη την εποχή δεν αποτελούσε προτεραιότητα της εκπαιδευτικής πολιτικής της χώρας και αφορούσε έναν πληθυσμό που γνωρίζαμε γενικά πράγματα τόσο για τη ζωή του όσο και για τη σχέση του με την κοινωνία αλλά και τους θεσμούς όπως το σχολείο και γενικότερα την εκπαίδευση. Το πρόβλημα της ένταξης φαινόταν για την πολιτεία να είναι περισσότερο εκπαιδευτικό χωρίς να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι επρόκειτο για ένα πολυσύνθετο ζήτημα και ότι η παρέμβαση όφειλε να είναι διαχρονική, συστηματική και πολυεπίπεδη.

Στην πορεία διαπιστώθηκε ότι το πρόγραμμα σχεδιάστηκε να αντιμετωπίσει θέματα τα οποία αφορούν την εκπαίδευση αλλά και το περιβάλλον του εκπαιδευτικού συστήματος αφού μελετούσε θέματα ταυτοτήτων, θέματα που αφορούσαν το οικογενειακό περιβάλλον των τσιγγάνων, το πρόβλημα της σχέσης των τσιγγάνων με την εκπαίδευση αλλά και τη σχέση τσιγγάνων και μη τσιγγάνων.

Το πρόγραμμα εκ των πραγμάτων προέβαλε τα θέματα αυτά και τα αποτελέσματα των ερευνών που έγιναν οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι το πρόβλημα της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων αφορά και άλλους φορείς εκτός από το ΥΠΕΠΘ αφού η οικιστική, οικονομική, κοινωνική πολιτιστική και πολιτισμική διαστάσεις είναι άμεσα εξαρτώμενες και καθοριστικές στη σχέση των τσιγγάνων με το εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και σε σχέση με την ελληνική κοινωνία.

Στη συνέχεια, εξελικτικά με την κατά «φάσεις» εφαρμογή του προγράμματος διαπιστώνουμε ότι στην επίλυση αυτού του προβλήματος συμμετέχει μόνον το ΥΠΕΠΘ και με μεγάλη πίεση, εκ μέρους των συνεργατών και των επιστημονικών υπευθύνων του προγράμματος, το σύστημα υγείας αν και είναι υποχρεωμένο θεσμικά να συνδράμει το ΥΠΕΠΘ στην εξασφάλιση όρων υγείας και υγιεινής στα σχολεία. Μάλιστα μέσα από τη διαχρονική συμμετοχή μας στο πρόγραμμα είτε ως μελετητές σε προηγούμενες φάσεις είτε ως αξιολογητές διαπιστώνουμε ότι συχνά το κράτος με την παρουσία του ΥΠΕΠΘ έχει μόνον τυπικά συμμετοχή αφού όπως επίσης επισημάνθηκε στην ανάλυση είναι συχνό το φαινόμενο της αποστασιοποίησης των στελεχών και των μηχανισμών του εκπαιδευτικού συστήματος ενώ στην πράξη ουσιαστική συμμετοχή, την οποία πρέπει να εξάρουμε, έχουν, τα δέκα τελευταία χρόνια, οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που αποτελούν και την ψυχή του εκπαιδευτικού συστήματος.

Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε τα συμπεράσματα της αξιολόγησης του προγράμματος στους βασικούς τομείς παρέμβασης που ουσιαστικά και πρακτικά καθορίζουν την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης του προγράμματος στην ένταξη των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο.

Έτσι, λοιπόν, το **πρώτο πρόβλημα** που αντιμετωπίζει το πρόγραμμα, για να είναι περισσότερο αποτελεσματικό, είναι η συμμετοχή της διοίκησης και της ιεραρχίας του εκπαιδευτικού συστήματος στην εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων.

Η συμβολή του προγράμματος στην καταπολέμηση του αποκλεισμού των τσιγγάνων από το εκπαιδευτικό σύστημα φαίνεται να είναι σημαντική στις περιοχές παρέμβασης, ενώ στις υπόλοιπες, στις οποίες δεν μπορεί να παρέμβει κυρίως λόγω προϋπολογισμού, όπως αποδεικνύεται από τα στοιχεία και μόνο της διαρροής είναι περιορισμένη.

Το βασικό πρόβλημα που αφορά την κεντρική διοίκηση αλλά και την ιεραρχία του εκπαιδευτικού συστήματος είναι ότι αντιμετωπίζουν μονοδιάστατα το θέμα της ένταξης των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο και

δεν συνεργάζονται με του αρμόδιους φορείς άλλων υπουργείων που μπορούν να συμβάλουν στην βελτίωση των συνθηκών ζωής των τσιγγάνων ώστε να δημιουργηθούν ευνοϊκές συνθήκες σχολικοποίησης των τσιγγανοπαίδων.

Όσον αφορά στην διαχειριστική αρχή του προγράμματος λειτουργεί με άκαμπτες τεχνοκρατικές και γραφειοκρατικές συνθήκες που δημιουργούν προβλήματα τόσο στον προγραμματισμό όσο και στη διαχείριση του προγράμματος από τον Επιστημονικό Υπεύθυνο του έργου. Οι πολύπλοκες διαδικασίες εγκρίσεων και η οικονομιστική αντιμετώπιση κοινωνικών προγραμμάτων δημιουργούν συνθήκες αναποτελεσματικότητας στο πρόγραμμα. Η καθυστέρηση στις απαντήσεις και τα προβλήματα της ομάδας υλοποίησης, ο ασαφής καθορισμός της ημερομηνίας έναρξης και λήξης του έργου σε συνδυασμό με τις πρόχειρες επεκτάσεις και τις συνεχείς επαναπροκηρύξεις που δημιουργούν ασυνέχειες έχουν αποτρέψει αξιόλογους εκπαιδευτικούς και στελέχη της εκπαίδευσης από το να συμμετάσχουν σ' αυτή την προσπάθεια του έργου.

Το **δεύτερο** σημαντικό πρόβλημα είναι η σχολικοποίηση των τσιγγανοπαίδων με την κατηγοριοποίησή της και σε συνδυασμό με την εκπαιδευτική διαρροή.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά στους τσιγγάνους που πρέπει να αναζητηθούν στους τόπους κατοικίας, καταυλισμούς και να κάνουν μια πρώτη εγγραφή ώστε να έχουμε, όσο είναι δυνατόν καθολική εγγραφή των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο, έστω και στην αρχή του κάθε σχολικού έτους. Οι διαμεσολαβητές τσιγγάνοι φαίνεται ότι σ' αυτή τη φάση του προγράμματος που συμμετείχαν συστηματικά αποδείχτηκαν πολύ αποτελεσματικοί και ο θεσμός πρέπει να διατηρηθεί και να επεκταθεί. Η οικονομική βοήθεια στην αρχή του έτους έχει αποτέλεσμα αλλά από μόνη της δεν είναι ικανή να προσελκύσει τους τσιγγάνους στο σχολείο. Από την πλευρά του εκπαιδευτικού συστήματος και του συστήματος υποδοχής των τσιγγάνων στο σχολείο φαίνεται τα προβλήματα να διαιωνίζονται αφού είναι συχνά τα φαινόμενα τα σχολεία με τους

διευθυντές τους και η διοικητική ιεραρχία σε πολλές περιοχές να δημιουργούν προβλήματα με την άρνησή τους να αποδεχτούν το δικαίωμα παροχής ίσων ευκαιριών εκπαίδευσης στους τσιγγάνους, δημιουργώντας κωλύματα και, μάλιστα, χωρίς η διοίκηση να παρεμβαίνει για να λυθούν επιτέλους μετά από τόσα χρόνια βασικά προβλήματα παροχής ίσων ευκαιριών εκπαίδευσης σε όλες τις ομάδες του πληθυσμού αυτής της χώρας. Οι υπεύθυνοι του προγράμματος πραγματικά προσπαθούν αλλά τα αποτελέσματα είναι αναντίστοιχα στην άνιση μάχη με τις γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, και τις αντιστάσεις του εκπαιδευτικού συστήματος.

Οι κυριότερες δυσκολίες παροχής ίσων ευκαιριών και καταπολέμησης του αποκλεισμού των τσιγγανοπαίδων από το εκπαιδευτικό σύστημα προέρχονται, αν θέλουμε να επιμερίσουμε τις ευθύνες, πρώτα από τον εκπαιδευτικό μηχανισμό και μετά από τους τσιγγάνους. Φαίνεται ότι το πρόγραμμα δεν είναι τόσο αποτελεσματικό όταν λειτουργεί αποκομμένα από άλλες αναγκαίες δραστηριότητες, ίσως και άλλων υπουργείων, δεδομένου ότι οι παγιωμένες καταστάσεις τόσο στον εκπαιδευτικό μηχανισμό όσο και στην τσιγγάνικη κοινότητα δεν μπορούν να καταπολεμηθούν όταν οι δράσεις δεν είναι ολοκληρωμένες.

Στη δεύτερη κατηγορία σχολικοποίησης, μετά την πρώτη εγγραφή, είναι αυτοί που έχουν εγγραφεί και φοιτούν κανονικά και συστηματικά χωρίς απουσίες, αυτοί που εγγράφονται και δεν παρακολουθούν και αυτοί που εγγράφονται και δεν παρακολουθούν συστηματικά αλλά σποραδικά.

Όσον αφορά στη σχολικοποίηση των τσιγγανόπαιδων, αν και κανένας δεν γνωρίζει πόσα βρίσκονται εκτός σχολείου, το πρόγραμμα θεωρεί ότι τα περισσότερα είναι εγγεγραμμένα έστω στην αρχή του κάθε σχολικού έτους με διαφοροποιήσεις ανά περιοχή ευθύνης του προγράμματος, τα προβλήματα εντοπίζονται στο σχολείο το οποίο πολλές φορές είναι «αφιλόξενο» και δεν διακρίνει την ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης, στις συχνές αλλαγές εκπαιδευτικών στις τάξεις που έχουν τσιγγάνους, στη λειτουργία των εκπαιδευτικών στις τάξεις που υπάρχουν τσιγγάνοι, στην έλλειψη προσχολικής αγωγής για τους τσιγγανόπαιδες, στη διευκόλυνση

της προσέλευσης στο σχολείο και στην εφαρμογή κοινωνικής πολιτικής για τους τσιγγάνους που θα βελτιώναν τις προϋποθέσεις εκπαίδευσης όπως συνθήκες διαβίωσης, κοινωνική υποδομή και επαγγελματική αποκατάσταση των γονέων.

Στους ανασταλτικούς παράγοντες της εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων θα πρέπει να καταγραφεί η «αδιάφορη» σχέση των τσιγγάνων γονέων με το εκπαιδευτικό σύστημα αφού αυτή δεν είναι ενταγμένη στην καθημερινότητά τους και στην κουλτούρα τους παρά το γεγονός ότι οι τσιγγάνοι γονείς σε σχετικές έρευνες αναγνωρίζουν την ανάγκη εκπαίδευσης των παιδιών τους. Μόνο με συστηματική παρέμβαση και προσπάθεια σταδιακά μπορεί να αλλάξει αυτή η σχέση όταν δουν τα θετικά αποτελέσματα της εκπαίδευσης στην πράξη, συμβάλλοντας έτσι στην αλλαγή της νοοτροπίας τους απέναντι στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Οι δυσκολίες φαίνεται όμως ότι προκύπτουν και από τον εκπαιδευτικό θεσμό, καθώς διαπιστώνεται ότι η διοίκησή του σε πολλές περιπτώσεις δεν γνωρίζει το πρόβλημα και στην καλύτερη περίπτωση το γνωρίζει και απέχει δείχνοντας μια αδράνεια μπροστά σε ένα πρόβλημα που μοιάζει να μην την αφορά.

Το **τρίτο μεγάλο πρόβλημα** που έχει να αντιμετωπίσει του πρόγραμμα, και το οποίο σχετίζεται άμεσα με το προηγούμενο είναι η **σχολική διαρροή**.

Όπως αναφέρθηκε στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων της εφαρμογής του προγράμματος η διαρροή κυμαίνεται από 0% σε μια περιοχή έως 100% σε κάποια άλλη. Το μέσο ποσοστό διαρροής που είναι 77% είναι πολύ υψηλό και παρά το γεγονός ότι παρουσιάζεται μειωμένο σ' αυτή τη φάση εφαρμογής του έργου αποδεικνύει ότι τα μέτρα που έχουν ληφθεί δεν είναι αποτελεσματικά αφού δεν έχουν καταφέρει να αντιστρέψουν την εικόνα.

Το πρόβλημα της διαρροής φαίνεται να αφορά κυρίως το σχολείο και ειδικά την εκπαιδευτική διαδικασία. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να λειτουργήσουν περισσότερο ευέλικτα στην τάξη διαφοροποιώντας την

εκπαιδευτική πράξη ώστε μαζί με τις ενέργειες που πρέπει να είναι «συνοδευτικές» αυτής της προσπάθειας, όπως παροχή κινήτρων στους τσιγγανόπαιδες, φαγητό το μεσημέρι διευκόλυνση στην πρόσβαση και αποχώρηση από το σχολείο, σταθερότητα και κίνητρα στους εκπαιδευτικούς να παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στο σχολείο δεδομένου ότι όπως δείχνουν μελέτες τα τσιγγανάκια «δένονται» με τον εκπαιδευτικό τους σε μια σχέση εμπιστοσύνης και ασφάλειας.

Τέλος, σε πολλές περιπτώσεις όπως δείχνουν οι αναφορές των περιφερειακών υπευθύνων οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές των σχολείων δημιουργούν εκείνες τις συνθήκες, με την ανοχή της διοικητικής ιεραρχίας, ώστε τα παιδιά να εγκαταλείπουν το σχολείο για να έχουν την «ησυχία» τους.

Η προσπάθεια του προγράμματος να δημιουργήσει κατάλληλες συνθήκες υποδοχής και εκπαίδευσης των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο μέσω των επιμορφωτικών προγραμμάτων και των δράσεων ευαισθητοποίησης συνδέονται με το προηγούμενο πρόβλημα και αυτό φαίνεται να αποτελεί το **τέταρτο πρόβλημα** του προγράμματος το οποίο χρειάζεται να αντιμετωπιστεί σε επόμενη φάση. Βέβαια το θέμα της ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών και των στελεχών της εκπαίδευσης, καθώς και η αλλαγή νοοτροπίας, συμπεριφοράς και στάσης απέναντι στους τσιγγάνους δεν μπορεί να γίνει ξαφνικά, αυτόματα και σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Το ζήτημα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών είναι κεφαλαιώδες και μάλιστα στις νεοδημιουργημένες συνθήκες εισαγωγής της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό μας σύστημα.

Η **πρώτη διαπίστωση** αφορά τη σχέση των εκπαιδευτικών με την επιμόρφωση η οποία αποτελεί πάγιο αίτημα των συνδικαλιστικών φορέων των εκπαιδευτικών και αναγνωρίζεται από το κράτος. Ο στόχος του προγράμματος δεν επετεύχθη σε ότι αφορά στον αριθμό των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στα σεμινάρια.

Η καθυστέρηση στην υλοποίηση του φυσικού αντικείμενου αυτής της δράσης δημιουργείται από τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών στις επιμορφώσεις. Σε δυο σημεία επικεντρώνεται η αιτία για την υστέρηση αυτού του μέτρου. Το πρώτο σημείο αφορά στη συχνότητα με την οποία γίνονταν τα επιμορφωτικά προγράμματα που αφορούν τους εκπαιδευτικούς της Α'θμιας εκπαίδευσης πάνω σε διάφορα αντικείμενα, με κυρίαρχα αυτά που σχετίζονταν με την επιμόρφωση στα νέα διδακτικά βιβλία και τα οποία υλοποιούνταν ταυτόχρονα με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για τους τσιγγανόπαιδες, γεγονός που αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα στη συμμετοχή σε ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα με περιορισμένο στόχο. Έτσι, μέσα σε μια εκπαιδευτική συγκυρία όπου συγκεκριμένα σχεδόν σε όλη τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος πραγματοποιούνταν συνεχείς επιμορφώσεις για τα νέα προγράμματα του Δημοτικού σχολείου, καθώς και για τα νέα βιβλία παράλληλα με τη διεξαγωγή των επιμορφωτικών σεμιναρίων του προγράμματος, η «κόπωση» των εκπαιδευτικών από τα σεμινάρια τους απέτρεπε να συμμετάσχουν σε κάποιο σεμινάριο που δεν εμπίπτει στις άμεσες προτεραιότητές τους.

Το δεύτερο σημείο έχει σχέση με το αρνητικό κλίμα που δημιούργησε η απαξίωση της συμμετοχής σε επιμορφωτικά σεμινάρια με τη μη επιβράβευση των εκπαιδευτικών στις διαδικασίες της διοικητικής τους εξέλιξης, αφού στις τελευταίες διαδικασίες επιλογής στελεχών δεν λήφθηκε υπόψη η συμμετοχή στις επιμορφώσεις.

Η **δεύτερη διαπίστωση** αφορά αυτούς που συμμετείχαν και στο πόσο αποτελεσματική ήταν η επιμόρφωση. Από την εμπειρική έρευνα φαίνεται ότι την κρίνουν ως αποτελεσματική αλλά πόσο η γνώση που αποκτάται μεταφέρεται στην εκπαιδευτική πράξη και αν ναι πιο είναι το αποτέλεσμα στη βελτίωση της μάθησης των τσιγγάνων μαθητών; Το ερώτημα είναι πολυσύνθετο και είναι σαφές ότι δεν μπορεί να απαντηθεί από μία αξιολόγηση. Θα μπορεί όμως να διερευνηθεί σε μια επόμενη φάση μέσω έρευνας, συστηματικά στα σχολεία παρέμβασης του

προγράμματος και τα αποτελέσματά της να αποτελέσουν εργαλείο διαμόρφωσης επιμορφωτικής πολιτικής και σχέδιο δράσης του έργου.

Εκείνο το οποίο είναι σαφές, σ' αυτή τη φάση του προγράμματος είναι ότι κανείς δεν παρακολουθεί την ανταπόκριση της επιμόρφωσης στους εκπαιδευτικούς στόχους του προγράμματος ρόλος που θα μπορούσε να αποδοθεί στο διευθυντή του σχολείου προκειμένου μέσα από συγκεκριμένα κριτήρια να εκτιμάται η αποτελεσματικότητα της επιμόρφωσης, το περιεχόμενό της καθώς και οι επιπτώσεις της στην αποτελεσματικότητα του προγράμματος. Μια συναφής διαπίστωση είναι ότι το γνωστικό κεφάλαιο που δημιουργείται δεν αξιοποιείται πάντα από το πρόγραμμα, χωρίς βέβαια να ευθύνεται αυτό, με δεδομένη τη συχνή μετακίνηση των εκπαιδευτικών που έχουν επιμορφωθεί με αποτέλεσμα να «χάνεται» ή να απαξιώνεται η αποκτηθείσα γνώση αφού δεν χρησιμοποιείται για την επιτυχία του συγκεκριμένου στόχου. Έτσι θα πρέπει να δοθούν κίνητρα στους εκπαιδευτικούς (πχ. υψηλή μοριοδότηση, επίδομα, επαγγελματική εξέλιξη, κλπ) προκειμένου να παραμένουν στα σχολεία παρέμβασης για μεγάλο χρονικό διάστημα και έτσι να αξιοποιείται πλήρως η αποκτηθείσα γνώση και εμπειρία έτσι ώστε γενικότερα το πρόγραμμα να γίνεται περισσότερο αποτελεσματικό. Ορισμένες φορές οι προτάσεις προσκρούουν στη διοίκηση αλλά και στους «αιρετούς» εκπροσώπους των εκπαιδευτικών!

Τα τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας αλλά και τα ΕΔΑΜ θεωρούμε ότι έχουν αποδώσει στην εφαρμογή του προγράμματος, στην προσπάθεια να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις βελτίωσης των συνθηκών φοίτησης των τσιγγανόπαιδων στο σχολείο. Ιδιαίτερη φαίνεται ότι είναι η συμβολή του προγράμματος στην επίλυση ορισμένων εκπαιδευτικών προβλημάτων σχολικοποίησης αλλά και ευρύτερων προβλημάτων κυρίως σχέσεων των τσιγγάνων και της τοπικής κοινωνίας με τα σχολεία μέσω των ΕΔΑΜ τα οποία αποτελούν ένα από τα πιο θετικά στοιχεία της εφαρμογής του προγράμματος αφού κάνουν το σχολείο πιο ελκυστικό γενικότερα και όχι μόνο για τα τσιγγανόπαιδα. Η προσπάθεια θα πρέπει να συνεχιστεί και στην επόμενη φάση του προγράμματος, εάν υπάρξει.

Τα διαρκή αποτελέσματα του Προγράμματος εντοπίζονται στους τομείς της βελτίωσης της **εκπαιδευτικής δομής** και της σχέσης της με τη διοίκηση, με τους εκπαιδευτικούς και με τους μαθητές, της **κοινωνικής δομής** και συγκεκριμένα στη βελτίωση των σχέσεων γονέων τσιγγάνων και μη τσιγγάνων παρά τα καταγεγραμμένα προβλήματα, καθώς και στη βελτίωση των σχέσεων με την τοπική κοινωνία και, τέλος, στη σταδιακή αλλά σταθερή αλλαγή νοοτροπίας μέσω της ενημέρωσης και της κοινής συμμετοχής σε συλλογικά όργανα.

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό υλικό είναι πλήρες σε σχέση με τα θέματα που θίγει και υπάρχουν θετικές αντιδράσεις από τους εκπαιδευτικούς που το χρησιμοποιούν. Οι θετικές απόψεις τόσο των εκπαιδευτικών που καταγράφονται στην εμπειρική έρευνα όσο και των συνεργατών του προγράμματος αποτελούν την μεγαλύτερη απόδειξη για την επιτυχία αυτού του στόχου ο οποίος θα πρέπει να επεκταθεί και να δημιουργήσει μια βασική υποδομή και για τα σχολεία όπου δεν παρεμβαίνει το πρόγραμμα αλλά υπάρχουν τσιγγανόπαιδες.

Συνθέτοντας τα στοιχεία από την υλοποίηση του προγράμματος αλλά και τα προβλήματα που υπάρχουν διαπιστώνουμε ότι το πρόγραμμα μέσω του δικτύου που έχει αναπτύξει προωθεί συστηματικά και αποτελεσματικά την εκπαιδευτική ένταξη των τσιγγανοπαιδών στο σχολείο, σε διαφορετικό βαθμό ανά περιοχή, εξαρτώμενο από παράγοντες που το πρόγραμμα προσπαθεί να ελαχιστοποιήσει, ώστε να μην αποτελούν εμπόδιο στην επιτυχία των στόχων του στο σύνολο της επικράτειας.

Η ανάπτυξη του Portal θα συμβάλει στην καταγραφή και διάχυση της τεχνογνωσίας που έχει παραχθεί και συνεχίζει να παράγεται από το πρόγραμμα ώστε να μπορεί να είναι αξιοποιήσιμη από το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας και όχι μόνον. Κυρίως όμως οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να βασίζονται σε μια συνεχή παροχή πληροφοριών, τεχνικών στοιχείων, υλικού που θα μπορούν να το χρησιμοποιούν στην

τάξη και στο σύνολο των μαθητών. Το έργο αυτό θα πρέπει να συνεχιστεί και σε συνδυασμό με τη βάση καταγραφής των δεδομένων να δημιουργηθεί έστω και μέσω του προγράμματος μια πηγή πληροφόρησης σε σταθερή βάση για τον πληθυσμό στόχο ώστε να μπορούν να προγραμματιστούν ολοκληρωμένες δράσεις για την ένταξη των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο.

Όλα αυτά δείχνουν ότι το πρόγραμμα είναι ανάγκη να συνεχίσει να προσφέρει με συστηματικό τρόπο εκπαιδευτικές υπηρεσίες στην ένταξη των τσιγγανοπαίδων στο σχολείο συμβάλλοντας θετικά και σταθερά σε ένα σύνθετο και πολύπλοκο ζήτημα, λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα που έχουν εντοπιστεί από την μέχρι σήμερα εφαρμογή του αλλά και τις προτάσεις που συνοπτικά παρουσιάζονται στη συνέχεια και οι οποίες προκύπτουν από τη μελέτη και την αξιολόγηση του έργου μέχρι σήμερα.

- Το έργο είναι βέβαιο ότι πρέπει να συνεχιστεί χωρίς διακοπή από το νέο σχολικό έτος και ο ρόλος της διαχειριστικής σ' αυτό το θέμα είναι κρίσιμος. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης ενός προγράμματος υπό το καθεστώς αποσπασματικότητας και ασυνέχειας δεν είναι δυνατόν να είναι αξιόπιστα αφού όλοι οι εμπλεκόμενοι αισθάνονται κυρίαρχη την «προσωρινότητα» και την ανασφάλεια και κυρίως οι εκπαιδευτικοί που βλέπουν ένα πρόγραμμα να εμφανίζεται, να υπόσχεται τουλάχιστον ετήσια δράση και στο μέσον να «εξαφανίζεται» αφήνοντάς τους έκθετους απέναντι στον πληθυσμό στόχο αλλά και στους συναδέλφους τους.
- Το πρόγραμμα δεν θα πρέπει να αλλάξει πάλι φορέα υλοποίησης δεδομένου ότι και σ' αυτήν την έναρξη εφαρμογής διαφάνηκε ότι η επαναδραστηριοποίηση και επανασύσταση του δικτύου με διαφορετικούς συνεργάτες, αλλαγή φιλοσοφίας, χωρίς προηγούμενη εμπειρία στην εκπαίδευση των τσιγγανόπαίδων, εγκατάλειψη καλών συνεργατών λόγω απογοήτευσης, που οφείλεται στην αποσπασματικότητα της παρέμβασης, δημιουργεί

σοβαρότητα προβλήματα αφού χάνεται πολύτιμος χρόνος από αυτόν που διαθέτει κάθε φάση εφαρμογής, στην επαναπροσέγγιση και επαναδιασφάλιση της συνεργασίας των μονάδων των εκπαιδευτικών των τσιγγάνων αλλά και της τοπικής κοινωνίας.

- Είναι αναγκαία η δημιουργία μόνιμου δικτύου συνεργατών του προγράμματος και κυρίως η καθιέρωση και επέκταση του θεσμού του διαμεσολαβητή που τόσο επιτυχημένος αποδείχτηκε σ' αυτή τη φάση.
- Προσφορά κινήτρων στους εκπαιδευτικούς για την αύξηση της αποτελεσματικότητάς τους στη συνεργασία τους με το πρόγραμμα.
- Αύξηση των τμημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας και των ΕΔΑΜ και βελτίωση των προσφερόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών στους τσιγγανόπαιδες μέσω της θεσμοθέτησης κινήτρων σε όλους τους άμεσα εμπλεκόμενους όπως προσφέρονται και σε άλλες ομάδες του πληθυσμού.
- Ενίσχυση των κοινωνικών λειτουργιών και ανάπτυξη συνεργασίας της διοίκησης της εκπαίδευσης με άλλους εμπλεκόμενους φορείς για να δημιουργηθούν ευνοϊκές προϋποθέσεις σχολικοποίησης των τσιγγανοπαίδων.
- Δράσεις που στοχεύουν στη βελτίωση της σχέσης των τσιγγάνων γονέων με το σχολείο και την προώθηση ενεργειών εμπλοκής τους σε συλλογικά όργανα του σχολείου. Η δυσκολία επιτυχίας αυτού του μέτρου είναι μεγάλη αφού από όσο γνωρίζουμε κανένα αντίστοιχο πρόγραμμα δεν το έχει επιτύχει σε σημαντικό βαθμό, θα πρέπει λοιπόν να γίνει συστηματικότερη προσπάθεια σ' αυτή την κατεύθυνση.
- Διεύρυνση της ενδοσχολικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών «εργαστηριακού τύπου» στα σχολεία παρέμβασης σε συνδυασμό με

την παροχή κινήτρων για να ξεπεραστούν τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν σ' αυτή τη φάση.